John Reed

MƯỜI NGÀY RUNG CHUYỂN THẾ GIỚI

Tựa của LENIN và NADEZHDA KRUPSKAYA

ĐẶNG THẾ BÍNH và TRƯƠNG ĐẮC VỴ dịch

NHÀ XUẤT BẢN TỔNG HỢP THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Mười ngày rung chuyển thế giới

John Reed.

Kỷ niệm 90 năm Cách mạng tháng Mười vĩ đại

Nhà xuất bản Văn Hóa – Tháng 10 năm 1977
Đặng Thế Bình và Trương Đắc Vỵ dịch.

Các thành viên của trang web www.nuocnga.net đánh máy lại. Xin chân thành cám ơn tất cả các bạn, mà đặc biệt là bạn Nthach1, người đã khởi xướng và có đóng góp lớn nhất trong việc này.

Nguồn : www.nuocnga.net

Giới thiệu cuốn sách "Mười ngày rung chuyển thế giới" của John Reed
Chương một. Bối cảnh lịch sử
Chương hai. Bão táp tới gần
Chương ba. Trước giờ khởi nghĩa
Chương bốn. Chính phủ lâm thời sụp đổ
Chương năm. Lao mình vào hành động
Chương sáu. Ủy ban Cứu quốc và Cứu Cách mạng
Chương bảy. Mặt trận cách mạng
Chương tám. Phản Cách mạng
Chương chín. Thắng lợi
Chương 10 : Matxcơva

Giới thiệu cuốn sách “Mười ngày rung chuyển thế giới” của John Reed

Kỷ niệm 90 năm Cách mạng tháng Mười Nga vĩ đại

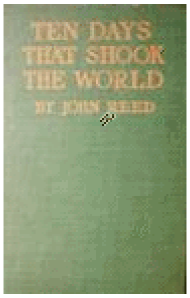

Nhân dịp kỷ niệm tròn 90 năm Cách mạng Tháng Mười Nga 7/11/1917 – 7/11/2007, trang web www.nuocnga.net xin giới thiệu lại cùng mọi người cuốn sách “Mười ngày rung chuyển thế giới” của nhà văn Mỹ John Reed. Ông là một nhà văn đã từng sống tại nước Nga trong giai đoạn của cuộc cách mạng vĩ đại này, tác phẩm này của ông đã nói lên hoàn toàn sự thật về cuộc cách mạng theo một cách nhìn của một người ngoại quốc.

John Reed nói:

" – Trong quá trình của cuộc chiến đấu, tôi không phải là một kẻ bàng quan. Nhưng khi kể lại lịch sử những ngày vĩ đại ấy, tôi đã muốn nhận xét sự việc với con mắt của một người ghi chép có lương tâm, cố gắng ghi lại sự thật "

Cuốn sách đã toát lên toàn bộ nguyên nhân xảy ra cũng như quá trình của cuộc cách mạng, nó cho ta thấy toàn cảnh của nước Nga trước, trong và sau cuộc cách mạng.

Đã nhiều người hỏi:

- Cách mạng tháng Mười là một cuộc cách mạng nổ ra nhằm lật đổ nền quân chủ đang mục rữa của nước Nga?
- Xin thưa rằng: hoàn toàn sai.

Vậy cuộc cách mạng này mang những ý nghĩa gì cho cho thế giới như lời tựa của cuốn sách? Cuộc Cách mạng tháng Mười là hiện thân của giai cấp vô sản, giai cấp bị bóc lột tàn nhẫn, nó đã mang lại cho người dân nghèo ở nước Nga có một cuộc sống ấm no hơn, được đối xử bình đẳng như những người dân khác trên đất nước họ. Nó cũng là một nguồn động lực để thúc đẩy khí phách cho nhiều dân tộc khác trên thế giới, trong đó có Việt Nam noi theo để lật đổ cường hào ác bá, những tầng lớp khinh người như rác, những chủ nghĩa thực dân để giành lấy sự độc lập, tự do, bình đẳng và xóa bỏ kiếp nô lệ, tôi đòi.

Lênin sau khi đọc xong cuốn sách này, ông liền viết cho nhà xuất bản ở Mỹ:

"Sau khi đã đọc xong một cách vô cùng hứng thú và chăm chú từ đầu đến cuối cuốn sách của John Reed - MƯỜI NGÀY RUNG CHUYỂN THẾ GIỚI, tôi hết lòng giới thiệu tác phẩm này với công nhân tất cả các nước. Tôi mong muốn cuốn sách này được phát hành hàng triệu bản và dịch ra đủ mọi thứ tiếng, vì nó sinh động về những sự kiện cực kỳ quan trọng để hiểu thế nào thế nào là cách mạng vô sản, thế nào là chuyên chính vô sản. Những vấn đề đó ngày nay đang được thảo luận rộng rãi, nhưng trước khi bác bỏ những ý kiến này, cần phải hiểu hết ý nghĩa của sự quyết định của mình. Chắc chắn là cuốn sách của John Reed sẽ làm sáng tỏ thêm vấn đề căn bản này của phong trào công nhân toàn thế giới" – V.I Lenin – 1919.

Chương một. Bối cảnh lịch sử

Vào cuối tháng 9 năm 1917, một giáo sư ngoại quốc về môn xã hội học, lúc đó đang đi thăm nước Nga đến gặp tôi ở Pêtơrôgrad. Ông đã được giới công thương và trí thức cho hay cách mạng đang xuống dần. Sau khi viết một bài về vấn đề đó, giáo sư đi thăm nước Nga, đến thăm các thành phố công nghiệp, về nông thôn và ông ngạc nhiên thấy rằng trái lại, cách mạng đang tiến triển nhanh Trong đám quần chúng lao động thành thị cũng như nông thôn, đâu đâu cũng thấy đòi "ruộng đất cho nông dân, xí nghiệp cho công nhân". Và nếu giáo sư ấy đến thăm ngoài mặt trận, ông sẽ thấy toàn quân đang bàn về vấn đề hòa bình…

Giáo sư thấy khó hiểu, thực ra thì chẳng có gì khó hiểu vì cả vì cả hai nhận xét trên đây đều đúng: một đằng giai cấp hữu sản càng ngày càng bảo thủ, một đằng quần chúng nhân dân ngày càng cấp tiến.

Các giới công thương và trí thức cho rằng cách mạng đã đi đủ xa và đã kéo dài quá lâu rồi, và đã đến lúc tình thế phải được ổn định. Các nhóm xã hội ôn hòa – phe Mensevich "đến cùng" và phe xã hội cách mạng – là những nhóm ủng hộ Chính phủ lâm thời Kerenxki, cũng tán thành ý kiến đó.

Ngày 14/10, cơ quan chính thức của phe xã hội "ôn hòa" viết:

Tấn kịch cách mạng gồm hai màn: thủ tiêu chế độ cũ và thành lập chế độ mới. Màn một diễn như vậy đã đủ lâu rồi, giờ là lúc chuyển sang màn hai và diễn màn này càng nhanh càng tốt. Một nhà đại cách mạng đã nói: “Các bạn, chúng ta hãy nhanh chóng kết thúc cuộc cách mạng. Người nào để cho nó kéo dài sẽ không thu được kết quả…”

Quần chúng công nông binh, trái lại, quả quyết rằng “màn một” chưa xong. Ngoài mặt trận, các ủy ban quân đội luôn luôn xung đột với bọn sĩ quan không chịu đối xử nhân đạo với binh lính. Ở hậu phương, những ủy viên ủy ban ruộng đất do nông dân bầu ra, bị bỏ tù vì muốn đem thi hành những luật lệ của chính phủ về ruộng đất. Trong các xí nghiệp, công nhân đấu tranh chống bọn chủ lập sổ đen và giãn nợ. Thậm chí những người trước kia bị đưa đi đày vì lý do chính trị nay mãn hạn đều bị coi như những phần tử “thành tích bất hảo” và bị trục xuất khỏi xứ sở, và có trường hợp những người xuất ngoại nay trở về quê hương cũng bị truy nã bắt bớ về những hoạt động cách mạng của họ từ hồi 1905.

Trước sự bất bình của quần chúng biểu hiện trên nhiều mặt. Phe xã hội “ôn hòa” chỉ có một câu trả lời: “Hãy chờ hội nghị lập hiến họp vào tháng chạp sắp tới”. Nhưng quần chúng không thỏa mãn với câu trả lời này. Hội nghị lập hiến họp, điều đó cũng tốt thôi, nhưng chính là để đạt một số mục đích nhất định mà nhân dân Nga đã làm cách mạng và đã có những người hy sinh cho cách mạng, chết mục xương trong những nấm mồ chung ở Diễn võ trường, dù có hội nghị lập hiến hay không, những mục đích này vẫn phải được thực hiện: hòa bình, ruộng đất và công nhân kiểm sát công nghiệp. Hội nghị lập hiến đã bị hoãn đi hoãn lại và sẽ còn bị hoãn nữa cho tới khi tình hình quần chúng dịu bớt – có lẽ là để cho quần chúng phải thay đổi những yêu sách của họ đi. Dù sao đi nữa, cách mạng đã mất toi tám tháng rồi mà chẳng đâu vào đâu cả…

Trong khi đó, binh lính bắt đầu giải quyết vấn đề hòa bình bằng cách đào ngũ, nông dân đốt nhà địa chủ và chiếm lấy ấp trại lớn, công nhân thì phá hoại và đình công… đương nhiên là bon chủ nhà máy, địa chủ và sĩ quan dùng mọi quyền lực của họ để chống lại bất cứ một cuộc hòa giải dân chủ nào…

Chính phủ lâm thời hết đưa ra những cải cách vô hiệu quả lại dùng những biện pháp đàn áp tàn bạo. Bộ trưởng bộ lao động, đảng viên xã hội, ra nghị định cấm tất cả các ủy ban công nhân không được hội họp trong giờ làm việc. Ngoài mặt trận, “bọn quấy rối” của các đảng phái chính trị đối lập bị bắt bớ, báo chí cấp tiến bị đóng cửa và những nhà tuyên truyền cách mạng bị khép án tử hình. Người ta âm mưu tước vũ khí đội xích vệ. Lính Côdắc được điều về các tỉnh để giữ trật tự…

Phe xã hội “ôn hòa” và các lãnh tụ của họ ở trong chính phủ ủng hộ những biện pháp trên; họ cho rằng cần phải hợp tác với các giai cấp hữu sản. Chẳng bao lâu, quần chúng bỏ rơi họ và di theo những người Bônsevich là những người chủ trương hòa bình, ruộng đất của giai cấp cần lao. Tháng 9/1917, tình thế trở lên quyết liệt. đi ngược lại ý kiến của tuyệt đại đa số nhân dân, Kêrenxki và phe xã hội “ôn hòa” lập ra một chính phủ liên hiệp trong đó có các giai cấp hữu sản; kết quả từ đấy Mensevich và xã hội cách mạng mất hết tín nhiệm của nhân dân.

Trung tuần tháng mười, trong một bài báo nhan đề “Bọn bộ trưởng xã hội”, tờ "Con đường của công nhân" đã nói lên sự phẫn nộ của nhân dân đối với phe xã hội “ôn hòa”.

Đây là những công trạng của chúng:

Xêreteli: được sự giúp đỡ của tướng Pôloxep, đã tước vũ khí của công nhân, phá những hoạt động của binh lính cách mạng và áp dụng tội tử hình trong quân đội.

Xcôbeliev: thoạt đầu định bắt bọn tư bản nộp thuế lợi nhuận 100% nhưng rốt cục… lại âm mưu giải tán các ủy ban công nhân tại các xưởng và nhà máy.

Apxentiev: đã bắt giam hàng trăm nông dân là ủy viên các ủy ban ruộng đất và đóng cửa hàng chục tờ báo của công nhân và binh lính.

Trecnov: đã ký vào bản tuyên ngôn của Nga Hoàng hạ lệnh giải tán quốc hội Phần Lan.

Xavincov: đã công khai liên kết với tướng Coocnilov; sở dĩ hắn đã không dâng được Petrograd cho "nhà cứu quốc" này vì có những hoàn cảnh không tùy thuộc vào ý nuốn của hắn.

Darutni: được sự đồng ý của Alecxinxki và Kerenxki, đã bắt giam hàng nghìn công nhân, binh lính và thủy thủ cách mạng, tham gia vào việc dựng lên "vụ án" Bônsêvich, một vụ án cũng nhơ nhuốc cho nền tư pháp Nga như vụ Bâylit.

Nikitin: đã hành động như một tên mật thám đê hèn chống lại công nhân đường sắt

Kêrenxki: về tên này, tốt hơn là không nói gì. Những việc hắn làm kể ra không xuể…

Đại hội đại biểu hạm đội Bantic họp ở Hanxinhpho đã thông qua một bản nghị quyết mở đầu như sau:

Chúng tôi đòi lập tức trục xuất ra khỏi hàng ngũ chính phủ lâm thời tên "xã hội" Kerenxki, một tên phiêu lưu chính trị; bằng những thủ đoạn dọa dẫm đê hèn nhằm phục vụ cho giai cấp tư sản, tên này đang bôi nhọ và gây tổn thất cho cuộc cách mạng vĩ đại cũng như cho quần chúng cách mạng…

Tất cả những sự việc trên đây đã trực tiếp làm cho nhóm Bônsevich trở lên lớn mạnh…

Từ tháng 3/1917, khi công nhân và binh lính như nước lũ ào ào xông tới cung điện Tôrit bắt buộc cái viện Duma do dự do Nga Hoàng lập ra phải nắm quyền tối cao ở nước Nga, chính quần chúng nhân dân, công nhân, binh lính và nông dân đã quyết đinh mọi sự đổi thay trong quá trình của cuộc cách mạng. Họ đã lật đổ chính phủ Miliucov; các Xô Viếtcủa họ đã tuyên bố trước thế giới những điều kiện đình chiến của nước Nga: “không chiếm đất đai, không đòi bồi thường và các dân tộc có quyền tự quyết”: cũng tháng 7 năm đó, quần chúng vô sản lại một lần nữa tự động nổi dậy và như bão táp kéo vào cung điện Tôrit đòi các Xô Viết của họ nắm lấy chính quyền nước Nga.

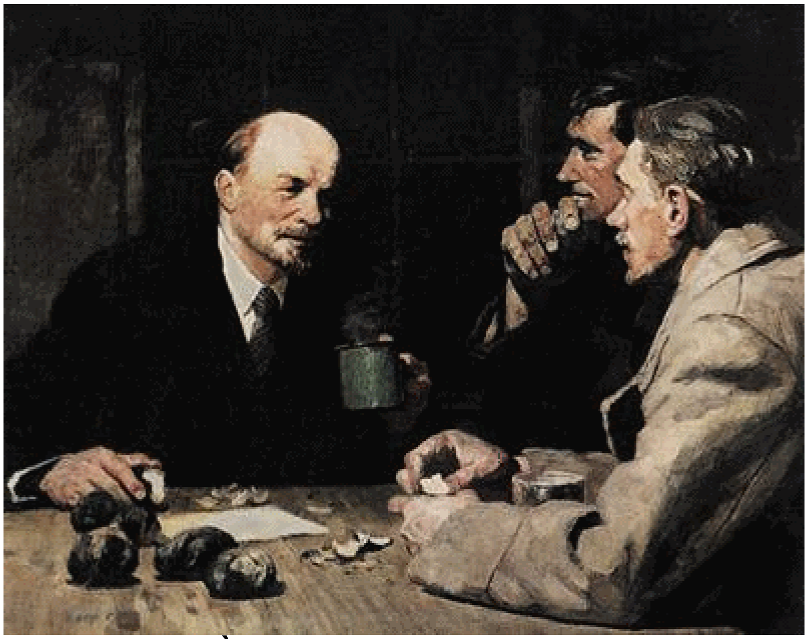

Lenin và các đồng chí. Tranh của họa sĩ Yu. Belov

Những người Bônsevich, lúc đó còn một nhóm chính trị nhỏ bé, đã đứng ra dẫn đầu phong trào. Cuộc nổi dậy bị thất bại nặng nề và kết cục là dư luận quần chúng quay trở lại chống họ. Những toán quân mất tướng của họ phải rút lui vào khu Vibo ở Petrograd, một khu ngoại ô như khu Thánh Angtoan ở Paris. Một cuộc lùng bắt dã man diễn ra, hàng trăm người Bônsevich bị bắt giam, trong số đó có Tờrôtxki, bà Côlongtai và Cameniev; Lênin và Dinoviev phải trốn đi để thoát khỏi vòng lao lý, các tờ báo của Bônsevich bị đình bản. Những phần tử khiêu khích và phản động không ngớt lời rêu rao rằng những người Bônsevich là tay sai của Đức kỳ cho khi nào cả thế giới tưởng thật.

Nhưng chính phủ lâm thời không sao buộc tội được họ; những tài liệu chứng minh rằng đây là một cuộc âm mưu thân Đức đều bị vạch trần là giả mạo và trừ sáu người còn bị giam giữ, dần dần những người Bônsevich được thả ra hết, không phải xét xử, cũng không phải bảo lãnh hoặc chỉ phải bảo lãnh theo hình thức mà thôi. Không ai có thể chối cãi sự bất lực và do dự của cái Chính phủ lâm thời luôn luôn thay đổi này. Những người Bônsevich lại đưa ra khẩu hiệu mà quần chúng rất ưa thích: “Tất cả chính quyền cho các Xô Viết!” hành động của những người Bônsevich không phải chỉ nhằm quyền lợi riêng vì lúc này phe xã hội “ôn hòa”, những kẻ tử thù của họ còn chiếm đa số trong các Xô Viết.

Hơn thế nữa, căn cứ vào nguyện vọng mộc mạc, đơn giản của quần chúng công nông binh, họ đã đề ra một chương trình hành động cấp tốc. Trong lúc bọn Mensevich “đến cùng” và phe xã hội cách mạng đi vào con đường thỏa hiệp với giai cấp tư sản thì những người Bônsevich đã nhanh chóng nắm được quần chúng Nga. Mới hồi tháng 7, họ còn bị săn bắt và khinh miệt, đến tháng 9 họ đã tranh thủ được hầu hết công nhân thủ đô, thủy thủ hạm đội Bantic và binh lính. Cuộc bầu cử các thành phố lớn vào tháng 9/1917 có một ý nghĩa to lớn: Mensevich và xã hội cách mạng chỉ còn chiếm có 18% số phiếu – hồi tháng 6 bọn họ chiếm hơn 70%...

Có một điều ở đây làm cho các nhà quan sát ngoại quốc khó hiểu là các Ủy ban chấp hành trung ương Xô Viết, các Ủy ban trung ương của một số công đoàn – đặc biệt là công đoàn công nhân bưu điện và đường sắt – chống đối nhóm Bônsevich một cách mãnh liệt. Những ủy ban trung ương này đều được bầu ra từ giữa mùa hạ, có khi còn trước nữa, khi Mensevich và xã hội cách mạng còn nắm được một số lớn quần chúng; bọn họ đã tìm cách trì hoãn ngăn cản mọi việc bầu cử. Theo điều lệ của các Xô Viết đại biểu công nhân và binh lính thì lẽ ra đại hội toàn Nga phải họp vào tháng chín; nhưng ủy ban chấp hành trung ương các Xô Viết đại biểu công nhân và binh lính toàn Nga (gọi tắt là ủy ban trung ương Xô Viết toàn Nga) không chịu triệu tập, viện lẽ rằng chỉ còn hai tháng nữa hội nghị lập hiến đã họp và tới lúc đó thì các Xô Viết sẽ rút lui. Dần dần, những người Bônsevich chiếm ưu thế trong các Xô Viết địa phương tại khắp nước Nga, trong các công đoàn các ngành, trong hàng ngũ binh lính và thủy thủ. Các Xô Viết nông dân thì còn nặng tính bảo thủ vì trong nông thôn còn lạc hậu, sự giác ngộ chính trị chậm phát triển và vì đảng xã hội cách mạng đã tuyên chuyền vận động nông dân trong cả một thế hệ…Tuy nhiên ngay trong nông dân, một nhóm cách mạng cũng đang hình thành. Nhóm này xuất hiện hồi tháng 10, khi cánh tả của phe xã hội cách mạng tách ra và trở thành một nhóm chính trị mới, nhóm xã hội cách mạng cánh tả.

Đồng thời ở khắp nơi lại có những biểu hiện rằng các lực lượng phản động đang lấy lại được lòng tự tin: thí dụ như tại rạp hí kịch Toroitxki ở Pêtrograd, trong lúc đang diễn vở hài kịch – "Những tội của Nga Hoàng", một nhóm bảo hoàng đã phá đám và dọa “thịt” các diễn viên vì “đã xúc phạm tới Hoàng đế”. Một vài tờ báo tỏ ý mong muốn có một “Napoleon Nga”. Giới trí thức tư sản thường gọi các Xô Viết đại biểu công nhân (Rabotchikh Deputatov) là các Xô Viết đại biểu chó (Sabatchikh Deputatov) .

Ngày 15/10, tôi có nói chuyện với Xtepangiêoocgiovich Lianodov, một nhà đại tư bản Nga, được mệnh danh là: "nhà triệu phú Rốcpheler Nga”, ông này có xu hướng chính trị của nhóm dân chủ lập hiến

Ông ta nói: “Cách mạng là một căn bệnh. Sớm muộn các nước ngoài cũng can thiệp vào – như người ta chữa thuốc cho một đứa trẻ có bệnh và dạy nó tập đi. Tuy nhiên, đó không phải là liều thuốc hay nhất nhưng các nước cần phải nhìn thấy nguy cơ của chủ nghĩa Bônsevich ngay tại nước họ và nhận ra rằng những thuyết như “chuyên chính vô sản”, “cách mạng toàn thể xã hội thế giới” lan nhanh như bệnh truyền nhiễm… Có hy vọng là sự can thiệp này sẽ không cần thiết vì hiện nay giao thông vận tải đang nguy ngập, các xí nghiệp ngừng hoạt động và quân Đức đang tiến, đói khổ và thua trận có thể làm cho nhân dân Nga phải biết nghĩ…”

Ông Lianodov nhấn mạnh rằng dù ở trong tình thế nào đi nữa, các nhà công thương cũng sẽ không thể để cho các ủy ban xí nghiệp của công nhân tồn tại, hoặc để cho họ nắm một phần nhỏ nào của việc quản lý công nghiệp.

Ông nói tiếp: “còn đối với bọn Bônsevich, người ta sẽ giải quyết bằng một trong hai biện pháp sau đây: có thể là chính phủ sẽ rút khỏi Petrograd, sau đó ra lệnh thiết quân luật, rồi viên chỉ huy quân sự sẽ đối phó với các ngài đó mà chẳng cần tới những hình thức pháp lý… Hoặc nếu như hội nghị lập hiến tỏ ra có bát cứ khuynh hướng không tưởng nào thì có thể giải tán nó bằng vũ lực…”

Mùa đông đã đến, mùa đông khủng khiếp của nước Nga. Tôi nghe thấy các nhà công thương nói: “mùa đông bao giờ cũng là người bạn tốt nhất của nước Nga. Có lẽ giờ đây mùa đông sẽ thanh toán cách mạng cho chúng ta.”. Ngoài mặt trận giá lạnh, binh lính vẫn bị đói và chết dần chết mòn, họ không còn chút phấn khởi nào. Đầu máy và toa xe lửa hỏng nát, lương thực thiếu dần, các xí nghiệp đóng cửa. Quần chúng tuyệt vọng và nguyền rủa giai cấp tư sản phá hoại đời sống nhân dân và đưa quân đội đến chỗ bại trận. Riga đã bị dâng cho địch ngay sau khi tướng Coocnilov công khai tuyên bố: “Phải chăng chúng ta phải mất Riga thì nhân dân mới có ý thức về nhiệm vụ của mình?”

Đối với người Mỹ, thật không thể ngờ được rằng cuộc đấu tranh giai cấp lại có thể tới một mức độ cao như vậy. Nhưng bản thân tôi đã gặp những sĩ quan ở mặt trận phía bắc. Họ nói một cách dứt khoát rằng thà thua trận còn hơn là hợp tác với các Ủy ban binh lính. Bí thư khu Petrograd của đảng dân chủ lập hiến nói với tôi rằng sự phá hoại nền kinh tế toàn quốc nằm trong một kế hoạch nhằm phá hoại uy tín của cách mạng. Một nhà ngoại giao của một nước đồng minh,mà tôi đã hứa là không nêu tên tuổi ra đây, cũng xác nhận điều đó. Tôi biết rõ có một vài chủ mỏ đã tiêu hủy máy móc trước khi rút khỏi nhà máy dệt ở Moscow và có những nhân viên đường sắt bị công nhân bắt quả tang đang phá các đàu máy xe lửa…

Một số lớn các giai cấp hữu sản thích bọn Đức hơn thích cách mạng – có khi còn hơn cả chính phủ lâm thời – họ nói toạc ra như vậy không chút ngần ngại. Trong nhà tôi trọ, gần như thường xuyên, cứ đến bữa ăn là mọi người lại bàn tán về việc quân Đức sắp tới mang lại “luật pháp và trật tự… Có một buổi tối, chúng tôi đến chơi một nhà buôn ở Moscow; trong lúc uống trà, chúng tôi chúng tôi có hỏi mười một người ngồi đó xem họ thích “Hoàng đế Đức Vinhem hay những người Bônsevich” mười người trả lời rằng thích Vinhem.

Bọn đầu cơ lợi dụng tình hình rối ren để làm giàu. Chúng tung tiền vào những cuộc truy hoan quái dị hoặc dùng để hối lộ nhân viên chính phủ. Chúng tích trữ hoặc bí mật đưa sang Thụy Điển lương thực và than đốt. Một ví dụ; trong bốn tháng đầu của cuộc cách mạng, lương thực dự trữ trong những kho công của của thủ đô Petrograd bị cướp đoạt một cách công khai, đến nỗi số ngũ cốc dự trù dùng trong hai năm không còn đủ để cung cấp cho nhân dân thành phố trong một tháng… Theo báo cáo chính thức của viên bộ trưởng bộ tiếp tế cuối cùng trong Chính phủ lâm thời, giá cà phê bán buôn ở Vladimirvostoc có hai rúp nửa cân, thế mà ở Petrograd, người mua phải trả tới 13 rúp. Trong khắp các cửa hàng ở những thành phố lớn có hàng tấn thực phẩm và quần áo,nhưng chỉ bọn nhà giàu mới có tiền mua.

Tôi có biết một gia đình thương nhân ở một tỉnh lị; cả nhà đều biến thành đầu cơ – dân Nga gọi bọn đầu cơ là “kẻ cướp”. Ba đứa con trai nhà này đã đem tiền đi đút lót để khỏi phải đi lính. Một đứa đầu cơ tích trữ lương thực. Một đứa bán vàng lậu của mỏ Lêna cho những đảng phái bí mật ở Phần Lan. Đứa thứ ba thu được tiền lời nhiều hơn cả trong một xưởng làm Socola; xưởng này cung cấp cung cấp cho các hợp tác xã địa phương, với điều kiện là các hợp tác xã này phải cung cấp cho hắn ta tất cả những thứ mà hắn cần đến, và cứ như thế, trong lúc quần chúng chỉ được lĩnh theo phiếu có một lạng bánh mì đen thì tên này không thiếu một thứ gì; nào là bánh mì trắng tinh, nào là đường, chè bánh ngọt, bơ… Mặc dù vậy, khi gia đình này thấy binh lính ngoài mặt trận không chiến đấu được nữa vì rét, đói và kiệt sức thì họ lớn tiếng mắng là “đồ hèn nhát” và la lối om sòm là họ “xấu hổ phải làm một người dân Nga”… Đến khi những người Bônsevich tìm ra và trưng thu những kho lớn lương thực tích trữ thì họ gọi những người đó là “bọn kẻ cướp”.

Bên dưới những hiện tượng thối nát đó, các lực lượng đen tối của thời trước còn y nguyên từ hồi Nicola đệ nhị mất ngôi, vẫn bí mật hoạt động tích cực. Bọn tay chân của tổ chức khá quen thuộc Ôkhơrana (một tổ chức mật thám của Nga hoàng) vẫn tiếp tục hoành hành, khi thì phù Nga hoàng, lúc thì lại phù Kêrenxki, miễn là có tiền… Trong bóng tối, các loại tổ chức bí mật, như bọn Trăm đen, đều đang tích cực tìm cách phục hồi chế độ phản động, dưới hình thức này hay hình thức khác.

Trong cái không khí thối nát và giả dối đó, một âm thanh trong sáng vang lên ngày này qua ngày khác, đó là tiếng gọi của những người Bônsevich càng ngày càng ăn sâu vào quần chúng: “Tất cả chính quyền cho các Xô Viết! Tất cả chính quyền cho các đại biểu trực tiếp của hàng triệu công nông binh bình thường! Ruộng đất, bánh mỳ và chấm dứt cuộc chiến tranh vô nghĩa, chấm dứt chính sách ngoại giao bí mật, đầu cơ, phản bội… Cách mạng và sự nghiệp của nhân dân toàn thế giới lâm nguy!”.

Cuộc đấu tranh giữa giai cấp vô sản và giai cấp trung lưu, giữa các Xô Viết và chính phủ, diễn ra từ những ngày đầu tháng 3, sắp trở nên gay gắt. Nước Nga đã bước một bước nhảy vọt từ thời Trung cổ vào thế kỷ thứ 20; trước thế giới kinh hoàng, tại nước đó đang diễn ra một cuộc tử chiến giữa hai hệ thống cách mạng – cách mạng chính trị và cách mạng xã hội.

Sau từng ấy tháng trời bị đói rét và thất vọng, cách mạng Nga đã biểu lộ một sức sống dồi dào xiết bao! Lẽ ra giai cấp tư sản phải hiểu rõ hơn nữa nước Nga của họ. Cái “bệnh cách mạng” ở Nga như họ vẫn gọi, còn lâu mới chấm dứt.

Nhìn lại thời kỳ trước khởi nghĩa tháng 11, ta cảm thấy như nước Nga là một nước bảo thủ khó tưởng tượng được và dường như thuộc vào thời đại khác. Vì chúng ta đã hòa mình nhanh chóng biết bao vào cuộc sống mới khẩn trương; tình hình chính trị ở Nga ngả hẳn về tả, đến nỗi những nhóm D.K (nhóm dân chủ lập hiến) bị đặt ra ngoài vòng pháp luật như những “kẻ thù của nhân dân”, Kêrenxki trở thành một tên “phản cách mạng”, các lãnh tụ xã hội “ôn hòa” như Xêreteli, Đan, Libe, Got và Apxentiev bị những người đi theo họ đánh giá là quá phản động và những người như Vichto Trecnov và cả Macxim Goorky nữa cũng bị coi là thuộc cánh hữu…

Trung tuần tháng 12 năm 1917, một nhóm lãnh tụ xã hội cách mạng đến thăm ông Gioocgiơ Biucanơn, đại sứ Anh; họ khẩn khoản yêu cầu ông ta đừng cho ai biết việc họ đến, bởi vì họ “bị coi là quá hữu”.

Ông Biucanơn nói: “Thế mà mới một năm trước đây, chính phủ của tôi chỉ thị cho tôi không được tiếp Miliucov vì ông này bị coi là nghiêng về cánh tả quá”.

Vè tháng 9 và tháng 10, thời tiết Nga ở Nga xấu nhất, đặc biệt là ở Petrograd. Bầu trời nặng trĩu và xám ngắt, ngày ngắn dần, mưa tầm tã không ngớt. Đường ngập bùn, trơn như đổ mỡ, dính nhơ nhớp, in đầy những vết ủng nặng nề; tình trạng lại càng bi đát hơn nữa vì các công sở thành phố bị ngừng trệ. Những cơn gió rét buốt và ẩm ướt từ vịnh Phần Lan thổi vào; sương mù lạnh lẽo luồn qua các phố.

Ban đêm, để tiết kiệm điện và cũng để đề phòng khinh khí cầu của Đức, đèn ngoài đường chỉ thắp thưa thớt; trong các nhà tư nhân, chỉ có điện từ 6 giờ tối đến nửa đêm; nến thì bốn hào một cây và dầu hỏa thì hiếm. Ba giờ chiều trời đã tối và mười giờ sáng mới có ánh nắng mặt trời, trộm cướp như ong. Ban đêm, đàn ông thay phiên nhau gác nhà, súng nạp đạn sẵn sàng. Đó là dưới thời chính phủ lâm thời.

Mỗi tuần lương thực một hiếm. Khẩu phần bánh mỳ từ bảy lạng mỗi ngày tụt xuống bốn lạng rưỡi, ba lạng, hai lạng rưỡi, một lạng. thời kỳ cuối, có một tuần không có bánh ăn. Theo qui định, mỗi người được một cân đường một tháng, ấy là nói nếu mua được. Một thỏi Socola hoặc nửa cân đường phèn nhạt phèo giá từ bảy đến mười rúp – ít ra cũng một đôla. Sữa chỉ đủ cho nửa số trẻ nhỏ trong thành phố: phần lớn các khách sạn và nhà tư nhân hàng mấy tháng liền không có sữa dùng. Ngay giữa mùa hoa quả mà người ta bán tới gần một rúp một quả táo hay một quả lê ở góc đường…

Muốn mua sữa, bánh mỳ, đường, thuốc lá, phải xếp hàng chờ đợi hàng giờ dưới trời mưa rét. Một đêm họp suốt tới sáng mới về, tôi đã thấy cảnh tượng này: người mua bắt đầu xếp hàng từ trước lúc rạng đông, phần đông là đàn bà, có người bồng cả con nhỏ… Caclai, khi tả về người dân Pháp trong quyển cách mạng Pháp, đã coi họ là người có khả năng nhất thế giới về môn đứng xếp hàng. Ngay từ năm 1915, dưới thời Nicola Đệ nhị, nước Nga đã bắt đầu làm quen với cảnh xếp hàng này rồi, cho tới mùa hạ năm 1917 thì còn thỉnh thoảng mới phải xếp hàng, và từ 1917 trở đi thì thường xuyên. Hãy tưởng tượng cảnh màu đông ở nước Nga với những người áo quần chẳng đủ đứng suốt ngày trên hè phố Petrograd trắng xóa! Những người dân Nga dễ tính một cách kỳ lạ này thỉnh thoảng cũng phải thốt ra những lời nói phẫn nộ, chua chát…

Tất nhiên là trong lúc đó các rạp hát đêm nào cũng vẫn diễn, kể cả chủ nhật. Nữ diễn viên Cacxavina biểu diễn một màn vũ balê mới và khán giả yêu nhảy múa từ mọi nơi đổ về Petrograd xem. Danh ca Saliapin trình bày các bài hát. Tác phẩm “Cái chết của Ivan khhủng khiếp” của Tônxtoi do Maiơhon soạn thành kịch lại được đem ra diễn tại rạp Alechđorinxki; trong buổi biểu diễn vở đó, tôi có để ý tới một học sinh trường Kiếm – đồng của nhà vua; cứ sau mỗi màn, anh ta lại đứng dậy nghiêm trang trong bộ lễ phục, hướng về chỗ nhà vua trước kia vẫn ngồi xem hát; chỗ đó nay bỏ trống, và hình những con đại bàng đã bị bóc đi hết … Rạp Cơrivoi Decalo trình diễn một cách huy hoàng vở Raygon của Sonitdone.

Tuy rằng viện Ecmitagio và các nhà bảo tàng mỹ thuật khác đã chuyển về Moscow, hàng tuần ở đây vẫn có tổ chức những cuộc triển lãm tranh. Các bà trí thức lũ lượt đi nghe nói chuyện về nghệ thuật, văn chương và triết lý phù phiếm. Đặc biệt là bọn thông thần chủ nghĩa hoạt động rất tích cực và đội cứu thế quân, lần đầu tiên trong lịch sử được thừa nhận ở Nga, dán khắp mặt tường những bản cáo thị triệu tập đi nghe những buổi giảng kinh làm người dự vừa khoái trá vừa kinh ngạc…

Cuộc sống tủn mủn và giả tạo của thành phó vẫn cứ tiếp tục, cố làm ngỏ như không biết có cách mạng. Các nhà thi sĩ làm thơ – nhưng không phải để nói về cách mạng. Các nhà họa sĩ hiện thực vẽ cả tranh về thời trung cổ Nga – họ vẽ không thiếu một cái gì, trừ những đề tài về cách mạng. Các cô thiếu nữ ở tỉnh nhỏ lên thủ đô để học tiếng Pháp và luyện giọng; các sĩ quan trẻ tuổi, vui tính và đẹp trai, đội những chiếc Basoliki đỏ chói viền vàng, lủng lẳng bên hông thanh kiếm trạm trổ khéo léo của vùng Codac, lượn đi lượn lại trong những hành lang khách sạn. Buổi trưa, các bà vợ tiểu công chức tụ tập nhau lại uống trà, mang theo mỗi người một hộp đường nhỏ bằng vàng, bạc hay lam đá quí và nưa chiếc bánh mỳ đựng trong cái bao tay bằng lông; và các bà cầu cho Nga hoàng trở về, hoặc cầu cho quan Đức tới, cầu cho bất cứ một cái gì có thể giải quyết được vấn đề người làm… Một buổi chiều, con gái một ông bạn tôi trở về nhà tức tối như điên như dại vì chị lái xe điện đã gọi cô ta là “đồng chí”.

Xung quanh họ, nước Nga vĩ đại vẫn đang thai nghén một thế giới mới. Những người hầu, thường bị đối xử như súc vật và bị trả lương rẻ mạt, trở lên bướng bỉnh. Trong lúc lương trung bình của họ có 35 rúp một tháng thì một đôi giày giá những hơn 100 rup; cho nên họ không chịu đi xếp hàng mua thực phẩm cho chủ, sợ hỏng giày. Chưa hết, trong nước Nga mới, đàn ông và đàn bà đều được đi bầu cử; trong nước Nga mới, có những tờ báo của giai cấp cần lao dám nói những điều mới lạ và táo bạo, có các Xô Viết và có các công đoàn. Những người đánh xe ngựa cũng có công đoàn và đại biểu trong Xô Viết Petrograd. Những người hầu bàn và hầu buồng ở các khách sạn được tổ chức và không thèm nhận tiền thưởng của khách nữa. trên tường các tiệm ăn có treo những tấn biển đề: “ở đây không nhận tiền thưởng” hoặc là “việc một người phải đi làm nghề hầu bàn để sinh sống không phải là lý do để làm nhục họ bằng cách cho họ tiền thưởng!”.

Ngoài mặt trận, binh lính đấu tranh quyết liệt với bọn sĩ quan và học tập cách tự quản lấy nhau thông qua các ủy ban của họ. Trong các nhà máy, các ủy ban xí nghiệp, những tổ chức đặc biệt Nga, đã rút ra được những bài học kinh nghiệm, đã lớn lên và đã nhận rõ sứ mệnh lịch sử của chúng trong cuộc đấu tranh chống chế độ cũ. Cả nước Nga đi học và đọc sách – sách chính trị, kinh tế, lịch sử; quần chúng nhân dân muốn hiểu biết… Tại các thành phố, tại hầu hết các tỉnh, ngoài mặt trận mỗi nhóm chính trị đều có một hoặc nhiều tờ báo riêng. Hàng chục vạn cuốn sách nhỏ của hàng ngàn tổ chức được tung ra và tràn ngập trong quân đội, thôn xóm, nhà máy, đường phố. Sự thèm khát được học, từ bao đời nay bị kiềm chế, đã cùng với cách mạng bùng lên một cách mãnh liệt. Trong 6 tháng đầu, riêng viện Xmoni mỗi ngày phát hành tràn ngập khắp mọi nơi hàng tấn, hàng xe, hàng chuyến tàu sách báo. Nhân dân toàn nước Nga mải mê đọc sách, y như là cát nóng hút nước bao nhiêu cũng không vừa. Không phải họ đọc những loại chuyện bậy bạ, sách xuyên tạc lịch sử, sách tôn giáo kể lể dài dòng, hoặc tiểu thuyết rẻ tiền và đồi trụy đâu, mà là họ đọc các sách lý luận xã hội và kinh tế, sách triết học, các tác phẩm của Tonxtoi, Gôgon và Goocki…

Không những thế, họ lại còn tổ chức những cuộc nói chuyện mà nếu đem ra so sánh thì những “bài diễn văn tràng giang đại hải’ của người Pháp tả trong cuốn sách của Caclai chỉ là một con suối nhỏ. Những cuộc nói chuyện, tranh luận, diễn thuyết được tổ chức ngay trong rạp hát, rạp xiếc, trường học, câu lạc bộ, phòng họp của các Xô Viết, trụ sở công đoàn, doanh trại… Ngoài mặt trận, họp trong giao thông hào; ở nông thôn họp ngay ngoài bãi; họp trong cả nhà máy… Thật là một cảnh tượng kỳ lạ khi nom thấy bốn vạn công nhân nhà máy Putilov họp nhau để nghe các diễn giả thuộc các nhóm xã hội dân chủ, xã hội cách mạng và vô chính phủ nói chuyện; bất kỳ ai nói cũng nghe, nói gì cũng nghe và nói dài mấy cũng nghe! Trong mấy tháng ròng tại Petrograd và khắp nước Nga, mỗi một góc phố là một diễn đàn công cộng. Trên xe lửa, xe điện, đâu đâu và lúc nào cũng nổ ra những cuộc tranh luận bất ngờ…

Những người Nga ở cả hai lục địa có dịp gặp gỡ nhau trong các hội nghị và đại hội toàn Nga như các đại hội của Xô Viết, hợp tác xã, Demxtovo, dân tộc, mục sư, nông dân, đảng phải chính trị; hội nghị dân chủ, hội nghị Moscow, hội đồng cộng hòa Nga. Ở Petrograd, thường xuyên có 3 – 4 đại hội họp. Trong các cuộc họp thời gian dành cho diễn giả không bị hạn chế, và mỗi người được tự do phát biểu ý kiến riêng của mình…

Chúng tôi đến thăm phòng tuyến của đạo quân thứ 12 đóng ở phía sau Riga; trong những chiến hào bùn lầy, những người ốm yếu, gầy gò, đi chân đất, nằm với vẻ tuyệt vọng; thế mà khi thấy chúng tôi đến, họ nhỏm cả dậy; sự thiếu thốn hiện trên nét mặt họ và dưới những bộ quân phục rách rưới lộ ra những mảnh da thịt tím bầm. Họ hối hả hỏi chúng tôi: “có mang sách báo gì đến cho xem không?”

Có rất nhiều biểu hiện rõ rệt về sự thay đổi ở nước Nga: Tượng nữ Hoàng Catơrin Đệ nhị ở trước rạp hát Alechxdrinxki cầm trong tay một lá cờ nhỏ màu đỏ; nhiều lá cờ đỏ khác đã hơi phai màu phất phới trên khắp các công sở; những ấn phù và hình chim đại bàng tượng trưng cho nhà vua bị xé nát hoặc phủ lấp; và những cảnh binh dữ tợn được thay thế bằng những người dân vệ, dáng điệu hiền lành đi tuần tra các phố, tay không. Tuy vậy, vẫn còn những các lạc hậu kỳ quái:

“Bảng phẩm tước” mà Pie đại đế đã chùm lên nước Nga bằng bàn tay sắt, vẫn còn được thi hành. Hầu hết mọi người từ học sinh trở lên, đều mặc những bộ đồng phục còn mang huy hiệu nhà vua ở khuy và cầu vai. Vào khoảng 5 giờ chiều, phố xá nhan nhản những người đã đứng tuổi, trông vẻ phục tùng dễ bảo mặc đồng phục, tay cắp cặp, từ những công sở đồ sộ, nom như trại lính, trở về nhà; có lẽ họ vừa đi vừa nhẩm tính xem còn phải bao nhiêu cấp trên của họ chết đi thì họ mới có thể được đề bạt lên những chức vị hằng mong ước để đến khi về hưu, được lĩnh một món tiền hưu trí kha khá, và không biết chừng còn được tặng thưởng huân chương Thánh Anna nữa…

Người ta kể lại rằng một hôm, giữa cao trào cách mạng, thượng nghị sĩ Xôcolov mặc thường phục đến dự một buổi họp của thượng nghị viện; người ta không cho ông vào vì lẽ ông không mặc bộ y phục qui định cho những kẻ phục vụ Nga hoàng!

Trên cái bối cảnh của một quốc gia sôi sục và tan rã đó, đã diễn ra cảnh tượng huy hoàng của quần chúng nhân dân Nga vùng dậy…

Chương hai. Bão táp tới gần

Tháng 9, tướng Coocnilov tiến quân về Petrograd với ý định tự suy tôn lên địa vị một tên độc tài quân phiệt ở Nga. Sau lưng hắn hiện rõ ra nắm tay sắt của giai cấp tư sản sẵn sàng giáng xuống cách mạng. Một số bộ trưởng xà hội bị liên quan; chính Kêrenxki cũng bị nghi ngờ. Ủy ban trung ương đảng Xã hội cách mạng đề nghị Xavincov, đảng viên của đảng này, đến trình bày thái độ. Xavincov từ chối. Y bị trục xuất ra khỏi đảng. Coocnilov bị các ủy ban binh lính bắt. Một số tướng tá bị đuổi ra khỏi quân đội, một số bộ trưởng bị mất chức. Chính phủ đổ.

Kêrenxki lúc đó định lập một chính phủ mới, gồm cả đảng tư sản K.D. Đảng Xã hội cách mạng tức là đảng của y, bắt y phải trục xuất bọn K.D., Y không nghe và dọa từ chức nếu bị gò ép. Nhưng sự phẫn nộ của quần chúng khiến lên tới mức khiến y lúc đó không dám đối kháng ra mặt. Một hội đồng chấp chính lâm thời gồm năm cựu bộ trưởng, do Kêrenxki chủ tọa, nắm chính quyền trong khi chờ đợi một giải pháp.

Vụ Coocnilov làm cho các nhóm xã hội, bọn "ôn hòa" cũng như những người cách mạng chân chính đoàn kết lại để tự vệ. Không thể để cho hạng người như Coocnilov được nữa. Người ta muốn có một chính phủ mới, chịu trách nhiệm trước những phần tử ủng hộ cách mạng. Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga đề nghị tổ chức quần chúng gửi đại biểu tới một hội nghị Dân chủ, sẽ họp ở Petrograd vào tháng chín.

Ba phe xuất hiện nhanh chóng trong ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga. Nhóm bôn-sê-vích đề nghị họp đại hội Xô-viết toàn Nga và để các Xô-viết nắm chính quyền. Nhóm "giữa" của đảng Xã hội cách mạng, do Trecnov lãnh đạo, liên minh với bọn Xã hội cách mạng cánh tả do Camcov và Xpiridonova lãnh đạo, với bọn men-sê-vích quốc tế do Mactov lãnh đạo và với nhóm men-sê-vích "giữa do Bocdanov và Xcôbeliev đại diện, để đòi một chính phủ thuần túy Xã hội

Hầu như ngay lập tức, nhóm bôn-sê-vích giành được đa số trong trong Xô-viết Petrograd và ngay sau đó trong các Xô-viết Matxcơva, Kiev, Odessa và nhiều thành phố khác.

Hoảng sợ, bọn men-sê-vích và bọn Xã hội cách mạng chiếm đa số trong ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga thấy rằng xét đến cùng thì Coocnilov không nguy hiểm bằng Lê-nin. Chúng bèn thay đổi các thành phần đại biểu đi dự hội nghị dân chủ và tăng thêm số đại biểu của các hợp tác Xã và tổ chức bảo thủ khác. Nhưng mặc dầu chúng vơ vét các đại biểu như thế, đại hội thoạt đầu vẫn biểu quyết cho một chính phủ liên minh không có bọn K.D tham dự. Chỉ sau khi Kêrenxki dọa từ chức và bọn Xã hội "ôn hòa" kêu la là nền cộng hòa lâm nguy. Hội nghị mới quyết định với một số rất nhỏ tán thành liên minh với giai cấp tư sản và đồng ý thành lập một thứ nghị viện tư vấn, không có quyền lập pháp, được gọi là Hội đồng lâm thời của nước cộng hòa Nga. Trong chính phủ mới thực tế là các giai cấp hữu sản nắm chính quyền và trong hội đồng Cộng hòa, họ chiếm một số ghế quá nhiều.

Thực ra, ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga đã không còn đại diện cho các Xô-viết cơ sở nữa và đã phản đối trái phép việc triệu tập một đại hội Xô-viết toàn Nga đáng lẽ phải họp vào tháng chín. Ủy ban chẳng hề nghĩ đến việc triệu tập đại hội này, mà cũng chẳng cho phép triệu tập nó nữa. Cơ quan chính thức của ủy ban, báo tin tức, nói bóng gió rằng các Xô-viết sắp ngừng hoạt động và có thể sắp bị giải tán. Cùng lúc đó, chính phủ mới trong chương trình, nói sẽ thanh toán các "tổ chức vô trách nhiệm ", ý nói các Xô-viết.

Nhóm bôn-sê-vích trả lời bằng cách triệu tập các Xô-viết toàn Nga tới họp ở Petrograd ngày 2/11 và đề nghị các Xô-viết nắm chính quyền. Đồng thời họ rút lui khỏi hội đồng Cộng hòa Nga và tuyên bố rằng họ không muốn tham gia một chính phủ phản lại dân chúng.

Nhưng nhóm bôn-sê-vích rút lui cũng chẳng khiến cho cái nội bộ của hội đồng Cộng hòa vô phúc kia khỏi bị lục đục. Các giai cấp hữu sản, bây giờ đã đứng vào thế mạnh rồi tỏ ra ngạo ngược. Bọn K.D tuyên bố rằng chính phủ không có quyền thành lập nền cộng hòa ở Nga. Chúng đòi có những biện pháp nghiêm khắc đối với những ủy ban binh lính và thủy thủ và buộc tội này tội nọ cho các Xô-viết. Ở phía bên kia thì nhóm men-sê-vích quốc tế và nhóm Xã hội cách mạng cánh tả đòi đình chiến ngay, đòi ruộng đất cho nông dân và để công nhân kiểm sát công nghiệp; thực tế đó là chương trình bôn-sê-vích.

Hôm Mactov trả lời bọn K.D. tôi cũng có mặt. Mắc bệnh nặng gần đất xa trời, hơi thở phều phào, ông ta rạp mình trên diễn đàn, trỏ tay về phía ghế bọn phái hữu mà nói: “các anh gọi chúng tôi là bọn chiến bại. Nhưng những kẻ chiến bại chính là những kẻ đang đợi thời cơ thuận tiện hơn để ký kết đình chiến, khăng khăng đòi hoãn việc ký kết này cho tới khi quân đội Nga đã tan rã hết, khi mà nước Nga chỉ còn là vật mua bán giữa các đoàn đế quốc… Các anh muốn nhân dân nước Nga phải chịu một thứ chính sách do quyền lợi của giai cấp tư sản quyết định. Vấn đề hòa bình là một vấn đề cấp thiết… Các anh sẽ thấy rằng những người của Dimecvan (nhóm quốc tế cách mạng của đảng Xã hội đã dự hội nghị quốc tế ở Dimecvan, Thụy Sĩ năm 1915) mà các anh gọi là “tay sai của Đức”, đã không làm việc một cách vô ích: họ đã chuẩn bị trong khắp cả nước sự giác ngộ của quần chúng nhân dân dân chủ…”

Bon men-sê-vích và bọn Xã hội cách mạng thì nghiêng ngả giữa hai phái cực đoan này, nhưng bị dồn dần về phía tả bởi áp lực của sự bất bình ngày càng tăng trong quần chúng. Hội đồng bị chia thành những phe phái đối lập nhau một cách sâu sắc.

Tình thế là như vậy, khi có tin hội nghị Đồng minh sắp họp ở Paris, một tin được mong đợi từ lâu làm nảy ra một vấn đề nóng hổi, vấn đề chính sách đối ngoại.

Trên lý thuyết, tất cả các đảng Xã hội ở Nga đều tán thành đình chiến càng mau càng tốt trên cơ sở dân chủ. Ngay từ tháng 5/1917, Xô-viết Petrograd, trong đó hồi ấy bọn men-sê-vích và Xã hội cách mạng chiếm ưu thế, đã tuyên bố những điều kiện đình chiến của nước Nga, mà mọi người đều biết. Họ đã đòi phải họp một hội nghị các nước Đồng minh để thảo luận về các mục đích chiến tranh. Hội nghị dự định sẽ họp vào ngày 10/11 (hội nghị này không họp được vì chính phủ lâm thời đổ).

Chính phủ lâm thời đã đề nghị hai đại biểu: tướng Alechxayev, một quân nhân phản động và Têretsenco, bộ trưởng bộ ngoại giao. Các Xô-viết thì chọn Xcôbeliev và đã giao cho ông này những chỉ thị rất chi tiết: bản Nacado mà ai nấy đều biết. Chính phủ lâm thời tỏ vẻ không đồng ý Xcôbeliev và về bản chỉ thị: các đại sứ các nước Đồng minh phản đối và sau cùng thì Nghị viện Anh, một trưởng bộ tài chính Bonalo đã trắng trợn trả lời một câu hỏi của nghị viên như sau: “Theo tôi biết thì hội nghị Paris sẽ không bàn đến mục đích của cuộc chiến tranh, mà chỉ bàn đến các phương pháp để tiến hành chiến tranh…”

Báo chí bảo thủ Nga reo mừng, còn nhóm bôn-sê-vích thì kêu lên rằng: “Đã thấy rõ khuynh hướng thỏa hiệp của bọn men-sê-vích và cách mạng Xã hội đưa họ đến đâu chưa?”.

Một hôm tôi qua sông để tới rạp Xiếc Mới dự một buổi Miting quần chúng lớn, như thường vẫn họp khắp mọi chỗ trong thành phố mỗi đêm một nhiều. Trong một hội trường trần trụi và âm u, chỉ có năm ngọn đèn nhỏ treo vào một sợi dây mỏng manh, người ngồi chật ních trên các bậc ghế gỗ cáu gét, lên đến tận trần nhà: bính lính, thủy thủ, công nhân, phụ nữ chăm chú nghe như thể tính mệnh họ định doạt ở đây. Một người lính thuộc sư đoàn 548 phát biểu, vẻ mặt mệt mỏi và điệu bộ tuyệt vọng của anh ta biểu hiện sự sự lo âu thành thực: “Các đồng chí! Những kẻ cầm quyền đòi chúng ta hết hy sinh này đến hy sinh khác, nhưng còn những kẻ chẳng thiếu một thứ gì thì được chúng để yên. Chúng ta đang chiến tranh với Đức. Chúng ta có bảo bọn tướng ta Đức vào ngồi trong bộ tham mưu của chúng ta không? Thế tại sao trong lúc chúng ta đấu tranh với bạn tư sản thì ta lại mời chúng vào chính phủ… Binh lính muốn biết họ chiến đấu để làm gì và cho ai. Chiến đấu cho thành Côngxtantinov hay là cho nước Nga tự do, chiến đấu cho nền dân chủ hay là cho bọn kẻ cướp tư sản? Hãy chứng minh cho tôi thấy rằng tôi đang chiến đấu cho cách mạng, lúc đó tôi sẵn sàng xông lên chiến đấu, không ai phải đem tội tử hình ra mà dọa nạt. Khi mà đất đã về tay nông dân, xưởng máy về tay công nhân, chính quyền về tay các Xô-viết, thì lúc đó chúng tôi thấy rằng chúng tôi có một cái gì để bảo vệ và chúng tôi sẽ chiến đấu để bảo vệ nó”.

Trong các doanh trại, các xưởng máy, ở các góc phố, những diễn giả binh lính thao thao bất tuyệt đòi chấm dứt chiến tranh và tuyên bố rằng nếu chính phủ không cương quyết cố gắng làm như vậy, binh lính sẽ bỏ chiến hào để về quê hương.

Người phát ngôn cho quân đoàn thứ 8 nói: “Chúng tôi đuối sức, chúng tôi chỉ còn mỗi đại đội mấy người. Nếu không gửi mau lương thực, giày ủng và tăng viện thì các chiến hào chẳng bao lâu sẽ rỗng tuếch. Một là đình chiến, hai là tiếp tế cho chúng tôi… Chính phủ hoặc phải chấm dứt chiến tranh, hoặc tiếp tế đầy đủ cho quân đội…”

Một đại biểu đơn vị pháo thủ Xiberi thứ 46 nói: “Bọn sĩ quan không cộng tác với các ủy ban của chúng tôi, chúng bán chúng tôi cho giặc, chúng xử tử những người làm công tác tuyên truyền của chúng tôi và cái chính phủ phản cách mạng này thì lại ủng hộ chúng. Trước kia, chúng tôi hy vọng rằng cách mạng sẽ mang lại hòa bình. Nhưng bây giờ thì chính phủ lại cấm chúng tôi nói đến hòa bình, rồi lúc đó lại không tiếp tế cho chúng tôi lương thực, súng ống.”

Từ châu Âu đưa tới những tin đồn rằng đình chiến đã được ký kết với những điều kiện thiệt thòi cho nước Nga.

Những tin tức về việc đối xử với binh lính Nga đóng ở Pháp càng làm tăng sự bất bình, lữ đoàn thứ nhất định đưa các ủy ban binh lính lên thay thế các sĩ quan như ở Nga và đòi về nước chứ không chịu đi Xalonich. Họ đã bị bao vây, bị cắt lương thực rồi bị bắn phá bằng pháo binh, nhiều người chết…

Ngày 29 tháng 10, tôi đến cung điện Marinxki, vào cái phòng họp bằng đá hoa trắng điểm đỏ của hội đồng cộng hòa để nghe đọc bản tuyên ngôn của Têrensenco về chính sách đối ngoại của chính phủ. Cả nước, kiệt lực và thèm khát hòa bình, đang chờ đợi bản tuyên ngôn đó trong một sự lo âu ghê gớm.

Một người trẻ tuổi cao lớn, áo quần bảnh bao, mặt mày nhẵn nhụi và có đôi gò má cao, ngọt ngào đọc một bản diễn văn gọt giũa, thận trọng và hoàn toàn rỗng tuếch… Vẫn những luận điệu cũ rích về vấn đề phải đánh bẹp chủ nghĩa quân phiệt Đức với sự giúp đỡ của các nước Đồng minh, về các “quyền lợi quốc gia” của nước Nga, về những khó khăn “bản chỉ thị giao cho Xcôbeliev đã gây ra”. Rồi chấm dứt bằng cái điệp khúc quen thuộc: “Nước Nga là một đại cường quốc. Dù thế nào đi nữa thì nước Nga vẫn là một đại cường quốc. Bổn phận của tất cả chúng ta là phải bảo vệ nước Nga, phải tỏ rằng chúng ta là những người bảo vệ một lý tưởng cao cả, là những người con của một dân tộc lớn…”

Chẳng ai hài lòng cả. Bọn phản động thì muốn một chính sách đế quốc “mạnh mẽ”, những đảng phái dân chủ thì đòi chính phủ phải cam kết là sẽ xúc tiến việc lập lại hòa bình.

Đây là một bản Xã luận của báo Công nhân và Binh lính, cơ quan của Xô-viết bôn-sê-vích thành phố Petrograd:

- Chính phủ trả lời các chiến hào như thế nào?

Vị bộ trưởng ít lời nhất của chúng ta, ông Têrenco vừa trả lời quân đội và nhân dân về vấn đề chiến tranh và hòa bình như sau:

1 – Chúng ta đoàn kết chặt chẽ với các nước Đồng minh (không phải với nhân dân đâu, nhưng với các chính phủ).

2 – Thảo luận về việc có thể có một chiến dịch mùa đông hay không, không phải là việc của nền dân chủ.Việc đó tùy các chính phủ và các nước Đồng minh định đoạt.

3 – Cuộc tấn công mùng 1 tháng 7 đã có lợi và rất thành công (còn hậu quả của nó ra sao thì không thấy nói đến).

4 – Tin đồn là các nước đồng minh bỏ rơi ta là không đúng. Vị bộ trưởng có trong tay nhiều bản tuyên bố rất quan trọng… (bản tuyên bố à? Nhưng thực tế thì sao? Còn thái độ của hạm đội Anh? Những cuộc thương thuyết giữa vua Anh và tên tướng phản cách mạng Guôco? Chẳng thấy vị bộ trưởng nói gì đến cả).

5 – Bản chỉ thị đưa cho Xcôbeliev là không tốt, chẳng làm vừa lòng các nước Đồng minh mà cũng chẳng làm vừa lòng các nhà ngoại giao Nga, trong hội nghị Đồng minh chúng ta phải cùng nói một giọng.

Chỉ có thế thôi ư?

Chỉ có thế thôi!.

Các bạn sẽ hỏi, thế thì phải làm thế nào? Phải tin tưởng ở Đồng minh và Têresenco! Bao giờ thì chúng ta có hòa bình? Lúc nào mà Đồng minh chho phép! Đó, chính phủ trả lời các chiến hào về vấn đề hòa bình như thế đó!

Nhưng đằng sau sân khấu chính trị Nga từ bóng tối bắt đầu xuất hiện một lực lượng hung ác; bọn Côdắc. Báo Đời mới (báo của Goocki) nhắc nhở đến những hoạt động của chúng:

Hồi đầu cách mạng, những người Côdắc không chịu bắn vào dân chúng. Khi Coocnilov tiến quân về Petrograd, họ không chịu đi theo hắn. Từ một thái độ chung thành tiêu cức với cách mạng, họ dần dần chuyển sang thế tấn công (chống đối lại cách mạng) từ hậu trường của cách mạng, họ đột nhiên tiến ra hàng đầu.

Chính phủ lâm thời trước đã cách chức Calidin thủ lĩnh Côdắc miền sông Đông vì hắn đã tòng phạm trong vụ Coocnilov. Nhưng hắn nhất định không chịu đi và đến đóng ở Novotrecat với ba đạo quân Côdắc đông đúc, với thái độ âm mưu và đe dọa. Hắn mạnh đến nỗi chính phủ lâm thời phải nhắm mắt trước sự bất tuân thượng lệnh này, rồi lại phải công nhận hội đồng liên hiệp các quân đội

Côdắc và tuyên bố ban Côdắc của các Xô-viết, ban này lúc đó vừa mới thành lập, là bất hợp pháp.

Kêrenxki A.F.

Thượng tuần tháng mười, một phái đoàn Côdắc đến gặp Kêrenxki. Với thái độ ngạo mạn, họ đòi Kêrenxki phải rút những lời buộc tội Caledin và trách y là đã nhượng bộ các Xô-viết. Kêrenxki phải đồng ý là sẽ không kiếm chuyện gì với Caledin nữa và nghe như hắn còn nói thêm như sau: "Trước mắt các lãnh tụ Xô-viết thì tôi là một bạo chúa… Chính phủ lâm thời không những không dựa vào các Xô-viết mà còn rất tiếc là cái tổ chức đó còn tồn tại."

Cùng vào thời kỳ, đó một phái đoàn Côdắc khác đến gặp đại sứ Anh và táo bạo thương thuyết với viên này nhân danh "Nhân dân Côdắc tự do".

Trên miền sông Đông, một thứ nước cộng hòa Côdắc đã được thành lập. Các Xô-viết miền Rostov Trên sông Đông và Ecateribua bị bọn Côdắc cầm vũ khí đến giải tán và trụ sở công đoàn thợ mỏ ở

Kharcov bị cướp phá. Phong trào Côdắc, trong mọi biểu hiện của nó, tỏ ra có tính chất quân phiệt và chống lại chủ nghĩa Xã hội. Thủ lính của nó là bọn quí tộc và đại địa chủ, như Caledin, Coonilov, các tướng Đutov, Caraulov và Bácdide, được những thương gia và chủ ngân hàng mạnh thế ở Matxcơva ủng hộ.

Nước Nga cũ tan rã nhanh chóng. Ở Ucơren, ở Phần Lan, ở Balan, ở miền Bạch Nga, nhưng phong trào quốc gia càng ngày càng mạnh và táo bạo. Những chính phủ địa phương, do các giai cấp hữu sản cầm đầu, đòi được tự trị và không chịu tuân lệnh của Petrograd. Ở Henxinpho, nghị viện Phần Lan từ chối không cho chính phủ lâm thời vay tiền, tuyên bố Phần Lan tự trị và đòi quân đội Nga rút lui. Ở Kiev, viện Rada tư sản lui biên giới của Ucoren về phía đông mãi đến rạng núi Ural, chiếm những khu nông nghiệp phì nhiêu nhất của miền nam nước Nga và tổ chức một quân đội quốc gia. Thủ tướng Vinitrenco nói bóng gió đến việc ký kết đình chiến riêng rẽ với Đức. Chính phủ lâm thời bất lực. Miền Xiberi và miền Côcado đòi có quốc hội lập hiến riêng rẽ. Trong khắp các xứ đó, xảy ra một cuộc đấu tranh kịch liệt giữa chính quyền và các Xô-viết đại biểu công nhân và binh lính địa phương.

Tình thế ngày càng rối loạn. Hàng chục vạn binh lính rời bỏ mặt trận, rút vào nội địa như thủy triều và đi lang thang không mục đích khắp trong nước. Nông dân của các chính phủ Tambov và Tove, chờ mãi không được ruộng đất và bất bình với chính sách đàn áp của chính phủ, nổi lên đốt phá các dinh cơ và giết các địa chủ. Những vụ giãn thợ và đình công khổng lồ làm rung chuyển cả Matxcơva, Odessa và vùng mỏ than Đônet. Các phương tiện vận tải bị tê liệt, quân đội chết mòn vì đói và các thành phố lớn thiếu bánh mì.

Chính phủ, bị giằng đi kéo lại giữa các nhóm dân chủ và phản động, không làm được việc gì. Nếu bắt buộc phải thi hành một biện pháp gì, thì biện pháp đó luôn luôn là có lợi cho giai cấp hữu sản. Chính phủ phái quân Côdắc về nông thôn lập lại trật tự hoặc phá các cuộc đình công. Ở Tasken, chính quyền giải tán các Xô-viết. Ở Petrograd, hội đồng kinh tế đã được lập nên để khôi phục nền kinh tế trong nước, bị kẹt giữa hai lực lượng đối lập tư bản và lao động và không làm được việc gì, rút cục bị Kêrenxki giải tán. Các quân nhân của chế độ cũ, được bọn K.D. ủng hộ, đòi thi hành những biện pháp cương quyết để lập lại kỷ luật trong quân đội và hải quân. Mặc dù đô đốc Vecderepxki, bộ trưởng bộ hải quân và tướng Veckhopxki, bộ trưởng bộ chiến tranh, nhắc đi nhắc lại rằng chỉ có một tinh thần kỷ luật mới, dân chủ, tự nguyện, trên cơ sở hợp tác với các ủy ban binh lính và thủy thủ, mới có thể cứu được quân đội và hải quân, nhưng ý kiến của hai ông cũng chẳng được ai nghe.

Bọn phản động dương như cố tình khêu chọc sự phẫn nộ của quần chúng. Đã gần đến ngày xử án Coocnilov. Báo chí tư sản càng ngày càng công khai bênh vực hắn, gọi hắn là “nhà ái quốc Nga vĩ đại”. Tờ báo của Buốcdev, tờ Sự ngiệp chung, đòi phải có một chính thể độc tài do Coonilov, Caledin và Kêrenxki đứng đầu.

Một hôm trong khán đài của báo chí ở hội đồng Cộng hòa, tôi đã nói chuyện với Buốcdev, một người bé nhỏ, lưng còng, mặt nhăn nheo, mắt cận thị sau cặp kính dày, râu tóc đã hoa râm và rối bù. Y nói: “Này ông bạn ít tuổi, hãy nhớ lời tôi nói. Nước Nga cần một người hùng. Bây giờ là lúc phải thôi nghĩ đến cách mạng và tập trung chú ý vào người Đức. Bọn ngu si đã để cho Coocnilov thua và đằng sau bọn ngu si là tay sai của Đức. Đáng lẽ Coocnilov phải thắng…”

Ở phía cực hữu, những cơ quan bảo hoàng trá hình một cách sơ sài – tờ Nhà hùng biện của dân chúng, của Purixokievich, tờ Nước Nga mới, và tờ Lời nói sinh động, - công khai đòi tiêu diệt nền dân chủ cách mạng…

Ngày 20 tháng 10, xảy ra trận thủy chiến trong vịnh Riga với một hạm đội Đức. Viện cớ là Petrograd lâm nguy, chính phủ lâm thời chuẩn bị rút khỏi thủ đô. Trước tiên sẽ rút các nhà máy đúc đạn và đem phân tán khắp nước Nga, còn chính phủ sẽ lui về Matxcơva. Nhưng lập tức nhóm bôn-sê-vích vạch ngay ra rằng chính phủ muốn bỏ thủ đô Đỏ để làm yếu thế của cách mạng. Trước đã dâng Riga cho Đức, nay lại muôn dâng nốt Petrograd.

Báo chí tư sản thì reo mừng. Tờ Lời nói, của bọn K.D. viết rằng: về Matxcơva, chính phủ có thể tiếp tục công việc trong bầu không khí yên tĩnh, không bị bọn vô chính phủ quấy rối. Rôdianco, thủ lĩnh cánh hữu của đáng K.D., tuyên bố trong tờ Buổi sáng của nước Nga, nếu quân Đức chiếm Petrograd thì thật phúc vì như vậy các Xô-viết sẽ đổ và nước Nga sẽ thoát khỏi cái nạn hạm đội cách mạng Baltic. Hắn viết:

Petrograd lâm nguy. Tôi tự bảo: "Hãy để Thượng đế che chở cho Petrograd". Bọn họ sợ rằng mất Petrograd thì các tổ chức cách mạng trung ương sẽ chết. Tôi thì tôi trả lời những người ấy rằng nếu những tổ chức này mất đi thì tôi càng thích vì chúng chỉ đưa nước Nga đến chỗ nguy vong… Có người nói mất Petrograd thì sẽ mất hạm đội Baltic. Chẳng có gì đáng tiếc cả, vì phần lớn các thủy thủ đã mất tinh thần chiến đấu…

Nhưng quần chúng phản đối mạnh mẽ đến nỗi chính phủ phải từ bỏ ý định rút lui.

Lúc đó, đại hội các Xô-viết hiện ra ở chân trời, như một đám mây đen nhằng những ánh chớp. Đại hội vấp phải sự phản đối không những của chính phủ, mà còn của tất cả những bọn Xã hội "ôn hòa". Các ủy ban trung ương của quân đội và hạm đội, những ủy ban trung ương của một số công đoàn, những Xô-viết nông dân và nhất là ngay chính ngay ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga, không từ bỏ một cố gắng nào để ngăn cản không cho đại hội họp. Tờ Tin tức, và tờ Tiếng nói của binh lính, là nhưng tờ báo do Xô-viết Petrograd lập ra nhưng nay đã rơi vào tay ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga, đả kích đại hội dữ dội, cũng như toàn bộ trọng pháo báo chí của đảng Xã hội cách mạng, là hai tờ Sự nghiệp nhân dân và Ý chí nhân dân.

Người ta gửi đại biểu đi khắp nước, gửi điện cho các ủy ban của các Xô-viết địa phương và các ủy ban quân đội nhằm đình lại hoặc làm chậm các cuộc bầu cử đại biểu đi dự đại hội. Người ta thông qua các biểu quyết trịnh trọng chống đại hội. Người ta tuyên bố rằng họp đại hội gần ngày họp hội nghị lập hiến là trái với những nguyên tắc dân chủ. Các đại biểu từ mặt trận. liên hiệp các Demxtovo, liên hiệp nông dân, liên hiệp các đạo quân Côdắc, liên hiệp các sĩ quan, hội các người được huân chương Thánh Gioocgiơ, những tiểu đoàn quyết tử… đều lên tiếng phản đối. Hội đồng cộng hòa cùng đồng thanh phản kháng. Tất cả bộ máy do cuộc cách mạng Tháng hai đẻ ra đều hoạt động để chống lại đại hội các Xô-viết.

Đứng trước sự phản kháng ấy, là ý chí chưa được rõ nét của vô sản – Công nhân, lính trơn và nông dân nghèo. Nhiều Xô-viết địa phương đã có khuynh hướng bôn-sê-vích, ngoài ra còn có những tổ chức của công nhân xí nghiệp – những ủy ban xí nghiệp – và những tổ chức cách mạng của quân đội và hạm đội. Ở nhiều nơi, nhân dân sau khi bị ngăn cản không bầu được đại biểu theo thủ tục thường lệ, đã họp mít-ting lẻ tẻ để bầu ra một đại biểu đi dự đại hội. Ở nhièu nơi khác, nhân dân phá vỡ các ủy ban cũ ngăn trở công việc và bầu ra những ủy ban mới. Quần chúng nổi dậy như đợt sóng ngầm. Cái lần vỏ mỏng đã đông lại dần dần trên đám phún thạch của cách mạng mấy tháng gần đây, đã bắt đầu rạn nứt. Chỉ có một phong trào tự phát của quần chúng mới có thể làm cho đại hội Xô-viết toàn Nga họp được.

Ngày nào các diễn giả bôn-sê-vích cũng tơid các doanh trại và xưởng máy để tố cáo mạnh mẽ cái “chính phủ gây nội chiến”. Một chủ nhật, chúng tôi đến xưởng Ôbukhôpxki, một nhà máy đúc đạn của chính phủ, ở ngoài thành phố, phía đại lộ Sơluxenbua. Chiếc xe chở chúng tôi, chạy bằng hơi nước, với cái mui nặng nề, ỳ ạch lội qua những bể bùn, giữa những tường cao của những xưởng máy và những nhà thờ rất lớn.

Cuộc mít tinh họp giữa những bức tường cao của một ngôi nhà lớn xây dở. Xung quanh một cái bục căng vải đỏ, một vạn thính giả, cả nam lẫn nữ, mặc đồ đen, ngất nghểu trên những đống gỗ, đống gạch, hoặc cheo leo trên những cái dầm, chăm chú nghe và reo hò như sấm. Dôi khi, mặt trời lộ ra sau những đám mây đen nặng trĩu và qua những lỗ cửa sổ rọi mọi thứ ánh sáng đỏ nhạt vào những khuôn mặt mộc mạc ngảnh về phía chúng tôi.

Lunasacxki, thân hình mảnh dẻ như một cậu thư sinh và nét mặt thanh tú như nghệ sĩ, giải thích tại sao các Xô-viết phải nắm chính quyền. Không một biện pháp nào khác có thể bảo vệ cách mạng chống với kẻ thù đang cố tâm tàn phá đất nước và quân đội để dọn đường cho một tên Coocnilov thưđ hai.

Một người lính của mặt trận Rumani, gầy gò, bi khiết và sôi nổi, kêu lớn: “Các đồng chí! Ở mặt trận, Chúng tôi chết đói và chết rét, người ta bắt chúng tôi chết không có lý do gì cả. Tôi đề nghị các đồng chí Mỹ, một khi về nước, sẽ nói cho mọi người biết rằng những người Nga chỉ có chết mới rời bỏ cách mạng của họ. Chúng tôi sẽ đem hết sức lực ra để bảo vệ thành trì của chúng tôi, cho tới khi nhân dân các nước đều đứng dậy và chiến đấu cho cuộc cách mạng Xã hội!”.

Sau đó đến lượt PêTơ-rốt-xki phát biểu, tiếng nói nhỏ, chậm và cương quyết: “Giờ đây không phải lúc nói phiếm nữa. mà là lúc hành động! Tình hình kinh tế xấu, chúng ta phải chịu đựng. Kẻ địch định khuất phục chúng ta, nhưng chúng nên biết rằng chúng có thể đi quá xa đấy. Néu chúng dám động đến các tổ chức của giai cấp vô sản thì chúng ta sẽ quýet chúng khỏi mặt trái đất như những đống rác!”.

Báo chí bôn-sê-vích bỗng nhiên phát triển mạnh.

Ngoài hai tờ báo của đảng, tờ - Con đường của công nhân, và tờ - Người lính, lại thấy ra hai tờ nữa, tờ - Bần cố nông, cho nông dân, xuất bản mỗi ngày nửa triệu số và tờ - Công nhân và Binh lính, tờ này trong số đầu xuất bản ngày 17 tháng 10, đã tóm tắt quan điểm bôn-sê-vích như sau:

Một năm chiến tranh thứ tư nữa, sẽ đưa quân đội và đất nước đến chỗ diệt vong… Petrograd đang lâm nguy. Bọn phản cách mạng đang thích thú vì những đau khổ của nhân dân và đang chuẩn bị giáng xuống đầu họ một đòn chí mạng. Nông dân lâm vào cảnh tuyệt vọng, đã công khai nổi dậy, bọn địa chủ và chính phủ đưa quân về càn quét tàn sát họ. Các xưởng và các nhà máy đóng cửa, công nhân bị đe dọa chết đói. Giai cấp tư sản và bọn tướng lĩnh của chúng muốn thi hành những biện pháp tàn ác để phục hồi lại một thứ kỷ luật mù quáng trong quân đội. Được giai cấp tư sản ủng hộ, bọn tay chân của Coocnilov công khai chuẩn bị phá hội nghị lập hiến. Chính phủ Kêrenxki là chính phủ của giai cấp tư sản, chính sách của nó nhằm đánh vào công, nông, binh. Nó đã tàn hại đất nước… Tờ báo của chúng ta ra đời trong những ngày nặng trĩu đe dọa. Nó sẽ là tiếng nói của vô sản và quân đội Petrograd. Nó sẽ là người bảo vệ không mệt mỏi của nông dân nghèo… Phải cứu nhân dân, phải đưa cách mạng đến thành công. Phải giằng chính quyền khỏi bàn tay sát nhân của giai cấp tư sản và trao nó cho các tổ chức của công, nông, binh cách mạng. Phải chấm dứt cuộc chiến tranh ghê tởm. Chương trình của tờ Công nhân và Binh lính là chương trình của Xô-viết những đại biểu công nhân và binh lính thành phố Petrograd, nghĩa là:

Tất cả chính quyền về tay các Xô-viết, ở thủ đô cũng như các tỉnh.

Đình chiến ngay trên khắp các mặt trận, thực hiện hòa bình giữa các dân tộc.

Ruộng đất cho nông dân, không phải bồi thường cho địa chủ.

Công nhân kiểm sát sản xuất công nghiệp.

Một hội nghị lập hiến được bầu ra một cách ngay thẳng.

Nên đưa thêm ra đây một đoạn nữa của tờ báo này, tờ báo của cái bọn bôn-sê-vích mà cả thế giới đều biết là tay sai của Đức (*John Reed mỉa mai nhắc lại lời vu cáo của bọn phản động*):

Đức hoàng, mình mẩy bê bết máu me của hàng triệu người, muốn đẩy quân đội của hắn đến tận Petrograd. Chúng ta hãy nói chuyện với công nhân, nông dân và binh lính Đức, những người muốn hòa bình không kém chúng ta, để họ nổi dậy chông lại cuộc chiến tranh ghê tởm này. Điều này chỉ có thể thực hiện được bởi một chính phủ cách mạng, thực sự phát ngôn cho công nhân, nông dân và binh lính Nga, chính phủ này sẽ vượt qua đầu những chính khách ngoại giao mà nói chuyện trực tiếp với quân đội Đức và sẽ làm tràn ngập các chiến hào Đức bằng những tuyên cáo bằng tiếng Đức… Các phi công của chúng ta sẽ tung những tờ tuyên cáo đó khắp nước Đức…

Ở hội đồng cộng hòa, cái hố giữa hai phe ngày một thêm sâu. Carelin, nhân danh nhóm Xã hội cách mạng cánh tả, kêu lớn: “Những giai cấp hữu sản muốn lợi dụng bộ máy cách mạng của nhà nước để cột nước Nga vào chiến xa của Đồng minh! Các đảng phái cách mạng cương quyết chống lại một chính sách như vậy”.

Lão già Nicolai Traicopxki, đại diện của bọn Xã hội bình dân, phát biểu chống lại việc chia đất cho nông dân và đứng về phe bọn K.D.: “Chúng ta phải lập tức lập lại một kỷ luật chặt chẽ trong quân đội. Ngay từ đầu chiến tranh tôi đã không ngừng nhắc đi nhắc lại rằng thi hành những cải cách kinh tế và xã hội trong thời chiến thì thật là phạm một tội ác. Đó là tội ác mà chúng ta đang phạm đấy. Mà thật tình tôi có chống lại những cải cách ấy đâu, tôi thuộc đảng Xã hội kia mà!” (Tiếng kêu từ phía tả: “Chúng tôi không tin anh đâu!”; phe hữu thì hoan hô nhiệt liệt).

Nhân danh bọn K.D., Atgiemov tuyên bố rằng chẳng việc gì phải nói cho binh lính biết vì sao phải đánh nhau! Mỗi người lính đều phải tự hiểu rằng nhiệm vụ đầu tiên của mình là phải đuổi kẻ địch ra khỏi đất Nga.

Chính Kêrenxki cũng hai lần đến thiết tha kêu nài phải đoàn kết cả dân tộc và sau một bài diễn văn, y bật lên khóc nức nở. Hội đồng nghe hắn với thái độ lạnh lùng, thỉnh thoảng lại ngắt lời hắn bằng những lời chế giễu.

Viện Xmoni, đại bản doanh của ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga và của Xô-viết Petrograd, ở cách trung tâm vài dặm đường, mãi tận cuối thành phố, trên bờ sông Neva rộng lớn. Tôi lên một chuyến xe điện chật ních hành khách, chạy ngoằn ngoèo và rền rĩ qua những phố xá bùn lầy và gồ ghề. Cuối đường hiện ra những vòm xanh viền vàng của tu viện Xmoni, trông thật là đẹp và ngay cạnh là mặt chính của viện Xmoni, trông như trại lính, chiều dài 200 thước cao bốn tầng và trên cửa chính có huy hiệu của nhà vua, to tướng và láo xược khắc vào đá.

Những tổ chức cách mạng của binh lính và công nhân đã đến đóng ở viện này, nguyên dưới chế độ cũ là một trường nhà tu nổi tiếng cho các thiếu nữ quí tộc, được chính Nữ hoàng bảo trợ. Viện có trên một trăm phòng lớn, tường trắng và trần trụi. Trên các cửa, vẫn còn những tấm biển trên đề “Lớp bốn” hoặc “Buồng giáo sư”. Nhưng lại có những chữ đề vội, bằng chứng về những hoạt động mới trong viện: “Ban chấp hành trung ương Xô-viết Petrograd”, “Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga”, “Phòng đối ngoại”, “Liên hiệp binh lính Xã hội chủ nghĩa”, “Ban chấp hành trung ương công đoàn toàn Nga”, “Ủy ban xí nghiệp”, “Ủy ban trung ương quân đội”; những phòng khác thì để cho các cơ quan trung ương, hoặc dùng làm phòng họp cho các đảng phái chính trị.

Trong các hành lang dài, trần khum, cách một quãng xa mới lại có một bóng điện, binh lính và công nhân đi lại tấp nập, có người vai trĩu nặng dưới những bó lớn báo chí, tuyên cáo, tài liệu tuyên truyền đủ các loại. Tiếng giày ủng nặng nề của họ vang trên sàn gỗ như tiếng sấm dền. Chỗ nào cũng có dán giấy: “Các đồng chí hãy giữ vệ sinh vì lợi ích sức khỏe của chính các đồng chí!”. Ở một tầng gác ngay đầu cầu thang, có những bàn dài trên để bán hàng đống tài liệu sách báo của các đảng phái chính trị.

Phòng ăn rộng lớn của viện, trần thấp ở ngay tầng dưới, đã trở thành quán ăn. Tôi trả hai rúp để lĩnh một vé ăn và đứng xếp hàng với khoảng một nghìn người khác để chờ đến lượt được tới những quầy dài, ở đó khoảng hai chục người phục vụ, vừa nam vừa nữ múc cho mỗi người xúp bắp cải đựng trong những cái nồi to tướng, có lẫn cả thịt và phân phát cháo và bánh mì đen. Trả 5 côpếch thì được một cốc nước trà, đựng trong một cái cốc thiếc. Mỗi người cứ việc ra rổ mà lấy một cái thìa gỗ nhờn những mỡ. Trên hàng ghế dài dọc theo bàn ăn, những người vô sản đói ngấu vừa ăn, vừa bàn việc, vừa nói đùa nhả nhớt.

Trên tầng hai, có một quán ăn khác dành cho ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga, nhưng thực tế thì ai vào cũng được. Có thể mua được ở đấy bánh mì phết đẫm bơ và nước chè thì uống tha hồ.

Ở cánh phía nam, tầng ba là phòng họp lớn, trước kia là phòng khiêu vũ của viện. Một gian phòng trần cao, tường trắng, có hàng trăm ngọn điện có chụp chạm trổ, gắn vào những cây đèn sáng bóng, trong phòng có hai hàng cột lớn. Ở một đầu có một cái tán, hai bên hai cây đèn cao nhiều nhánh và đằng sau là một cái khung vàng, trước kia để ảnh Hoàng đế. Xưa kia, những ngày lễ, nơi đây là nơi dập dìu những quân phục và áo nhà đạo xa xỉ, trong một khung cảnh dành riêng cho các quận chúa.

Phía bên kia hành lang, ngay trước cửa phòng họp, người ta xét các giấy ủy nhiệm của các đại biểu đi dự đại hội các Xô-viết. Tôi chú ý ngắm nhìn những đại biểu mới: những người lính mạnh khỏe, rậm râu, những người thợ mặc áo ngắn đen, vài nông dân để tóc dài. Một thiếu nữ, thuộc nhóm thống nhất của Plekhanov, đang điều khiển việc xét giấy tờ. Chị ta cười một cách khinh thị: “Họ chẳng giống những đại biểu đến dự đại hội lần thứ nhất chút nào. Trông thật là thô lỗ và ngu dốt! Thật là một đám người thô kệch…”

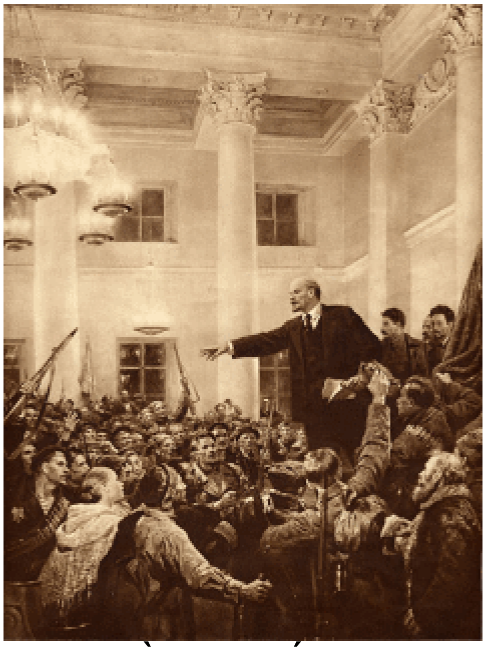

Lê-nin tuyên bố chính quyền Xô-viết tại Đại hội các Xô-viết toàn Nga lần II. Tranh của họa sĩ Vladimir Serov.

Đúng vậy, nước Nga đã rung chuyển đến cội rễ và những tầng lớp dưới đã nổi lên trên. Ủy ban kiểm soát giấy ủy nhiệm, do ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga cũ chỉ định, gây khó dễ cho hết đại biểu này đến đại biểu khác, viện cớ rằng họ đã được bầu ra một cách bất hợp pháp. Carakhan, ủy viên trung ương bôn-sê-vích, chỉ cười: “Các bạn cứ yên trí: khi đến lúc, chúng tôi sẽ làm cho các bạn có ghế ngồi họp”. Báo Công nhân và Binh lính, viết:

Chúng tôi đề nghị các đại biểu đến dự đại hội toàn Nga mới chú ý đến những âm mưu của một số ủy viên trong ủy ban tổ chức, nhằm phá đại hội. Họ gieo rắc tin là đại hội sẽ không họp và các đại biểu nên rời khỏi Petrograd… Các bạn đừng tin những lời dối trá… Những ngày quan trọng sắp đến.

Rõ ràng là ngày 2 tháng 11 cũng chưa đủ số đại biểu tối thiểu để họp: Vì vậy hoãn đại hội đến ngày 7. Nhưng khắp nước đã xôn xao và bọn men-sê-vích và Xã hội cách mạng đã thấy rõ thất bại bèn đổi chiến lược. Họ rối rít điện về khắp các tổ chức địa phương của họ, yêu cầu cử ra càng nhiều phần tử Xã hội “ôn hòa” càng hay. Đồng thời, ban chấp hành các Xô-viết nông dân gửi giấy triệu tập gấp một đại hội nông dân vào ngày 13 tháng 12, nhằm thủ tiêu mọi hoạt động của công nhân và binh lính.

Nhóm bôn-sê-vích sẽ làm gì? Trong thành phố, có tin đồn là công nhân và binh lính chuẩn bị một cuộc biểu tình vũ trang. Báo chí tư sản và phản động la lối là họ sắp nổi loạn và yêu cầu chính phủ bắt giam Xô-viết Petrograd, hay ít ra thì cũng cấm đại hội họp. Có những tờ như tờ Nước Nga mới thì đề nghị “Giết sạch bọn bôn-sê-vích ”.

Tờ báo của Goocki, tờ Đời mới, đồng ý với những người bôn-sê-vích là bọn phản động đang định bóp nghẹt cách mạng và nếu cần thì phải dùng cả vũ lực chống lại chúng; nhưng trước tiên là mọi đảng phái của nền dân chủ cách mạng phải lập một mặt trận thống nhất:

Nền dân chủ mà còn chưa tổ chức được các lực lượng chính của mình và còn gặp một sự chống đối mạnh mẽ, thì tấn công không có lợi. Nhưng nếu các kẻ địch của nó dùng bạo lực, thì nền dân chủ cách mạng phải xông vào cuộc chiến đâu để giành lấy chính quyền và nó sẽ được những tầng lớp cơ sở nhất của nhân dân ủng hộ.

Goocki nhận xét rằng những tờ báo phản động cũng như những tờ của chính phủ đều một giọng kích thích nhóm bôn-sê-vích dùng bạo lực; vì lẽ một cuộc khởi nghĩa sẽ có thể dọn đường cho một tên Coocnilov mới. Ông kêu gọi các người bôn-sê-vích cải chính những tin đồn bậy. Trên tờ báo men-sê-vích Ngày, Pôtorexov đăng một chuyện giật gân, kèm theo một bản đồ, trong đó hắn đưa ra “Kế hoạch bí mật của nhóm bôn-sê-vích ”.

Hình như do một phép thần nào, các tường đều dán đầy những bản cảnh cáo, tuyên cáo, kêu gọi của những ủy ban trung ương của bọn “ôn hòa” và bọn bảo thủ và của ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga nữa, tố cáo mọi cuộc “biểu tình” và kêu gọi thợ thuyền và binh lính đừng nghe bọn tuyên truyền phiến động. Đây là một đoạn trích trong bản tuyên cáo của ban quân sự của đảng Xã hội cách mạng:

Lại có những chuyện đồn đại trong thành phố về một cuộc biểu tình vũ trang dự định. Những tin đồn ấy ở đâu ra? Tổ chức nào cho phép những kẻ quấy rối tuyên truyền bạo động? Nhóm bôn-sê-vích, trả lời một câu hỏi trong ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga, chối là không dính dáng gì đến những chuyện đó… Nhưng những tin đồn đại ấy mang theo một sự nguy hiểm lớn. Có thể do không chú ý đến tình trạng tinh thần của đại đa số công nhân, binh lính và nông dân, một số cá nhân quá khích lôi kéo một phần công nhân và binh lính xuống đường phố, thúc đẩy họ bạo động. Trong thời kỳ ghê sợ mà nước Nga cách mạng đang trải qua này, bất cứ một cuộc bạo động nào cũng dễ dàng đưa đến nội chiến, với hậu quả là tất cả những tổ chức của giai cấp vô sản, phải mất bao công phu sức lực mới xây dựng lên, sẽ bị tan tành: Bọn phản cách mạng nhất định sẽ lợi dụng một cuộc bạo động để bốp chết cách mạng và nhăn trở bầu hội nghị lập hiến… Ngoài ra tên trùm phản cách mạng châu Âu Vinhem đệ nhị đang chuẩn bị những âm mưu mới. không được bạo đông! Ai nấy hãy ở vị trí của mình.

Ngày 28 tháng 10, trong những hành lang của viện Xmoni, tôi nói chuyện với Cameniev, một người vóc nhỏ bé, có một túm râu cằm đỏ hoe xén nhọn, dáng điệu như một người Gôloa. Ông ta không chắc có đủ đại biểu đến không và nói: “Nếu đại hội họp được, thì nó sẽ đại biểu cho ý chí của tuyệt đại da số nhân dân. Nếu đa số là bôn-sê-vích, như tôi dự đoán, thì chúng tôi sẽ đề nghị các Xô-viết nắm chính quyền và chính phủ lâm thời từ chức…”

Vôlodaxki, một người trẻ tuổi cao dong dỏng, đeo kính, nước da xanh xao, phát biểu dứt khoát hơn: “Bọn Libe, Đan và những kẻ thỏa hiệp khác đang tìm cách phá đại hội. Nếu chúng ngăn chặn được đại hội họp thì… Thì chúng tôi cũng đủ óc thực tế để không tùy thuộc vào việc họp đó!”

Trong sổ tay, tôi có ghi một số sự việc lượm lặt trong các báo ngày 29 tháng 10:

Mohilev (Đại bản doanh quân đội) ở đây tập trung các trung đoàn cận vệ trung thành. Sư đoàn hung ác, quân Côdắc và các tiểu đoàn quyết tử.

Những học sinh sĩ quan ở Paplov, Xacoiexelo và Pêterahov đã nhận được lệnh của chính phủ chuẩn bị đến Petrograd. Bọn ở Ôranienbom đang đến thủ đô.

Một phần sư đoàn xe thiết giáp của quân đội thường trú Petrograd đóng ở cung điện mùa đông.

Theo lệnh của Tơrotxki, mấy ngìn khẩu súng trường đã được xưởng quân giới của chính phủ ở Xextororet trao cho đại biểu công nhân Petrograd.

Trong một cuộc mit-ting của dân vệ thành phố ở khu Litayni dưới, một quyết nghị đòi trao chính quyền cho các Xô-viết đã được thông qua.

Đó là những thí dụ về những sự việc lộn xộn trong những ngày sôi nổi ấy, khi mà ai nấy đều biết là sẽ xảy ra một chuyện gì đó, nhưng không ai biết đích là chuyện gì.

Trong một buổi họp của Xô-viết Petrograd ở viện Xmoni đêm 30 tháng 10, Tơ-rốt-xki cho những lời của báo chí tư sản buộc cho Xô-viết đang dự định một cuộc vũ trang khởi nghĩa là “Một âm mưu của bọn phản động nhằm phá hoại uy tín của đại hội Xô-viết và làm đại hội thất bại…” Ông ta tuyên bố là: “Xô-viết Petrograd không ra lệnh tổ chức một cuộc khởi nghĩa nào cả. Nhưng nếu cần thì chúng ta sẽ làm như vậy và quân đội thường trú ở Petrograd sẽ ủng hộ chúng ta. Bọn chúng (trỏ chính phủ) đang chuẩn bị một cuộc phản cách mạng. Chúng ta sẽ trả lời bằng một cuộc tấn công triệt để và quyết liệt”.

Sự thực là Xô-viết Petrograd đã không ra lệnh tổ chức biểu tình vũ trang, nhưng trung ương đảng bôn-sê-vích thì đang bàn đến vấn đề khởi nghĩa. Trung ương họp suốt đêm 23. Có mặt tất cả các trí thức của đảng, các lãnh tụ và đại biểu của công nhân vàquân đội Petrograd. Trong số tri thức thì chỉ có Lê-nin và Tơ-rốt-xki là đứng về phe tán thành khởi nghĩa. Ngay cả đến những quân nhân cũng không tán thành. Khi biểu quyết thì phe tán thành bị thiểu số.

Lúc đó, một công nhân đứng dậy phát biểu, mặt cau có, vẻ giận dữ: “Tôi nhân danh vô sản Petrograd phát biểu. Chúng tôi tán thành khởi nghĩa. Các anh cứ làm theo ý các anh, nhưng tôi nói cho các anh biết là nếu các anh để cho các Xô-viết bị thiêu hủy, thì chúng tôi cắt đứt với các anh!” Một số binh lính ủng hộ anh ta… Và sau đó biểu quyết lại. Phe tán thành khởi nghĩa thắng!

Tuy vậy, cánh hữu của nhóm bôn-sê-vích do RiaĐanov, Cameniev và Dinoviev lãnh đạo, vẫn tiếp tục tuyên truyền chống lại khởi nghĩa vũ trang. Sáng ngày 1 tháng 11, báo Con đường của công nhân bắt đầu đăng “Lá thư gửi các đồng chí” của Lê-nin, một trong số những tài liệu vận động chính trị táo bạo nhất trong lịch sử thế giới. Trong bài đó. Lê-nin trình bày các lý lẽ vì sao phải khởi nghĩa, dựa ngay vào những lời lẽ chỉ trích của Cameniev và RiaĐanov. Ông viết:

Hoặc chúng ta sang phe Libe và Đan và công khai từ bỏ khẩu hiệu “Tất cả chính quyền về tay các Xô-viết”, hoặc chúng ta phải khởi nghĩa. Không có con đường giữa…

Ngay chiều hôm đó, Miliucov, lãnh tụ K.D., đọc một bài diễn văn hùng hồn và chua cay trước hội đồng Cộng hòa, buộc cho bản chỉ thị giao cho Xcôbeliev là thân Đức, tuyên bố là “nền dân chủ cách mạng” đang phá hoại nước Nga, chế giễu Têresenco và trắng trợn nói là y còn thích nền ngoại giao Đức hơn là nền ngoại giao Nga… Các ghế phe tả hò hét phản đối suốt bài diễn văn…

Về phần chính phủ thì cũng không thể làm ngơ trước những thắng lợi tuyên truyền bôn-sê-vích. Ngày 29, một ủy ban liên hợp của chính phủ và hội đồng Cộng hòa vội vã thảo ra hai đạo luật, một đạo luật tạm thời giao ruộng đất cho nông dân và một đạo để xúc tiến một chính sách ngoại giao hòa bình cương quyết. Hôm sau, Kêrenxki ra lệnh đình chỉ tội tử hình trong quân đội. Ngay chiều hôm đó long trọng khai mạc khóa họp đàu tiên của “Ủy ban để củng cố nền cộng hòa và chống vô chính phủ và phản cách mạng", vừa mới thành lập. Sau đó thì lịch sử chẳng còn ghi dấu vết gì của ủy ban này nữa… Sáng hôm sau, cùng hai nhà báo nữa, tôi phỏng vấn Kêrenxki. Đó là lần cuối cùng y tiếp nhà báo.

Y nói một cách chua chát: "Nhân dân Nga đau khổ vì kinh tế bị suy sụp và bị vỡ mộng đối với Đồng minh. Thế giới tưởng rằng cách mạng Nga đã chấm dứt. Các ông đừng nhầm. Cách mạng Nga mới chỉ bắt đầu…"

Hắn không ngờ lời hắn tiên tri lại đúng đến thế.

Khóa họp suốt đêm hôm 30 tháng 10 của Xô-viết Petrograd thật là một cảnh giông bão, tôi cũng có mặt đêm đó. Nhóm trí thức Xã hội "ôn hòa", các sĩ quan, các ủy viên của các ủy ban quân đội và của ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga, đều có mặt đông đúc. Chống lại họ là công nhân, nông dân, binh lính thường, hăng hái và giản dị.

Một nông dân nói về các vụ lộn xộn xảy ra ở Tơve và cho rằng nguyên nhân là vì các ủy ban ruộng đất bị bắt. Anh ta kêu to: "Tên Kêrenxki này chỉ là tấm mộc che cho bọn địa chủ. Chúng biết là ở hội nghị lập hiến, dù thế nào mặc dầu chúng ta cũng sẽ lấy được ruộng đất nên chúng đang cố phá hội nghị lập hiến."

Một người thợ ở nhà máy Putilov kể lại rằng bọn giám đốc đã đóng cửa từng xưởng một, lấy cớ là thiếu chất đốt hoặc nguyên liệu, nhưng ủy ban xí nghiệp đã tìm ra những kho nguyên liệu cất giấu rất lớn.

Anh ta nói: "Đó là một vụ khiêu khích. Chúng định dồn chúng tôi vào cảnh chết đói để bắt buộc chúng tôi phải bạo động".

Trong số binh lính, một người bắt đầu: "Các đông chí! Tôi mang đến các đồng chí lời chào của những người ở mặt trận đang đào những nấm mộ để tự chôn mình, những nấm mộ mà người ta gọi là chiến hào!"

Lúc đó, một người lính trẻ, cao, gầy, mắt nảy lửa, đứng dậy. Anh ta được hoan hô nhiệt liệt. Đó là Trutnovxki, trước tưởng là đã chết trong cuộc chiến tháng 7, nay lại xuất hiện. Anh nói:

“Quần chúng binh lính không còn tin bọn sĩ quan nữa. Ngay những ủy ban quân đội cũng phản chúng tôi, họ từ chối không triệu tập họp Xô-viết của chúng tôi… Quần chúng binh lính đòi hội nghị lập hiến được triệu tập họp đúng như thời hạn qui định và những kẻ nào dám hoãn họp lại hãy coi chừng. Đây không phải là đe dọa suông đâu. Vì quân đội còn có súng nữa…”.

Anh ta nói chuyện về cuộc tuyên truyền tuyển cử vào hội nghị lập hiến hiện đang sôi nổi trong quân đoàn thứ năm: “Bọn sĩ quan, nhất là bọn men-sê-vích và bọn Xã hội cách mạng, đang cố phá đảng bôn-sê-vích. Chúng cấm báo chí của chúng tôi không được lưu hành trong chiến hào. Các diễn giả của chúng tôi bị bắt giam…”.

Một người lính khác kêu lên: “Sao anh không nói về chuyện thiếu bánh mì?”

Trutnovxki nghiêm nghị trả lời: “Người ta không phải chỉ sống vì bánh mì”.

Tiếp theo là một sĩ quan, đại biểu của Xô-viết Vitev, thuộc phái men-sê-vích “đến cùng”. Y nói: “Đây không phải vấn đề ai nắm chính quyền. Khó khăn không phải do chính phủ, mà là do chiến tranh… và muốn có sự thay đổi thì phải thắng trong cuộc chiến tranh này đã… (nói đến đây thì có những tiếng phản đối và chế giễu)… bọn bôn-sê-vích là bọn mị dân… (cả hội trường phá lên cười)… Lúc này chúng ta hãy quên cuộc đấu tranh giai cấp đi…”. Nhưng anh sĩ quan không nói thêm được nữa. Một người kêu to: “Này các anh đừng có hòng nhé!”

Petrograd nhữngngày này thật là một cảnh tượng kỳ dị. Trong các xưởng máy, những phòng họp đều chứa đầy súng,liên lạc viên chạy ra chạy vào, đội xích vệ luyện tập. Trong các doanh trại, đêm nào cũng họp và suốt ngày nổ ra những cuộc tranh luận sôi nổi và kéo dài. Ngoài phố, chiều đến là đầy ắp những người, ngược xuôi đại lộ Nepxki như sóng triều, tranh nhau mua báo… Nạn cướp bóc tăng lên đến nỗi đi vào những phố vắng thật nguy hiểm…Một buổi chiều, ở khu Xađovaya tôi nhìn thấy một đám đông mấy trăm người đánh và giẫm cho đến chết một người lính bị bắt quả tang ăn cắp… Có những kẻ dáng dấp khả nghi quanh quẩn chỗ những người đàn bà rét run đang xếp hàng chờ hàng giờ để mua bánh mì và sữa, thầm thì với họ rằng bon Do Thái đã tích trữ lương thực, rằng trong khi nhân dân chết đói thì các ủy viên Xô-viết thì sống phè phỡn.

Ở Xmoni, cổng trong cổng ngoài có người canh rất ngặt, ai vào cũng phải trình giấy. Các phòng họp ồn ào suốt ngày đêm, hàng trăm công nhân và binh lính ngủ trên sàn, đâu có chỗ là nằm. Trên gác ở phòng họp lớn, những khóa họp sôi nổi của Xô-viết Petrograd có tới hàng ngàn người tới dự…

Những sòng bạc hoạt động từ chiều tới sáng, rượu sâm banh chảy như suối và mỗi keo bạc ăn thua hàng hai vạn rúp. Đêm đến, ở các trung tâm thành phố, gái điếm vàng ngọc đầy người khoác những tấm áo lông đắt tiền, đi đi lại lại, hoặc xô vào các quán rượu…

Bọn bảo Hoàng âm mưu này khác, bọn gián điệp Đức hoạt động, bọn buôn lậu bàn mưu tính kế…

Dưới trời mưa, trong sương giá, cái thành phố lớn sôi nổi đang tiến nhanh tới bầu trời xám… Tới đâu?.

Chương ba. Trước giờ khởi nghĩa

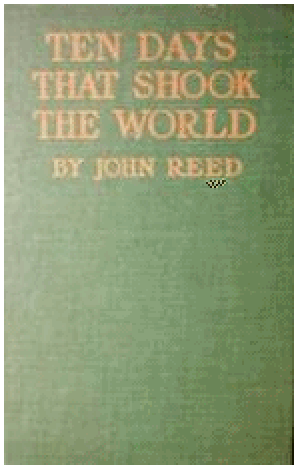

Trong mối quan hệ giữa một chính phủ suy nhược và một quần chúng nhân dân chống đối, thế nào cũng đến một lúc mà mỗi hành động của mình chính quyền chỉ làm cho quần chúng phẫn nộ và mỗi sự khước từ hành động của chính quyền chỉ làm cho quần chúng khinh bỉ thêm.

Dự định bỏ Pê-tơ-rô-gơ-rát đã gây lên một cơn phong ba bão táp; đến khi Kê-ren-xki công khai cải chính rằng chính phủ không khi nào có một dự định như vậy thì lại bị nhân dân la ó mỉa mai.

Tờ Con đường của Công nhân viết:

Bị áp lực của cách mạng dồn vào chân tường. Chính phủ lâm thời của tư sản tìm cách thoát thân đưa ra những luận điệu dối trá rằng không bao giờ có ý nghĩ rút khỏi Pê-tơ-rô-gơ-rát hoặc dâng thủ đô cho địch…

Ở Khác – cốp có ba vạn công nhân mỏ được tổ chức; họ tán thành lời mở đầu ghi trong bản điều lệ của tổ chức công nhân công nghiệp thế giới: “giữa giai cấp thợ và giai cấp chủ, không có điểm nào tương đồng”. Lính Cô-dắc đến giải tán họ: một số chủ mỏ giãn thợ, số công nhân còn lại tuyên bố tổng bãi công. Cô-nô-va-lốp, bộ trưởng bộ công thương, trao toàn quyền cho thứ trưởng Oóc-lốp dẹp loạn. Công nhân mỏ rất ghét Oóc-lốp. Không những Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga tán thành việc chỉ định Oóc-lốp, mà lại không chịu đòi lính Cô-dắc phải rút khỏi miền Đônet.

Tiếp sau đó là việc giải tán Xô-viết Caluga. Những người bôn-sê-vích, chiếm đa số trong Xô-viết, đã thả một số tù chính trị. Được sự đồng ý của ủy viên chính phủ, viện Đuma thành phố điều quân từ Minxcơ đến và dùng pháo binh nã vào trụ sở Xô-viết. Những người bôn-sê-vích phải ra hàng; khi họ ở trụ sở ra thì bọn Cô-dắc xông đến đánh giết họ và hô lớn: “Đó, chúng ta sẽ làm như thế đối với tất cả các Xô-viết bôn-sê-vích khác, kể cả những Xô-viết ở Matxcơva và Pê-tơ-rô-gơ-rát”. Sau việc này, một làn sóng phẫn nộ nổi dậy trong toàn nước Nga…

Tại Pê-tơ-rô-gơ-rát, đại hội địa phương các Xô-viết miền bắc, họp dưới quyền chủ tọa của Cơ-ri-len-cô, đảng viên bôn-sê-vích, sắp kết thúc. Tuyệt đại đa số đã quyết nghị rằng đại hội toàn Nga phải nắm chính quyền trước khi bế mạc. Đại hội gửi lời chào tới những người bôn-sê-vích bị cầm tù, khuyến khích họ hãy lạc quan vì giờ giải phóng đã đến. Đồng thời, hội nghị các ủy ban xí nghiệp toàn Nga họp lần thứ nhất trịnh trọng tuyên bố ủng hộ các Xô-viết, bản tuyên bố viết một cách rất có ý nghĩa:

“Sau khi đã tự giải phóng khỏi ách chính trị của chế độ Nga hoàng, giai cấp công nhân muốn rằng nguyên tắc dân chủ phải được áp dụng ngay trong lĩnh vực sản xuất công nghiệp, phát sinh một cách tự nhiên từ sự tan rã về kinh tế do chính sách tội lỗi của giai cấp hữu sản gây ra”.

Công đoàn ngành đường sắt đòi bộ trưởng bộ giao thông Livơrôpxki phải từ chức…

Trước Tháng Mười. Tranh của họa sĩ D. Nalbandian

Thay mặt Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga, Xcô-bê-li-ép khẩn khoản yêu cầu đưa bản Nacadơ ra trước hội nghị các nước Đồng minh và chính thức phản đối về chỉ định Tê-rê-sen-cô xin từ chức…

Tướng Véc-khôp-xki, bát lực trong việc tổ chức lại quân đội, thỉnh thoảng mới tới dự những buổi họp của hội đồng bộ trưởng…

Ngày3/11, tờ Sự nghiệp chung của Buốc-dép đăng một bài in chữ to:

“Hỡi đồng bào! Hãy cứu lấy tổ quốc!

Tôi vừa được biết rằng trong buổi họp ngày hôm qua của ủy ban bảo vệ quốc gia, tướng Véc-khôp-xki, bộ trưởng bộ chiến trnh, một trong những nhân vật chính đã làm cho Coóc-ni-lốp thất bại, đã đề nghị ký một bản hòa ước riêng, không cần đến các nước Đồng minh”.
Thật là một hành động phản nước Nga!

Tê-rê-sen-cô tuyên bố rằng chính phủ lâm thời đã không thèm nghiên cứu đề nghị của Véc-khôp-xki.

Chính Tê-rê-sen-cô đã nói: “dễ chừng chúng ta ở trong cái nhà thương điên!”.

Các ủy viên trong ủy ban đều sửng sốt về đề nghị của tướng Véc-khôp-xki. Tướng A-lêch-xây-ép đã phát khóc.

Không! Đây không phải là một sự điên rồ! còn tệ hơn thế nữa kia. Đây là một sự phản bội rõ rệt!

Kê-ren-xki, Tê-rê-sen-cô và Nê-cơ-rat-xốp phải trả lời chúng ta về những câu hỏi của Véc-khôp-xki.

Đồng bào! Đứng lên!

Người ta đem bán tổ quốc Nga!

Hãy cứu lấy nó!

Thực ra Véc-khôp-xki chỉ đưa ra ý kiến là phải thúc các nước Đồng minh đề nghị đình chiến vì quân đội Nga không thể chiến đấu được nữa…

Dư luận trong nước cũng như ngoài nước đều xôn xao. Véc-khôp-xki bị bắt buộc “nghỉ phép vô hạn định vì lý do sức khỏe” và rút khỏi chính phủ. Tờ Sự Nghiệp Chung bị cấm…

Ngày chủ nhật mồng 4 tháng 11 được chọn là ngày Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát theo kế hoạch, sẽ có những cuộc Míting lớn trong khắp thành phố, ngoài mặt là để quyên tiền cho Xô-viết và báo chí, thực chất là một cuộc biểu dương lực lượng. Đột nhiên có tin cùng ngày hôm đó, bọn Cô-dắc sẽ tổ chức một cuộc rước Thánh giá – Mừng Đức mẹ năm 1812 đã dùng phép màu đánh đuối Napoleon ra khỏi Matxcơva. Không khí bừng bừng, chỉ có một tia lửa là nổ ra nội chiến. Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát liền ra một bản tuyên ngôn mở đầu bằng câu: “Hỡi anh em Cô-dắc”:

“Người ta đẩy các bạn ra đánh bại chúng tôi là những công nhân và binh lính. Kẻ thù chung của chúng ta: bọn thống trị, quí tộc, chủ nhà băng, đại địa chủ, quan lại cũ, tay chân cũ của Nga Hoàng… Đang âm mưu thực hiện cái kế hoạch huynh đệ tương tàn này. Tất cả những bọn hút máu, bọn trọc phú, bọn vương hầu, bọn quí tộc, bon tướng tá, kể cả những tướng tá Cô-dắc của các bạn, thù gét chúng tôi. Chúng luôn sẵn sàng thủ tiêu Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát và bóp chết cách mạng.

Người ta tổ chức lễ rước Thánh giá của người Cô-dắc vào ngày 4 tháng 11 này. Có đi dự lễ hay không, việc đó tùy mỗi người. Chúng tôi không can thiệp vào và cũng không ngăn cản ai cả…

Xô-viết đại biểu công nhân và binh lính Pê-tơ-rô-gơ-rát”

Lễ rước Thánh lập tức bị đình chỉ.

Trong các trại lính và các khu công nhân của thành phố, các đảng viên bôn-sê-vích tung ra khẩu hiệu: “Tất cả chính quyền cho các Xô-viết!” còn tay chân của các lực lượng phản động thì xúi bẩy nhân dân nổi dậy tàn sát những người Do Thái, những nhà buôn, những lãnh tụ xã hội…

Một bên là báo chí bảo Hoàng kêu gọi những cuộc đàn áp dã man, một bên là tiếng nói mạnh mẽ của Lê-nin: “Đã đến giờ khởi nghĩa… Chúng ta không thể chờ được nữa!”

Báo chí tư sản cũng tỏ ra lo ngại. Tờ Tin tức Thị trường Chứng khoán, gọi cuộc tuyên truyền bôn-sê-vích là một sự tấn công vào “những nguyên tắc cơ bản của xã hội là an ninh cá nhân và sự tôn trọng quyền tư hữu.

Nhưng chính báo chí xã hội ôn hòa mới tỏ thái độ thù địch nhất. Tờ Sự nghiệp của Nhân dân tuyên bố: "Bọn bôn-sê-vích là kẻ thù nguy hiểm nhất của cách mạng". Tờ báo men-sê-vích Ngày, viết: "Chính phủ phải tự bảo vệ và bảo vệ chúng tôi". Tờ Thống nhất của Pơlekhanov yêu cầu chính phủ chú ý đến việc công nhân Pê-tơ-rô-gơ-rát đang được vũ trang và đòi có những biện pháp gắt gao đối với nhóm bôn-sê-vích.

Càng ngày chính phủ càng tỏ ra bất lực. Cả chính quyền thành phố cũng tan rã. Các báo buổi sáng dày đặc những tường thuật các vụ giết người cướp của táo bạo nhất, mà thủ phạm thì không hề bị trừng trị.

Ban đêm, các công nhân vũ trang đi tuần các phố, giao chiến với bọn trộm cướp và thấy nơi nào có vũ khí thì trưng thu.

Ngày 1 tháng 11, đại tá Pôn-cốp-ni-cốp, chỉ huy quân sự Pê-tơ-rô-gơ-rát, ra một tuyên bố:

Mặc dù nước nhà đang phải trải qua những giờ phút khó khăn, những bản cáo thị vô trách nhiệm kêu gọi bạo động và tàn sát vẫn được tung ra khắp Pê-tơ-rô-gơ-rát, càng ngày càng nhiều trộm cướp và càng mất trật tự.

Tình trạng đó làm cho cuộc sống của nhân dân bất ổn định và cản trở công việc của các cơ quan chính phủ trong thành phố.

Nhận thức đầy đủ về trách nhiệm và bổn phận của tôi đối với quốc gia, tôi ra lệnh:

1 – Tất cả các đơn vị quân đội, theo đúng những huấn lệnh đặc biệt và trong phạm vi đóng quân của mình, phải giúp đỡ chính quyền thành phố, các ủy viên và dân vệ để bảo vệ các cơ quan chính phủ.

2 – Phải phối hợp với viên chỉ huy quân sự khu và vị đại diện quân vệ thành phố để tổ chức những đội tuần tra và thi hành các biện pháp để bắt những kẻ tội phạm và đào ngũ.

3 – Phải bắt ngay những kẻ nào vào trong các trại lính xúi giục biểu tình vũ trang hoặc tàn sát và dẫn chúng tới bản doanh của phó chỉ huy thành phố.

4 – Cấm ngặt biểu tình, Miting hoặc rước sách.

5 – Phải dùng mọi lực lượng vũ trang sẵn có để diệt ngay từ đầu mọi cuộc biểu tình vũ trang và xô xát.

6 – Phải giúp đỡ các ủy viên để ngăn ngừa những cuộc khám xét nhà cửa và những vụ bắt bớ trái phép.

7 – Các đơn vị bộ đội phải báo cáo ngay lên bộ tham mưu khu Pê-tơ-rô-gơ-rát tất cả những việc xảy ra trong địa hạt của mình.

Tôi kêu gọi tất cả các ủy ban và tổ chức quân đội giúp đỡ các chỉ huy của họ làm tròn nhiệm vụ.

Tại hội đồng cộng hòa, Kê-ren-xki tuyên bố rằng chính phủ thừa biết những công việc chuẩn bị của những người bôn-sê-vích và có đủ lực lượng để đương đầu với mọi cuộc biểu tình. Y kết tội hai tờ báo Nước Nga Mới và Con đường của Công nhân đã cùng có những hoạt động phá hoại. Y nói: “Nhưng vì báo chí có quyền tự do tuyệt đối nên chính phủ không ngăn cấm được các báo đăng những điều bịa đặt…(Điều này không thật là đúng. Hồi tháng 7, chính phủ đã cấm một số báo bôn-sê-vích và còn định cấm nữa)”. Theo lời y, hai tờ báo nói trên, dưới hai hình thức khác nhau cùng tuyên truyền nhằm gây ra cuộc phản cách mạng, điều mà những kẻ hoạt động trong bóng tối rất mong muốn. Y tiếp:

- Tôi cầm chắc cái thất bại rồi, nên dù tôi có làm sao thì điều đó cũng không can gì, nhưng tôi có đủ can đảm để nói rằng tình thế hiện nay hoàn toàn do tình trạng khiêu khích đến cực độ mà bọn bôn-sê-vích đã gây ra trong thành phố…

Ngày 2 tháng 11 mới chỉ có 15 đại biểu tới dự đại hội các Xô-viết. Ngày hôm sau được 100 và sáng hôm sau nữa, được 175 vị trong đó có 103 đại biểu bôn-sê-vích. Phải 400 đại biểu mới đủ số tối thiểu mà chỉ còn có ba ngày nữa là đại hội họp.

Một phần lớn thời giờ, tôi ở viện Xmon-ni vào viện không còn dễ dàng nữa. Cổng ngoài có hai hàng lính gác và khi đã vào lọt cổng ngoài rồi thì thấy có một dãy dài đứng xếp hàng chờ được vào, trước khi vào cứ bốn người một phải qua một cuộc thẩm vấn về lý lịch và nghề nghiệp, sau đó mới được cấp giấy thông hành, cách vài giờ lại thay đổi mẫu giấy thông hành một lần vì bọn gián điệp luôn tìm cách len lỏi vào.

Một hôm, tôi vừa đến cổng ngoài của viện thì thấy Tơ-rốt-xki và vợ ông đứng ngay trước tôi. Một người lính cản họ lại. Tơ-rốt-xki lục lọi các túi nhưng không tìm thấy giấy thông hành đâu cả.

Cuối cùng ông ta bảo người lính: “Không sao. Đồng chí biết tôi chứ? Tên tôi là Tơ-rốt-xki”.

Người lính khăng khăng trả lời: “Không có giấy thông hành thì không vào được. Tên gì cũng mặc”.

- Nhưng tôi là chủ tịch Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát.

Người lính trả lời: “Vậy à, nếu ông là một nhân vật quan trọng như thế thì ít ra ông cũng phải có giấy tờ gì chứ!”

Tơ-rốt-xki vẫn kiên nhẫn: “Cho tôi gặp chỉ huy”. Người lính ngần ngừ, mồm lẩm bẩm rằng không thể cha căng chú kiết nào đến cũng phải làm phiền chỉ huy. Cuối cùng anh ta báo cho phụ trách trạm gác. Tơ-rốt-xki trình bày lại sự việc, ông nhắc lại: “ Tên tôi là Tơ-rốt-xki”.

- Tơ-rốt-xki à? Người phụ trách vừa gãi đầu vừa nói. Tôi đã nghe thấy cái tên này ở đâu rồi thì phải… Ờ, đúng rồi… Đồng chí có thể vào được.

Trong hành lang, tôi gặp Ca-ra-khan, ủy viên ủy ban trung ương bôn-sê-vích (Ca-ra-khan không phải ủy viên ủy ban trung ương). Ông ta giải thích cho tôi nghe về cái chính phủ mới sẽ được thành lập:

- Một tổ chức mềm dẻo làm theo nguyện vọng quần chúng thể hiện qua các Xô-viết và trao quyền rộng rãi cho các lực lượng địa phương. Hiện nay chính phủ lâm thời bóp ngẹt những nguyện vọng dân chủ của các địa phương, y như dưới thời chính phủ Nga hoàng. Trong xã hội mới sáng kiến sẽ từ dưới lên… Chính phủ sẽ được tổ chức theo biện pháp của đảng công nhân xã hội dân chủ Nga. Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga mới, chịu trách nhiệm trước đại hội Xô-viết toàn Nga luôn luôn được triệu tập, sẽ là quốc hội. Các ủy ban sẽ thay thế các bộ trưởng để lãnh đạo các bộ và chịu trách nhiệm trực tiếp trước các Xô-viết…

Ngày 30 tháng 10, được hẹn trước, tôi tới gặp Tơ-rốt-xki trong một cái phòng nhỏ hẹp và chẳng có đồ đạc gì cả ở thượng tầng viện Xmon-ni. Ông ngồi trên một cái ghế gỗ ở giữa phòng, trước một cái bàn không. Chẳng để cho tôi phải hỏi dài dòng, ông ta nói nhanh luôn trong một tiếng đồng hồ. Dưới đây là nội dung tóm tắt câu chuyện ghi theo chính những lời ông nói:

- Chính phủ lâm thời hoàn toàn bất lực. Thực chất là giai cấp tư sản nắm chính quyền nấp dưới chiêu bài kết liên với các đảng phái “đến cùng” giờ đây trong lúc cách mạng đang diễn ra, nông dân nổi loạn vì chờ mãi chẳng thấy ruộng đất hứa hẹn cho họ đâu cả và trong toàn quốc, các giai cấp cần lao cũng đều chán ngấy. Giai cấp tư sản chỉ có thể đứng vững được bằng nội chiến. Biện pháp Coóc-ni-lốp là biện pháp duy nhất của giai cấp tư sản để có thể giữ được chính quyền. Nhưng cái mà giai cấp tư sản thiếu lại chính là sức mạnh… Quân đội đi với chúng tôi. Bọn thỏa hiệp và bọn hòa bình chủ nghĩa, tức là bọn xã hội cách mạng và bọn men-sê-vích, đã mất hết uy tín vì cuộc đấu tranh giữa nông dân và địa chủ, giữa thợ và chủ, giữa binh lính và sĩ quan, hơn bao giờ hết càng ngày càng sâu sắc và trầm trọng. Quần chúng nhân dân có nhất trí hành động, chuyên chính vô sản có thắng lợi thì mới có thể hoàn thành được cách mạng và cứu vớt được nhân dân…

- “Do kinh nghiệm cách mạng, tư tưởng và mục đích của nó, Xô-viết là những tổ chức đại diện hoàn hảo nhất của nhân dân. Dựa ngay vào binh lính ngoài mặt trận, công nhân ở nhà máy và nông dân ở đồng ruộng, Xô-viết là xương sống của cách mạng”.

- “Người ta đã định tạo ra một chính quyền không cần đến các Xô-viết, kết quả là người ta chỉ tạo ra được một sự bất lực. Hiện giờ người ta đang âm mưu thảo ra các thứ kế hoạch phản cách mạng trong những hành lang của hội động cộng hòa Nga. Đảng K. D., đại diện cho lực lượng phản cách mạng, đang hoạt động. Đối diện là các Xô-viết đại biểu cho lợi ích của nhân dân. Ở giữa hai phe, không có nhóm nào quan trọng cả… Đây là trận đấu tranh cuối cùng. Giai cấp tư sản phản cách mạng tổ chức tát cả lực lượng của nó lại và chờ thời cơ để tấn công chúng tôi. Chúng tôi sẽ trả lời lại một cách quyết liệt và hoàn thành sự nghiệp của chúng tôi, sự nghiệp đó mới khởi đầu từ hồi tháng ba nhưng đã tiến triển trong thời gian xảy ra vụ Coóc-ni-lốp”.

Rồi ông nói tiếp về chính sách đối ngoại của chính phủ mới:

- Việc đầu tiên của chúng tôi sẽ là đình chiến tức khắc trên khắp các mặt trận và triệu tập cuộc hội nghị các dân tộc để bàn về những điều kiện đình chiến dân chủ. Chúng tôi có giành được dân chủ nhiều hay ít trong việc lập lại hòa bình là còn tùy ở tinh thần cách mạng của nhân dân châu Âu. Nếu ở đây chúng tôi thành lập một chính phủ của các Xô-viết thì đó sẽ là một nhân tố mạnh mẽ để lập ngay được hòa bình ở châu Âu, vì chính phủ này sẽ trực tiếp đề nghị đình chiến với nhân dân các nước, bất chấp chính phủ của họ. Trong cuộc ký kết đình chiến, phương châm chỉ đạo của cách mạng Nga là: Không xâm chiếm đất đai không bồi thường, các dân tộc được quyền tự quyết thành lập một cộng hòa liên bang châu Âu…

- “Sau cuộc chiến tranh này, tôi nhìn mthấy châu Âu được hồi sinh, không phải nhờ các nhà ngoại giao mà do giai cấp vô sản. Các nước ở châu Âu phải trở thành cộng hòa liện bang châu Âu – Hợp chủng quốc châu Âu. Hình thức dân tộc tự trị không còn thích hợp nữa. Sự phát triển kinh tế đòi hỏi phải xóa bỏ những biên giới giữa các nước. Nếu châu Âu còn phải ở trong tình trạng chia cắt thành những khối dân tộc thì đế quốc chủ nghĩa sẽ lại hoành hành. Chỉ có một cộng hòa liên bang châu Âu mới có thể mang lại hòa bình cho thế giới”.

Rồi nở một nụ cười tế nhị và hơi châm biếm, ông kết luận:

- Nhưng nếu quần chúng châu Âu không bắt tay vào việc thì những mục đích này không thể đạt được ngay từ bây giờ…

Trong lúc mọi người chờ đợi tưởng chừng như sẽ thấy những người bôn-sê-vích xuất hiện thình lình trên các đường phố và bắn giết những người ăn mặc sang trọng thì cuộc khởi nghĩa thực sự lại diễn ra một cách hoàn toàn tự nhiên và công khai.

Chính phủ lâm thời dự định điều quân đội thường trú ở Pê-tơ-rô-gơ-rát ra mặt trận.

Quân đội thường trú ở Pê-tơ-rô-gơ-rát gồm khoảng 6 vạn người và đã giữ một vai trò chủ chốt trong cuộc cách mạng. Chính họ đã làm thay đổi cục diện trong những ngày tháng ba vĩ đại, lập ra các Xô-viết đại biểu binh lính và đuổi Coóc-ni-lốp khỏi cửa ngõ Pê-tơ-rô-gơ-rát.

Ngày nay, một phần lớn trong bọn họ đã trở thành bôn-sê-vích. Khi chính phủ lâm thời nêu ra việc rút khỏi thành phố, chính quân đội thường trú ở Pê-tơ-rô-gơ-rát đã trả lời: “Nếu các ông không có khả năng bảo vệ thủ đô thì hãy lập lại hòa bình đi, nếu các ông không lập lại hòa bình được thì hãy cút đi và nhường chỗ cho một chính phủ của nhân dân có thể làm được cả hai việc đó…”

Rõ ràng bất cứ một dự định khởi nghĩa nào đều do thái độ của quân đội ở Pê-tơ-rô-gơ-rát quyết định. Vì vậy, kế hoạch của chính phủ lâm thời là định thay thế những trung đoàn bảo vệ thủ đô bằng những đội quân “tín cẩn” – Những đơn vị Cô-dắc và những tiểu đoàn quyết tử. Các ủy ban quân đội, các nhóm xã hội “ôn hòa” và ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga tán thành chính phủ. Một chiến dịch tuyên truyền lớn được tiến hành ở ngoài mặt trận và ở Pê-tơ-rô-gơ-rát, xoáy vào việc quân đội thường trú ở Pê-tơ-rô-gơ-rát được sống ung dung từ 8 tháng nay trong doanh trịa thủ đô trong lúc các bạn của họ thì kiệt lực, đói khổ và chết dần chết mòn trong các chiến hào.

Đương nhiên là có cái đúng trong lời buộc tội rằng quân đội ở Pê-tơ-rô-gơ-rát ngần ngại không muốn đánh đổi cuộc sống tương đối dẽ chịu của họ lấy những gian khổ của một chiến dịch mùa đông. Nhưng họ không chịu đi còn vì những lý do khác. Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát dè chừng những âm mưu của chính phủ, từ ngoài mặt trận, hàng trăm đại biểu do binh lính đề cử ra, kéo về Pê-tơ-rô-gơ-rát, họ lớn tiếng tuyên bố: “Tất nhiên là chúng tôi cần tăng viện, nhưng điều quan trọng hơn là Pê-tơ-rô-gơ-rát và cách mạng phải được bảo vệ cẩn thận… Các đồng chí hãy giữ lấy hậu phương, chúng tôi sẽ giữ tiền tuyến!”.

Ngày 25 tháng 10 ủy ban chấp hành Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát họp kín bàn về việc thành lập một ủy ban quân sự đặc biệt để quyết định công việc. Ngày hôm sau, trong một cuộc họp, ban binh lính của Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát đã bầu ra một ủy ban, ủy ban này đã tuyên bố tẩy chay các tờ báo tư sản và lên án ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga vì đã chống lại việc họp đại hội Xô-viết toàn Nga. Ngày 29, trong một phiên họp công khai của Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát, Tơ-rốt-xki đề nghị Xô-viết chính thức công nhận ủy ban quân sự cách mạng. Ông nói: “Chúng ta phải có tổ chức riêng của chúng ta để chiến đấu và nếu cần để chết.. ” Hội nghị quyết định cử ra ngoài mặt trận hai phải đoàn, một phái đoàn của Xô-viết và một phái đoàn quân đội thường trú để đàm phán với các ủy ban binh lính và bộ tổng tham mưu.

Tại Xcop, các đại biểu của phái đoàn Xô-viết được tướng Trêremixov, chỉ huy mặt trận Bắc, tiếp đón bằng một câu tuyen bố cộc lốc là y đã hạ lệnh cho quân đội thường trú ở Pê-tơ-rô-gơ-rát ra mặt trận, ngoài ra y chẳng có gì nói thêm nữa. Còn phái đoàn của quân đội thường trú thì không được phép rời khỏi Pê-tơ-rô-gơ-rát…

Một phái đoàn của ban binh lính Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát yêu cầu được có đại diện ở trong bộ tham mưu khu Pê-tơ-rô-gơ-rát. Không được chấp nhận. Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát yêu cầu không một lệnh nào được ban hành nếu không có sự đồng ý của ban binh lính. Cũng không được chấp nhận. Người ta tàn nhẫn trả lời các đại biểu: “Chúng tôi chỉ biết có ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga. Chúng tôi không biết các ông là ai cả, nếu các ông phạm luật thì chúng tôi sẽ bắt giam”.

Ngày 30 (chính ra là ngày 31), trong một cuộc họp, đại biểu của tất cả các trung đoàn ở Pê-tơ-rô-gơ-rát đã thông qua một quyết nghị:

Quân đội thường trú ở Pê-tơ-rô-gơ-rát không công nhận chính phủ lâm thời nữa. Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát mới chính là chính phủ của chúng ta. Chúng ta sẽ chỉ tuân theo lệnh của Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát thông qua ủy ban quân sự cách mạng.

Các đơn vị địa phương được lệnh chở chỉ thị của ban binh lính Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát.

Ngày hôm sau, Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga cũng triệu tập một cuộc họp riêng, gồm phần lớn là sĩ quan thành lập ra một ủy ban để cộng tác với bộ tham mưu và phân phối các ủy viên về các khu của thành phố.

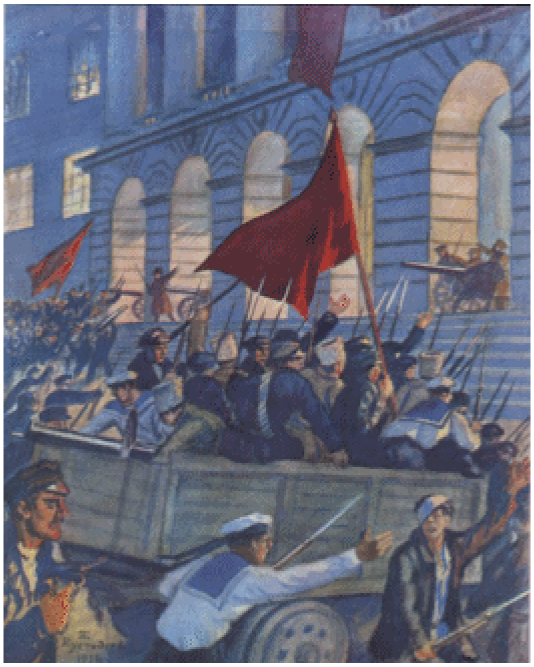

Xmon-ni trong những ngày Cách mạng tháng Mười. Tranh của họa sĩ B.Kustodiev

Trong một cuộc Miting lớn họp tại Xmon-ni ngày 3 tháng 11 toàn thể binh lính đã quyết nghị:

Chào mừng Ủy ban quân sự cách mạng của Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát ra đời quân đội thường trú ở Pê-tơ-rô-gơ-rát và các vùng lân cận xin hứa hoàn toàn ủng hộ mọi hành động của ủy ban, nhằm thắt chặt hơn nữa tình đoàn kết giữa tiền tuyến và hậu phương vì lợi ích của cách mạng.

Ngoài ra, quân đội Pê-tơ-rô-gơ-rát tuyên bố sẽ cùng với giai cấp vô sản đã được tổ chức đảm bảo trật tự cách mạng ở Pê-tơ-rô-gơ-rát. Mọi âm mưu khiêu khích của bè lũ Coóc-ni-lốp hoặc của giai cấp tư sản sẽ vấp phải một sức kháng cự triệt đê.

Lúc này nhận rõ sức mạnh của mình, Ủy ban quân sự cách mạng cương quyết đòi bộ tham mưu Pê-tơ-rô-gơ-rát phải chịu sự kiểm sát của ủy ban, đồng thời ra lệnh cho các nhà in không được in những lời kêu gọi hoặc tuyên bố nếu không được phép của ủy ban. Các ủy viên vũ trang đến xem xét xưởng quân giới Cơrongvec và tich thu một số lớn vũ khí đạn dược, đông thời giữ lại một chuyến tàu sắp chở một vạn lưỡi lê đi Novostrecat, bản doanh của Caledin…

Chợt nhận rõ nguy cơ, chính phủ hứa tha tội cho ủy ban nếu chịu tự động giải tán. Quá muộn rồi. Nửa đêm 5 tháng 11, chính Kê-ren-xki cử Ma-lép-xki đến mời Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát cử đại biểu và bộ tham mưu. Ủy ban quân sự cách mạng nhận lời. Một giờ sau, tướng Ma-ni-cốp-xki, quyền bộ trưởng bộ chiến tranh, lại rút lời mời đó…

Sáng thứ ba 6 tháng 11, cả thành phố xôn xao về tờ tuyên cáo của “Ủy ban quân sự cách mạng Xô-viết đại biểu công nhân và binh lính Pê-tơ-rô-gơ-rát”:

GỬI NHÂN DÂN PÊ-TƠ-RÔ-GƠ-RÁT. HỠI ĐỒNG BÀO!

Bọn phản cách mạng đã ngóc đầu dậy. Bè lũ Coóc-ni-lốp đang huy động lực lượng để bóp chết đại hội Xô-viết toàn Nga và giải tán hội nghị lập hiến. Đồng thời những kẻ chủ trương khủng bộ người Do Thái có thể âm mưu lôi kéo nhân dân Pê-tơ-rô-gơ-rát gây ra những cuộc đổ máu. Xô-viết đại biểu công nhân và binh lính Pê-tơ-rô-gơ-rát sẽ bảo đảm trật tự cách mạng chống lại mọi âm mưu tàn sát và mọi hành động phản cách mạng.

Quân đội thường trú ở Pê-tơ-rô-gơ-rát sẽ ngăn chặn mọi cuộc bạo động hoặc phá rối trật tự. Đề nghị đồng bào bắt ngay bọn lưu manh côn đồ và những phần tử quấy rối thuộc tổ chức Trăm Đen, và giao chúng cho ủy viên Xô-viết ở doanh trại gần nhất. Nếu những phần tử khả nghi gây ra rối loạn, cướp bóc hoặc xung đột trong các phố ở Pê-tơ-rô-gơ-rát thì bọn chủ mưu lập tức sẽ bị quét sạch!

Đồng bào! Chúng tôi chờ vào sự bình tĩnh và tự chủ của đồng bào! Sự nghiệp của nền trật tự và cách mạng được những bàn tay vững chắc bảo vệ.

Theo đây là danh sách các trung đoàn tại đó có các ủy viên Ủy ban quân sự cách mạng…

Ngày 3 tháng 11, các lãnh tụ bôn-sê-vích lại có một phiên họp kín lich sử khác. Được Danki báo trước, tôi đến chờ ngoài hành lang; Vô-lô-đác-xki ở trong phòng họp ra đã cho tôi biết tình hình cuộc họp.

Lê-nin đã nói: “Ngày 6 tháng 11 thì sớm quá. Cuộc khởi nghĩa phải dựa vào toàn thể nước Nga, vậy mà ngày 6 thì các đại biểu đi dự đại hội sẽ chưa đến đủ… Mặt khác, chờ tới ngày 8 tháng 11 thì lại chậm quá. Lúc đó thì đại hội đã được tổ chức rồi và một hội nghị lớn như thế khó mà có được những biện pháp nhanh chóng và quyết liệt. Chúng ta phải hành động vào mồng 7, ngày khai mạc đại hội, để có thể nói được với đại hội: Chính quyền đây! Đại hội định sử dụng ra sao?”.

Trong lúc đó, tại gian phòng ở trên gác, một nhân vật mặt gầy gò tóc dài, nguyên là một sĩ quan trong quân đội Nga hoàng, sau đi làm cách mạng và bị đi đày, tên gọi Apxenco, tức An-tô-nốp, giỏi toán và giỏi cờ, đang ngồi thảo bản kế hoạch tỉ mỉ chiếm đánh thủ đô.

Về phía chính phủ cũng đang chuẩn bị. Một số những trung đoàn trung thành nhất, trọn trong các sư đoàn đóng cách nhau rát xa, ngầm được gọi về Pê-tơ-rô-gơ-rát. Pháo binh của bọn học sinh sĩ quan được đặt trong cung điện Mùa Đông. Lần đầu tiên kể từ những ngày tháng 7, các đội tuần tra Cô-dắc lại xuất hiện trong các phố. Pôn-cốp-ni-lốp ra hét lệnh này đến lệnh khác, dọa “thẳng tay” trừng trị mọi hành động bát tuân thượng lệnh. Ki-sô-kin, bộ trưởng bộ giáo dục – tên này bị quần chúng ghét nhất trong chính phủ - đưọc cử làm đặc ủy viên phụ trách giữ gìn trật tự ở Pê-tơ-rô-gơ-rát. Ki-sô-kin cử thêm hai phụ tá mà quần chúng cũng chẳng ưa gì hơn, là Ru-tôn-béc và Pan-sin-xki. Lệnh thiết quân luật được ban hành ở Pê-tơ-rô-gơ-rát, Cơ-rôn-xtat và Phần Lan, nhân việc này tờ báo Tư sản thời mới đã viết một cách châm biếm:

Tại sao thiết quân luật? Chính phủ còn đâu quyền lực gì nữa. Nó đã mất hết uy tín và không có những phương tiện cần thiết để dùng vũ lực… trong những trường hợp thuận lợi nhất, nó cũng chỉ có thể thương lượng với ai muốn thương lượng. Uy quyền của nó chỉ có đến thế thôi…

Sáng thứ hai mồng 5, tôi đến cung điện Ma-rin-xki để xem xét tình hình hội đồng cộng hòa Nga họp. Tranh luận gay go về chính sách đối ngoại của Tê-rê-sen-cô bàn tán về vụ Buôcdev – Vecopxki. Tất cả các nhà ngoại giao đều có mặt trừ đại sứ Ý, người ta đồn rằng ông này bị mất tinh thần sau đại họa Cacxo.

Lúc bước vào phòng họp thì thấy Carelin, thuộc nhóm xã hội cách mạng cánh tả, đang đọc bài xã luận của tờ thời báo xuất bản ở London, trong đó có câu: “Phương thuốc trừ nạn bôn-sê-vích là súng đạn!” Rồi quay vè nhóm K. D. ông nói lớn: “Chính các ông cũng nghĩ như vậy!”

Có tiếng nói từ phe hữu: “Đúng thế! Đúng thế!”

Carelin nổi nóng đáp lại: “Phải, tôi biết là các ông nghĩ như vậy. Nhưng các ông không có can đảm hành động đâu!”

Sau đó, Xcôbeliev trông như một tài tử sân khấu được quần chúng hâm mộ với bộ râu tơ và mớ tóc vàng uốn làn sóng, bênh vực bản Nacado một cách rụt rè. Đến lượt Tê-rê-sen-cô phát biểu thì từ phe tả nổi lên những tiếng hô: “Từ chức đi! Từ chức đi!” Y nhấn mạnh rằng các đại biểu của chính phủ và của Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga đi Paris họp phải cùng chung một quan điểm, quan điểm của y. Rồi nói thêm một vài câu về việc khôi phục lại kỷ luật trong quân đội, việc tiếp tục đấu tranh cho thắng lợi … Nhưng phòng họp trở nên ồn ào và trước sức phản kháng kiên quyết và ầm ĩ của phe tả, hội đồng cộng hòa Nga thảo luận sang mục khác của chương trình nghị sự.

Những hàng ghế bôn-sê-vích ở đây bị bỏ trống. Từ cái ngày đầu tiên họ rút khỏi hội đồng cộng hòa, những người bôn-sê-vích đã mang theo biết bao nhiêu là sức sống. Trong lúc xuống cầu thang, tôi cảm thấy như không có một tiếng nói sinh động nào của thế giới bên ngoài có thẻ lọt đượcvào trong cái phòng họp cao ráo và lạnh lẽo này mặc dù ở đó diễn ra những cuộc tranh luận gau go và dường như con thuyền của chính phủ lâm thời cũng sẽva vào cái tảng đá ngầm Chiến tranh và Hòa bình trước đây đánh chìm chính phủ Miliucov… Người gác cửa vừa đưa áo khoác ngoài cho tôi vừa càu nhàu: “Không biết nước Nga đáng thương xoay vần ra sao. Nào là Ucơren, Phần Lan, đế quốc Đức, đế quốc Anh. Tôi bốn nhăm tuổi đầu rồi, mà trong đời tôi, chưa bao giờ tôi nghe thấy nói nhiều như ở đây…”.

Trong hành lang, tôi gặp giáo sư Satxki, một nhân vật mặt chuột có thế lực trong đảng K. D., mặc một cái áo đuôi tôm nom rất bảnh. Tôi hỏi y về cuộc bạo động bôn-sê-vích mà dư luận đang bàn tán nhiều. Y nhún vai cười nhạo báng rồi đáp: “Đồ súc vật! Chúng sẽ không dám đâu, hoặc chúng dám thì chả mấy chốc chúng sẽ bị quét sạch. Theo chúng tôi nghĩ, có lẽ thế lại hay vì làm như vậy, chúng sẽ mất hết uy tín và không còn quyền lực gì trong hội nghị lập hiến nữa…”

“ Nhưng ngài hãy cho phép tôi phác qua cái kế hoạch tổ chức chính phủ mà tôi sẽ đem trình bày trước hội nghị lập hiến. Tôi là chủ tịch của một Ủy ban do hội đồng cộng hòa và chính phủ lâm thời cử ra để thảo dự án hiến pháp… Chúng tôi sẽ có một hội nghị lập pháp gồm hai viện, như ở bên Mỹ các ông. Trong hạ nghị viện sẽ có các đại biểu địa phương và thượng nghị viện sẽ có các đại biểu các nghề tự do, các dem-txô-vơ, các hợp tác xã và các công đoàn…”.

Tôi ra ngoài, gió tây lạnh buốt và ẩm thấp, bùn lạnh giá dưới chân thấm cả qua đế giày. Hai đại đội học binh sĩ quan đi ngược đường Moocxcaia, họ mặc những chiếc áo dạ dài và vừa nện mạnh gót giày trên dường phố, họ vừa hát vang một bài đồng ca dữ dội mà binh lính thường hát dưới thời Nga hoàng… Tới ngã tư đầu tiên, tôi để ý thấy dân vệ thành phố đi ngựa, đeo súng lục đựng trong những cái bao mới bóng nhoáng, một nhóm dân chúng yên lặng đứng nhìn họ. Đến góc đại lộ Nep-xki, tôi mua một cuốn sách do Lê-nin viết: “Những người bôn-sê-vích có khả năng giữ vững chính quyền được không?”, trả tiền sách bằng một con tem hồi đó dùng làm tiền lẻ. Những chuyến xe điện ì ạch chạy qua như thường lệ, hành khách gồm thường dân và binh lính, bám cả ngoài xe như làm xiếc, giá nhà làm xiếc Thiođo Sonxo có trông thấy cũng phải phát ghen lên… Dọc hè phố một dãy binh lính đào ngũ, đứng bán thuốc là và hạt hướng dương…

Ở đại lộ Nep-xki, trong buổi hoàng hôn ảm đạm, người ta đang tranh cướp những số báo mới ra và từng đám đông đang chen chúc nhau cố đọc những bản kêu gọi và tuyên bố của Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga, của Xô-viết nông dân, của các đảng phái xã hội “ôn hòa”, của ủy ban quân đội, những bản đo dán nhan nhản ở những chỗ tường trống và bằng một giọng hoặc là đe dọa, hoặc là nguyền rủa, hoặc van nài, kêu gọi công nhân và binh lính hãy ở đâu ở đấy và ủng hộ chính phủ…

Một chiếc xe bọc sắt đi qua đi lại, còi rú vang. Ở một góc, ở mội chỗ rộng từng toán đông binh lính và sinh viên đang tranh luận. Đêm sập xuống, những chiếc đèn cách xa nhau chập chờn chiếu xuống đường, dòng người cuồn cuộn không ngừng… Pê-tơ-rô-gơ-rát những ngày sắp loạn lạc bao giờ cũng như vậy…

Thành phố căng thẳng, hơi có tiếng động mạnh là hoảng lên. Những nhóm bôn-sê-vích vẫn không thấy động tĩnh gì, binh lính ở yên trong doanh trại, công nhân trong nhà máy… Chúng tôi đi xem phim ở một rạp ở gần nhà thờ Cadăng – phim chiếu là một phim Ý đầy tình tiết éo le và những cảnh lưu huyết. Ở những hàng ghế đầu có một số binh lính và thủy thủ ngồi, họ trố mắt nhìn lên màn ảnh, kinh ngạc như những đứa con nít, không sao hiểu được vì đâu lại có những cảnh tàn khốc và những vụ giết chóc diễn ra như vậy…

Từ rạp chiếu phim, tôi vội vã trở về viện Xmon-ni. Trong phòng 10 ở tầng thượng, Ủy ban quân sự cách mạng họp liên minh dưới sự chủ tọa của Ladimia, một thanh niên 18 tuổi. Đi qua mặt tôi anh ta dừng lại bắt tay một cách rụt rè ngượng ngập. Rồi anh cười một cách khoan khoái và nói:

- "Pháo đài Pitoropaplopxcaia vừa sang với chúng tôi. Cách đây một phút, chúng tôi đã tiếp một phái đoàn của một trung đoàn được lệnh của chính phủ đi đến Pê-tơ-rô-gơ-rát. Binh lính nghi ngờ lệnh trên đã dừng tàulại ở Gatsina và cử một đoàn đại biểu tới gặp chúng tôi. Họ hỏi: "Có việc gì thế? Có điều gì nói với chúng tôi không? Chúng tôi vừa thông qua một nghị quyết: Tất cả chính quyền cho các Xô-viết". Ủy ban quân sự cách mạng đã trả lời họ: "Thay mặt cho cách mạng, chúng tôi gửi lời chào các anh em. Hãy ở đâu ở đấy và chờ chỉ thị của chúng tôi!"

Anh cho hay rằng mọi đường dây điện thoại đều bị cắt nhưng việc liên lạc với các nhà máy và trại lính được đảm bảo bằng đường dây quân sự…

Các liên lạc viên và các ủy viên thường xuyên đi đi về về. Ngoài cửa túc trực 12 người tình nguyện sẵn sàng mang văn thư tới những khu xa nhất trong thành phố. Một người da mặt ngăm ngăm, mặc quân phục trung úy, nói với tôi bằng tiếng Pháp: " Mọi việc đều sẵn sàng, chỉ cần ấn vào một cái nút…"

Tôi thấy Pôt-vôi-xki, mảnh khảnh và rậm râu, vốn không phải là quân nhân nhưng lại là nhà chiến lược của cuộc khởi nghĩa, An-tô-nốp với bộ râu đã lâu ngày không cạo và chiếc cổ sơmi cáu ghét, người phờ phạc vì thiếu ngủ, anh lính Cơ-ri-len-cô, tướng ngũ doản, mặt to và lúc nào cũng tươi cười, bộ điệu hùng dũng, nói như thác chảy, anh thủy thủ râu xồm Đibenco, to lớn như hộ pháp, nét mặt bình thản. họ là những người của giờ phút lịch sử đó và của những giờ phút lịch sử sắp tới.

Dưới nhà, trong phòng giấy của các ủy ban xí nghiệp, Xê-ra-tốp ngồi ký phiếu lĩnh vũ khí ở xưởng quân giới của nhà nước – mỗi xí nghiệp được cấp 150 khẩu súng…Có 40 đại biểu xếp hàng chờ…

Trong phòng, tôi gặp một số lãnh tụ bôn-sê-vích cấp thấp hơn. Một người trong bọn họ chìa cho tôi xem một khẩu súng lục nét mặt biến sắc, anh ta nói: "Cuộc chiến đấu đã bắt đầu. Dù chúng tôi có hành động hay không thì kẻ địch cũng hiểu rằng một là họ tiêu diệt chúng tôi, hai là họ bị chúng tôi tiêu diệt…”

Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát họp suốt ngày đêm. Tôi bước vào phòng lớn giữa lúc Tơ-rốt-xki đang kết thúc bài diễn văn, ông nói;

- Người ta hỏi chúng ta rằng có phải chúng ta định làm một cuộc đảo chính không. Tôi có thể trả lời họ một cách dứt khoát. Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát thấy răng giờ đã đến lúc mà chính quyền phải về tay các Xô-viết. Sự chuyển giao chính quyền này phải do đại hội toàn Nga làm. Có cần phải vũ trang biểu tình hay không là còn tùy ở… Nhưng kẻ muốn chống lại đại hội toàn Nga…

“Chúng ta cảm thấy rằng chính phủ của chúng ta hiện nay là một chính phủ thảm hại và bất lực, nó chỉ còn chờ nhát chổi của lịch sử để nhường chỗ cho một chính phủ thực sự của nhân dân. Nhưng chúng ta đang cố tránh một cuộc xung đột, ngay lúc này, ngay giờ phút này. Chúng ta hy vọng rằng đại hội toàn Nga sẽ giành được một chính quyền và một uy lực dựa trên sự tự do có tổ chức của nhhan dân. Tuy nhiên, nếu chính phủ định dùng những giờ phút ngắn ngủi cuối cùng của nó – có thể là 24, 48 hoặc 72 giờ - để tấn công chúng ta thì lúc đó chúng ta sẽ trả miếng ngay lập tức bằng những cuộc phản công mãnh liệt”

Giữa những tiếng hoan hô vang dậy, ông báo tin là nhóm xã hội cách mạng cánh tả đã đồng ý cử đại diện tham gia vào Ủy ban quân sự cách mạng…

Lúc rời Xmon-ni vào khoảng 3 giờ sáng, tôi thấy có hai khẩu pháo bắn nhanh đã được đặt ở hai bên cửa viện, ngoài cổng lớn và ở các ngả đường xung quanh viện đều có những đội tuần tra canh gác cận thận. Bin-sa-tốp tới, anh ta vừa nhảy mấy bậc một lên thềm viện vừa nói: “Thôi xong việc rồi! Kê-ren-xki cho bọn học sinh sĩ quan đến đóng cửa các tờ báo Người lính và Con đường của Công nhân của chúng ta. Nhưng quân ta đã kéo đến và đập nát những dấu niêm phong của chính phủ và hiện nay, chính chúng ta lại phái một số phân đội đến chiếm trụ sở của những tờ báo tư sản!" Phấn khởi, anh ta phát vào vai tôi một cái rồi chạy tuột vào trong viện…

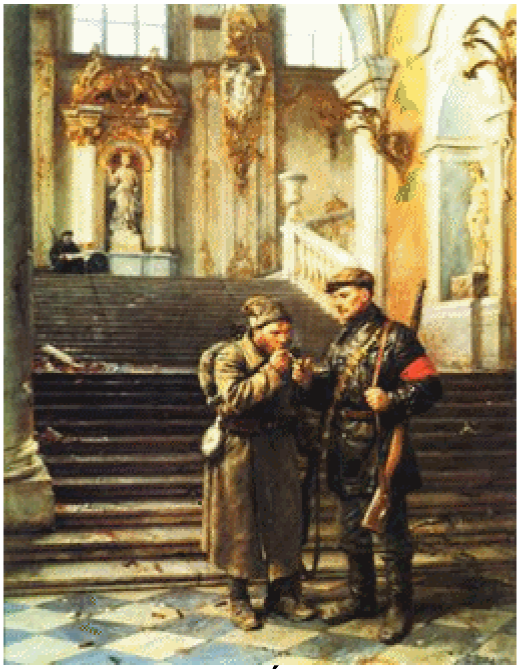

Cung điện Mùa Đông đã bị chiếm. Tranh của họa sĩ Vladimir Serov

Sáng mồng 6, tôi có việc đến gặp viên kiểm duyệt, phòng làm việc của y đặt ở bộ ngoại giao. Khắp nơi trên tường đều thấy nhan nhản những bản cáo thị tha thiết kêu gọi nhân dân giữ "Bình tĩnh". Pôn-cốp-ni-cốp ra hết lệnh này đến lệnh khác:

- Tôi ra lệnh cho các đơn vị bộ đội và các phân đội phải ở yên trong các doanh trại cho tới khi có lệnh của bộ tham mưu quân khu… Tất cả những sĩ quan nào tự tiện hành động không có lệnh của cấp trên sẽ bị đưa ra tòa án binh về tội phản nghịch. Tuyệt đối cấm binh lính không được thi hành những chỉ thị của những tổ chức khác…

Các tờ báo buổi sáng đăng tin chính phủ đã đóng cửa những tờ Nước Nga Mới, Lời nói Sinh động, Con đường của Công nhân và Người lính và ra lệnh bắt các lãnh tụ của Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát cùng những ủy viên Ủy ban quâ sự cách mạng…

Khi đi qua quảng trường cung điện Mùa Đông, tôi thấy nhiều cỗ pháo của học sinh sĩ quan đi qua Hồng môn và đến dàn trước cung điện. Ngôi nhà đồ sộ màu đỏ của bộ tổng tham mưu nhôn nhịp khác thăờng, có nhiều xe bọc sắt xếp hàng trước cửa, ôtô chở đầy sĩ quan qua lại tấp nập… Viên kiểm duyệt vui như một đứa con nít ngồi xem xiếc. Y cho hay rằng Kê-ren-xki vừa đến hội đồng cộng hòa để xin từ chức. Tôi vội chạy lại cung điện Ma-rin-xki, tới nơi thì vừa lúc Kê-ren-xki kết thúc bài diễn văn vừa hằn học vừa đầu Ngô mình Sở, chỉ thấy toàn những lời tự biện bạch và đả kích những người chống lại hắn:

- Tôi xin kể ra đây những đoạn đặc biệt nhất trong một loạt bài đăng trên tờ báo Con đường của Công nhân của Lê-nin, một tên tội phạm của nhà nước hiện nay đang lẩn trốn mà chúng tôi đang cố lùng bắt… trong một loạt tuyên ngôn nhan đề Lá thư gửi các Đồng chí tên tội phạm nhà nước này đã kêu gọi giai cấp vô sản và quân đội thường trú ở Pê-tơ-rô-gơ-rát lại hành động như trong những ngày 16, 18 tháng bảy, y đã chứng minh rằng cần thiết phải vũ trang khởi nghĩa ngay… Hơn nữa, trong một loạt những cuộc Miting các lãnh tụ bôn-sê-vích cũng đã lên diễn đàn kêu gọi khởi nghĩa tức khắc. Đặc biệt phải chú ý tới hoạt động của Bôrongstai Tơ-rốt-xki, hiện nay là chủ tịch Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát…

- "Tôi cần phải nói để các ngài rõ rằng cách diễn tả và lời văn trong cả một loạt bài báo đăng trên những tờ Con đường của Công nhân và Người lính, giống hệt như những bài đăng trên tờ Nước Nga mới.., Tôi nhấn mạnh vào việc đó để hội đồng công hòa rõ rằng không phải là chúng ta đương đầu với một đảng phái chính trị nào đó mà với một tổ chức lợi dụng sự dột nát về chính trị, sự ngây thơ và những bản năng tội lỗi của quần chúng, bằng mọi cách gây ra ở Nga một không khí giết chóc và cướp phá điên cuồng, là vì trong tình trạng tinh thần hiện tại của quần chúng, bất cứ một phong trào nào nổi lên ở Pê-tơ-rô-gơ-rát cũng sẽ đưa đến những cuộc thảm sát ghê gớm nhấtvà sẽ muôn đời làm ô danh nước Nga tự do…"

- "…. Theo lời thú nhận của chính Unianov Lê-nin, kẻ đứng ra tổ chức phong trào này, cánh cực tả trong nhóm xã hội dân chủ ở Nga tỏ thái độ ủng hộ một cách đặc biệt”

Tới đây, Kê-ren-xki đọc một đoạn trong một bài báo của Lê-nin:

- Hãy thử nghĩ mà xem!... Các đồng chí Đức chỉ có một mình Lipnech mà thôi, họ không có báo chí, không có tự do hội họp, không có Xô-viết… Tất cả các giai tầng xã hội, cho tới người nông dân có ruộng ít nhất, đều chống lại tư tưởng quốc tế không thể tưởng tượng được… Tổ chức của đại, trung và tiểu tư sản đế quốc thật là đáng chú ý… Tuy nhiên, trong những điều kiện như vậy, dù phần thắng lợi mỏng manh, họ cũng đã tổ chức được một cuộc nổi dậy trong hạm đội thế mà chúng ta có hàng chục tờ báo, có tự do hội họp và chiếm đa số trong các Xô-viết, chúng ta những người quốc tế vô sản có được những hoàn cảnh thuận lợi nhất trên thế giới, lẽ nào chúng ta từ chối không ủng hộ những nhà cách mạng Đức và không khởi nghĩa…

Rồi Kê-ren-xki tiếp:

- “Như vậy là những người tổ chức khởi loạn tự thú nhận – và điều này đối với tôi đặc biệt quan trọng – rằng hiện nay ở Nga có những điều kiện tốt nhất cho một đảng chính trị tự do hoạt động, nước Nga dưới cái chính phủ lâm thời này đứng đầu là chủ tịch Kê-ren-xki một người mà dưới mắt đảng đó là một kẻ tiếm quyền đã bán mình cho giai cấp tư sản…

- “Những người chủ mưu cuộc khởi nghĩa không giúp đỡ gì cho giai cấp vô sản Đức, trái lại, họ giúp đỡ cho các giai cấp thống trị ở Đức và dâng mặt trận Nga cho nắm tay sắt của Vinhem và đồng lõa (vỗ tay hồi lâu ở cánh giữa và ở vài hàng ghế cánh tả). Chính phủ lâm thời không cần biết họ hành động như vậy là có ý thức hay không, nhưng dù trong trường hợp nào chăng nữa, từ trên diễn đàn náy, với nhận thức đầy đủ về trách nhiệm của tôi, tôi liệt nhữnghành động như vậy của một chính đảng Nga vào loại những hành động phản bội nước Nga!

- “… Tôi đứng về quan điểm của cánh hữu và đề nghị lập tức mở cuộc điều tra (xôn xao) và tiến hành những cuộc bắt giam cần thiết” (ồn ào ở phía cực tả). Kê-ren-xki cất cao giọng: “Hãy nghe tôi nói! Trong lúc nhà nước lâm nguy, do một sự phản bội dù có ý thức hay vô ý thức, chính phủ lâm thời và trước tiên là tôi, thà chết còn hơn là để nguy hại đến sự tồn tại, danh dự và độc lập của nước Nga…”

Vừa lúc đó, người ta đưa cho Kê-ren-xki một tờ giấy: “Tôi vừa nhận được tờ tuyên bố mà họ đang phát cho các trung đoàn. Nội dung như sau:

Xô-viết đại biểu công nhân và binh lính Pê-tơ-rô-gơ-rát lâm nguy tôi ra lệnh cho các trung đoàn lập tức huy động lực lượng sẵn sàng chiến đấu và chờ lệnh mới. Mọi trì hoãn hoặc từ chối không thi hành lệnh này sẽ bị coi như một hành động phản bội cách mạng.

ỦY BAN QUÂN SỰ CÁCH MẠNG

Thay mặt chủ tịch: PÔT-VÔI-XKI – Thư ký AN-TO-NỐP

“Theo danh từ của tòa án, đây đúng là âm mưu phản nghịch nhằm kích động bọn dân ngu chống lại trật tự sẵn có, nhằm giải tán hội nghị lập hiến và dâng mặt trận cho những trung đoàn của Vinhem… Tôi cố ý dùng chữ “Dân ngu” bởi vì toàn bộ nền dân chủ có ý thức và Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga của nó, tất cả các tố chức quân đội, lương tri và danh dự của nền dân chủ, phản đối những việc làm đó.

“ Tôi đến đây không phải để cầu xin mà để nói lên lòng tin tưởng sắt đá của tôi rằng chính phủ lâm thời trong lúc này đang bảo vệ nền tự do trẻ tuổi của chúng ta, rằng nhà nước Nga mới sẽ có một tương lại xán lạn, sẽ được mọi người ủng hộ, trừ những kẻ không bao giờ dám nhìn thẳng vào sự thât.

“Nhân danh chính phủ lâm thời, tôi khẳng định rằng chính phủ chưa hề xâm phạm đến việc tự do sử dụng những quyền chính trị của người công dân. Nhưng giờ đây, chính phủ lâm thời tuyên bố:

Trong lúc này, phải kiên quyết thanh toán tất cả những phần tử, những nhóm và đảng phái dám xâm phạm nguyện vọng của nhân dân Nga và dọa dâng mặt trận cho nước Đức…

“Nhân dân Pê-tơ-rô-gơ-rát nên hiểu rằng họ đứng trước một chính phủ cương quyết và có thể là cuối cùng, những người nào còn chút lương tri, lương tâm và danh dự sẽ phải nghĩ lại…”

Suốt bài diễn văn phòng họp vang lên những tiếng la ó inh ỏi. Sau khi Kê-ren-xki bước xuống diễn đàn, nét mặt nhợt nhạt, mồ hôi đầm đìa và bước ra khỏi phòng cùng với số sĩ quan tùy tùng, các diễn giả của phe tả và phe giữa thay nhau lên diễn đàn công kích phe hữu một cách dữ dội. Ngay cả nhóm xã hội cách mạng cũng có ý kiến, Gốt, đại diện cho nhóm này, phát biểu:

- “Chính sách của nhóm bôn-sê-vích, lợi dụng sự bất bình của quần chúng là mị dân và tội lỗi. Nhưng phải nhận rằng có nhiều nguyện vọng của quần chúng tới nay vẫn không được thỏa mãn… Phải đặt vẫn đề hòa bình, ruộng đất và dân chủ hóa trong quân đội như thế nào để cho không một người lính, một người nông dân hay một người công nhân nào có chút nghi ngờ rằng chính phủ không kiên quyết cố gắng thực hiện bằng được những điểm đó…

- “Những người xã hội cách mạng chúng tôi không muốn gây ra một cuộc khủng hoảng nội các và chúng muốn sẵn sàng đem hết nghị lực ra bảo vệ chính phủ lâm thời tới giọt máu cuối cùng, chỉ cần chính phủ lâm thời, trước những vẫn đề cấp bách đó, có những lời tuyên bố minh bạch và cụ thể mà nhân dân nóng lòng chờ đợi…”

Tiếp đến Mác-tốp giận dữ: “Những lời chủ tịch Kê-ren-xki vừa phát biểu tự cho mình dùng chữ “Dân ngu” để chỉ một phong trào của một bộ phận quan trọng trong giai cấp vô sản và quân đội – dù rằng phong trào đó đi lầm đường – rõ ràng là những lời nói khiêu khích gây ra nội chiến. ”

Bản nghị quyết do cánh tả đưa ra được chấp thuận, trong thực tế, việc đó tương đương với một biểu quyết không tín nhiệm chính phủ:

1. – Cuộc biểu tình vũ trang được chuẩn bị từ mấy ngày nay nhằm mục đích gây ra đảo chính, đe dọa gây ra nội chiến, tạo những điều kiện thuận lợi cho những cuộc cướp phá giết tróc và cho việc huy động những lực lượng phản cách mạng như bọn Trăm Đen, nhưng sự việc đó nhất định sẽlàm cho không thể triệu tập được hội nghị lập hiến, gây ra thảm họa mới về mặt quân sự, đưa cách mạng đến thất bại, làm tê liệt đời sống kinh tế và đưa nước Nga đến chỗ suy sụp.

2. – Nguyên nhân của tình trạng rói loạn trên – ngoại trừ những điều kiện khách quan do chiến tranh gây ra – là do có sự trì trệ trong việc áp dụng một số biện pháp cần thiế. Trước hết, phải lập tức ra một sắc lệnh trao ruộng đất cho các ủy ban ruộng đát, về mặt đối ngoại, kiên quyết đề nghị các nước Đồng minh công bố những điều kiện đình chiến và mở những cuộc đàm phán.

3. – Nhất thiết phải đề ra ngay những biện pháp ngăn chặn sự phát triển của tình trạng vô chính phủ và phong trào cướp phá giết chóc. Muốn vậy, phải thành lập ra ở Pê-tơ-rô-gơ-rát một ủy ban an ninh công cộng gồm các đại biểu của thành phố và của các cơ quan dân chủ cách mạng: Ủy ban này sẽ hoạt động phối hợp với chính phủ lâm thời…

Có điều đáng chú ý là bản nghị quyết này được tất cả bọn men-sê-vích và xã hội cách mạng tán thành… Được tin, Kê-ren-xki bàn triệu tập Áp-xen-ti-ép đến cung điện Mùa Đông để chất vấn. Nếu bản nghị quyết biểu hiện một sự không tín nhiệm vào chính phủ thì y yêu cầu Áp-xen-ti-ép đứng ra thành lập một chính phủ mới. Đan, Gốt và Áp-xen-ti-ép, các lãnh tụ của bọn “thỏa hiệp”, cố gắng thực hiện cuộc “thỏa hiệp” cuối cùng của họ: họ phân trần với Kê-ren-xki rằng bản nghị quyết không hề nhằm chỉ trích chính phủ!.

Ở góc đại lộ Moocxcaia và đại lộ Nep-xki có những tốp lính, lưỡi lê cắm đầu súng, giữ những chiếc ôtô tư nhân qua lại, bắt những người ngồi trên xuống xe và hạ lệnh cho ôtô phải đi về phía cung điện Mùa Đông. Một toán đông dân chúng xúm lại xem. Không ai biết những người lính đó thuộc chính phủ hay thuộc Ủy ban quân sự cách mạng. Ở trước nhà thờ Cađăng cũng vậy, các xe được lệnh quay trở lại đại lộ Nep-xki. Năm sáu người lính thủy đeo súng đi tới, cười vang cả phố, họ đến gần trò chuyện với hai người lính trong bọn. Trên băng mũ của những người lính thủy có mang dòng chữ Rạng Đông và Bình Minh của Tự Do, tên hai chiếc tuần dương hạm bôn-sê-vích thuộc hạm đội Baltic. Một người trong bọn họ nói: “Cơ-rông-xtat đang đến với chúng ta!”… Y như hồi 1792, trên đường phố Paris, người ta nói: “Quân đội Macxây đang đến với chúng ta!” Số là ở Cơ-rông-xtat có hai vạn rưởi lính thủy, thấm nhuần chủ nghĩa bôn-sê-vích và không sợ chết.

Tờ Công nhân và Binh lính vừa phát hành, cả trang đầu đăng một tuyên bố lớn:

HỠI BINH LÍNH! CÔNG NHÂN! ĐỒNG BÀO!

Đêm qua, bọn thù địch của nhân dân đã chuyển sang tấn công. Bọn tay chân của Coóc-ni-lốp trong bộ tham mưu đang tìm cách điều bọn học sinh sĩ quan và các tiểu đaòn tình nguyện từ ngoại ô vào thành phố. Các học sinh sĩ quan ở Ôranienbom và quân tình nguyện ở Xáccoie Xêlo không chịu đi theo chúng. Chúng đang âm mưu một đòn phản nghich đánh vào Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát. Một cuộc âm mưu phản cách mạng đang nhằm chống lại đại hội Xô-viết toàn Nga sắp họp, vào hội nghị lập hiến, vào nhân dân Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát bảo vệ cách mạng. Ủy ban quân sự cách mạng nhận nhiệm vụ đánh lùi cuộc tấn công của bọn phản nghịch. Toàn thể vô sản và quân đội ở Pê-tơ-rô-gơ-rát sẵn sàng giáng cho kẻ thù của nhân dân một đòn chí tử.

Ủy ban quân sự cách mạng ra lệnh:

• 1 – Tất cả các ủy ban trung đoàn, đại đội, đơn vị hải quân và các ủy viên Xô-viết, tất cả các tổ chức cách mạng phải

thường xuyên họp để tập trung tất cả những tin tức về kế hoạch và hành động của bọn phản nghịch.

• 2 – Không một người lính nào được rời đơn vị nếu không được phép của ủy ban.

• 3 – Mỗi đơn vị quân đội phải lập tức cử đến Xmon-ni hai đại biểu và mỗi Xô-viết khu năm đại biểu.

• 4 – Mọi tin tức về hành động của bọn phản nghịch phải lập tức được chuyển toiư Xmon-ni.

• 5 – Mời tất cả các ủy viên Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát và tất cả các đại biểu đại hội Xô-viết toàn Nga tới ngay Xmon-ni họp hội nghị bất thường.

Bọn phản cách mạng đã ngóc đầu dậy.

Một nguy cơ lớn đang đe dọa tất cả những thành quả và hy vọng của công, nông, binh. Nhưng lực lượng của cách mạng mạnh hơn lực lượng của kẻ thù nhiều.

Sự nghiệp của nhân dân được những bàn tay vững chắc bảo vệ. Bọn phản nghich sẽ bị tiêu diệt.

Không do dự, hoài nghi! Phải cứng rắn, kỷ luật, bền bỉ, kiên quyết!.

Cách mạng muôn năm!

Ủy ban quân sự cách mạng

Tại Xmon-ni, trung tâm của cuộc bão táp, Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát họp thường xuyên. Có những đại biểu lăn cả ra sàn ngủ rồi lại nhỏm dậy tham gia tranh luận, Tơ-rốt-xki, Ca-me-ni-ép, Vô-lô-đác-xki nói sáu tiếng, tám tiếng, mười hai tiếng một ngày…

Tôi xuống phòng 18 ở tầng một, các đại biểu bôn-sê-vích đang họp đảng ở đây, diễn giả bị đám đông che lấp, chỉ nghe thấy một giọng nói đanh thép vang lên: “Bọn thỏa hiệp nói rằng chúng ta bị cô lập. Mặc chúng. Một khi đã khởi sự, chúng sẽ phải đi theo ta, nếu không sẽ mất hết quần chúng. ”

Nói đến đấy, diễn giả giơ lên một tờ giấy: “Chúng ta đã kéo được chúng theo rồi! Bọn men-sê-vích và bọn xã hội cách mạng vừa gửi thư cho ta nói rằng chúng lên án hành động của chúng ta, nhưng nếu chính phủ tấn công chúng ta thì chúng sẽ không chống lại sự nghiệp của giai cấp vô sản!” Tiếng hò reo thắng lợi…

Đêm xuống, phòng họp lớn chật ních binh lính và công nhân họp thành một khối khổng lồ màu xẫm, rì rầm trong khói thuốc xanh um. Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga cũ cuối cùng đành phải chấp nhận những đại biểu đến dự cuộc đại hội mới này, điều đó có nghĩa là ủy ban đó đi đén chỗ tự tiêu diệt – và có lẽ cả cái nền trật tự cách mạng do nó lập ra cũng đi đến chõ tiêu diệt. Tuy nhiên, trong phiên họp này, chỉ những thành viên của Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga có quyền bỏ phiếu…

Qua nửa đêm, Gốt khai mạc phiên họp, Đan đứng lên phát biểu. Không khí lặng ngắt, căng thẳng, hình như nặng trĩu đe dọa.

Y nói: “Chúng ta đang trải qua những giờ phút bi đát nhât. Kẻ thù ở ngay đầu ngõ Pê-tơ-rô-gơ-rát, những lực lượng dân chủ cố gắng tự tổ chức để cản chúng lại, nhưng chúng ta chờ đợi một cuộc đổ máu trên dường phố thủ đô, nạn đói đe dọa không những phá hoại chính phủ thuần nhất của chúng ta mà ngay cả cách mạng nữa…

“Quần chúng suy nhược và kiệt sức, họ chán cách mạng rồi. Nếu bon bôn-sê-vích nhất định bạo động thì cách mạng sẽ đi đến chỗ tiêu diệt… (*Tiếng la ó:* Nói láo!) Bọn phản cách mạng chỉ chờ bọn bôn-sê-vích hành động để gây ra những cuộc tàn sát. Nếu xảy ra những cuộc đảo chính thì sẽ không có hội nghị lập hiến…” (*Tiếng la ó:* Nói Láo! Thật là vô sỉ!)

“Có một điều không thể chấp nhận được là tuy đóng trong khu vực chiến sự, quân đội thường trú ở Pê-tơ-rô-gơ-rát không chấp hành của bộ tham mưu… Các người phải phục tùng lệnh của bộ tham mưu và của Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga do các người đã bầu ra. Tất cả chính quyền cho các Xô-viết, điều đó có nghĩa là đi vào chỗ chết! Bọn trộm cướp chỉ chờ đợi có thế để cướp bóc và đốt phá… Khi mà người ta đưa ra những khẩu hiệu như: Cứ xông vào nhà, lấy giày dép và quần áo của tư sản… (*phòng họp ồn ào. Tiếng la ó:* Không có khẩu hiệu nào như thế cả! Nói láo! Nói láo!). Được, có thể là bắt đầu không thế nhưng kết thúc sẽ như vậy.

“Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga có toàn quyền hành động và phải được mọi người tuaan theo… Chúng tôi không sợ lưỡi lê… Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga sẽ đem thân mình ra bảo vệ cách mạng…” (*Tiếng la ó:* Từ lâu, cái thân đó chỉ còn là một cái thây ma!).

Trong cảnh huyên náo, Đan đập bàn hét to cho mọi người nghe thấy: “Những kẻ nào nói như vậy là có tội”.

Có tiếng đáp: “Chính mi là kẻ phạm tội, khi mi cướp lấy chính quyền dâng cho tư sản!”

Gốt rung chuông: “Yên lặng, nếu không tôi đuổi ra khỏi phòng!”

Có tiếng đáp: “Thách đấy!” (*Tiếng cười và huýt còi*).

“Bây giờ nói về chủ trương của chúng tôi về vấn đề hòa bình (*Tiếng cười*) tiếc rằng nước Nga không thể tiếp tục chiến tranh được nữa. sẽ hòa bình, nhưng không phải là hòa bình thường xuyên, hòa bình dân chủ… Ngày hôm nay, trong phiên họp hội đồng cộng hòa, để tránh đổ máu, chúng tôi đã thông qua một bản nghị quyết đòi trao lại ruộng đất cho các ủy ban ruộng đất và mở những cuộc đàm phán bàn về hòa bình… (*Tiếng cười và tiếng la*: Quá chậm rồi! Quá chậm rồi!).

Sau đó, Tơ-rốt-xki lên diễn đàn giữa những tiếng hoan hô vang dội, cả phòng họp đứng lên ầm ầm như sấm dậy. Khuôn mặt lưỡi cày của ông có một vẻ châm biếm ma quái.

Ông bắt đầu nói: “Chiến thuật của ông Đan chứng tỏ rằng quần chúng – cái đám quần chúng thụ động và bàng quan hoàn toàn đi với ông ta!” (*Tiếng cười như phá*). Rồi quay về phía chủ tịch, ông nói bằng một giong lâm ly: “Khi chúng tôi nêu vấn đề trao ruộng đất cho nông dân thì các ông chống lại. Chúng tôi đã nói với nông dân, nếu họ không trao ruộng đất cho các bạn thì hãy tự tay mình chiếm lấy! và nông dân đã theo lời khuyên của chúng tôi. Bây giờ các ông mới đề nghị điều mà chúng tôi đã làm từ 6 tháng nay rồi…

“Tôi không tin rằng Kê-ren-xki vì lý tưởng nào đó mà ra lệnh hủy bỏ tội tử hình trong quân đội. Tôi nghĩ rằng Kê-ren-xki phải làm như vậy là vì quân đội thường trú ở Pê-tơ-rô-gơ-rát đã không chịu tuân theo lệnh của y…

“Hôm nay, người ta buộc cho Đan là đã đọc ở hội đồng cộng hòa một bài diễn văn bôn-sê-vích trá hình… Có lẽ một ngày kia Đan sẽ nói rằng tinh hoa của cách mạng đã dự vào cuộc nổi dậy trong những ngày 16 và 18 tháng bảy… trong bản nghị quyết của Đan đưa ra trước hội đồng cộng hòa ngày hôm nay, không thấy nêu vấn đề củng cố kỷ luật trong quân đội, tuy rằng đó là một điểm tuyên truyền của đảng y…

“Không. Lịch sử của 7 tháng vừa qua chứng tỏ rằng quần chúng đã bỏ rơi bọn men-sê-vích rồi. Bọn men-sê-vích và xã hội cách mạng đã đánh bại bọn K. D., nhưng khi đã nắm được chính quyền thì họ lại dâng cho bọn K. D…

Đan nói rằng các người không có quyền khời nghĩa. Khởi nghĩa là quyền của tất cả những người làm cách mạng! Khi quần chúng bị trị vùng lên thì đó là quyền của họ…”

Tiếp đến Libe, mặt dài ngoẵng và ác khẩu, thính giả đốn tiếp y bằng những tiếng làu bàu và những tiếng cười chế giễu.

- Ăng-ghen và Marks nói rằng giai cấp vô sản không được nắm chính quyền nếu chưa sẵn sàng. Trong một cuộc cách mạng tư sản như cuộc cách mạng này…, để quần chúng nắm chính quyền tức là đưa cách mạng đến chỗ chết. Là một nhà lý luận xã hội dân chủ, chính Tơ-rốt-xki chống lại điều mà giờ đây ông ta đang đề nghị… (Tiếng hô: Thôi đủ! Cút đi!)

Mác-tốp phát biểu, luôn luôn bị ngắt lời: “Những người quóc tế chủ nghĩa không phản đối việc chuyển chính quyền sang tay lực lượng dân chủ, nhưng họ không tán thành những biện pháp của những người bôn-sê-vích. Lúc này không phải là lúc cướp chính quyền…”

Đan lại lên diễn đàn, y kịch liệt phản đối việc Ủy ban quân sự cách mạng đã cử một ủy viên tới trụ sở báo Tin Tức và kiểm duyệt tờ báo đó. Phòng họp ồn ào lên. Mác-tốp phát biểu nhưng chẳng ai nghe thấy gì cả. Các đại biểu quân đội và hạm đội Baltic nhất tề đứng cả dậy và hô to lên rằng Xô-viết là chính phủ của họ…

Trong quang cảnh vô cùng hỗn loạn, Erơlich (một trong những lãnh tụ men-sê-vích) đưa ra một bản nghị quyết kêu gọi công nhân và binh lính giữ bình tĩnh chớ có mắc mưu khiêu khích, bản nghị quyết nhận thấy cần phải thành lập ngay một ủy ban an ninh công cộng và yêu càu chính phủ lâm thời lập tức ra sắc lệnh trao ruộng đất cho nông dân và mở cuộc đàm phán đình chiến…

Vô-lô-đác-xki đứng phắt dậy lớn tiếng tuyên bố rằng trong lúc đại hội Xô-viết sắp họp, Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga không có quyền đảm nhiệm những chức vụ của đại hội nữa. Ông nói: “Trong thực tế, Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga đã chết rồi và bản nghị quyết chẳng qua chỉ là một trò bịp bợm nhằm tiếp hơi cho nó…”

“Chúng tôi, những người bôn-sê-vích, sẽ không tham gia biểu quyết!” Nói tới đó, tất cả những người bôn-sê-vích rời khỏi phòng họp và bản nghị quyết được thông qua.

Khoảng 4 giờ sáng, tôi gặp Dorin (bôn-sê-vích tham gia tích cực vào cuộc cách mạng Tháng Mười) ở ngay cửa vào vai đeo súng.

Anh ta nói, giọng bình tĩnh nhưng lộ vẻ thỏa mãn:

- Công việc chạy tốt. Chúng tôi đã tóm cổ tên thứ trưởng bộ tư pháp và tên bộ trưởng bộ tôn giáo. Hiện giờ chúng đã bị giam. Một trung đoàn đang đến đánh chiếm nhà điện thoại trung ương, một trung đoàn khác sẽ chiếm đóng nhà điện báo và trung đoàn thứ ba sẽ chiếm đóng ngân hàng quốc gia. Đội xích vệ đã sẵn sàng…”

Trên những bậc thềm Xmon-ni, trong đêm tối lạnh lẽo, lần đầu tiên chúng tôi thấy đội xích vẹ dưới hình dáng một toán thanh niên mặc quần áo công nhân mang súng lắp lưỡi lê, đang trò chuyện xôn xao.

Xa xa từ phía tây, qua những mái nhà yên tĩnh, vọng lại những tiếng súng nổ lác đác, ở phía đó, bọn học sinh sĩ quan đang tìm cách mở cầu qua sông Neva để chặn đương không cho công nhân nhà máy và binh lính ở khu Vibo liên lạc với các lực lượng Xô-viết ở trung tâm thành phố và những người thủy thủ Cơ-rông-xtat thì đang đóng cầu Neva lại.

Sau lưng chúng tôi, viện Xmon-ni đồ sộ và sáng choang, nhộn nhịp như một tổ ong khổng lồ.

Chương bốn. Chính phủ lâm thời sụp đổ

Thứ tư, mồng 7 tháng 11, tôi dậy rất muộn. Lúc tôi đi xuôi đại lộ Nép-xki thì súng ở pháo đài Pi-tơ Pôn báo đúng ngọ. Trời rét và ẩm. Trước là Ngân hàng cửa đóng kín có vài ba người lính, lưỡi lê tuốt trần, đứng gác.

Tôi hỏi họ: “Ở phe nào thế? Phe chính phủ à?”

Một người trong bọn họ cười khẩy trả lời: “Lạy Chúa, không còn chính phủ nữa!”

Ngoài ra, chẳng còn dò anh ta được điều gì thêm…

Xe điện chạy trên đại lộ Nép-xki; đàn ông, đàn bà, trẻ con, khắp thành xe, cứ chỗ nào bám được là họ bám vào. Các cửa hiệu đều mở, và ngoài phố quần chúng có vẻ an tâm hơn ngày hôm trước. Trên các tường chi chít những bản thông cáo mới xuất hiện trong đêm vừa qua kêu gọi nông dân, binh lính ngoài mặt trận, công nhân Pê-tơ-rô-gơ-rát chống lại cuộc khởi nghĩa. Một bản viết:

VIỆN ĐU-MA THÀNH PHỐ PÊ-TƠ-RÔ-GƠ-RÁT

Thông báo cho đồng bào biết rằng, trong phiên họp bất thường ngày 6 tháng 11, Viện Đu-ma đã thành lập một Ủy ban an ninh công cộng gồm các ủy viên Đu-ma trung ương và các Đu-ma khu, các đại diện cảu các tổ chức cách mạng dân chủ sau đây: Ủy ban trung ương Xô-Viết toàn Nga, Ủy ban chấp hành đại biểu nông dân toàn Nga, các tổ chức quân đội, Ủy ban trung ương hải quân, Xô-Viết đại biểu công nhân và binh lính Pê-tơ-rô-gơ-rát (!), các Công đoàn v.v…

Các Ủy viên Ủy ban an ninh công cộng sẽ thường xuyên có mặt tại trụ cở của Viện Đu-ma thành phố. Dây nói: 15-40, 223-77, 138-36. Ngày 7 tháng 11 năm 1917

Ngay lúc đó, tôi chưa hiểu rằng, bản thông cáo này chính là một bản tuyên chiến của Viện Đu-ma với những người bôn-sê-vích.

Tôi mua một tờ Con đường của công nhân, hình như là một tờ báo độc nhất bán ngoài phố, và một lát sau tôi mua lại được của một người lính tờ Ngày với giá là năm mươi cô-pếch. Tờ báo bôn-sê-vích, khổ lớn, in tại nhà in báo Ý nguyện Nga, một tờ báo phản động đã bị tịch thu, mang những đầu đề lớn: "Tất cả chính quyền cho các Xô-Viết công nông binh! Hòa bình! Bánh mì! Ruộng đất!" Tác giả bài xã luận ký tên Di-nô-vi-ép *{Thực ra bài này đăng trong tờ Con đường của công nhân, số ra ngày 7 tháng 11 năm 1917 (theo lịch Nga là 25 tháng 10) và không ký tên; không rõ tác giả là ai (ghi chú theo bản dịch Pháp)}*, người bạn cùng hoạt động bí mật với Lê-nin. Bài đó mở đầu như sau:

Mỗi người lính, mỗi người công nhân, mỗi người xã hội thực sự, mỗi người dân chủ chân chính, đều hiểu rằng trong tình thế hiện tại, chỉ có thể chọn lấy một trong hai con đường sau đây:

Một là chính quyền sẽ vẫn nằm trong tay tập đoàn tư sản, địa chủ, và như vậy là công nhân, binh lính và nông dân sẽ phải chịu đựng mọi sự đàn áp, là chiến tranh sẽ tiếp tục, là đói khổ và chết chóc …

Hai là chính quyền sẽ chuyển qua tay công nông binh cách mạng, và trong trường hợp đó, sự thống trị của bọn đại địa chủ sẽ bị hoàn toàn xóa bỏ, bọn tư bản sẽ bị tiêu diệt ngay và những đề nghị nhằm đạt tới một nền hòa bình công bằng sẽ được đề ra tức khắc. Nông dân sẽ có ruộng, công nhân sẽ kiểm sát công nghiệp, những người đói khổ sẽ có bánh ăn và cuộc chiến tranh vô nghĩa này sẽ kết thúc! …

Tờ Ngày có đăng những mẩu tin vụn vặt xảy ra trong đêm hôm trước: Những người bôn-sê-vích đã chiếm Nhà điện thoại trung ương, ga Ban-tích, Nhà điện báo; bọn học sinh sỹ quan ở Pê-tơ-hốp không sao tiến được tới Pê-tơ-rô-gơ-rát; lính Cô-dắc do dự; một số bộ trưởng bị bắt: Mây-e, chỉ huy dân vệ thành phố, bị bắn; những vụ bắt bớ lẫn nhau, những cuộc xô xát nhỏ giữa các đội tuần tra, học sinh sỹ quan và xích vệ.

Tại góc đường Moóc-xcaia, tôi gặp đại úy Gom-béc, men-sê-vích “đến cùng”, bí thư ban quân sự đảng đó. Tôi hỏi y có phải cuộc khởi nghĩa đã thực sự nổ ra không. Y nhún vai trả lời một cách chán ngán: “Có quỷ biết! Được, bọn bôn-sê-vích có thể giành được chính quyền đấy, nhưng chúng sẽ không giữ nổi quá ba ngày đâu. Chúng không có người để đảm đương công việc chính quyền. Có lẽ cứ để cho bọn chúng làm thử lại hóa hay, cho chúng tiêu một thể …”

Một toán lính thủy vũ trang đứng gác Khách sạn quân đội ở góc quảng trường Thánh I-dắc. Trong phòng đợi có nhiều sỹ quan trẻ tuổi, quần áo bảnh bao đi đi lại lại, xì xào bàn tán; toán lính thủy không cho họ ra ngoài.

Đột nhiên có tiếng súng nổ vang bên ngoài, tiếp theo là một tràng súng. Tôi chạy ra. Có điều gì bất thường xảy ra gần Cung điện Ma-rin-xki ở đó Hội đồng Cộng hòa Nga họp. Chéo bên kia quảng trường rộng lớn, binh lính dàn thành một hàng, súng lăm lăm, mắt nhìn về phía nóc khách sạn …

Một người trong bọn hét to: “Quân khiêu khích! Chúng bắn vào bọn ta!” Trong khi đó thì một người khác lao về phía cửa.

Một chiếc xe bọc sắt lớn đỗ ở góc phía Tây Cung điện Ma-rin-xki, trên xe phấp phới lá cờ đỏ và một dòng chữ đỏ còn tươi nét: S. R. S. D. (*Xô-Viết đại biểu công nhân binh lín*h); tất cả súng máy trên xe chĩa về phía quảng trường Thánh I-dắc. Đầu Phố Mới, một chướng ngại vật đã được dựng lên – hòm, thùng rượu, một cái đệm lò so cũ, một toa xe. Một đống gỗ chắn cửa bến Môi-ca. Người ta lấy những súc gỗ ở gần đấy đựng thành một phòng tuyến phía trước mắt tòa nhà …

Tôi hỏi: “Sắp đánh nhau à?”

Một người lính dáng điệu nóng nảy trả lời: “Sắp rồi, sắp rồi. Đồng chí đi đi kẻo bị thương đấy”. Anh ta chỉ về phái bộ Hải quân nói: “Chúng sẽ từ phía này kéo đến”

-Chúng là ai?

-Điều này thì tôi không trả lời người anh em được. Nói xong, anh ta nhổ toẹt xuống đất.

Trước Cung điện Ma-rin-xki có một toán binh lính và thủy thủ. Một người lính thủy đang thuật lại lúc bế mạc phiên họp của Hội đồng Cộng hòa Nga:

-Chúng tôi bước vào và bố trí vây chặt các cửa. Rồi tôi tiến lên chỗ tên phản cách mạng tay chân của Coóc-ni-lốp đang chễm chệ trên ghế chủ tịch và nói: “Hội đồng hết thời rồi. Cút ngay!”.

Mọi người cười rộ. Sau khi đã trình giấy tờ, tôi lần tới được cửa phòng báo chí. Tới nơi thì một người lính thủy to lớn như hộ pháp tươi cười cản lại; khi tôi đưa giấy thông hành ra thì anh ta bảo: “Đồng chí có là Thánh con thì cũng không vào đây được”. Qua cửa kính, tôi thấy một nhà báo Pháp bị nhốt ở trong mặt mày nhăn nhó, tay chân vung vẩy …

Gần chỗ tôi đứng có một người nhỏ bé, râu mép đốm bạc, mặc quân phục cấp tướng; một toán lính đứng vây xung quanh. Mặt đỏ dừ vì tức giận, ông ta hét lớn: “Tôi là tướng A-lếch-xây-ép. Với tư cách là thượng cấp của các người và là một ủy viên Hội đồng Cộng hòa, tôi yêu cầu phải để cho tôi vào!”. Người lính gác gãi đầu, khóe mắt lộ vẻ lúng túng; anh ta ra hiệu cho một viên sỹ quan đứng gần đấy; khi nhận ra là tướng A-lếch-xây-ép, viên sỹ quan này cũng bối rối; không kịp suy nghĩ, anh ta vội đứng nghiêm, mồm ấp úng trả lời theo kiểu cũ rích của thời Nga hoàng: “Thưa tướng quân, việc ra vào Cung điện tuyệt đối cấm. Tôi không có quyền …”

Một chiếc xe ô tô đi tới; Gốt ngồi trong xe đang cười một cách khoái trá. Mấy phút sau, lại một chiếc xe khác tới, hàng ghế trước có lính mang súng ngồi, chật ních những ủy viên Chính phủ lâm thời bị bắt. Vừa lúc đó, Pi-tơ, ủy viên Ủy ban quân sự cách mạng, người Lét-tô-ni, chạy qua quảng trường tới.

Tôi chỉ vào xe ô tô: “Chắc các anh tóm các ngài này từ đêm qua”. Anh ta trả lời tiu nghỉu như một đứa bé: “Ồ, bọn ngốc đã để chúng chuồn mất gần hết trước khi chúng tôi kịp quyết định”.

Dọc đại lộ Vốt-cơ-rét-xen-xki có rất đông lính thủy đứng gác; ở phía Tây, quân đội đứng thành một hàng dài, chắn ngang một đám đông dân chúng đang vây quanh. Từ một vài người lính hình như đang bận khuân gỗ từ trong sâng Cung điện ra ngoài cổng chính ở phía trước, mọi vật đều yên tĩnh.

Không phân biệt được lính gác ở đây ủng hộ Chính phủ hay Xô-Viết. Những giấy tờ do Viên Xmon-ni cấp cho chúng tôi không có hiệu lực gì cả; chúng tôi bèn tìm một lói khác tiến vào và làm bộ quan trọng, chúng tôi chìa hộ chiếu Mỹ ra, mồm nói: “Công vụ!”, rồi cứ thế xông vào. Ở cửa Cung điện, cũng vẫn những người môn lại già mặc đồng phục xanh có đính khuy đồng, cổ áo màu đỏ và vàng; họ lễ phép đỡ lấy áo và mũ của chúng tôi; chúng tôi bước lên gác. Trong hành lang tối tăm và ảm đạm, không còn lấy một tấm thảm dệt nào; vài người hầu già rỗi việc đi thơ thẩn. Trước cửa phòng của Kê-ren-xki, một sỹ quan trẻ tuổi vừa đi đi lại lại, vừa nhấm nhấm râu mép. Chúng tôi xin vào phỏng vấn Chủ tịch Hội đồng. Hắn nghiêng mình đập gót giày vào nhau và trả lời bằng tiếng Pháp: “Tiếc rằng không thể được; hiện giờ A-lếch-xăng-đơ Phê-ô-đô-rô-vích rất bận …” Hắn ra nhìn chúng tôi một lát rồi tiếp: “Thực ra, ông ta không có ở đây”.

-Thế ở đâu?

-Ông ta ra ngoài mặt trận. Các ông có biết không, không có đủ xăng cho xe ô tô của ông ấy chạy, chúng tôi phải cho người đến tận Nhà thương Anh để vay.

-Các bộ trưởng có đây không ?

-Họ đang họp, không biết ở phòng nào.

-Có phải những người bôn-sê-vích sắp đến không?

-Chắc chắn là chúng sắp đến. Tôi đang chờ điện thoại báo tin chúng đến. Nhưng mà chúng tôi đã sẵn sàng rồi. Chúng tôi có các học sinh sỹ quan ở trong Cung điện. Đây này, ở sau cái cửa này.

-Chúng tôi có thể vào được không?

-Không, không thể được.

Hắn vội vã bắt tay chúng tôi rồi đi. Chúng tôi tiến lại phía cửa bị cấm; cửa này ăn vào một bức vách dựng tạm lên để ngăn đôi hành lang. Cửa khóa. Ở trong nghe thấy có tiếng cười nói. Ngoài ra, cả cái cung điện cổ kính và rộng thênh thang này yên lặng như một cái nhà mồ. Một người môn già tiến lại gần chúng tôi rồi nói:

-Không, các ngài không vào được đâu.

-Tại sao cửa lại khóa?

-Để giữ binh lính trong đó.

Một vài phút sau, lão ra nói là đi uống nước rồi biến mất. Chúng tôi bèn mở khóa.

Bên trong có lính gác nhưng họ không nói gì cả. Ở cuối hành lang là một phòng rộng có những cột trên đỉnh chạm trổ và thiếp vàng, những chiếc đèn treo lớn bằng pha-lê, rồi đến một loạt những phòng nhỏ hơn, tường lát gỗ màu sẫm. Dọc hai bên tường, trên sàng gỗ, binh lính nằm trên những tấm chăn đệm bẩn thỉu: sàn đầy những mẩu, mẩu bánh mỳ, quần áo và vỏ những chai rượu Pháp đắt tiền. Có nhiều binh lính, đeo những chiếc cầu vai đỏ của trường học sinh sỹ quan, đi đi lại lại trong bầu không khí nồng nặc khói thuốc lá và hơi người lâu ngày không tắm rửa. Một tên cầm một chai vang trắng; không cần phải hỏi cũng biết là y đã cuỗm trong hầm rượu của Cung điện. Thấy chúng tôi đi hết phòng này qua phòng khác, họ nhìn một cách ngạc nhiên; cuối cùng chúng tôi tới một dãy phòng tiếp khách có những cửa sổ cao và bẩn trông thẳng ra quảng trường. Trên tường, trong những chiếc khung thếp vàng có treo những bức tranh lớn vẽ những cảnh lịch sử; 12 tháng 10 năm 1812, 6 tháng 11 năm 1812, 16-28 tháng 8 năm 1813 … Một bức bị rách ở mé trên góc bên phải.

Cứ nhìn xuống sàn và lên tường thì đủ biết những phòng khách này đã trở thành một trại lính lớn từ hàng mấy tuần rồi. Súng máy đặt ở rìa cửa sổ, súng trường xếp thành từng cụm một ngay cạnh nệm nằm.

Trong lúc cả bọn đang xem tranh thì tôi thoáng ngửi thấy hơi rượu phía tai bên trái, đồng thời nghe thấy một giọng ồ ồ nói một câu tiếng Pháp trôi chảy: “Cứ nhìn cách ông ngắm tranh cũng biết là người ngoại quốc”.

Một người béo lùn, đầu hói, ngả mũ chào chúng tôi:

-Các ngài là người Mỹ à ? Hân hạnh. Tôi là đại úy tham mưu Vơ-la-đi-mia Ác-xi-ba-sép. Xin sẵn sàng giúp đỡ các ngài.

Việc bốn người ngoại quốc, trong đó có một phụ nữ, vượt qua phòng tuyến của một đạo quân đang chờ đợi một cuộc tấn công, đối với y xem như không có gì là bất thường. Rồi ý bắt đầu than vãn về tình trạng nước Nga:

-Nào có phải chỉ có vấn đề bọn bôn-sê-vích mà thôi đâu. Ngay cả những truyền thống tốt đẹp của quân đội Nga cũng bị giày xéo. Trông bọn học sinh trường sỹ quan kìa; thật chẳng có vẻ con nhà gì cả. Kê-ren-xki cho vào học bừa bãi, bất cứ tên lĩnh nào thi đỗ là vào được. Tất nhiên là trong đó có rất nhiều kẻ bị lây cách mạng …

Y đột ngột quay sang vấn đề khác:

-Tôi chỉ muốn dời khỏi nước Nga. Tôi quyết tâm gia nhập quân đội Mỹ. Các ngài có thể giúp tôi nói với lãnh sự các ngài được không? Tôi xin đưa địa chỉ của tôi đây.

Rồi mặc cho chúng tôi chối từ, y ghi địa chỉ vào một mảnh giấy đưa cho tôi; sau khi làm việc đó, y có vẻ an tâm hơn. Hiện giờ tôi còn giữa tấm địa chỉ đó: Trường học sinh sỹ quan Ô-ra-ni-en-bôm số 2. Khu Pê-tơ-rốp cũ.

Y vừa dẫn chúng tôi qua các phòng, vừa giải thích. Y nói:

-Chúng tôi vừa duyệt binh hồi sáng sớm. Tiểu đoàn nữ binh quyết định trung thành với chính phủ.

-Các nữ binh có ở trong Cung điện không?

-Có, họ ở các phòng phía sau để nhỡ có xảy ra chuyện gì thì họ được vô sự.

Rồi y thở dài nói:

-Trách nhiệm thật là nặng nề!

Chúng tôi đứng một lát trên cửa sổ nhìn xuống quảng trường trước cung điện; ba đại đội học sinh sỹ quan mặc áo dạ dài đứng xếp hàng nghe một sỹ quan vóc người cao lớn, nét mặt quả quyết, đang huấn thị; tôi nhận ra là Xtan-ki-ê-vích, ủy viên quân sự của Chính phủ lâm thời. Vài phút sau, hai đại đọi vác súng lên vai, hô lên ba tiếng, hùng dũng kéo qua công viên, qua Hồng Môn và tiến vào trong thành phố yên tĩnh. Có tiếng người nói:

-Họ đi chiếm Nhà điện thoại trung ương đấy.

Chúng tôi bắt chuyện với ba học sinh sỹ quan đứng gần đó. Họ cho biết là họ xuất thân binh lính và tự giới thiệu là Rô-be Ô-lép, A-lếch-xây-i Vát-xi-lên-cô và Éc-ni Xắc; người thứ ba là người Ét-tô-ni. Bây giờ họ không muốn làm sỹ quan chút nào bởi vì các sỹ quan không được quần chúng ưa. Hình như họ không biết phải làm gì nữa và rõ ràng họ không có vẻ gì là sung sướng.

Nhưng rồi họ lại bắt đầu khoác lác:

-Nếu bọn bôn-sê-vích kéo đến, chúng tôi sẽ cho chúng biết tay. Chúng không dám giao chiến đâu, bọn chúng nhát như cáy. Nhưng nếu chúng tôi thua thì mỗi người chúng tôi sẽ tự dành cho mình một viên đạn …

Vừa lúc đó, một loạt súng nổ gần. Trên quảng trường, dân chúng chạy nhốn nháo hoặc nằm úp mặt xuống đất, những người đánh xe ngựa đỗ xe ở đầu phố phóng xe loạn xạ. Trung Cung điện, quang cảnh trở nên huyên náo. Binh lính chạy nháo cả lên, vơ vội lấy súng, mồm la lớn: “Chúng đến kia kìa! Chúng đến kia kìa!”

Nhưng chỉ vài phút sau, tình hình lại trở nên yên tĩnh. Những người đánh xe ngựa lại đánh xe về chỗ cũ, dân chúng đứng cả dậy. Bọn học sinh sỹ quan kéo qua Hồng Môn trở về, hàng ngũ lại xộc xệch; thấy có hai người vực một người đi.

Lúc chúng tôi rời Cung điện thì trời đã gần tối. Không còn ai gác ở quảng trường cả. Những công thự đồ sộ xếp thành hình bán nguyệt vắng tanh. Chúng tôi vào ăn cơm tối ở Khách sạn Pháp quốc; đang ăn dở đĩa “xúp” thì người hầu bàn tới, mặt tái nhợt, khẩn khoản mời chúng tôi chuyển vào phòng ăn lớn ở trong cùng bởi vì họ sắp tắt đèn phía bên ngoài khách sạn. Anh ta nói: “Sắp bắn nhau to rồi”.

Khi chúng tôi ra đến đại lộ Moóc-xcai-a, trời tối như mực, chỉ có một ngọn đèn chập chờn ở góc đại lộ Nép-xki. Tại đó có một chiếc xe ô tô bọc sắt lớn máy nổ vang, khói phun mù trời. Trên thành xe có một chú bé đang nhòm vào nòng chiếc súng máy. Binh lính và thủy thủ đứng quanh xe; rõ ràng là họ đang chờ đợi một cái gì. Chúng tôi quay trở lại Hồng Môn; có một toán lính vừa đứng nhìn về phía Cung điện Mùa Đông đèn sáng choang, vừa thảo luận ồn ào. Một người nói:

-Không các đồng chí ạ, không thể bắn chúng nó được. Tiểu đoàn nữ binh ở trong đó; người ta sẽ nói rằng chúng ta đã bắn vào phụ nữ Nga.

Trở lại đại lộ Nép-xki thì thấy ở góc phố có một chiếc xe bọc sắt thứ hai. Một người thò đầu ra ngoài ụ súng trên xe hét to:

-Tiến lên! Đã đến lúc khởi sự!

Người lái chiếc xe bọc sắt thứ nhất ở đâu đến hét to lên để át tiếng động cơ: “Ủy ban bảo hãy chờ. Chúng đặt pháo ở đằng sau những đống gỗ kia kìa”...

Xe điện không chạy qua chỗ này nữa, khách bộ hành thưa thớt và đèn không có; nhưng chỉ cách đấy vài dãy nhà, thấy vẫn có xe điện, có dân chúng đông đảo, có những cửa hàng sáng choang, những biển quảng cáo chiếu bóng thắp điện – cuộc sống vẫn tiếp diễn như thường. Chúng tôi có vé đi xem múa ba-lê ở rạp Ma-rin-xki – tất cả các rạp hát đều mở - nhưng những việc xảy ra bên ngoài hay hơn nhiều …

Trong đêm tối, chúng tôi vấp phải những đống gỗ chắn ngang Cầu Cảnh sát, và ở trước Cung điện Xtơ-rô-ga-rốp, vài người lính đang đẩy vào vị trí một khẩu đại bác 75 ly. Có những người mặc quân phục khác nhau đi đi lại lại không mục đích, vừa đi vừa thảo luận liên miên …

Dường như cả thành phố đổ ra trên đại lộ Nép-xki. Ở các góc phố, dân chúng xúm đông xúm đỏ quanh những nhóm đang tranh luận sôi nổi. Từng đoàn mười người lính, súng lắp lưỡi lê, đi tuần các ngả p hố; có những người đứng tuổi khoác những chiếc áo lông đắt tiền, mặt đỏ gay vì tức giận, giơ nắm tay ra dọa họ, và có những bà ăn mặc sang trọng lăng mạ họ. Nhưng những người lính chỉ trả lời lại nhẹ nhàng, vừa nhăm mặt một cách ngượng nghịu. Ô tô bọc sắt qua lại; những chiếc xe đó mang tên của những vua đầu tiên của nước Nga như: Ô-lếch, Ru-rích, Xvi-ê-tô-xláp cùng với những đỏ lớn

"R.S.D.R.P" (Đảng công nhân xã hội dân chủ Nga). Ở phố Mi-khai-lốp-xcaia, thấy một người mang một tập báo, dân chúng đổ xô tới; họ trả một rúp, năm rúp, mười rúp và tranh giành nhau những tờ bão như những con vật tranh mồi. Đó là tờ Công nhân và binh lính báo tin cách mạng vô sản đã thắng lợi, những người bôn-sê-vích bị giam cầm đã được giải phóng, và kêu gọi sự ủng hộ của quân đội ở tiền tuyến và hậu phương … Tờ báo đầy một nội dung sôi sục ra khổ nhỏ, bốn trang, in chữ lớn và không đăng bản tin nào cả.

Ở góc phố Xa-đo-vaia có chừng hai ngàn ngời đang xúm lại nhìn một tia lửa nhỏ lúc ẩn, lúc hiện ở trên nóc một ngôi nhà đồ sộ.

Một bác nông dân cao lớn nói: "Trông kìa, quân khiêu khích. Nó bắn vào nhân dân bây giờ đấy".

Cũng chả ai nghĩ đến việc đi điều tra xem thực hư ra sao.

*
* *

Chúng tôi đến Viện Xmon-ni; mặt trước của Viện nguy nga đồ sộ và sáng trưng; từ các ngả đường tối om, những hình thù lờ mờ ồ ạt kéo về. Ô tô và mô tô qua lại; một chiếc xe bọc sắt kếch xù, mốc thếch như da voi, trên ụ súng phấp phới 2 lá cờ đỏ, ì ì tiến, thỉnh thoảng lại rú còi vang. Trời rét. Ở cổng ngoài, xích vệ đốt lửa sưởi. Ở cửa bên trong cũng có một đống lửa, lính gác ghé vào lửa chậm chạp đánh vần từng chữ giấy thông hành của chúng tôi và nhìn chúng tôi từ đầu đến chân. Người ta đã tháo những tấm bạt che bốn khẩu súng máy đặt ở hai bên cửa, những băng đạn lủng lẳng ở qui-lát như những con rắn. Trong sân, dưới rặng cây có một dãy xe bọc sắt đứng ắp hàng, máy nổ vang. Tiếng chân người, tiếng gọi nhau, tiếng hò hét làm rung chuyển những hành lang dài, trơ trụi và lờ mờ ánh đèn…

Không khí thật là sôi sục. Một toán người lao từ trên gác xuống: Công nhân mặc áo làm việc, đội mũ lông đen, đa số súng đeo vai, binh lính mặc áo vải thô màu bùn và đội những chiếc sáp-ca bằng lông xám. Giữa đám người huyên náo thấy một số lãnh tụ như Lu-nát-sác-xki, Ca-mê-ni-ep *{ Ca-mê-ni-ép: sau nhiều lần sai đường lối bôn-sê-vích, cuối cùng đã rời bỏ chủ nghĩa Mác-Lênin. Trong những năm phản động Xtô-li-pin (một bộ trưởng của Nga hoàng khét tiếng về những hành động khủng bố sau khi Cách mạng 1905 thất bại) và trong thời kỳ phong trào công nhân nổi lên, đã chủ trương thỏa hiệp với bọn men-sê-vích thủ tiêu (bọn này muốn thủ tiêu Đảng cách mạng vô sản) và bọn tơ-rốt-kít; sau Cách mạng tháng 2 đã ủng hộ Chính phủ lâm thời và chủ trương đến cùng do chính phủ này đề ra, chống lại đường lối của Đảng nhằm biến cách mạng dân chủ tư sản thành cách mạng xã hội chủ nghĩa. Tháng 10 năm 1917, cùng với Di-nô-vi-ép, y đã phản lại Đảng bằng cách viết một bài trên tờ báo men-sê-vích Đời mới, chống lại nghị quyết khởi nghĩa vũ trang của Ban chấp hành trung ương Đảng bôn-sê-vích, để lộ cho kẻ thù nắm được kế hoạch khởi nghĩa. Sau Cách mạng tháng 10, y tán thành việc thành lập một chính phủ liên hiệp với sự tham gia của các đại diện bọn men-sê-vích, xã hội cách mạng và "xã hội bình dân". Năm 1925, y đã cùng với Di-nô-vi-ép tổ chức cái gọi là "phái đối lập mới", cấu kết tới Tơ-rốt-xki. Vì những hoạt động bè phái chống Đảng nên năm 1927 y bị khai trừ; sau được phục hồi, nhưng vẫn tiếp tục hoạt động chống Đảng và Nhà nước Xô-Viết, và lại bị khai trừ ra khỏi Đảng (ghi chú theo bản dịch Pháp)}* chạy tất tưởi, vẻ mặt mệt nhọc và lo âu, tay cắp những chiếc cặp dày cộm. Phiên họp bất thường của Xô-Viết Pê-tơ-rô-gơ-rát vừa tan. Tôi cản Ca-mê-ni-ép lại; đó là một người nhỏ bé, cử chỉ nhanh nhẹn, mặt to và lanh lợi, cổ rụt. Chẳng cần phi lộ, ông ta dịch nhanh ra tiếng Pháp bản nghị quyết vừa được thông qua:

Chào mừng Cách mạng của vô sản và quân đội ở Pê-tơ-rô-gơ-rát thắng lợi, Xô-Viết đại biểu công nhân và binh lính Pê-tơ-rô-gơ-rát đặc biệt nhấn mạnh vào tinh thần đoàn kết, sự tổ chức chặt chẽ, ý thức kỷ luật và sự hợp tác về mọi mặt của quần chúng trong cuộc khởi nghĩa; thật là hiếm thấy có cuộc khởi nghĩa nào đổ ít máu hơn và đạt được những kết quả như vậy.

Xô-Viết tin chắc rằng Chính phủ Xô-Viết công nông sẽ kiên quyết tiến lên chủ nghĩa xã hội, biện pháp duy nhất để tránh khỏi lầm than và những thảm họa chiến tranh; chính phủ này sẽ do cách mạng lập nên và sẽ đảm bảo cho giai cấp vô sản thành thị sự ủng hộ của toàn thể quần chúng nông dân nghèo.

Chính phủ công nông mới sẽ lập tức đưa ra trước các nước tham chiến những đề nghị nhằm lập lại một nền hòa bình dân chủ và công bằng.

Chính phủ sẽ lập tức xóa bỏ quyền chiếm hữu ruộng đất của đại địa chủ và trao ruộng dất cho nông dân, thiết lập quyền kiểm sát của công nhân trong việc sản xuất và phân phối các vật phẩm, tổng kiểm sát các nhà ngân hàng; ngân hàng sẽ thuộc độc quyền Nhà nước.

Xô-Viết đại biểu công nhân và binh lính Pê-tơ-rô-gơ-rát kêu gọi công nhân và nông dân Nga mang hết sức lực và nhiệt tâm ra phục vụ cách mạng công nông. Xô-viết tin tưởng rằng công nhân ở thành thị liên minh với nông dân nghèo, sẽ giữ vững kỷ luật sắt trong hàng ngũ của mình và sẽ bảo đảm hoàn toàn được trật tự cách mạng nhất thiết phải có để xây dựng chủ nghĩa xã hội thắng lợi. Xô-Viết tin chắc rằng vô sản các nước phương Tây sẽ giúp chúng ta đưa sự nghiệp của chủ nghĩa xã hội đến thắng lợi hoàn toàn và lâu dài.

Tôi hỏi: “Thế ông coi cuộc đấu tranh như đã thắng lợi rồi à?” Ông ta nhún vai nói: “Còn phải làm nhiều; nhiều một cách kinh khủng. Đây mới chỉ là bước đầu” …

Ở đầu cầu thang, tôi gặp Ri-a-da-nốp, phó chủ tịch Hội đồng Công đoàn, nét mặt rầu rĩ. Ông ta hét to: “Thật là điên rồ! Điên rồ! Công nhân Châu Âu sẽ không nhúc nhích đâu ? Tất cả nước Nga …” Ông ta giơ tay lên trời một cách thất vọng và rảo cẳng đi. Cả Ri-a-da-nốp lẫn Ca-mê-ni-ép đều phản đối khởi nghĩa và đã bị Lê-nin phê phán kịch liệt.

Phiên họp vừa qua có một tính chất quyết định. Thay mặt Ủy ban quân sự cách mạng, Tơ-rốt-xki đã tuyên bố rằng Chính phủ lâm thời không còn tồn tại nữa.

Ông đã nói: “Đặc điểm của chính phủ tư sản là lừa dối nhân dân. Chúng ta, các Xô-Viết đại biểu công nông binh, sắp sửa làm một việc độc nhất vô nhị trong lịch sử; chúng ta sẽ thành lập một chính phủ mà mục đích duy nhất là thỏa mãn những nhu cầu của công nông binh”.

Lê-nin đã được hoan hô nhiệt liệt; ông tiên đoán là sẽ nổ ra cách mạng xã hội trên toàn thế giới…

Di-nô-vi-ép lớn tiếng nói: “Ngày hôm nay chúng ta đã trả nợ giai cấp vô sản quốc tế và giáng một đòn ác liệt vào chiến tranh, vào tất cả các chủ nghĩa đế quốc, đặc biệt vào tên đao phủ Vin-hem…”

Tiếp đó, Tơ-rốt-xki tuyên bố là đã đánh điện ra mặt trận báo tin khởi nghĩa thắng lợi nhưng chưa thấy có trả lời. Tin đồn rằng, quân đội đang tiến về Pê-tơ-rô-gơ-rát; phải cử một phái đoàn đi gặp để nói rõ sự thực.

Có tiếng hò hét: “Các anh đi trước cả ý nguyện của Đại hội Xô-Viết toàn Nga”.

Tơ-rốt-xki thản nhiên đáp: “Đêm qua công nhân và binh lính Pê-tơ-rô-gơ-rát đã nổi dậy và đã đi trước ý nguyện của Đại hội Xô-Viết toàn Nga”.

Lách qua đám đông tụ tập ở ngoài cửa, chúng tôi vào trong phòng họp lớn. Dưới những cây đèn trắng tinh, các đại biểu công nhân và binh lính toàn nước Nga chen chúc nhau trên những dãy ghế, ở lối đi, ở các ngóc ngách; họ leo lên ngồi cả trên cửa sổ và quanh diễn đàn. Tất cả đều nóng lòng chờ tiếng chuông báo họp của chủ tịch, kẻ thì ngồi yên lặng, vẻ mặt lo ngại, người thì bồng bột phấn khởi.

Hơi người lâu ngày không tắm rửa, khét lẹt, sưởi ấm phòng họp. Một làn khói thuốc xanh dày đặc từ đám người tỏa ra lơ lửng trong bầu không khí ngột ngạt. Đôi khi có người lên diễn đàn yêu cầu không hút thuốc lá; thế là tất cả mọi người, kể cả những tay nghiện thuốc, hò lên: "Đừng hút nữa, các đồng chí ơi!"… rồi lại tiếp tục hút lu bù. Pê-tơ-rốp-xki, đại biểu cho nhóm vô chính phủ ở nhà máy Ô-bu-lốp, dành cho tôi một chỗ ngồi bên cạnh hắn. Râu ria lởm chởm, người ngợm bẩn thỉu nhem nhuốc, trông y phờ phạc sau ba đêm liền làm việc không ngủ ở Ủy ban quân sự cách mạng.

Các lãnh tụ Ủy ban trung ương Xô-Viết toàn Nga cũ ngồi trên diễn đàn nhìn xuống một lần cuối cùng những Xô-Viết ngỗ ngược này, những Xô-Viết do họ lãnh đạo từ những ngày đầu cách mạng nhưng ngày nay đứng lên chống lại họ. Thế là giai đoạn thứ nhất của cuộc cách mạng mà họ định dẫn đi theo đường lối thận trọng tới đây kết thúc.

…Vắng mặt ba nhân vật chính trong bọn: Kê-ren-xki lúc ấy đang vượt qua các tỉn lỵ ở đó phong trào cũng đã bắt đầu nổi lên một cách đáng ngại và chuồn về phía tiền tuyến; Sơ-khét-dê, con đại bàng già đã rút về quê hương ở vùng rừng núi miền Giê-oóc-gi và sau đó chết về bệnh lao phổi; Xê-rê-te-li, con người có tâm hồn cao cả cũng đang lâm bệnh nặng, sau này sẽ còn trở về trổ tài hùng biện ra bênh vực cho một sự nghiệp không còn cứu vãn được nữa.

Có mặt Gốt, Đan, Li-be, Bốc-đa-nốp, Bô-rô-i-đô, Phi-li-pốp-xki, mặt mày nhợt nhạt, mắt sâu hoắm, bất bình ra mặt. Họ đang ở trong tình trạng trên đe dưới búa: dưới là Đại hội Xô-viết toàn Nga lần thứ 2 đang sôi sục, trên là Ủy ban quân sự cách mạng hừng hực như sắt trong lò, điều khiển một cách kiên quyết cuộc khởi nghĩa và giáng xuống những đòn quyết liệt.

… Lúc đó là 10 giờ 40 tối.

Đan, nét mặt hiền lành, đầu hói, mặt một bộ quần áo quân y nhàu nát, rung chuông. Phòng họp im bặt, chỉ còn nghe thấy tiếng xô đẩy và cãi cọ nhau ở ngoài cửa.

Y mở đầu một cách rầu rĩ: “chính quyền ở trong tay chúng ta”. Ngừng lại một lát, y hạ thấp giọng nói tiếp: “Các đồng chí! Vì Đại hội Xô-viết họp trong những trường hợp bất thường và trong một tình thế đặc biệt như thế này cho nên các bạn cũng hiểu vì sao Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga thấy không cần thiết phải mở đầu bằng một bài diễn văn chính trị. Các bạn sẽ càng hiểu rõ hơn nếu các bạn nhớ rằng tôi là ủy viên Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga và ngay trong lúc này các đồng chí của chúng tôi đang hy sinh ở trong Cung điện Mùa Đông, dưới làn mưa đạn, để làm tròn nhiệm vụ bộ trưởng mà Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga đã giao phó cho” (*ồn ào*).

“Tôi tuyên bố khai mạc phiên họp thứ nhất của Đại hội Xô-viết đại biểu công nhân và binh lính lần thứ hai”.

Cuộc bầu chủ tịch đoàn diễn ra trong cảnh hỗn loạn, kẻ chạy đi, người chạy lại. A-va-nét-xốp tuyên bố rằng do sự thỏa thuận giữa các nhóm bôn-sê-vích, xã hội cách mạng cánh tả và men-sê-vích nhẩy chồm lên phản đối. Tức thì một người lính râu ria xồm xoàm trả lời: “Hãy nhớ lại xem các anh đối xử với những người bôn-sê-vích chúng tôi như thế nào khi chúng tôi là thiểu số!’ Kết quả cuộc bầu cử là có 14 đại biểu bôn-sê-vích, 7 đại biểu xã hội cách mạng, 3 men-sê-vích, 1 quốc tế chủ nghĩa (nhóm của Goóc-ki). Hen-đen-man, đại diện cho xã hội cách mạng cánh hữu và giữa, tuyên bố không tham gia vào chủ tịch đoàn; Kin-súc thay mặt cho men-sê-vích cũng tuyên bố như vậy; nhóm men-sê-vích quốc tế chủ nghĩa thì nói là trong khi chờ đợi thẩm tra một số sự việc, họ cũng không thể tham gia chủ tịch đoàn được (Tiếng hoan hô lẻ tẻ và la ó. Có tiếng kêu: Đồ phản bội; Thế mà dám xưng là xã hội à!”). Một người đại diện cho nhóm đại biểu U-cơ-ren xin tham gia và được chấp thuận. Sau đó Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga cũ rút lui nhường chỗ cho Tơ-rốp-xki, Ca-mê-ni-ép, Lu-nát-sác-xki, bà Cô-lông-tai, Nô-ghin … phòng họp đứng cả dậy, hoan hô như sấm. Những người bôn-sê-vích quả là đã bước một bước dài; từ một nhóm cách đây chưa đầy bốn tháng trời còn bị khinh miệt và truy nã, ngày nay họ đã lên tới địa vị tối cao, lái con thuyền Nga vĩ đại giữa lúc nước triều khởi nghĩa đang dâng!.

Ca-mê-ni-ép đọc chương trình nghị sự gồm có ba mục: tổ chức chính quyền, chiến tranh và hòa bình, Hội nghị lập hiến. Lô-dốp-xki đứng lên phát biểu là các nhóm đều thỏa thuận đề nghị trước tiên hãy cho nghe và thảo luận báo cáo của Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát, sau đó để các ủy viên Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga và các đảng phải lên phát biểu, rồi cuối cùng mới sang phần chương trình nghị sự.

Nhưng đột nhiên nổi lên một tiếng trầm hơn tiếng ồn ào của phòng họp, kéo dài, ghê rợn: đó là tiếng súng nổ ì ầm. Mọi người lo lắng nhìn cả về phía các cửa sổ; phòng họp như lên cơn sốt. Mác-tốp xin phát biểu rồi cất giọng khàn khàn nói: “Các đồng chí! Cuộc nội chiến bắt đầu. Vấn đề đặt ra trước tiên là phải giải quyết cuộc khủng hoảng một cách hòa bình. Vì những lý do nguyên tắc cũng như lý do chính trị, chúng ta phải cấp tốc bàn về những biện pháp nhằm ngăn cản cuộc nội chiến. Người ra đang bắn giết anh em chúng ta ở dưới đường! Trong lúc này, ngay trước giờ Đại hội Xô-viết khai mạc, vấn đề chính quyền đang được giải quyết bằng một cuộc âm mưu quân sự do một trong những đảng phái chính trị tổ chức …”

Trong một lúc, tiếng ồn ào át cả tiếng nói của Mác-tốp: “Tất cả các đảng phải cách mạng phải nhìn thẳng vào việc này. Vấn đề thứ nhất đặt ra ở Đại hội là vấn đề chính quyền, thế mà vấn đề này đang được giải quyết ở dưới đường bằng vũ lực!… Chúng ta phải thiết lập một chính quyền được toàn thể nên dân chủ công nhận. Nếu Đại hội muốn đại diện cho nền dân chủ cách mạng thì kh ông được khoanh tay ngồi nhìn nội chiến phát triển, nếu không sẽ nổ ra một cuộc phản cách mạng nguy hiểm… Chỉ có lập ra một chính quyền dân chủ thống nhất mới có thể giải quyết được vấn đề này một cách hòa bình … Chúng ta phải cử ra một phái đoàn thể thương lượng với các đảng phái và tổ chức xã hội khác…”

Tiếng súng vẫn ì ầm làm rung chuyển các cửa sổ của phòng họp, và các đại biểu vẫn thi nhau hò hét… Đó, giữa tiếng súng gầm, trong đêm tối, giữa cảnh căm hờn, sợ hãi và liều lĩnh như thế đó, nước Nga mới ra đời.

Bọn xã hội cách mạng cánh tả và bọn xã hội dân chủ thống nhất ủng hộ đề nghị của Mác-tốp và đề nghị đó được chấp thuận. Một người lính báo tin là Xô-viết nông dân toàn Nga đã từ chối không cử đại biểu tới dự Đại hội; anh ta đề nghị cử một ủy ban đi mời chính thức và nói: “Có một vài đại biểu Xô-viết nông dân tại đây, tôi yêu cầu cho họ được quyền bỏ phiếu trong khi chờ đợi”. Đại hội tán thành.

Kha-rát, đeo lon đại úy, cáu kỉnh đòi phát biểu ý kiến. y nói: “Bọn chính trị đạo đức giả dang khống chế Đại hội nói rằng chúng phải giải quyết vấn đề chính quyền. Vậy mà vấn đề đó đang được giải quyết sau lưng chúng ta, trước khi khai mạc Đại hội! Nhưng những đòn tấn công vào Cung điện Mùa Đông trong lúc này chỉ càng đóng sâu thêm những chiếc đanh vào cái quan tài của đảng chính trị đã có những hành động phiêu lưu như vậy!” (ồn ào).

Tiếp đến Ga-ra *{Theo biên bản của tờ Sự thật thì không phải Ga-ra mà vẫn là Kha-rát phát biểu (ghi chú theo bản dịch Pháp)}* phát biểu: “Trong lúc chúng đang bàn về vấn đề hòa bình thì ngoài đường đang đánh nhau… Những người xã hội cách mạng và mem-sê-vích kiên quyết không tham gia vào những việc đó và kêu gọi các lực lượng quần chúng đấu tranh chống mọi âm mưu cướp chính quyền bằng vũ lực …” Cút-sin, đại biểu của đạo quân thứ 12 và đại diện cho bọn tơ-ru-dô-vích phát biểu: “Tôi tới đây với mục đích tìm hiểu sự việc và tôi trở ra mặt trận ngay bây giờ. Ở ngoài ấy, tất cả các ủy ban đều cho rằng việc các Xô-viết cướp chính quyền, ba tuần lễ trước khi Hội nghị lập hiến họp, là một nhát dao dâm vào lưng quân đội và là một trọng tội đối với quốc dân!” (tiếng hô: “Nó nói láo! Nó nói láo!”.

Khi phòng họp đã trở lại yên tĩnh, y nói tiếp: “Chúng ta hãy chấm dứt cuộc phiêu lưu này đi. Tôi yêu cầu tất cả các đại biểu hãy rời khỏi phòng họp để cứu nước và cứu cách mạng!’.

Khi Cút-sin rời khỏi phòng họp giữa những tiếng hò la inh ỏi, có nhiều đại biểu nhẩy xổ tới trước mặt hắn đe dọa…

Tiếp đến Kin-súc, một sỹ quan có chỏm râu dê dài, dùng những lời đường mật và cám dỗ (2){*(2) theo biên bản của tất cả các báo thì những lời phát biểu này là của Cút-sin (ghi chú theo bản dịch Pháp*)} "Tôi nhân danh các đại biểu của mặt trận phát biểu. Quân đội không được đại diện đầy đủ tại Đại hội này, và mặt khác, quân đội nghĩ rằng họp Đại hội Xô-viết lúc này là không cần thiết vì chỉ còn ba tuần nữa đã khai mạc Hội nghị lập hiến…" (tiếng hò hét và tiếng giậm chân mỗi lúc một dữ dội). "Quân đội cho rằng Đại hội Xô-viết không có đủ uy quyền cần thiết …"

Một số binh lính đứng phắt dậy hét lớn: "Anh nhân danh ai, đại diện cho ai mà phát biểu?"

-Cho Ủy ban chấp hành trung ương của binh lính đạo quân thứ 5, trung đoàn F thứ 2, trung đoàn N thứ nhất, đội bộ binh C thứ 3…

-Được cử ra bao giờ? Anh đại diện cho bọn sỹ quan chứ không phải cho binh lính! Hãy để cho binh lính phát biểu! (*Tiếng cười chế nhạo và tiếng la ó*).

Kin-súc tiếp tục:

-Chúng tôi, nhóm tiền tuyến, không chịu trách nhiệm gì về những sự việc đã và đang xảy ra, và chúng tôi cho là cần phải huy động mọi lực lượng cách mạng giác ngộ để cứu Cách mạng! Nhóm tiền tuyền đã quyết định rút khỏi Đại hội. Giờ đây, nơi chiến đấu là ở ngoài đường phố.

Tiếng hò hét vang dậy:

-Anh phát biểu nhân danh bộ tham mưu chứ không phải quân đội.-

-Tôi kêu gọi tất cả các binh lính biết nghĩ hãy dời khỏi Đại hội

-Đồ chân tay Coóc-ni-lốp! Đồ phản cách mạng! Quân khiêu khích!

Thay mặt cho nhóm men-sê-vích, Kin-súc tuyên bố là chỉ có một biện pháp giải quyết bằng hòa bình là thương lượng với Chính phủ lâm thời để lập ra một Nội các mới; Nội các đó sẽ được tất cả các tầng lớp xã hội ủng hộ. Trong một hồi lâu, tiếng nói của y bị che lấp. Y bèn cất cao giọng, cố gắng hét to đọc bản tuyên bố men-sse-vích:

-Vì bọn bôn-sê-vích, được sự giúp đỡ của Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát, đã làm một cuộc âm mưu quân sự, không hỏi ý kiến của các nhóm và đảng phái khác, nên chúng tôi thấy không thể ở lại Đại hội được; chúng tôi rút khỏi Đại hội và mời các nhóm khác làm theo chúng tôi và cùng nhau họp bàn.

-Quân đào ngũ!

Giữa tiếng ồn ào hầu như không dứt, đôi lúc người ta nghe thấy tiếng Hen-den-man thay mặt cho bọn xã hội cách mạng phản đối việc bắn phá Cung điện Mùa Đông; “Chúng tôi phản đối mọt hành động vô chính phủ như vậy …”.

Hen-đen-man vừa ở trên diễn đàn xuống thì một người lính trẻ tuổi, khuôn mặt gầy gò, mắt nảy lửa, nhẩy lên diễn đàn và giơ tay lên một cách thống thiết. Cả phòng họp yên lặng. Anh ta nói:

-Các đồng chí! Tôi, Pê-téc-xơn, đại diện cho đoàn bộ binh Lét-tô-ni thứ 2, xin phát biểu. Các vị đã nghe những lời tuyên bố của đại diện Ủy ban quân đội; những lời tuyên bố đó có thể có giá trị nếu tác giả của nó thực sự đại diện cho quân đội… (tiếng hoan hô nhiệt liệt). Tôi không nói tầm bậy đâu. Họ không đại diện cho binh lính! Đã từ lâu đạo quân thứ 12 đòi bầu lại Xô-viết và Ít-cô-don {*Ủy ban chấp hành binh lính của các đơn vị Lét-tô-ni thuộc đạo quân thứ 12 (ghi chú theo bản dịch Pháp)}* . “Tiểu Xô-viết” có được triệu tập nhưng “Đại Xô-viết” thì bị hoãn đến cuối tháng 9 để cho các ngài đó vẫn được là đại biểu ở Đại hội Xô-viết. Đã nhiều lần, binh lính Lét-tô-ni nọi: “Thôi nghị quyết đi, thôi tán dóc đi! Phải hành động! Chúng tôi muốn nắm chính quyền !”. Bọn đại biểu giả hiểu hãy cút khỏi đại hội đi! Quân đội không theo họ đâu.

Tiếng hoan hô làm rung chuyển cả phòng họp. Lúc phiên họp mới bắt đầu, trước tình hình biến chuyển nhanh chóng và những tiếng súng nổ bất ngờ, các đại biểu còn do dự. Trong một tiếng đồng hồ, những đòn như búa tạ từ trên diễn đàn giáng xuống đầu họ đã gắn chặt họ thành một khối nhưng đồng thời cũng đã đè dập họ xuống. Phải chăng họ bị cô lập! phải chăng nước Nga đã nổi lên chống lại họ? có thật là quân đội kéo về Pê-tơ-rô-gơ-rát không? Người lính trẻ tuổi có đôi mắt trong sáng đã giải đáp những điều đó và trong nháy mắt họ đã nhìn ra sự thật. Tiếng nói của anh ta đúng là tiếng nói của binh lính; hàng triệu công nhân và nông dân khoác áo lính cũng là những người như họ, cũng cảm nghĩ như họ.

Một số binh lính khác cũng lên phát biểu. Trong số đó có Gien-sát, thay mặt cho các đại biểu tiền tuyến. Anh ta nói là quyết nghị dời khỏi Đại hội chỉ được một số rất nhỏ đại biểu tán thành, còn các đại biểu bôn-sê-vích thì không tham gia biểu quyết, cho rằng chỉ có thể biểu quyết theo từng đảng phái chính trị chứ không thể theo từng nhóm địa phương hay nhóm nghề nghiệp được. Anh ta nói: “Hàng trăm đại biểu của tiền tuyến được bầu ra khong có sự tham gia của binh lính là vì các Ủy ban quân đội không còn thực sự là đại diện cho binh lính nữa…”. Lu-kia-nốp thì phát biểu là các sỹ quan như Kha-rát và Kin-súc không thể đại diện cho quân đội ở Đại hội này được mà chỉ đại diện cho Bộ Tổng tư lệnh: “Những người thực sự ở trong các chiến hào tha thiết mong cho chính quyền về tay các Xô-viết…”. Ngọn nước triều đã xoay hướng.

Tiếp đến A-bơ-ra-mô-vích, thay mặt cho tổ chức Bun, đảng của bọn xã hội dân chủ Do thái. Mắt hấp háy sau đôi kính dày, toàn thân run lên vì giận dữ, y phát biểu: “Sự việc đang diễn ra trong lúc này ở Pê-tơ-rô-gơ-rát là một tai họa tày trời: nhóm Bun tán thành lời tuyên bố của những người men-sê-vích và xã hội cách mạng và sẽ rút khỏi Đại hội!”

Rồi y giơ tay lên và cất cao giọng:

-Bổn phận của chúng tôi đối với giai cấp vô sản Nga khong cho phép chúng tôi ở lại đây và chịu trách nhiệm về những tội ác đó. Vì cuộc bắn phá Cung điện Mùa Đông vẫn tiếp diễn nên Viện Đu-ma thành phố cùng với những người men-sê-vích, xã hội cách mạng và Ủy ban chấp hành Xô-viết nông dân quyết định chết theo Chính phủ lâm thời. Chúng tôi cũng chết theo họ! Không có súng trong tay, chúng tôi sẽ giơ ngực ra trước mũi súng của bọn khủng bố … Chúng tôi kêu gọi các đại biểu của Đại hội này …

Những câu sau bị chìm trong những tiếng la ó, dọa nạt và nguyền rủa nổi lên như bão táp, vang dậy đến tột độ khi năm mươi đại biểu đứng lên và bước ra khỏi phòng.

Ca-mê-ni-ép rung chuông rối rít và hét lên: “Hãy ngồi xuống, chúng ta tiếp tục làm việc!”

Tơ-rốt-xki đứng dậy, mặt tái mét, vẻ cay độc, dằn từng tiếng nói với một giọng lạnh lùng khinh bỉ:

-Tất cả những tên cơ hội tự xưng là xã hội- men-sê-vích, xã hội cách mạng, Bun – cứ việc mà cút. Chúng chỉ là những cặn bã lịch sử sẽ vứt vào sọt rác.

Ri-a-da-nốp, thay mặt cho những người bôn-sê-vích, tuyên bố là theo yêu cầu của Viện Đu-ma thành phố, Ủy ban quân sự cách mạng đã cử một phái đoàn đến Cung điện Mùa Đông để đàm phán:

-Như vậy là chúng ta đã làm hết cách để tránh một cuộc đổ máu …

Chúng tôi vội vã kéo nhau đi và dừng lại một lát ở một phòng khác trong đó Ủy ban quân sự cách mạng đang làm việc một cách tối ư khẩn trương; giữa những tiếng chuông điện thoại réo liên hồi, họ vưa tiếp vừa phái đi các liên lạc viên, anh nào cũng mệt thở chẳng được, vừa gửi các ủy viên võ trang có quyền sinh sát đi khắp nơi trong thành phố. Cửa phòng mở; một luồng không khí sặc khói thuốc lá tỏa ra ngoài; chúng tôi thoáng nhìn, thấy một toán người đầu tóc rối bù đang cắm cúi xem một bản đồ dưới ánh điện sáng quắc … Đồng chí Giô-dê-phốp Đúc-vin-xki, một thanh niên tươi trẻ, có mớ tóc vàng nhạt, làm giấy thông hành cho chúng tôi.

Chúng tôi ra đi. Đêm giá lạnh. Tất cả mặt trước Viện Xmôn-ni là mọt cái bến ô tô lớn, xe pháo đi đi về về không ngớt; át cả tiếng máy xe, tiếng đại bác xa xa nổ chậm chạp. Một chiếc xe vận tải to tướng đỗ trước cửa Viện, toàn thân xe rung lên theo nhịp máy nổ. Một số người đang chất lên xe những gói súng của họ xếp gần đấy.

Tôi hỏi ta: “Các đồng chí đi đâu đấy!”

Một anh công nhân nhỏ bé, cười nhe cả hàm răng, vung tay lên một cách phấn khởi trả lời: “Đi lượn trong thành phố, đi lung tung!”.

Chúng tôi chìa giấy thông hành ra. Họ bèn mời lên xe: “Lên đi với chúng tôi. Nhưng chắc chắn là sẽ choảng nhau đấy”.

Chúng tôi leo lên; tài xế mở máy, chiếc xe chồm về đằng trước hất chúng tôi ngã đè lên những người đang leo lên. Chiếc xe lướt qua hai đống lửa đốt ở cổng trong và cổng ngoài Viện, trông rõ nét mặt in ánh lửa hồng của những người công nhân võ trang đóng quân quanh đó; rồi nó lao vun vút theo đại lộ Xu-vô-rốp-xki, xóc nghiêng, xóc ngửa … Một người xé một gói ra và ném vung quanh ra ngoài từng tập báo. Chúng tôi làm theo. Chiếc xe vẫn lao nhanh trên đường tối om, theo sau là cả một cái đuôi trắng xóa những tờ báo bay lơ lửng. Khách đi chơi khuya về cúi xuống nhặt báo; những người lính tuần tra đang túm tụm quanh những đống lửa ở các ngã tư cũng chạy theo giơ tay đón bắt. Thỉnh thoảng thấy có những người xô ra trước xe giơ súng hô: “Đứng lại!” Nhưng đồng chí lái xe chỉ cần nói mấy câu không nghe rõ là gì, thế là chúng tôi qua được …

Tôi lấy một bản xem, và dưới ánh sáng thoắt qua thoắt tới của những chiếc đèn ngoài phố chiếu vào trong xe, tôi đọc thấy:

HỠI ĐỒNG BÀO NGA!

Chính phủ lâm thời đã bị lật đổ, chính quyền đã về tay Ủy ban quân sự cách mạng, cơ quan của Xô-viết đại biểu công nhân và binh lính Pê-tơ-rô-gơ-rát, hiện nay lãnh đạo vô sản và binh lính Pê-tơ-rô-gơ-rát.

Sự nghiệp mà nhân dân đấu tranh bấy lâu nay – đề nghị tức tốc lập lại một nền hòa bình dân chủ, thủ tiêu quyền sở hữu ruộng đất của đại địa chủ, công nhân kiểm sát sản xuất, thành lập một chính phủ Xô-viết – đã hoàn toàn thắng lợi.

CÁCH MẠNG CÔNG, NÔNG, BINH MUÔN NĂM!

Ủy ban quân sự cách mạng của Xô-viết đại biểu công nhân và binh lính Pê-tơ-rô-gơ-rát

Một người có đôi mắt sếch trông hao hao như người Mông Cổ khoác mọt cái áo bằng da dê, ngồi bên cạnh tôi, bỗng hét to: “Coi chừng! Chỗ này luôn luôn có bọn khiêu khích đứng ở cửa sổ bắn xuống”.

Xe chúng tôi tới quảng trường Dơ-na-men-xkaia tối như mực và vắng vẻ, lượn vòng quanh tượng Tơ-ru-bét-xcôi, rồi lao vào đại lộ Nép-xki rộng thênh thang; ba người trong bọn chúng tôi nhìn chằm chằm lên các cửa sổ, sẵn sàng nổ súng. Sau lưng, phố xá náo nhiệt hẳn lên; dân chúng chạy theo nhặt tờ báo. Không nghe thấy tiếng súng đại bác nữa và càng tới gần Cung điện Mùa Đông, phố xá lại càng vắng lặng. Viện Đu-ma thành phố sáng trưng. Xa chút nữa thấy có một đám đông và một hàng lính thủy gào xe chúng tôi đỗ lại. Xe đi chậm dần và chúng tôi nhẩy xuống.

Một cảnh tượng kỳ lạ hiện ra trước mắt mọi người. Ngay chỗ sông đào Ca-tơ-rin, dưới ánh đèn, thủy thủ võ trang đang đứng giăng ngang đại lộ Nép-xki, chặn đường một đoàn chừng ba, bốn trăm người xếp hàng tư đi lại; đàn ông mặc áo đuôi tôm, đàn bà áo quần sang trọng, sỹ quan, đủ các loại người. Trong đám đó, chúng tôi nhận được mặt nhiều đại biểu Đại hội, lãnh tụ men-sê-vích và xã hội cách mạng; thấy cả chủ tịch Xô-viết nông dân Áp-xen-ti-ép, người gầy gò, râu hung hung, Xô-rô-kin, phát ngôn nhân của Kê-ren-xki, Kin-súc, A-bơ-ra-mô-vích; đi đầu là lão thị trưởng Pê-tơ-rô-gơ-rát tên là Sơ-rai-đơ, râu bạc phơ và Pơ-rô-cô-pô-vích, bộ trưởng bộ Tiếp tế trong Chính phủ lâm thời, bị bắt hồi sáng, sau được tha; thấy cả Can-kin, thông tín viên báo Tin tức Nga hàng ngày *{báo hàng ngày xuất bản bằng tiếng Anh ở Pê-tơ-rô-gơ-rát năm 1917 (ghi chú theo bản dịch Pháp)}*. Hắn vui vẻ nói: “Đi chết ở Cung điện Mùa Đông đây!” Đoàn người dừng lại; trên đầu đoàn thấy cãi nhau ỏm tỏi. Sơ-rai-đơ và Pơ-rô-cô-pô-vích đang thét lác một người lính thủy to lớn có vẻ là chỉ huy.

-Yêu cầu để cho chúng tôi đi qua! Các đồng chí đây ở Đại hội Xô-viết ra! Cứ xem thẻ của họ thì biết. Chúng tôi đi đến Cung điện Mùa Đông !

Anh lính thủy rất đỗi lúng túng. Anh ta đưa bàn tay to tướng lên gãi đầu, nhíu đôi lông mày, nói lúng túng:

-Tôi được lệnh của Ủy ban không để cho một ai đến Cung điện Mùa Đông. Tôi sẽ cử một đồng chí gọi dây nói để Xmon-ni…

Sơ-rai-đơ nóng tiết quát lên: “Chúng tôi đòi phải để cho chúng tôi đi! Chúng tôi không có vũ khí! Cho phép hay không cho phép cũng cứ đi!”

Người lính thủy cáu kỉnh nhắc lại: “Tôi đã nhận được chỉ thị là không cho ai qua cả”.

Cả đoàn nhao nhao lên: “Có giỏi thì cứ việc mà bắn! Chúng tôi cứ đi! Tiến lên! Chúng tôi sẵn sàng chất nếu các anh đang tâm bắn vào những người Nga và những đồng chí! Chúng tôi giơ ngực ra cho mà bắn!” Người lính thủy vẫn khăng khăng nói: “Không, tôi không thể để cho đi qua được”.

-Nếu chúng tôi cứ qua thì anh sẽ làm gì? Bắn à?

-Không, chúng tôi không bắn vòa những người không có súng trong tay. Chúng tôi sẽ không bắn vào những người Nga tay không…

-Chúng tôi cứ đi1 Xem các anh làm gì nào!

Người lính thủy bối rối ra mặt, đáp lại:

-Chúng tôi sẽ liệu. Chúng tôi không thể để cho đi được. Chúng tôi sẽ liệu.

-Các anh liệu cái gì? Liệu cái gì nữa?

Một lính thủy khác cáu quá tiến lên và nói với một giọng đanh thép: “Liệu cái gì à! Quật cho một trận ấy, và nếu cần thì bắn. Bây giờ thì về cả đi, đừng có ở đây mà quấy rầy nữa!’

Những tiếng la ó bực tức nổi lên. Pơ-rô-cô-vích leo lên một cái hòm, vung ô lên diễn thuyết. Y nói:

-Các đồng chí và đồng bào! Người ta dùng vũ lực với chúng ta! Không thể để cho lũ quê mùa dốt nát này nhúng tay vào những dòng máu vô tội của chúng ta được! Vì nhân phẩm, chúng ta không thể để cho những tên bẻ ghi này bắn giết chúng ta được (đến bây giờ tôi cũng không hiểu vì sao y lại dùng danh từ bẻ ghi). Chúng ta hãy trở về Viện Đu-ma và nghiên cứu những biện pháp tốt nhết để cứu nước và cứu cách mạng.

Rồi đoàn người, rất đường bệ, im lặng quay trở lại, đi ngược đại lộ Nép-xki, vẫn xếp hàng tư. Lợi dụng lúc rối ren, chúng tôi luồn qua lính gác và đi về phía Cung điện Mùa Đông.

Trời tối đen như mực, chỉ thấy những toán lính và những toán xích vệ đứng gác rất nghiêm ngặt. Ở trước nhà thờ Ca-dăng có một khẩu 75 ly đứng quay ngang giữa đường sau khi vừa bắn vọt qua các mái nhà. Binh lính đứng dưới các khung cửa thì thầm bàn tán, mắt chăm chú nhìn về phía Cầu Cảnh sát. Thoáng nghe có người nói: “Có thể là chúng ta đã nhầm …” Tại các ngã tư, các đội tuần tra ngăn lại tất cả những khách bộ hành. Có điều đáng chú ý là mặc dầu các đội tuần tra gồm toàn lính chính qui, chỉ huy đội bao giờ cũng là xích vệ … Súng đã ngừng nổ.

Chúng tôi vừa tới đường Moóc-xcaia thì thấy có người kêu to: “Bọn học sinh sỹ quan cho người đến yêu cầu chúng ta tới giúp chúng cho chúng ra thoát”. Những khẩu lệnh bắt đầu nổi lên; trong đêm tối dày đặc, chúng tôi thấy một khối đen sỳ lặng lẽ bước đi, chỉ nghe thấy chân người và tiếng vũ khí lách cách. Chúng tôi cũng đi vào những hàng đầu.

Dòng người đen ngòm đi chật cả phố, kéo qua Hồng Môn, không một câu hát, không một tiếng cười. Chợt một người đằng trước nói khe khẽ: “Các đồng chí cẩn thận! Đừng tin chúng nó. Thế nào chúng nó cũng sẽ bắn đấy!" Qua Hồng Môn, chúng tôi bắt đầu chạy, cúi rạp mình xuống, thu mình lại và tập hợp ở sau chân cột A-lếch-xăng-đơ-rơ. Tôi hỏi:

-Các anh bị bao nhiêu người chết?

-Không rõ, chừng mươi người …

Sau vài phút nấp sau cột, đoàn quân gồm mấy trăm người đã định thần lại và lại bắt đầu tiến lên tuy không có lệnh mới. Dưới ánh đèn từ trong các cửa sổ Cung điện Mùa Đông hắt ra, tôi nhận thấy trong số hai ba trăm lính đi đầu, hầu hết là xích vệ, chỉ có lẻ tẻ vài người lính. Chúng tôi leo lên một chướng ngại vật dựng bằng những súc gỗ và lúc nhảy xuống phía bên kia thì giẫm phải môt đống súng do bọn học sinh sỹ quan để lại trong lúc tháo lui. Mọi người reo mừng thắng lợi. Ở hai bên cổng chính, các cửa đều mở toang, tỏa ánh đèn ra ngoài; trong tòa nhà đồ sộ thấy im phăng phắc.

Chúng tôi bị dòng người cuốn vào lối bên phải và tới một gian phòng rộng lớn, trần khum, tường trơn. Đó là hầm phía Đông. Từ đó trở đi, hành lang và cầu thang chằng chịt như mạng nhện. Xích vệ và lính chính qui đổ xô đến những chiếc hòm lớn để trong nhà hầm, lấy báng súng nện bật nắp và lôi ra nào là thảm, màn cửa, quần áo, đồ sứ, đồ pha lê ... Một anh lính vác trên vai một chiếc đồng hồ bằng đồng đi nghênh ngang. Một anh khác vớ được một cái lông đà điểu bèn cắm ngay lên mũ. Cuộc hôi của vừa mới bắt đầu thì đã có tiếng kêu: "Các đồng chí! Không được đụng vào bất cứ vật gì ! Không được tơ hào một cái gì. Đó là tài sản của nhân dân!" Tức thì thì có hàng chục tiếng nói vang lên: "Ngừng tay lại! Hãy trả mọi vật về chỗ cũ! Không được lấy một thứ gì1 Tài sản của nhân dân đấy! Người ta tóm cổ những kẻ thủ phạm và lấy lại những tấm vải và những tấm thảm quí; hai người khiêng về chiếc đồng hồ bằng đồng. Các đồ vật được xếp lại gần y như cũ vào trong hòm và một vài người tự động đảm nhiệm việc canh giữ. Thật là hoàn toàn tự giác. Trong các hành lang và ở các cầu thang thấy vang lên những tiếng càng xa càng nhỏ dần: "Kỷ luật cách mạng! Tài sản của nhân dân…"

Chúng tôi đi sang lối vào bên trái ở phía Tây. Trật tự ở đây cũng đang được ổn định. Một xích vệ hét lớn:

-Đi ra cả đi! Nào, các đồng chí, hãy tỏ ra rằng chúng ta không phải là quân trộm cướp. Tất cả mọi người hãy ra khỏi Cung điện từ những ủy viên, cho tới khi chúng tôi sắp đặt lính gác xong xuôi đã.

Hai xích vệ, một sỹ quan và một lính, đứng cầm súng lăm lăm trong tay, đằng sau họ có một người lính ngồi ở bàn, bút giấy sẵn sàng. Trong cung điện vang lên những tiếng: "Đi ra cả đi!" và toán quân lục tục kéo ra, vừa đi vừa xô đẩy nhau, vừa làu bàu. Một ban kiểm sát vừa được tự động thành lập, đứng sẵn ở đấy. Anh nào ra cũng bị giữ lại và bị lục túi, soát áo. Tất cả những vật gì không thuộc của riêng đều bị thu hồi và đem sang để ở buồng con bên cạnh. Anh lính ngồi ở bàn ghi những vật thu lại được. Thu được một lô đồ vật rất linh tinh: tượng nhỏ, lọ mực, khăn trải giường có thêu ấn phù của nhà vua, cây nến, một hộp thuốc vẽ nhỏ, gươm cán bịt vàng, xà phòng, áo quần các loại, chăn. Một xích vệ đeo ba khẩu súng, hai khẩu tước được của bọn học sinh sỹ quan; một anh khác vác bốn cái cặp chật ních tài liệu … Các thủ phạm vừa trả vừa càu nhàu hoặc tự thanh minh như trẻ con. Các nhân viên trong ban kiểm sát giải thích rằng ăn cắp là không xứng đáng với những con người chiến đấu vì nhân dân; có nhiều người vừa nộp đồ vật xong liền ở lại tham gia luôn vào việc khám xét những đồng chí khác.

Bọn học sinh sỹ quan, từng tốp ba bốn tên một, ra trình diện. Ban kiểm sát vội tóm lấy chúng và vừa lục soát, vừa sỉ vả: “Quân khiêu khích! Tay sai của Coóc-ni-lốp! Quân phản cách mạng! Quân sát nhân!” Tuyệt nhiên không có đánh đập; tuy vậy, bọn này vẫn run lên như cầy sấy. Bọn chúng cũng thủ đầy túi. Mọi vật thu hồi được ghi lại cẩn thận và chuyển cả sang phòng con… Người ta tước vũ khí bọn học sinh sỹ quan rồi hỏi chúng: “Thế nào, liệu còn cầm vũ khí chống lại nhân dân nữa không?”. Từng tên một trả lời: “Thưa không ạ”, sau đó thì chúng được thả ra.

Chúng tôi xin phép vào trong Cung điện, Ban kiểm sát còn đang ngần ngừ thì một xích vệ to lớn trả lời dứt khoát là không vào được, và hỏi chúng tôi: “Vả lại, các ông là ai? Làm sao mà biết được rằng tất cả bọn các ông không phải là những tên Kê-ren-xki cả! (Đoàn chúng tôi gồm 5 người, trong đó có hai nữ).

“Tránh ra các đồng chí ơi!”. Phía cửa có một người lính chính qui và một xích vệ đang gạt đám đông sang hai bên, rồi đến một toán lính gác mang súng lắp lưỡi lê; đằng sau có chừng sáu người mặc thường phục xếp hàng một. Đó là các ủy viên Chính phủ lâm thời. Đi đầu là Ki-sơ-kin, nét mặt mỏi mệt và nhợt nhạt; rồi đến Ru-tơ-béc, mặt cúi gầm xuống đất; Tê-rê-xen-cô thì vừa đi vừa nhìn ngang nhìn ngửa; hắn nhìn chúng tôi chằm chằm một cách lạnh lùng …Họ lặng lẽ đi; những người vừa khởi nghĩa thắng lợi xúm lại xem: chỉ một số ít thốt ra những câu nói tức giận. Về sau chúng tôi mới biết rằng nhân dân ngoài phố đòi đập chết cả bọn và đã bắn vào, nhưng thủy thủ đã đưa bọn chúng tới pháo đài Pi-tơ Pôn được an toàn …

Lợi dụng tình thế, chúng tôi lẻn vào trong Cung điện. Người đi kẻ lại vẫn tấp nập; người ta đi xem các phòng ở trong cái lâu đài rộng thênh thang này, hoặc đi lùng bọn học sinh sỹ quan đã chuồn mất từ bao giờ. Chúng tôi lên trên gác và đi hết phòng này đến phòng khác.

Mặt bên này của Cung điện cũng đã có bộ đội từ phía sông Nê-va kéo vào. Những bức họa, tượng, thảm trên tường và dưới đất ở trong những phòng tiến tân lớn vẫn nguyên vẹn; tuy nhiên ở trong các văn phòng, bàn tủ đều bị nạy, giấy tờ rơi vãi cả trên sàn; trong các phòng ngủ, giường thì mất chăn, tủ thì mất sạch quần áo. Những chiến lợi phẩm quí giá nhất là quần áo, rất cần cho nhân dân lao động. Trong một phòng chứa các đồ gỗ, chúng tôi bắt gặp hai người lính đang bóc những miếng da quí bọc ghế bành. Họ nói là lấy để đóng giày …

Những người hầu già ở trong Cung điện, mặc đồng phục màu xanh, đỏ và vàng, đi đi lại lại một cách bồn chồn, mồm nhắc đi nhắc lại: “Các ngài không vào được đây! Cấm đấy!” Cuối cùng chúng tôi tới một gian phòng dát vàng và đá quí có treo những chiếc màn rủ bằng gấm đỏ; chính ở đó các bộ trưởng Chính phủ lâm thời đã họp cả ngày và đêm hôm trước và bị các môn lại làm phản giao cho xích vệ. Chiếc bàn dài bọc dạ xanh vẫn y nguyên như lúc họ bị bắt đem đi. Trước mặt mỗi chiếc ghế bỏ trống còn thấy bút, mực và giấy, có ghi những dự thảo chương trình hành động, những bản nháp của những tuyên bố và tuyên ngôn. Phần lớn những điều ghi trên giấy đều bị gạch xóa vì rõ ràng là chẳng có tác dụng gì cả và ở cuối trang giấy thấy đầy những hình vẽ lăng nhăng do các bộ trưởng ngồi buồn tay vẽ trong khi nghe các bạn đồng nghiệp của họ trình bày những kế hoạch viển vông. Tôi cầm xem một tờ thấy chữ của Cô-nô-va-lốp viết: “Chính phủ lâm thời kêu gọi tất cả các giai cấp ủng hộ chính phủ …”

Cũng cần nói rằng, trong suốt thời gian này, mặc dầu Cung điện Mùa Đông bị vây chặt, chính phủ vẫn thường xuyên liên lạc được với tiền tuyến và các tỉnh. Những người bôn-sê-vích đã chiếm được bộ Chiến tranh từ sáng sớm nhưng họ không hề biết là ở trên thượng tầng có một phòng điện báo quân sự và một đường dây điện thoại riêng nối liền với Cung điện Mùa Đông; một viên sỹ quan trẻ tuổi ngồi suốt ngày trên đó truyền đi khắp nơi trong nước những bản kêu gọi và công bố; khi được tin Cung điện Mùa Đông thất thủ, hắn đội mũ lên đầu và đàng hoàng chuồn thẳng …

Vì mải mệ xem xét xung quanh như thế, cho nên phải mất một khoảng thời gian khá lâu, chúng tôi mới nhận thấy rằng thái độ của những người lính và xích vệ đối với chúng tôi đã thay đổi. Trong khi chúng tôi đi từ phòng này qua phòng khác, có một toán nhỏ theo sau, và khi cả bọn tới phòng lớn có treo những bức họa mà hồi trưa chúng tôi đã đi qua với bọn học sinh sỹ quan, thì bống thấy ở đâu xuất hiện vào khoảng một trăm người. Một người lính to lớn như hộ pháp đứng chắn lối đi, mặt sa sầm và hoài nghi. Anh ta cất giọng ồm ồm hỏi: “Các người là ai? Làm gì ở đây?”. Những người kia cũng từ từ xúm lại và nhìn chằm chằm vào chúng tôi. Người thì gọi chúng tôi là “Quân khiêu khích”, người thì gọi là “Quân hôi của”. Tôi vội đưa giấy thông hành do Ủy ban quân sự cách mạng cấp cho.Người lính cầm lấy, quay ngược quay xuôi xem, chẳng hiểu gì cả. Rõ ràng là anh ta mù chữ. Anh ta trả lại giấy cho chúng tôi, nhổ một bãi xuống sàn và nói một cách khinh miệt: “Giấy mấy chả má!”

Đám người từ từ khép lại quanh chúng tôi, như một đàn bò rừng vây quanh một anh chăn bò bị bắt chợt đi có một mình. Thấy ở đằng xa có một viên sỹ quan có vẻ đang lúng túng không biết xử sự ra sao, tôi bèn cất tiếng gọi. Anh ta lách đám đông tiến lại và nói với tôi: “Tôi là ủy viên. Các ông là ai? Có chuyện gì vậy?” Mọi người lùi lại vài bước chờ đợi. Tôi đưa giấy tờ ra.

Anh ta hỏi bằng tiếng Pháp: “Các ông là người ngoại quốc à? Thật là nguy hiểm quá…” Rồi viên sỹ quan quay lại đám đông giơ cao giấy tờ của chúng tôi lên và nói to: “Các đồng chí. Đây là các đồng chí ngoại quốc từ Mỹ sang. Họ đến đây để khi về nước họ, họ có thể kể lại với đồng bào của họ về sự dũng cảm và kỷ luật cách mạng của quân đội vô sản”.

Người lính to lớn hồi nãy vặn lại: “Sao đồng chí biết? Tôi xin nói với đồng chí rằng chúng là một bọn khiêu khích. Chúng nói là đến để quan sát kỷ luật cách mạng của quân đội vô sản nhưng chúng đã tự do đi lung tung khắp Cung điện và biết đâu trong túi chúng cũng lại chẳng đầy những vật chúng hôi được”. Thế rồi tất cả lại sấn lại, mồm hét lớn: “Đúng thế đấy”

Viên sỹ quan, mồ hôi đầm đìa trên trán, kêu to lên: “Các đồng chí! Các đồng chí! Tôi là ủy viên Ủy ban quân sự cách mạng. Các đồng chí có tin tôi không? Hãy nghe tôi đây. Tôi xin nói để các đồng chí biết rằng chữ ký trên các giấy tờ này giống hệt chữ ký trên giấy thông hành của tôi!”

Rồi viên sỹ quan dẫn chúng tôi tới một cái cửa ăn thông ra bến Nê-va, ở đó có một ban kiểm sát làm việc. Anh ta rút khăn tay ra lau mồ hôi, nhắc đi nhắc lại: “Thật là hút chết cho các ông!”.

Chúng tôi hỏi: “Số phận Tiểu đoàn nữ binh ra sao?”

Anh ta cười trả lời: “Ồ, phụ nữ! người ta dồn cả vào một cái phòng ở mé sau Cung điện. Mất bao nhiêu là thời giờ để quyết định thái độ xử trí đối với các bà ấy; nhiều bà như hóa rồ. Cuối cùng, chúng tôi dẫn họ ra ga Phần-lan và cho họ lên tàu đến một trại tập trung ở Lê-va-sô-vô …”

Chúng tôi ra khỏi Cung điện. Trong đêm tối lạnh buốt và nhộn nhịp, quân đội kéo đi rầm rập và các đội tuần tra đi lại như mắc cửi. Bên kia sông, pháo đài Pi-tơ Pôn sừng sững một khối trong đêm tối; từ bên đó vọng lại tiếng reo hò … Trên hè phố đầy những mảnh đá hoa giả do hai phát đạn của chiến hạm “Rạng đông” bắn vào đường đây viên ở mé trên tường Cung điện; đó là tất cả thiệt hại do pháo binh gây ra…

Lúc đó là ba giờ sáng. Trên đại lộ Nép-xki, đèn ngoài phố lại bật sáng và khẩu đại bác đã được mang đi rồi, chả còn vẻ gì là chiến tranh ngoài những toán lính và xích vệ xúm quanh những đống lửa. Thành phố yên tĩnh – có lẽ trong lịch sử của nó, chưa bao giờ lại thấy yên tĩnh như vậy; đêm hôm đó, không hề xảy ra một vụ giết người, cướp của nào cả.

Tòa nhà của Viện Đu-ma thành phố sáng trưng. Chúng tôi lên gác và vào phòng A-lếch-xăng-đơ-rơ; xung quanh phòng đều có diễn đàn, trên tường treo những chân dung nhà vua to tướng lồng trong những chiếc khung thếp vàng; những bức chân dung đó nay bị che bằng những miếng vải đỏ. Xcô-bê-li-ép đang đứng nói trên diễn đàn; có chừng một trăm người xúm quanh. Y đòi phải mới cửa rộng Ủy ban an ninh công cộng để có thể tập hợp được tất cả những phần tử chống đối nhóm bôn-sê-vích thành một tổ chức mạnh mẽ gọi là Ủy ban Cứu quốc và Cứu cách mạng. Thế là chúng tôi được chứng kiến việc thành lập ủy ban đó. Chỉ một tuần lễ sau, ủy ban này trở thành kẻ thù nguy hiểm nhất của những người bôn-sê-vích, khi thì nó trương tên ra rõ ràng, khi thì nó đội cái tên phi chính trị là Ủy ban an ninh công cộng.

Có mặt Đan, Gốt, Áp-xen-ti-ép, một vài đại biểu đứng phe đối lập trong Đại hội Xô-viết, các ủy viên của Ủy ban chấp hành Xô-viết nông dân, lão già Pơ-rô-cô-pô-vích và cả các ủy viên Hội đồng Cộng hòa trong đó có Vi-na-ve cùng một số đảng viên K.Đ. Li-be tuyên bố là Đại hội Xô-viết họp không hợp pháp và Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga cũ vẫn còn hoạt động … Một bản kêu gọi nhân dân toàn quốc được thảo ra…

Chúng tôi gọi một chiếc xe ngựa. Khi nghe thấy chúng tôi thuê chở tới Xmon-ni, người đánh xe lắc đầu quầy quậy nói: “Không, đấy toàn quỉ sứ cả …”

Đi loanh quanh mãi mới gặp một người đánh xe đồng ý chở nhưng anh ta đòi những ba mươi rúp và đỗ xe cách Viên Xmon-ni những hai phố.

Các cửa sổ ở Viện Xmon-ni vẫn còn sáng; xe ô tô qua lại; lính gác xúm quanh các đồng lửa, thấy ai tới là hỏi tin tức rối rít. Trong các hành lang, người đi kẻ lại tấp nập, vội vã, mắt chõm, người ngợm bẩn thỉu. Trong một vài phòng họp, thấy có người ngủ lăn lóc trên sàn, súng để bên mình. Tuy có một số đại biểu bỏ họp, phòng họp vẫn chật ních và ầm ầm như biển động. Khi chúng tôi bước vào thì Ca-mê-ni-ép đang đọc danh sách những bộ trưởng bị bắt. Khi đọc đến tên Tê-rê-sen-cô, mọi người hoan hô ầm nhà, hò hét một cách khoái trá và cười ầm lên; Ru-tơn-béc không được hội nghị hoan hô bằng; đến Pan-sin-xki thì lại nổi lên những tiếng la ó inh ỏi, những tiếng thét phẫn nộ và những tiếng hoan hô… Người ta báo tin và Trút-nốp-xki đã được chỉ định làm ủy viên Cung điện Mùa Đông.

Đến đây thì xẩy ra một việc khá bi đát. Một nông dân to ớn, rậm râu, mặt méo xệch vì giận giữ, trèo lên diễn đàn và đấm mạnh xuống bàn chủ tịch:

-Chúng tôi, những người xã hội cách mạng, đòi phải lập tức trả lại tự do cho những bộ trưởng bị bắt ở trong Cung điện Mùa Đông. Các đồng chí có biết rằng có bốn đồng chí của chúng ta là những người đã từng không quản sống chết và tù đày đấu tranh chống chế độ tàn bạo của Nga hoàng, nay bị tống giam vào ngục Pi-tơ Pôn là nấm mồ lịch sử chôn vùi nền tự do không?

Giữa những tiếng ồn ào, y đập thình thình xuống bàn và gào thét ầm lên. Một đại biểu khác bước lên bên cạnh y và chỉ vào chủ tịch đòan hỏi:

-Những người đại diện cho quần chúng cách mạng có định ngồi lỳ ở đây trong lúc cơ quan mật thám của bọn bôn-sê-vích đang tra tấn những lãnh tụ của họ không?

Tơ-rốt-xki ra hiệu yên lặng rồi nói: “Đối với những “đồng chí” đã bị bắt quả tang trong lúc họ đang tiêu diệt những Xô-viết cùng với tên phiêu lưu Kê-ren-xki, có lẽ nào chúng ta lại phải giữ phép lịch sự. Sau những ngày 16 và 18 tháng 7, họ đối xử với chúng ta cũng chẳng có lịch sự gì!”

Rồi ông nói tiếp bằng một giọng đắc thắng: “Bây giờ trong lúc bọn “đến cùng” và bọn nhát gan đã cút đi rồi, và trong lúc nhiệm vụ bảo vệ và cứu cách mạng đè trĩu lên vai chúng ta, việc điều tối cần thiết là phải làm việc, làm việc và làm việc! Chúng ta đã quyết thà chết còn hơn là nhượng bộ!”.

Một ủy viên lên phát biểu. Anh ta vừa mới phóng ngựa từ Xác-côi-ê Xê-lô tới, hơi thở hổn hển và người lấm bê lấm bết: “Quân đội ở Xác-côi-ê Xê-lô canh gác cửa ngõ Pê-tơ-rô-gơ-rát sẵn sàng bảo vệ các Xô-viết và Ủy ban quân sự cách mạng (tiếng hoan hô dậy đất). Đội quân đi xe đạp từ mặt trận cử về đã đến Xác-côi-ê; binh lính đi với chúng ta; họ công nhận chính quyền Xô-viết, cộng nhận sự cần thiết phải trao ruộng đất cho nông dân và quyền kiểm soát công nghiệp cho công nhân. Tiểu đoàn xe đạp thứ 5 đóng ở Xác-côi-e đứng về phe chúng ta …”

Tiếp đến đại biểu tiểu đoàn xe đạp thứ 3 lên diễn đàn. Giữa bầu không khí phấn khởi say sưa, anh ta kể lại sự việc xảy ra hai ba ngày trước đó, khi đội xe đạp nhận được chỉ thị của mặt trận Tây Nam ra lệnh về bảo vệ Pê-tơ-rô-gơ-rát. Tuy nhiên, họ nghi ngờ lệnh tên. Tại ga Pê-râ-đôn, họ gặp các đại diện của tiểu đoàn thứ 5 đóng ở Xác-côi-e chờ họ ở đấy. Một cuộc mít tinh được tổ chức, và người ta mới thấy rằng “Không một người lính nào muốn làm đổ máu những người anh em của họ và ủng hộ chính phủ của bọn tư sản, địa chủ”.

Ca-pê-lin-xki, thay mặt cho nhóm men-se-vích quốc tế chủ nghĩa, đề nghị bầu ra một ủy ban đặc biệt để tìm biện pháp hòa bình giải quyết cuộc nội chiến. Hội nghị thét lớn: “Không có biện pháp hòa bình nào hết! Biện pháp giải quyết là chiến đấu cho tới khi thắng lợi!” Tối đại đa số biểu quyết chống đề nghị của Ca-pê-lin-xki và bọn men-sê-vích quốc tế chủ nghĩa dời phòng họp giữa những lời nguyền rủa mỉa mai.

Hội nghị không còn cái không khí e ngại lúc đầu nữa. Từ trên diễn đàn, Ca-mê-ni-ép nói đuổi theo: “Bọn men-sê-vích và bọn xã hội đòi cấp tốc giải quyết hòa bình vấn đề nội chiến, nhưng mặt khác chúng luôn luôn biểu quyết thay đổi chương trình nghị sự, ủng hộ những lời tuyên bố của những nhóm muốn rút khỏi Đại hội. Rõ ràng là bọn phản bội này đã có âm mưu rút lui từ trước”.

Đại hội quyết định coi như không có việc một số nhóm rút lui, và bắt tay vào việc thảo bản kêu gọi công nông binh toàn nước Nga:

GỬI CÔNG NHÂN, BINH LÍNH VÀ NÔNG DÂN

Đại hội Xô-viết toàn Nga lần thứ hai của các đại biểu công nhân và binh lính đã khai mạc. Nó đại diện cho đại đa số các Xô-viết. Nó gồm cả một số đại biểu Xô-viết nông dân. Dựa vào ý nguyện của quảng đại quần chúng công nông binh, dựa vào cuộc khởi nghĩa thắng lợi của công nhân và quân đội thường trú ở Pê-tơ-rô-gơ-rát, Đại hội nắm lấy chính quyền.

Chính phủ lâm thời đã bị lật đổ; hầu hết các thành viên Chính phủ lâm thời đã bị bắt.

Chính quyền Xô-viết sẽ đề nghị với tất cả các nước ký kết ngay hòa bình với những điều kiện dân chủ và đình chiến ngay trên các mặt trận. Chính quyền Xô-viết sẽ tiến hành việc trao tài sản của địa chủ, của hoàng gia và của Nhà Chung cho các ủy ban nông dân, bảo vệ quyền lợi của binh lính và thực hiện việc dân chủ hóa toàn bộ trong quân đội, qui định quyền kiểm sát công nghiệp cho công nhân, đảm bảo việc triệu tập Hội nghị lập hiến đúng kỳ hạn, áp dụng những biện pháp cần thiết để tiếp tế bánh mỳ cho thành thị và những nhu yếu phẩm cho nông dân, đảm bảo cho tất cả các dân tộc sống trên đất Nga có quyền tự quyết tuyệt đối.

Đại hội quyết định trao chính quyền ở các địa phương cho các Xô-viết đại biểu công nông binh; các Xô-viết này có nhiệm vụ giữ vững kỷ luật cách mạng.

Đại hội kêu gọi binh lính ngoài mặt trận phải cảnh giác và kiên quyết. Đại hội Xô-viết tin tưởng rằng quân đội cách mạng sẽ đánh lui được những cuộc tấn công của bọn đế quốc để bảo vệ Cách mạng cho tới khi Chính phủ mới ký kết được hòa bình với những điều kiện dân chủ; về điểm này, Chính phủ sẽ trực tiếp đề nghị với nhân dân các nước, Chính phủ mới sẽ cho thi hành những biện pháp cần thiết để đảm bảo mọi nhu cầu của quân đội cách mạng, bằng cách kiên quyết áp dụng chính sách trưng thu và đánh thuế vào các giai cấp hữu sản và để nâng cao đời sống của các gia đình quân nhân.

Bọn tay chân Coóc-ni-lốp như Kê-ren-xki, Ca-lê-đin v.v… tìm mọi cách đẩy quân đội chống lại Pê-tơ-rô-gơ-rát. Có nhiều trung đoàn trước bị mắc lừa Kê-ren-xki, nay đã đi với nhân dân khởi nghĩa.

Hỡi binh lính! Hãy kiên quyết chống lại tên Kê-ren-xki, tay sai của Coóc-ni-lốp! Hãy tỉnh táo!

Hỡi các nhân viên đường sắt! Hãy giữa lại tất cả những chuyến tàu chở binh lính do Kê-ren-xki điều đến tấn công Pê-tơ-rô-gơ-rát!

Hỡi binh lính, công nhân, viên chức! Vận mệnh của Cách mạng và của nền hòa bình dân chủ nằm trong tay các bạn!

Cách mạng muôn năm!

Đại hội Xô-viết toàn Nga của các đại biểu công nhân và binh lính

Đại biểu Xô viết nông dân

{Danh hiệu "Các đại biểu Xô-viết nông dân có mặt" đã được ghi dưới một bản tuyên bố tương tự của vị đại diện nông dân (ghi chú theo bản dịch Pháp)}

Đúng 5 giờ 17 phút sáng thì Cơ-ri-en-cô, người lử đi vì mệt, leo lên diễn đàn, tay cầm một bức điện:

-Các đồng chí! Có điện từ mặt trận Bắc. Đạo quân thứ 12 gửi lời chào mừng Đại hội Xô-viết và báo tin rằng một Ủy ban quân sự cách mạng đã được thành lập và đã nắm quyền chỉ huy mặt trận Bắc.

Phòng họp say sưa, dạt dào. Người khóc và ôm lấy nhau hôn.

-…Tướng Trê-rê-mít-xốp đã công nhận Ủy ban Vôi-tin-xki, ủy viên Chính phủ lâm thời, đã từ chức.

Thế là Lê-nin và công nhân Pê-tơ-rô-gơ-rát đã quyết định cuộc khởi nghĩa. Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát đã quyết định cuộc khởi nghĩa. Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát đã lật đổ Chính phủ lâm thời và đặt Đại hội Xô-viết trươc sự đã rồi của cuộc đảo chính. Bây giờ, vấn đề đặt ra là tranh thủ cả nước Nga bao la, và rồi sau đó là cả thế giới! Liệu nước Nga có đi theo và đứng lên không? Còn thế giới sẽ có thái độ ra sao? Liệu nhân dân các nước có đứng lên hưởng ứng lời kêu gọi không? Và ngọn sóng đỏ có lan tràn khắp thế giới không?

Tuy đã 6 giờ sáng mà màn đêm hãy còn dày đặc và lạnh lẽo. Một tia sáng, yếu ớt, huyền ảo, luồn vào những phố xá lặng lẽ, làm nhạt dần ánh sáng của những đống lửa, báo hiệu buổi rạng đông ghê gớm sắp mọc trên nước Nga

Chương năm. Lao mình vào hành động

Thứ năm, ngày 8 tháng 11. Một ngày bắt đầu; thành phố sôi sục và rối loạn đến tột độ, cả một dân tộc nổi lên gây thành một cơn phong ba dữ dội. Bề ngoài mọi vật đều yên tĩnh; hàng trăm ngàn người cẩn thận trở về nhà từ chập tối, đã dậy sớm và đi làm. Ở Pê-tơ-rô-gơ -rát, xe điện vẫn chạy, hiệu buôn và tiệm ăn vẫn bán hàng, các rạp hát vẫn mở, và sắp có một cuộc triển lãm hội họa. Những tập quán phức tap của cuộc sống hàng ngày vẫn tiếp diễn, mặc dầu chiến tranh. Cơ cấu xã hội có một sức sống kỳ lạ, không gì so sánh nổi; trước những hoạn nạn lớn nhất, người ta vẫn ăn uống, may mặc, chơi bời..

Có rất nhiều tin đồn đại về Kê-ren-xki; có tin là hắn đã vận động được quân đội ngoài mặt trận và đang dẫn một đạo quân lớn về tấn công thủ đô. Tờ Ý nguyện của nhân dân đăng một bản hiệu triệu của Kê-ren-xki làm tại Xơ-cốp.

Những sự rối loạn do âm mưu điên rồ của bọn bôn-sê-vich gây ra đã dẫn nước nhà tới bờ vực thẳm. Mỗi người chúng ta cần phải nỗ lực, can đảm và tận tâm để đưa nước nhà vượt qua cơn thử thách khủng khiếp tới thắng lợi.

Cho tới khi tuyên bố thành phần mới của Chính phủ lâm thời - nếu thành lập được- mọi người phải ở yên tại vị trí của mình và làm tròn bổn phận đối với nước Nga đang đau khổ. Chớ nên quên rằng bất cứ một trở ngại nào dù nhỏ đến đâu gây ra lúc này cho các tổ chức quân sự, sẽ dẫn đến những tai họa không thể gỡ được vì nó mở phòng tuyến của ta cho kẻ thù. Cho nên nhất thiết phải hết sức bảo toàn sức chiến đấu của quân đội, giữ vững trật tự bằng cách tránh cho quân đội những sự va

chạm mới và duy trì lòng tin cậy tuyệt đối giữa chỉ huy và các cấp dưới. Vì sự sống còn của Tổ quốc, tôi ra lệnh cho tất cả các chỉ huy và ủy viên không rời bỏ vị trí của mình, cũng như bản thân tôi sẽ không dời bỏ cương vị chỉ huy tối cao quân đội, cho tới khi Chính phủ lâm thời của nước Cộng hòa đã tỏ rõ ý chí của mình.

Để trả lời lại, thấy dán trên các tường bản cáo thị sau đây:

CÁO THỊ CỦA ĐẠI HỘI XÔ - VIẾT TOÀN NGA

Những tên bộ trưởng cũ Cô-nô-va-lôp, Ki-sơ-kin, Tê-rê-sen-cơ, Ma-li-an-tô-vich, Ni-ki-tin và một vài tên khác đã bị Ủy ban quân sự cách mạng bắt giam. Kê-ren-xki đã trốn. Nay ra lệnh cho tất cả các tổ chức quân sự áp dụng mọi biện pháp cần thiết để bắt Kê-ren-xki và giải về Pê-tơ-rô-gơ-rát.

Mọi hành động giúp đỡ Kê-ren-xki sẽ bị trừng trị như một trọng tội đối với Nhà nước.

Ủy ban quân sự cách mạng như một chiếc xe mở hết tốc lực tung ra mệnh lệnh, lời kêu gọi, sắc lệnh, như những tia lửa...Có lệnh cho dẫn Cooc-ni-lôp về Pê-tơ-rô-gơ-rát. Các Ủy viên ủy ban ruộng đất bị Chính phủ lâm thời cầm tù trước đây nay được thả ra. Tội tử hình trong quân đội bị bãi bỏ. Các nhân viên chính phủ được lệnh tiếp tục làm việc nếu không sẽ bị nghiêm trị. Cấm mọi hành động cướp bóc, phá rối trật tự, đầu cơ; ai gây ra sẽ bị xử tử. Các ủy viên lâm thời được cử ra phụ trách các bộ: Ngoại giao, U-rít-xki và Tơ-rốt-xki; Nội vụ và Tư pháp, Ri-cốp; Lao động, Sơ-li-áp-ni-cốp; Tài chính, Men-gin-xki; Cứu tế xã hội, bà Cô-lông-tai; Thương nghiệp, Công nghiệp và Giao thông, Ri-a-da-nôp; Hải quân, thủy thủ Cooc - bia; Bưu điện, Xpi-rô; Sân khấu, Mu-ra-vi-ôp; Nhà in quốc gia, Ghéc-bi-sép; thành phố Pê-tơ-rô-gơ-rat, trung úy Net-xtê-rôp; Mặt trận Bắc, Pô déc *{Danh sách các ủy viên tạm thời phụ trách các bộ trên đây không đúng sự thật: chỉ có U-rít-xki được chỉ định phụ trách Ngoại giao (ghi chú theo bản dịch Pháp)}.*

Ủy ban kêu gọi quân đội thành lập những Ủy ban quân sự cách mạng, kêu gọi công nhân đường sắt giữ trật tự và đặc biệt không để chậm trễ việc chuyên chở lương thực cho các thành phố và mặt trận; để đáp lại họ được hứa hẹn là sẽ có đại diện trong bộ Giao thông.

Một bản tuyên bố gửi cho binh lính Cô-dắc viết:

Hỡi anh em Cô-dắc. Chúng muốn đưa các bạn đi đánh Pê-tơ-rô-gơ-rát. Chúng muốn bắt các bạn đánh lại công nhân và binh lính cách mạng ở thủ đô, nói rằng Pê-tơ-rô-gơ-rat căm thù Cô-dắc. Chớ có tin một lời nào của bọn kẻ thù của chúng ta, bọn địa chủ và tư bản.

Tất cả các tổ chức giác ngộ của công nhân, binh lính và nông dân nước Nga đều có đại diện trong Đại hội của chúng tôi. Đại hội mong muốn cũng được đón tiếp những người lao động Cô dắc. Chớ có tin một lời nào của bọn kẻ thù chung của chúng ta, bọn địa chủ và tư bản.

Tất cả các tổ chức giác ngộ của công nhân, binh lính và nông dân nước Nga đều có đại diện trong Đại hội của chúng tôi. Đại hội mong muốn cũng sẽ được đón tiếp những người lao động Cô dắc. Bọn tướng tá phản động, đầy tớ của bọn đại địa chủ và của tên Ni-cô-la khát máu, là kẻ thù của chúng tôi; những người Cô-dắc thiếu ruộng đất là anh em của chúng tôi.

Chúng nói với các bạn là các Xô-viết muốn tịch thu ruộng đất của người Cô dắc. Chúng nói láo. Cách mạng chỉ muốn tịch thu ruộng đất của bọn đại địa chủ Cô dắc để chia cho nhân dân.

Hãy thành lập các Xô-viết đại biểu Cô dăc! Hãy cùng đi với các Xô viết công nông binh.

Hãy tỏ cho bọn Trăm Đen biết rằng các bạn không phải là những kẻ phản bội nhân dân, rằng các bạn không muốn bị cả nước Nga cách mạng nguyền rủa!

Anh em Cô-dắc! Chớ có thi hành những mệnh lệnh của bọn thù địch của nhân dân. Hãy cử đại biểu tới Pê-tơ-rô-gơ-rat gặp chúng tôi, như các đồng chí ở trong đội xe đạp và nhiều đội Cô dắc đã làm. Lính Cô dắc ở trong quân đội thường trú Pê-tơ-rô-gơ-rat đã không đáp lại những điều mong mỏi của những kẻ thù của nhân dân. Điều đó làm vinh dự cho họ. Họ đã không muốn đánh lại anh em của họ, đánh lại quân đội thường trú cách mạng và công nhân Pê-tơ-rô-gơ-rát.

Hỡi anh em Cô-dắc! Đại hội Xô viết toàn Nga chìa bàn tay huynh đệ tới các bạn.

Tình đoàn kết giữa Cô-dắc, binh lính, công nhân và nông dân toàn nước Nga muôn năm

(*Dưới bản kêu gọi ký: Đại hội các Xô viết đại biểu công nhân và binh lính - ghi chú theo bản dịch Pháp*)

Bên địch trả lời lại bằng cơ man nào là bản tuyên bố dán khắp các tường, truyền đơn, báo chí tung khắp nơi, kêu gào, nguyền rủa, đe dọa sẽ xảy ra mọi tai họa khủng khiếp.

Bây giờ là đánh nhau bằng chữ in, vì tất cả các vũ khí khác đều nằm trong tay các Xô viết.

Đầu tiên là bản kêu gọi của Ủy ban Cứu Quốc và Cứu Cách mạng truyền đi khắp nước Nga và châu Âu:

GỬI CÁC CÔNG DÂN NƯỚC CỘNG HÒA NGA!

Ngày 7 tháng 11, đi ngược lại ý nguyện của quần chúng cách mạng, bọn bôn sê vich ở Pê-tơ-rô-gơ-rat đã có những hành động tội lỗi, bắt giam một phần Chính phủ lâm thời, giải tán Hội đồng Cộng hòa và tuyên bố thành lập một chính quyền bất hợp pháp. Trong lúc nạn ngoại xâm đang đe dọa mạnh nhất, một hành động cường bạo như vậy đối với Chính phủ của nước Nga cách mạng là một tội nặng không xiết kể đối với Tổ quốc.

Cuộc khởi nghĩa của bọn bôn sê vích đã giáng một đòn chí tử vào sự nghiệp bảo vệ quốc gia và làm trì hoãn việc lập lại hòa bình mà tất cả đều mong đợi.

Cuộc nội chiến do bọn bôn sê vich khởi xướng có thể đưa nước nhà đến một tình trạng hỗn loạn và một cuộc phản cách mạng khủng khiếp, và đưa Hội nghị lập hiến - một hội nghị có nhiệm vụ củng cố chế độ cộng hòa và trao ruộng đất vĩnh viễn cho nông dân- đến chỗ thất bại.

Để đảm bảo sự liên tục của chính quyền duy nhất hợp pháp, Ủy ban Cứu Quốc và Cứu cách mạng lập ra trong đêm mồng 7 tháng 11, đứng ra thành lập một Chính phủ lâm thời mới. Dựa vào những lực lượng dân chủ mới, Chính phủ này sẽ đưa nước nhà tới Hội nghị lập hiến và cứu nước nhà thoát khỏi tình trạng hỗn loạn và cuộc phản cách mạng, Ủy ban Cứu Quốc và Cứu Cách mạng kêu gọi toàn thể đồng bào:

Không công nhận quyền lực của bọn cường bạo!
Không tuân theo mệnh lệnh của bọn chúng!
Đứng lên bảo vệ Tổ quốc và Cách mạng!
Ủng hộ Ủy ban Cứu Quốc và Cứu Cách mạng!

Ký: Hội đồng Cộng hòa Nga
Viện Đu-ma thành phố Pê-tơ-ro-gơ-rat
Ủy ban TW Xô viết toàn Nga của ĐH lần thứ nhất
Ủy ban chấp hành Xô viết nông dân
Các nhóm xã hội cách mạng, men sê vich, xã hội bình dân, xã hội dân chủ thống nhất, nhóm Thống nhất của Đại hội lần thứ hai.

Lại còn có những bản cáo thị của đảng xã hội cách mạng của bọn men sê vich 'đến cùng", của các Xô viết nông dân, Ủy ban TW quân đội, Ủy ban TW hải quân...Những bản đó viết:

Nạn đói sẽ tiêu diệt Pê-tơ-rô-gơ-rát: các đạo quân Đức sẽ giày xéo lên tự do của chúng ta; những cuộc khủng bố của bọn Trăm

Đen sẽ làm cho nước Nga đau khổ nếu tất cả chúng ta, những người công nhân, binh lính, công dân giác ngộ, không đoàn kết lại.

Chớ có tin vào lời hứa hẹn của bọn bôn sê vích! Chúng hứa sẽ có hòa bình ngay. Láo toét! Chúng hứa có bánh mì. Thật là một sự bịp bợm! Chúng hứa ruộng đất. Thật là một chuyện hoang đường!

Tất cả các bản đều cùng một giọng như vậy.

Các đồng chí! Người ta đã lợi dụng các đồng chí một cách đê hèn và tội lỗi. Bọn bôn-sê-vich đã một mình đứng ra cướp chính quyền… Chúng đã che đậy âm mưu của chúng, không cho các đảng phái xã hội khác nằm trong các Xô-viết biết.. Chúng hứa cho các đồng chí ruộng đất và tự do, nhưng tình trạng hỗn loạn do chúng gây ra chỉ có lợi cho cuộc phản cách mạng, cuộc phản cách mạng đó sẽ lấy mất ruộng đất và tự do của các đồng chí.

Các báo chí cũng công kích mạnh không kém. Tờ Sự nghiệp của nhân dân viết:

Bổn phận của chúng ta là phải lột mặt nạ bọn phản động giai cấp công nhân. Bổn phận của chúng ta là phải huy động mọi lực lượng để giữ gìn sự nghiệp của Cách mạng.

Tờ Tin tức viết lần cuối cùng nhân danh Ủy ban trung ương Xô viết toàn Nga cũ, dọa sẽ có một sự trừng phạt ghê gớm.

Nói về Đại hội Xô viết thì chúng ta khẳng định rằng đã không có Đại hội Xô viết. Chúng ta khẳng định rằng mới chỉ có một cuộc Hội nghị riêng rẽ của nhóm bôn sê vich; nhóm đó không thể trong bất cứ trường hợp nào tự cho phép mình thủ tiêu quyền hạn của Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga

Tờ Đời mới, trong khi bênh vực việc thành lập một Chính phủ mới gồm tất cả các đảng phái xã hội, nghiêm khắc phê bình việc các đảng viên xã hội cách mạng và men-sê-vich rút khỏi Đại hội, và vạch ra rằng cuộc khởi nghĩa bôn sê vich có một ý nghĩa rõ rệt là từ nay trở đi không còn một ảo tưởng nào về sự có thể liên minh được với giai cấp tư sản..

Tờ Con đường của công nhân lấy tên là tờ Sự thật, tờ báo của Lê-nin bị cấm hồi tháng 7, viết bằng một giọng cương quyết:

Hỡi công nhân! Binh lính! Nông dân! Hồi tháng 3, các bạn đã lật đổ chế độ hà khắc của giai cấp quý tộc. Ngày hôm qua, các bạn đã giáng một đòn quyết liệt vào chế độ hà khắc của giai cấp tư sản.

Nhiệm vụ cấp bách lúc này là phải bảo vệ những vùng lân cận Pê-tơ-rô-gơ-rát.

Nhiệm vụ thứ hai là hoàn toàn tước vũ khí của những phần tử pha cách mạng ở Pê-tơ-rô-gơ-rat.

Nhiệm vụ thứ ba là tổ chức hoàn toàn chính quyền cách mạng và đảm bảo việc thực hiện chương trình..

Báo chí của nhóm K.Đ. xuất bản lèo tèo, và giai cấp tư sản, nói chung, tỏ một thái độ thờ ơ, mỉa mai đối với thời cuộc, kiểu như muốn nói một cách khinh miệt với các đảng phái khác: “Ông đã bảo mà”. Người ta thấy những tên K.Đ có thế lực lảng vảng quanh viện Đu-ma thành phố và Ủy ban Cứu quốc và Cứu Cách mạng. Giai cấp tư sản nằm rình chờ thời cơ – có lẽ thời cơ cũng sắp đến. Không ai nghĩ rằng những người bôn sê vich có thể nắm chính quyền được quá 3 ngày, có lẽ chỉ trừ có Lê-nin, Tơ rôt xki, công nhân Pê-tơ-rô-gơ-rát và binh lính…

Khoảng chiều ngày hôm đó, tôi đến phòng họp Ni-cô-lai. Viện Đu-ma họp liên tục. Không khí sôi sục, tất cả các lực lượng chống đối đều tập trung tại đấy. Lão thị trưởng già Sơ-rai-đơ, bệ vệ với bộ râu và mớ tóc bạc, đang kể lại việc hắn đên Xmon-ni đêm hôm trước để phản đối nhân danh chính quyền tự trị thành phố. Hắn đã nói với Tơ-rốt-xki:

- Viện Đu-ma, chính quyền thành phố duy nhất hợp pháp được bầu ra theo nguyên tắc phố thông, trực tiếp và bằng phiếu kín, không công nhận chính phủ mới.

Và Tơ-rốt-xki đã trả lời:

- Chính hiến pháp có cách giải quyết : giải tán Viện Đu-ma và bầu lại

Nghe tới đó, có nhiều tiếng kêu phẫn nộ thốt ra. Lão già hướng về phía Viện Đu-ma nói tiếp:

- Nếu người ta muốn công nhận một chính phủ dựa vào lưỡi lê thì đúng là chúng ta có cái chính phủ ấy rồi. Nhưng tôi chỉ công nhận là hợp pháp một chính phủ được nhân dân, được đa số công nhận, chứ không phải một chính phủ được tạo ra do sự tiếm quyền của một thiểu số.

Tiếng hoan hô nhiệt liệt trên mọi hàng ghế, trừ những hàng ghế bôn-sê-vich. Giữa tiếng ồn ào, lão thị trưởng đã báo cáo với hội nghị là những người bôn-se-vich đã vi phạm nền tự trị của thành phố bằng cách cử các ủy viên vào các ban.

Đại diện nhóm bôn-sê-vich cố sức hét to lên cho mọi người nghe thấy; ông ta nói rằng quyết định của Đại hội Xô-viết có nghĩa là tất cả các nước Nga ủng hộ hành động của những người bôn-sê-vích:

- Còn các anh! Các anh không phải là đại diện thực sự cho nhân dân Pê-tơ-rô-gơ-rát! Tiếng kêu hò: Thật là một sự thóa mạ)

Thị trưởng, rất trịnh trọng, nhắc nhở ông ta là Viện Đu-ma đã được nhân dân bầu ra một cách vô cùng tự do.

Đại diện bôn-sê-vich bèn đáp lại:
- Phải, nhưng việc đó lâu rồi, cũng như việc bầu Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga và các Ủy ban quân đội.

Tiếng la ó:

- Vừa qua, không có Đại hội Xô-viết nào mới cả!

- Nhóm bôn-sê-vich không thèm ở trong cái ổ phản cách mạng này nữa. (Ồn ào). Chúng tôi đòi bầu lại Viện Đu-ma..

Nói tới đó, nhóm bôn-sê-vich dời phòng họp giữa những tiếng: “Tay sai của bọn Đức! Đả đảo quân phản bội!”

Sin-ga-ri-ốp, thuộc nhóm K.Đ đòi cách chức và đưa ra tòa những viên chức của thành phố và đã nhận làm ủy viên của Ủy ban quân sự cách mạng.

Sơ-rai-đơ đứng lên đưa một kiến nghị phản đối việc những người bôn sê vich dọa giải tán Viện Đu-ma và nói rằng Viện Đu-ma, cơ quan đại diện hợp pháp của nhân dân, sẽ không chịu dời bỏ vị trí của mình.

Phòng họp A-lêch-xăng chật ních những người dự cuộc họp của Ủy ban Cứu quốc và Cứu Cách mạng. Xco-bê-li-ép lại lên phát biểu. Y nói:

- Chưa bao giờ số phận của cách mạng lại gay go như vậy, chưa bao giờ vấn đề sống còn của Nhà nước Nga lại làm cho người ta lo lắng như vậy, chưa bao giờ lịch sử lại đặt vấn đề nước Nga còn hay mất một cách tàn nhẫn và quyết liệt như vậy! Giờ cứu cách mạng đã điểm và nhận rõ tình hình nghiêm trọng lúc này, chúng ta thấy các lực lượng của nền dân chủ cách mạng đang đoàn kết lại chặt chẽ; chính do ý muốn của các lực lượng đó mà một trung tâm cứu quốc và cứu cách mạng đã được lập ra.. Chúng thà chết còn hơn rời bỏ vị trí của chúng ta.

Tin Công đoàn đường sắt gia nhập Ủy ban Cứu quốc và Cứu Cách mạng được hoan hô nhiệt liệt. Một lát sau các đại biểu nhân viên bưu điện và điện báo tới, tiếp theo là một vài phần tử men-sê-vich quốc tế chủ nghĩa, giữa những tiếng hoan hô. Công nhân đường sắt phát biểu là họ không công nhận nhóm bôn-sê-vich, họ đã nắm trong tay toàn thể tổ chức đường sắt và không trao cho bất cứ một chính phủ tiếm quyền nào. Đại biểu ngành điện báo nói là các điệp báo viên đã dứt khoát không cho máy chạy chừng nào còn có ủy viên bôn-sê-vich ở đó.

Những người đưa thư không chịu chuyển nhận thư từ cho Xmon-ni.. Tất cả các đường dây điện thoại ở Xmon-ni đều bị cắt. Hội nghị rất khoái trí khi nghe báo cáo việc U-rit-xki đến bộ Ngoại giao đòi những bản hiệp mật và đã bị Nê-ra-tốp (*thứ trưởng bộ Ngoại giao trong Chính phủ lâm thời, nguyên là một nhà ngoại giao dưới thời Sa hoàng – ghi chú theo bản dịch Pháp*) mời ra. Các viên chức của Chính phủ đều ngừng làm việc..

Thế là chiến tranh đã nổ ra, một cuộc chiến tranh quyết liệt, theo kiểu Nga, chiến tranh bằng bãi công và phá hoại. Chủ tịch buổi họp đọc danh sách từng người cùng với nhiệm vụ giao cho: người này phải đi thanh tra các bộ, người kia phải đi thăm các nhà ngân hàng, chừng mươi người có nhiệm vụ vận động binh lính trong các doanh trại giữ trung lập: “Hỡi binh lính Nga, đừng làm đổ máu của anh em các bạn!” Một ủy ban được phái đi thương thuyết với Kê-ren-xki. Một số ủy ban khác được cử đi các tỉnh lỵ để thành lập và các chi nhánh của Ủy ban Cứu quốc và Cứu Cách mạng và tập hợp các phần tử chống bôn-sê-vich.

Hội nghị làm việc rất hào hứng. “Bọn bôn sê vich lại muốn thống trị giới trí thức à? Được, sẽ cho chúng biết tay! .. Sự trái ngược giữa hội nghị này với Đại hội Xô viết thực là rõ rệt. Một đằng là quảng đại quần chúng binh lính rách rưới, công nhân lem luốc, nông dân, những người cùng khổ còn mang đầy dấu vết của cuộc đấu tranh tàn nhẫn đầy sống còn, một đằng là các lãnh tụ men-sê-vích và xã hội cách mạng- bọn Áp-xen-ti-ép, Tréc-nốp,- vai sánh vai cùng với bọn K.Đ như tên Sát-xki trơn như dầu, tên Vi-na-ve bóng như mỡ. Cái Viện Đu-ma này gồm toàn những tên ăn ngon, mặc đẹp; trong tất cả bọn chúng không có được trên ba người vô sản.

Có tin tức đến. “Sư đoàn hung ác” trung thành của Cooc-ni-lốp đã giết những cận vệ của y, còn y thì trốn thoát. Ca-lê-đin đang tiến về phía Bắc…Xô viết Mát-xcơ-va đã lập ra một Ủy ban quân sự cách mạng và đang điều đình với viên chỉ huy thành phố để nắm lấy Xưởng quân giới nhằm võ trang công nhân.

Đi đôi với những sự việc đó là cả một mớ hỗn độn lạ lùng gồm những lời đồn đại, xuyên tạc, những chuyện hoàn toàn bịa đặt! Một tên thuộc nhóm K.Đ. trẻ tuổi và thông minh, nguyên thư ký riêng của Mi-li-u-cốp, rồi của Tê-rê-sen-cô, kéo chúng tôi ra một chỗ và kể lại tất cả tình hình đánh chiếm Cung điện Mùa Đông. Hắn nói:

- Bọn bôn-sê-vich do các sĩ quan Đức và Áo chỉ huy.

Chúng tôi hỏi lại một cách lễ phép:

- Thật ư? Sao ngài biết?

- Một người bạn của tôi có mặt tại đó đã trông thấy.

- Sao anh ta biết họ là sĩ quan Đức?

- Ồ, là vì chúng mặc quân phục Đức!

Những câu chuyện quái gở như thế kể có hàng trăm; không những báo chí chống đối bôn-sê-vich dành chỗ đặc biệt để đăng những chuyện đó, mà cả đến những người không ai ngờ như một số đảng viên xã hội cách mạng và men-sê-vích có tiếng là thực sự cầu thị cũng tin.

Nhưng quan trọng hơn là những tin đồn về hành động cường bạo và khủng bố của những người bôn-sê-vich. Ví dụ người ta đồn và báo chí đã đăng tin là xích vệ không những đã hôi hết của cải trong Cung điện Mùa đông mà còn tàn sát các học sinh sĩ quan sau khi tước vũ khí họ, và giết không ghê tay một vài bộ trưởng; các nữ binh thì hầu hết đều bị hiếp và có nhiều người đã tự tử vì không chịu nổi tra tấn hành hạ…Viện Đu-ma thành phố tin ngay những chuyện đó. Nguy hại hơn nữa là bố mẹ các học sinh sĩ quan và nữ binh đọc báo thấy những tin tức khủng khiếp đó nhiều khi kèm theo cả tên tuổi; và vào lúc chiều tối đã thấy một đám đông hoảng hốt vây quanh viện Đu-ma.

Điển hình là trường hợp hoàng thân Tu-ma-nốp: nhiều tờ báo đăng tin tử thi của ông nổi lềnh bềnh trên kênh đào Môi-ca. Mấy giờ sau, gia đình hoàng thân cải chính tin đó, và nói thêm là ông đang bị giam. Báo chí liền khai tử luôn tướng Đê-mít-xốp. Nhưng viên tướng đó cũng vẫn còn sống; chúng tôi đi điều tra thì chẳng thấy dấu vết tử thi nào cả..

Lúc chúng tôi ra khỏi viện Đu-ma, có hai hướng đạo sinh đang phân phát truyền đơn cho một đám đông người đứng chắn cả đại lộ Nép-xki ở trước cửa Viện. Đám người đó hầu hết là những công thương gia, tiểu chủ, công chức, nhân viên. Một tờ viết:

Trong phiên họp ngày 26 tháng 10, Viện Đu-ma thành phố, trước tình hình xảy ra, quyết định rằng các nhà của tư nhân là bất khả xâm phạm, và kêu gọi nhân dân Pê-tơ-rô-gơ-rát thông qua các Ủy ban nhà cửa, chống lại bằng vũ khí nếu cần, mọi âm mưu dùng vũ lực ập vào các nhà tư nhân, vì lợi ích của chính bản thân các công dân.

Ở góc đường Li-tây-ni, năm, sáu xích vệ và hai thủy thủ vây quanh một người bán báo và đòi anh ta phải nộp cho họ tập báo men-sê-vich Tờ báo của công nhân. Phát khùng, người bán báo hét ầm lên và giơ quả đấm ra; một thủy thủ giằng được tập báo. Một toán người xúm quanh, vừa dọa nạt, vừa chửi bới tốp lính om sòm. Một công nhân, người nhỏ bé, ra sức giải thích với mọi người và với anh bán báo:

- Tờ báo này có đăng bản tuyên bố của Kê-ren-xki. Nó vu cho chúng tôi đã giết những người Nga, nó sẽ gây ra đổ máu đấy..

Có thể nói rằng chưa bao giờ Xmon-ni làm việc căng thẳng tới mức như vậy. Vẫn cảnh những người đi đi về về trong các hành lang tối om, những công nhân mang súng, những nhà lãnh đạo cắp những chiếc cặp dày cộm vừa vội vã đi, vừa tranh luận, giải thích, ra chỉ thị; xung quanh là bạn bè và các người cộng sự của họ. Toàn những người hừng hực như lửa. Họ đã thức và làm việc một cách không tưởng tượng được. Râu không cạo, người ngợm bẩn thỉu, mắt đỏ ngầu, họ nhắm thẳng mục tiêu tiến tới, đầy một bầu nhiệt huyết. Có biết bao nhiêu việc phải làm! Chiếm lấy những cơ quan Chính phủ, tổ chức thành phố, giữ sao cho quân đội thường trú trung thành với chế độ mới, đấu tranh với Viện Đu-ma và Ủy ban Cứu quốc và Cứu Cách mạng, ngăn chặn quân Đức, chuẩn bị chiến đấu với Kê-ren-xki, thông tin cho các tỉnh và làm công tác tuyên truyền suốt từ Ác-khan-ghen đến Vơ-la-đi-vốt-xtốc.. Nhân viên các cơ quan chính phủ và thành phố không chịu tuân lệnh các ủy viên, ngành bưu điện không chịu làm việc, ngành đường sắt không giải quyết những yêu cầu xin xe, Kê-ren-xki đang tiến về, đội quân thường trú không hoàn toàn tin cậy được, bọn Cô-dắc đang chuẩn bị tấn công.. Lực lượng chống lại bọn họ không phải chỉ là giai cấp tư sản có tổ chức mà là tất cả các đảng xã hội, trừ nhóm xã hội cách mạng cánh tả, một số nhỏ men-sê-vich quốc tế chủ nghĩa và xã hội dân chủ quốc tế, mà ngay những người này cũng chưa có thái độ rõ rệt. Đúng là đi với họ thì có quần chúng công nhân và binh lính, một số nông dân không biết là bao nhiêu, nhưng dù sao nhóm bôn-sê-vich cũng là một nhóm chính trị không có nhiều người có văn hóa và giàu kinh nghiệm.

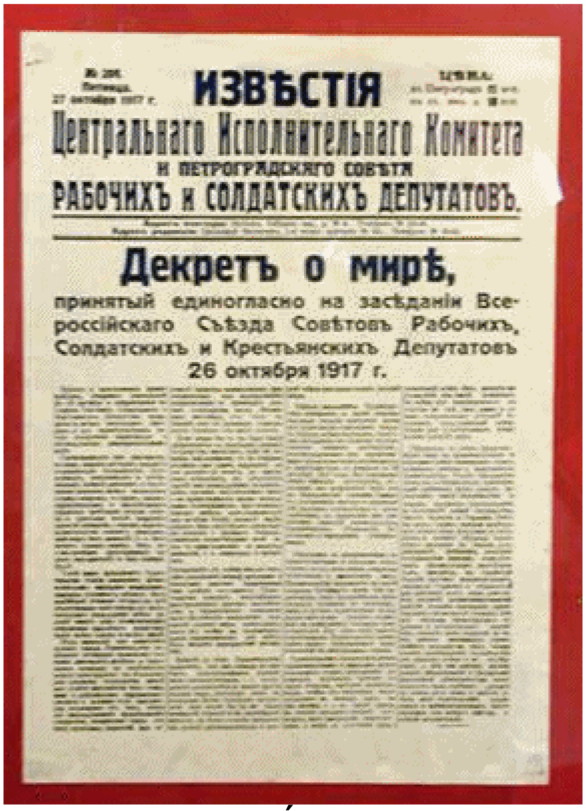

Пятница, 27 октября 1917 г.

ИЗВѢСТІЯ

Центральнаго Исполнительнаго Комитета

и Петроградскаго Совѣта

Рабочихъ и Солдатскихъ Депутатовъ.

Декретъ о мирѣ,

принятый единогласно на засѣданіи Всероссійскаго Съѣзда Совѣтовъ Рабочихъ, Солдатскихъ и Крестьянскихъ Депутатовъ 26 октября 1917 г.

Tờ báo đăng Sắc lệnh hòa bình

Ri-a-da-nốp vừa bước lên cầu thang, vừa nói với một vẻ hốt hoảng rằng ông ta là ủy viên thương mại mà chẳng hiểu gì về thương mại. Trong phòng trà, ở tầng thứ nhất, có một người ngồi một mình trong một góc, mình khoác một cái áo da dê tưởng chừng như vẫn dùng để lăn đêm- thực ra thì đã nhiều đêm liền ông ta không ngủ - cùng với bộ râu ba ngày chưa cạo. Nét mặt lo lắng, ông ta ngồi viết những con số lên một chiếc phong bì lem nhem, thỉnh thoảng lại đưa cái bút chì lên gặm. Người đó là Men-gin-xki, được cử làm ủy viên tài chính chỉ vì trước kia đã làm thư ký trong một nhà ngân hàng Pháp…Còn bốn anh chàng kia ở Ủy ban quân sự cách mạng xuống, vừa chạy vừa viết nguệch ngoạc lên những mẩu giấy, chính là những ủy viên được cử đi khắp nước Nga để truyền đạt các tin tức, để tranh luận hay chiến đấu với bất kỳ lý lẽ hoặc vũ khí nào có trong tay…

Đúng ra thì một giờ họp Đại hội; phòng họp đã chật ních từ lâu, nhưng tới bảy giờ tối vẫn chưa thấy chủ tịch đoàn đâu cả…Các nhóm bôn- sê- vích và xã hội cách mạng cánh tả họp trong các phòng riêng. Suốt buổi chiều, Lê-nin và Tơ-rôt-xki đã phải đấu tranh chống những xu hướng thỏa hiệp. Trong nhóm bôn-sê-vich, một số đáng kể tán thành phải nhượng bộ để có thể thành lập một chính phủ liên hiệp xã hội. Họ kêu la:

- Chúng ta không thể đứng vững được! Có nhiều việc chống lại chúng ta quá. Chúng ta không có những người có khả năng. Chúng ta sẽ bị cô lập và tất cả sẽ sụp đổ.

Đó là ý kiến của Ca-mê-ni-ép, Ri-a-da-nôp và một số người khác.

Nhưng Lê-nin, với Tơ- rốt- xki bên cạnh, đứng vững như bàn thạch.

- Những ai muốn thỏa hiệp thì hãy tán thành chương trình của chúng ta đi rồi chúng ta sẽ chấp nhận họ! Chúng ta sẽ không nhượng bộ một tấc nào. Nếu ở đây có những đồng chí không có can đảm và ý muốn dám làm những việc chúng ta dám làm thì họ hãy đi theo bọn nhát gan và bọn thỏa hiệp! Với sự ủng hộ của công nhân và binh lính, chúng ta sẽ tiến lên.

Hồi bảy giờ năm phút, nhóm cách mạng xã hội cánh tả cho người đến báo là họ sẽ ở lại trong Ủy ban quân sự cách mạng, Lê-nin nói:

- Thấy chưa! Họ đi theo chúng ta!

Lát sau, lúc cả bọn chúng tôi đang ngồi ở bàn dành cho báo chí trong phòng họp lớn thì có một tên thuộc nhóm vô chính phủ thường viết bài cho các tờ báo tư sản, đến rủ tôi đi điều tra xem chủ tịch đoàn ra sao. Phòng họp của Ủy ban trung ương Xô viết toàn Nga vắng tanh. Phòng họp của Xô viết Pê-tơ-rô-gơ-rát cũng thế. Chúng tôi đi hết phòng này qua phòng khác suốt cả Viện Xmon-ni bát ngát bao la. Không ai biết mảy may gì về tổ chức lãnh đạo Đại hội hiện ở chỗ nào. Vừa đi, anh bạn đồng hành vừa kể cho tôi nghe những hoạt động cách mạng trước kia của anh ta, thời kỳ lưu vong kéo dài đầy thú vị tại Pháp. Anh ta tâm sự với tôi rằng bọn bôn-sê-vich là những kẻ phàm phu tục tử, ngu dốt và không có những rung cảm về thẩm mỹ. Anh ta là một điển hình của trí thức Nga. Chúng tôi tới phòng 17, phòng giấy của Ủy ban quân sự cách mạng, và đứng dừng tại đó giữa đám đông ồ ạt. Cửa phòng mở, một người mập mạp thấp lùn, mặt dẹt, mặc một bộ quân phục chẳng có phù hiệu gì cả, bước ra. Thoạt trông anh ta như đang cười, nhưng chúng tôi nhận ra ngay chính do quá mệt nhọc mà miệng anh ta trễ xuống như vậy. Người đó là Cơ-ri-len-cô.

Ông bạn tôi tỏ ra là một thanh niên niềm nở và lịch thiệp. Anh ta thốt lên một tiếng kêu sung sướng và tiến lên chìa tay ra bắt.

- Ni-cô-lai Vat-xi-li-ê-vich! Đồng chí không nhận ra tôi à? Chúng ta đã cùng ngồi tù với nhau đấy mà.

Cơ-ri-len-cô cố sức moi óc và nhìn anh này chằm chằm. Cuối cùng anh ta đáp lại một cách rất là thân thiết: “Có chứ. Đồng chí S… đấy à. Chào đồng chí!” Rồi họ ôm nhau hôn.

- Đồng chí làm gì ở đây?

- Ồ, tôi đến xem..Công việc của các đồng chí có vẻ kết quả lắm.

- Phải, Cơ-ri-len-cô đáp lại với một vẻ cả quyết. Cách mạng vô sản là một thắng lợi lớn – Anh cười nói thêm: Tuy vậy cũng có thể là chúng ta lại gặp nhau trong tù.

Khi chúng tôi ra đến hành lang, ông bạn tôi lại tiếp tục lên lớp: “Này, tôi là đồ đệ của Cơ-rô-pốt-kin đấy. Đối với chúng tôi, cách mạng là một sai lầm lớn vì nó đã không khơi được tinh thần yêu nước của quần chúng lên. Tất nhiên, điều đó chỉ chứng tỏ rằng nhân dân chưa sẵn sàng để làm cách mạng”.

Đúng tám giờ bốn mươi, tiếng hoan hô như sấm dậy báo tin chủ tịch đoàn đã tới, trong đó có Lê-nin – Lê-nin vĩ đại. Đó là một người thấp lùn, đầu to, tròn, hói, cổ rụt, mắt bé, mũi ngắn và tẹt, mồm rộng và lộ vẻ khoan hậu, cằm to. Mặt tuy lúc đó cạo nhẵn, nhưng bộ râu trước kia nổi tiếng và từ nay sẽ trở thành bất hủ, đã bắt đầu mọc lởm chởm. Quần áo đã sờn và quần thì dài quá. Trông hình thức bề ngoài không có gì để cho quần chúng tôn sùng; vậy mà trong lịch sử, ít có lãnh tụ được yêu mến và kính phục như ông. Một lãnh tụ nhân dân kỳ lạ, được suy tôn hoàn toàn nhờ trí tuệ của mình, không bóng bẩy, không hài hước, không khoan nhượng, tư thái ung dung, không có nét gì đặc biệt nổi bật, nhưng có tài giải thích những ý kiến sâu sắc bằng những lời lẽ giản dị, phân tích tình hình một cách cụ thể và kết hợp sự khôn ngoan sáng suốt với sự táo bạo nhất về trí năng.

Ca-mê-ni-ép đọc bản báo cáo hoạt động của Ủy ban quân sự cách mạng: hủy bỏ tội tử hình trong quân đội, khôi phục quyền tự do tuyên truyền, trả lại tự do cho các sĩ quan và binh lính bị bắt về tội chính trị, ra lệnh bắt Kê-ren-xki và tịch thu lương thực trong các kho tư nhân. Tiếng hoan hô vang dậy.

Tiếp đến đại diện đảng xã hội Do thái phát biểu: thái độ không khoan nhượng của những người bôn-sê-vich có nghĩa là đưa cách mạng đến chỗ tiêu diệt, cho nên các đại biểu xã hội Do thái bắt buộc không tham gia Đại hội được nữa. Trong phòng họp có những tiếng hò la: “Tưởng các anh đã rút ra từ đêm qua rồi! Các anh còn định rút bao nhiêu lần như thế nữa?”

Rồi đến đại diện men-sê-vich quốc tế chủ nghĩa lên diễn đàn. Có tiếng hét “Thế nào, vẫn còn ở đây à?” Diễn giả giải thích rằng chỉ có một phần men-sê-vich quốc tế chủ nghĩa rời bỏ đại hội; những người khác quyết định ở lại.

- Chúng tôi nghĩ rằng việc chính quyền chuyển vào tay Xô-viết sẽ nguy hiểm cho cách mạng, thậm chí có thể đưa cách mạng đến chỗ tiêu diệt..(*Bị ngắt lời*)..nhưng chúng tôi cho rằng nhiệm vụ của chúng tôi là phải ở lại Đại hội và bỏ phiếu chống lại việc đó!

Một số diễn giả khác lên phát biểu, chẳng có trật tự gì cả. Một đại diện công nhân mỏ than khu mỏ Đô-net đề nghị Đại hội có những biện pháp chống lại Ca-lê-đin vì tên này có thể cắt đứt việc tiếp tế than và lương thực cho thủ đô. Có nhiều binh lính vừa ở mặt trận về mang tới Đại hội lời chào mừng phấn khởi của các trung đoàn. Lê-nin đứng dậy, hai tay nắm chặt lấy rìa bàn; ông đưa đôi mắt nhỏ chớp chớp nhìn khắp một lượt, nét mặt bình thản giữa những tiếng hoan hô vang dậy hồi lâu. Khi tiếng hoan hô chấm dứt, ông nói:

- Bây giờ chúng ta bắt tay vào việc xây dựng trật tự xã hội chủ nghĩa.

Tiếng hoan hô lại nổi lên ầm ầm.

- Việc trước tiên là phải áp dụng những biện pháp thiết thực để thực hiện hòa bình.. Chúng ta sẽ đề nghị hòa bình với nhân dân các nước đang tham chiến trên cơ sở những điều kiện xô-viết sau đây: không thôn tính đất đai, không bồi thường, quyền dân tộc tự quyết. Đồng thời, theo lời hứa, chúng ta sẽ công bố và hủy bỏ các hiệp ước mật…Vấn đề chiến tranh và hòa bình đã rõ ràng như vậy nên tôi nghĩ rằng tôi có thể, không cần phải phi lộ, đọc bản dự thảo tuyên ngôn gửi nhân dân tất cả các nước tham chiến.

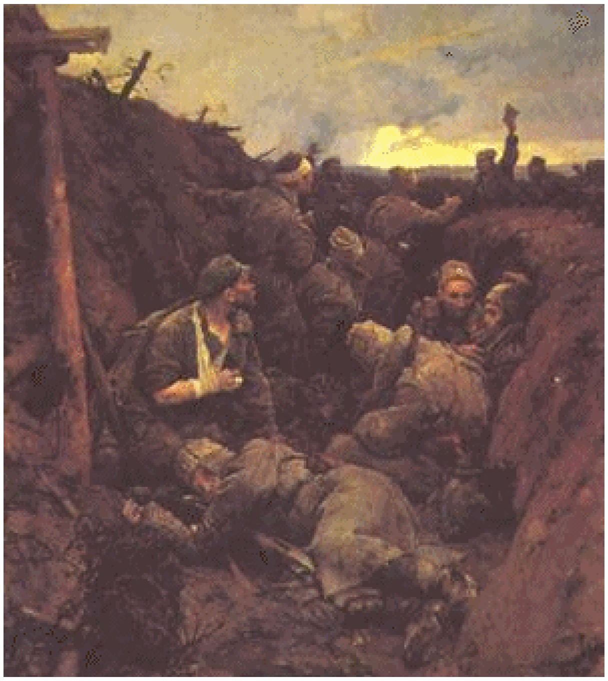

Sắc lệnh hòa bình. Tranh của họa sĩ Vladimir Serov

Khi Lê-nin nói, cái miệng rộng của ông như mỉm cười, giọng nói ồ ồ, nhưng nghe không thấy khó chịu mà hình như nó đã rắn lại như vậy sau bao nhiêu năm diễn thuyết; giọng nói đều đều và dường như có thể vang lên mãi mãi…Khi muốn nhấn mạnh vào một ý nào, ông hơi ngả người ra đằng trước. Khi nói, ông không dùng điệu bộ. Và trước mặt ông là một ngàn khuôn mặt giản dị đang nhìn lên với một vẻ ngưỡng mộ nhiệt thành.

TUYÊN NGÔN

Gửi nhân dân và chính phủ tất cả các nước tham chiến

Chính phủ công nông do cách mạng ngày 7 tháng 11 lập ra, dựa vào các Xô-viết đại biểu công nông binh, đề nghị với tất cả nhân dân các nước đang tham chiến và chính phủ của họ mở ngay những cuộc thương lượng để lập lại một nền hòa bình dân chủ, công bằng.

Chính phủ cho rằng hòa bình công bằng và dân chủ, như lòng mong ước của quảng đại quần chúng công nhân và giai cấp cần lao ở các nước tham chiến, đã bị chiến tranh làm cho kiệt sức, khổ sở, đau đớn, nền hòa bình mà công nhân và nông dân Nga đòi hỏi một cách triệt để và kiên quyết nhất sau khi chế độ Nga hoàng bị lật đổ - là hòa bình tức khắc, không thôn tính đất đai (tức là không chiếm đoạt đất đai những nước khác) và không bồi thường.

Đó là hòa bình mà Chính phủ Nga đề nghị với tất cả nhân dân các nước đang tham chiến ký kết ngay. Chính phủ tuyên bố sẵn sàng làm ngay tất cả những cuộc vận động cần thiết để đi đến việc các hội nghị đại diện nhân dân có thẩm quyền của các nước và các dân tộc chuẩn y một lần cuối cùng tất cả các điều kiện ký kết nền hòa bình ấy.

Theo tinh thần của pháp lý, tức là tinh thần của nền dân chủ nói chung và của các giai cấp cần lao nói riêng, Chính phủ cho rằng việc sáp nhập hay chiếm đoạt đất đai nước khác có nghĩa là sáp nhập một dân tộc nhỏ hay yếu vào một quốc gia lớn hay mạnh mà không có sự thỏa thuận hay mong muốn do dân tộc đó tự do bày tỏ một cách rõ ràng, chính thức, mặc dù việc sáp nhập bằng vũ lực đó đã *xảy ra lúc nào, mặc dù trình độ phát triển cao hay thấp của dân tộc bị sáp nhập hoặc bị kìm giữ bằng vũ lực trong giới hạn quốc gia nói trên và cuối cùng, mặc dù dân tộc đó ở đâu, ở châu Âu hoặc ở những nước hải ngoại xa xôi.*

Nếu một dân tộc nào bị kìm giữ bằng vũ lực trong giới hạn của một quốc gia, mặc dù đã bày tỏ nguyện vọng – hoặc trên báo chí, trong các hội nghị nhân dân, trong các nghị quyết của các đảng, hoặc bằng những cuộc nổi loạn và khởi nghĩa chống đàn áp dân tộc – nếu dân tộc ấy không được quyền quyết định bằng bỏ phiếu tự do sau khi quân đội của quốc gia xâm lược hay nói chung, của quốc gia mạnh hơn, đã hoàn toàn rút khỏi, không được quyền tự do quyết định vấn đề hình thức tổ chức chính trị của nước mình, thì sự sáp nhập dân tộc đó vào quốc gia nói trên là một sự thôn tính, nghĩa là một sự xâm lược và một hành động bạo lực.

Chính phủ cho rằng tiếp tục chiến tranh để giải quyết vấn đề phân chia các nước nhỏ yếu đã bị xâm chiếm giữa các nước giàu mạnh là phạm một tội lớn nhất đối với nhân loại, và chính phủ trịnh trọng tuyên bố ý muốn ký ngay một hòa ước để chấm dứt cuộc chiến tranh đó với những điều kiện đã đề ra, công bằng đối với mọi dân tộc, không trừ một nước nào.

Đồng thời, Chính phủ tuyên bố không hề coi những điều kiện hòa bình đề ra trên đây như một tối hậu thư: Chính phủ đồng ý nghiên cứu tất cả những điều kiện hòa bình khác, chỉ nhấn mạnh rằng điều kiện đó cần được một nước tham chiến nào đó đề ra càng sớm càng hay, với lời lẽ rõ ràng, không điều gì tối nghĩa hoặc bí mật.

Chính phủ hủy bỏ chính sách ngoại giao bí mật, về phía mình tỏ ý kiên quyết mở những cuộc đàm phán hoàn toàn công khai trước toàn dân, và tiến hành ngay việc công bố toàn văn những hiệp ước bí mật đã được chính phủ của bọn đại địa chủ và bọn tư bản xác nhận hoặc ký kết từ tháng 2 đến 25 tháng 10 năm 1917. Chính phủ công bố hủy bỏ hoàn toàn và tức khắc những điều khoản đó – như trong hầu hết các trường hợp nhằm mang lại đặc quyền đặc lợi cho *bọn đại địa chủ và tư bản Nga, nhằm bảo đảm và phát triển những cuộc xâm chiếm đất đai của dân Đại Nga.*

Trong khi đề nghị chính phủ và nhân dân tất cả các nước mở ngay những cuộc đàm phán công khai để ký kết hòa bình, Chính phủ tuyên bố về phía mình sẵn sàng đàm phán hoặc bằng thư, điện tín, hoặc bằng những cuộc gặp gỡ giữa những đại diện các nước, hay bằng một cuộc hội nghị của các đại diện đó. Để cho những cuộc thương lượng đó được dễ dàng, Chính phủ chỉ định vị đại diện toàn quyền của mình tại các nước trung lập.

Chính phủ đề nghị chính phủ và nhân dân tất cả các nước tham chiến ký kết đình chiến ngay. Về phía mình, Chính phủ cho rằng thời gian đình chiến tối thiểu là ba tháng: trong thời gian đó, có thể giải quyết hoàn toàn những cuộc đàm phán về hòa bình với sự tham dự của các đại diện tất cả các dân tộc và các nước đã tham chiến hoặc bị bắt buộc tham gia, đồng thời triệu tập những cuộc hội nghị có thẩm quyền của các đại diện nhân dân các nước để dứt khoát thông qua những điều kiện về hòa bình.

Trong khi gửi đề nghị hòa bình này cho chính phủ và nhân dân tất cả các nước tham chiến, Chính phủ lâm thời công nông Nga đồng thời cũng đặc biệt gửi tới các công nhân giác ngộ của ba nước tiến bộ nhất của nhân loại, ba quốc gia lớn nhất đang tham gia cuộc chiến tranh hiện tại, là công nhân Anh, Pháp và Đức. Những công nhân các nước này đã làm được việc lớn nhất cho sự nghiệp của tiến bộ và xã hội chủ nghĩa, chứng cớ là: những gương lớn về phong trào hiến chương ở Anh, những cuộc cách mạng có một tầm lịch sử quốc tế do giai cấp vô sản Pháp làm; cuối cùng là cuộc đấu tranh anh dũng chống luật ngoại lệ ở Đức và cả cái công việc lâu dài, gay go và có kỷ luật để thành lập ra trong nước đó những tổ chức quần chúng vô sản, một việc có thể nêu làm gương cho công nhân toàn thế giới. Tất cả những bằng chứng về sự anh dũng vô sản và trí sáng kiến lịch sử đó đối với chúng ta là một bảo đảm rằng công nhân các nước đó sẽ hiểu rõ nhiệm vụ giao phó cho họ trong lúc này: cứu nhân loại thoát khỏi những tàn khốc của chiến tranh và những hậu quả của nó; bằng nhiều hành động kiên quyết và đầy *nghị lực và hy sinh, những người công nhân đó sẽ giúp chúng ta đấu tranh đến cùng cho tới thắng lợi, cho sự nghiệp hòa bình và đồng thời cho sự nghiệp giải phóng quần chúng cần lao và bị bóc lột thoát khỏi mọi ách nô lệ và bóc lột.*

Khi tiếng hoan hô như sấm đã ngừng, Lê-nin nói tiếp:

- Chúng tôi đề nghị Đại hội phê chuẩn bản tuyên ngôn này. Chúng tôi gửi bản này tới chính phủ cũng như nhân dân các nước, bởi vì nếu chỉ gửi riêng cho nhân dân các nước tham chiến thì có thể làm chậm việc ký kết hòa bình. Những điều kiện về hòa bình được thảo ra trong thời gian đình chiến sẽ được Hội nghị lập hiến phê chuẩn. Khi định ra thời gian đình chiến là ba tháng, chúng tôi có ý muốn để cho nhân dân các nước được nghỉ ngơi càng nhiều càng tốt sau cuộc chém giết đẫm máu này, và có đầy đủ thời giờ để bầu ra các đại diện của họ. Đề nghị hòa bình này sẽ vấp phải sức đối kháng của các chính phủ đế quốc, chúng tôi không hề có ảo tưởng gì về điểm này. Nhưng chúng tôi hy vọng rằng cách mạng sẽ sắp nổ ra tại các nước tham chiến, cho nên chúng tôi đặc biệt gửi bản này tới công nhân ở Pháp, Anh và Đức..

Rồi Lê-nin kết luận:

- Cách mạng ngày 6 và 7 tháng 11 đã mở ra kỷ nguyên Cách mạng xã hội.. Phong trào công nhân, nhân danh hòa bình và chủ nghĩa xã hội, sẽ thắng và hoàn thành sứ mệnh của nó..

Trong những câu nói đó có một cái gì bình tĩnh và mạnh mẽ làm xúc động tâm hồn. Người ta hiểu tại sao khi Lê-nin nói thì quần chúng tin tưởng..

Bằng cách bầu giơ tay, Đại hội quyết định nhanh chóng là chỉ có các đại diện của các nhóm chính trị được phép phát biểu về bản dự thảo tuyên ngôn, và các diễn giả chỉ được nói trong khoảng 15 phút.

Đầu tiên là Ca-rê-lin, đại diện nhóm xã hội cách mạng cánh tả phát biểu.

- Nhóm chúng tôi không có dịp nào đề nghị sửa đổi bản dự thảo tuyên ngôn, vì nó là của riêng đảng bôn-sê-vich. Nhưng chúng tôi sẽ bỏ phiếu thuận vì chúng tôi đồng ý với tinh thần bản đó…

Đại diện nhóm xã hội dân chủ quốc tế chủ nghĩa là Kha-ma-rôp, người cao, lưng gù, mắt cận thị, sau này cũng được nổi tiếng đôi chút và được coi như chú hề của phe đối lập. Y phát biểu rằng chỉ có một chính phủ gồm tất cả các đảng phái xã hội mới có đủ uy quyền để làm một việc quan trọng như vậy. Nếu có một sự liên minh giữa các đảng phái xã hội thì nhóm của y sẽ ủng hộ toàn bản chương trình, nếu không sẽ chỉ ủng hộ một phần. Còn về bản tuyên ngôn thì nhóm quốc tế chủ nghĩa tán thành những điểm chính..

Lần lượt các diễn giả lên phát biểu giữa bầu không khí phấn khởi, sôi nổi. Nhóm xã hội dân chủ U-cơ-ren: tán thành; nhóm xã hội dân chủ Li-tu-a-ni: tán thành; nhóm xã hội bình dân: tán thành; nhóm xã hội dân chủ Ba-lan: tán thành; nhóm xã hội Ba-lan: tán thành nhưng muốn có một sự liên minh giữa các đảng xã hội; nhóm xã hội dân chủ Lét-tô-ni: tán thành..Có một cái gì nhen lên trong những con người này. Có người nói tới “cách mạng thế giới đang tiến bước mà chúng ta là bộ phận tiền phong”; một người khác nói tới “thời đại mới của hữu nghị và nhân dân toàn thế giới sẽ trở thành một đại gia đình..” Một đại biểu, nhân danh cá nhân, nhận xét:

- Có một sự mâu thuẫn. Trước tiên, các ông đề nghị hòa bình không xâm chiếm đất đai và không bồi thường, sau đó các ông lại nói là sẽ chú ý tới tất cả những đề nghị hòa bình khác. Chú ý có nghĩa là nhận..

Lê-nin đứng phắt dậy:

- Chúng ta mong muốn hòa bình công bằng, nhưng chúng ta không sợ một cuộc chiến tranh cách mạng. Rất có thể là các chính phủ đế quốc sẽ không trả lời bản kêu gọi của chúng ta, nhưng chúng ta không gửi tối hậu thư vì làm như vậy, chúng sẽ có cơ hội dễ dàng để trả lời không đồng ý…Nếu giai cấp vô sản Đức nhìn thấy rằng chúng ta sẵn sàng chú ý tới tất cả các đề nghị hòa bình thì có lẽ đó là giọt nước cuối cùng làm cho bát nước tràn ra – cách mạng sẽ nổ ra ở Đức..

“Chúng ta vui lòng nghiên cứu tất cả các điều kiện hòa bình, nhưng như thế không có nghĩa là chúng ta sẽ nhận những điều kiện đó. Chúng ta sẽ tranh đấu đến cùng cho một số điều kiện mà chúng ta đề ra, nhưng có những điều kiện khác xét ra có lẽ không cần tranh đấu đến mức phải tiếp tục chiến tranh làm gì…Điều trên hết là chúng ta muốn kết liễu chiến tranh.”

Đúng 10h35, Ca-mê-ni-ép đề nghị tất cả những ai tán thành bản tuyên ngôn thì giơ thẻ lên. Chỉ có một đại biểu dám cả gan giơ tay chống, nhưng trước sức phản kháng mãnh liệt của mọi người xung quanh, y phải rút tay ngay xuống. Đại hội nhất trí thông qua.

Đột nhiên, cùng bị một sức mạnh đẩy lên, chúng tôi nhất tề đứng cả dậy và đồng thanh cất tiếng cao dần hát bài Quốc tế ca. Một người lính già tóc đã hoa râm khóc nức nở như một đứa nhỏ. Bà A-lêch-xăng-đơ-ra Cô-lông-tai vội chớp chớp đôi mắt ướt lệ. Bài ca vang lừng khắp phòng, làm rung chuyển cửa nhà và hòa vào khoảng trời mây yên lặng. Một anh công nhân trẻ tuổi đứng cạnh tôi, mặt mày tươi tỉnh nói: “Chiến tranh đã chấm dứt! Chiến tranh đã chấm dứt!” Hát xong, mọi người còn đang đứng yên chưa biết làm gì thì có tiếng người từ cuối phòng kêu lên:

- Các đồng chí! Hãy tưởng nhớ tới những người đã bỏ mình vì tự do!

Thế là chúng tôi hát bài Tang lễ hành khúc, một điệu nhạc chậm, buồn và đồng thời đầy vẻ chiến thắng, một bài hát đặc biệt Nga và cảm động xiết bao. Bài Quốc tế ca dù sao cũng là một bài ngoại quốc. Bài Tang lễ hành khúc dường như chính là linh hồn của quần chúng lao khổ mà đại diện là những người ngồi trong phòng họp này, đang xây dựng một nước Nga mới – và có lẽ còn hơn thế nữa- bằng những mộng tưởng của họ.

Các anh đã ngã xuống trong cuộc chiến đấu sinh tử
Nặng mối tình thiêng liêng đối với nhân dân
Các anh đã hy sinh tất cả
Cho sự sống còn, cho danh dự, cho tự do của nhân dân..
Các anh đã chịu đựng đau khổ trong những ngục tù ẩm ướt
Bị bọn đao phủ tàn bạo kết tội.
Các anh phải sống cảnh đi đày với những xiềng xích đè nặng trên mình..
Vĩnh biệt các anh, các anh đã chọn con đường cao quý…
Sẽ có ngày nhân dân vùng dậy,
Vĩ đại, hoành tráng và tự do..
Vĩnh biệt các anh..

Chính vì sự nghiệp vĩ đại đó mà các chiến sĩ tháng Ba đã yên nghỉ trong nấm mồ chung ở Diễn võ trường, mà hàng ngàn, hàng vạn người đã chết trong ngục tù, trong cảnh đi đày, trong những hầm mỏ ở Xi-bê-ri. Sự việc đã xảy ra không như họ chờ đợi, cũng không như giới trí thức mong muốn, cũng không như giới trí thức mong muốn, nó đã xảy ra tàn nhẫn, mãnh liệt không theo một công thức nào và cũng không theo một tình cảm chủ nghĩa nào, nó đã xảy ra theo đúng thực tế..

Lê-nin đọc Sắc lệnh ruộng đất:

1 – Quyền chiếm hữu ruộng đất của đại địa chủ bị xóa bỏ tức khắc không bồi thường.

2 – Các đất đai của đại địa chủ, cũng như ruộng đất của hoàng gia, nhà tu, nhà thờ, cùng với gia súc sống hay chết, nhà cửa và những nhà phụ thuộc sẽ thuộc quyền sử dụng của các Ủy ban ruộng đất hàng tổng và các Xô –viết đại biểu nông dân quận, cho tới khi vấn đề được Hội nghị lập hiến giải quyết.

3 - Mọi hành động gây tổn thất tới những tài sản đã tịch thu – những tài sản đó từ nay thuộc về toàn dân- sẽ bị coi như một trọng tội thuộc thẩm quyền tòa án cách mạng. Các Xô viết đại biểu nông dân quận áp dụng tất cả những biện pháp cần thiết

để đảm bảo trật tự triệt để trong khi tịch thu đất đai của đại địa chủ, quy định và chỉ định diện tích ruộng đất tịch thu một cách chính xác, lập một bản tổng kê những tài sản tịch thu và đảm bảo canh giữ nghiêm ngặt theo tinh thần cách mạng tất cả những trang trại, nhà cửa, dụng cụ, gia súc, lương thực..Những thứ đó từ nay thuộc về nhân dân.

4 - Bản chỉ thị nông dân dưới dây, do ban biên tập tờ Những tin tức của Xô viết đại biểu nông dân Nga soạn ra, dựa vào 242 bản chỉ thị nông dân địa phương, và đăng trong số 88 (Pê-tơ-rô-gơ-rát số 88, 19/8/1917) phải được coi là bản hướng dẫn trong việc thực hiện những thay đổi lớn về ruộng đất cho tới khi Hội nghị lập hiến tối hậu thư quyết định.

5- Ruộng đất của nông dân thường và Cô dắc thường không bị tịch thu.

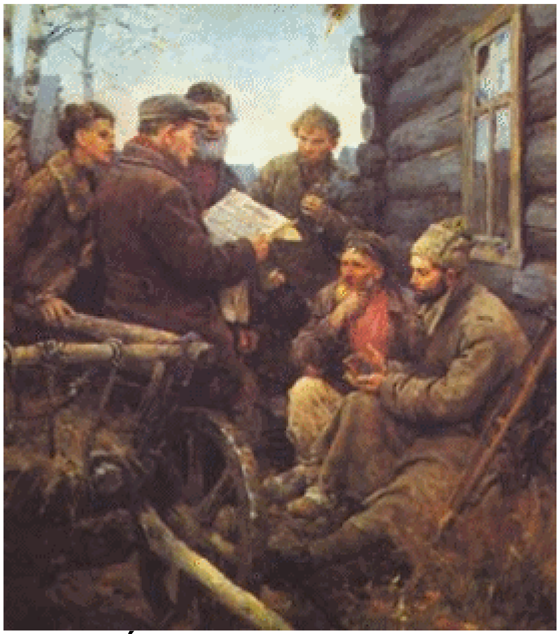

Sắc lệnh ruộng đất. Tranh của họa sĩ Vladimir Serov

Lê-nin giải thích:

- Đây không phải là bản dự thảo của cựu Bộ trưởng Tréc–nôp và trong đó ông ta nói tới "xây dựng một cái khung" và định thực hiện những cải cách từ trên xuống. Vấn đề chia ruộng đất sẽ phải giải quyết từ dưới và tại chỗ. Phần ruộng chia cho mỗi nông dân tùy theo địa phương..

"Dưới chính phủ lâm thời, bọn đại địa chủ dứt khoát không chịu tuân lệnh các Ủy ban ruộng đất, những Ủy ban ruộng đất do Lơ–vốp đề xướng ra, do Sing-ga-ri-ôp tổ chức và do Kê-ren-xki quản lý"

Trước khi cuộc tranh luận bắt đầu, thấy có một người len lỏi xô đẩy đám đông và leo lên diễn đàn. Đó là Pi-a-nich, ủy viên Ủy ban chấp hành Xô viết nông dân, dáng điệu rất là giận dữ; y nói độp vào mặt cả hội nghị:

- Ủy ban chấp hành Xô viết đại biểu nông dân toàn Nga phản đối việc bắt giam các đồng chí của chúng tôi là hai bộ trưởng Xa-la-dơ-kin và Mát-xơ-lốp. Chúng tôi đòi phải thả họ ngay. Hiện giờ họ nằm trong pháo đài Pi-tơ Pôn. Không được chậm trễ một phút!

Tiếp theo là một người lính có bộ râu xồm và cặp mắt nảy lửa:

- Các anh ngồi đây và bàn về việc trao ruộng đất cho nông dân nhưng chính các anh hành động như bọn bạo chúa và bọn tiếm quyền đối với các đại diện do nông dân lựa chọn. Y giơ quả đấm lên và nói tiếp: "Tôi báo trước cho các anh biết là nếu đụng vào một sợi tóc của họ thì sẽ nổi loạn đấy!'

Hội nghị xôn xao, Tơ-rốt-ki bèn đứng lên, bình tĩnh và cay độc, tin tưởng vào sức mạnh của mình. Hội nghị hoan hô ầm ĩ.

Ông nói:

- Hôm qua, Ủy ban quân sự cách mạng đã quyết định về nguyên tắc thả các bộ trưởng xã hội cách mạng và men-sê-vich Ma-xơ-lốp, Xa-la-dơ-kin, Gơ-vốt-đi-ốp và Ma-li-ăng-tô-vích. Sở dĩ họ hãy còn ở trong pháo đài Pi-tơ Pôn là vì chúng ta bận nhiều việc quá…Tuy nhiên, họ sẽ bị quản chế trong nhà họ cho tới khi chúng ta xét tội đồng lõa của họ trong những hành động phản bội của Kê-ren-xki trong vụ Cooc-ni-lốp!

Pi-a-nich hét lên: “Chưa thấy trong cuộc cách mạng nào mà lại làm ăn như thế này!”

Tơ-rốt-xki đáp lại: “Nhầm rồi. Ngay trong cuộc cách mạng này cũng làm ăn như thế đấy. Hàng trăm đồng chí của chúng tôi đã bị bắt giam trong những ngày tháng 7…. Khi nữ đồng chí Cô-lông-tai được thả ra theo đề nghị bác sĩ, thì Áp-xen-ti-ép đã cử hai tên nhân viên cũ của tổ chức mật thám Nga hoàng canh trước cửa nhà bà!”

Đám nông dân rút lui, vừa đi vừa càu nhàu, theo sau là những tiếng hò la chế giễu.

Đại diện xã hội cách mạng cánh tả lên phát biểu về Sắc lệnh ruộng đất: tuy đồng ý về nguyên tắc, nhóm của y chỉ có thể bỏ phiếu sau khi đã thảo luận; cần phải hỏi ý kiến các Xô-viết nông dân..

Nhóm men-sê-vich quốc tế chủ nghĩa cũng muốn họp riêng trước.

Lãnh tụ nhóm Tối đa, cánh vô chính phủ của nông dân, phát biểu:

- Chúng ta phải tỏ lòng thán phục một đảng chính trị đã áp dụng một biện pháp như vậy ngay từ ngày đầu và không nói tràng giang đại hải gì cả.

Một nông dân điển hình, tóc dài, đi ủng, mặc áo da cừu, lên diễn đàn. Bác ta chào khắp phòng rồi nói: “Xin chào các đồng chí và đồng bào. Có vài tên K.Đ lảng vảng ngoài kia. Các anh đã bắt các nông dân xã hội của chúng tôi, sao không bắt nốt cả bọn chúng?”

Thế là bắt đầu một cuộc tranh luận sôi nổi giữa nông dân, hệt như một cuộc tranh luận đêm hôm trước giữa binh lính. Đây mới thật là những người vô sản nông thôn..

- Áp-xen-ti-ép và những tên khác, ủy viên trong Ủy ban chấp hành của chúng ta, mà chúng ta cứ tưởng là ân nhân của nông dân, cũng chỉ là bọn K.Đ cả! Tóm cổ chúng lại! Tóm cổ chúng lại!

Một người khác nói:
- Bọn Pi-a-nich, Áp-xen-ti-ep là ai? Chúng không phải là nông dân! Chúng chỉ giỏi ngoe nguẩy cái đuôi thôi!

Hội nghị nhận ra họ cũng là anh em cả và hoan hô họ nhiệt liệt.

Nhóm xã hội cách mạng cánh tả đề nghị nghỉ nửa giờ. Thấy các đại biểu ùn ùn kéo ra ngoài, Lê-nin đứng dậy nói:

- Các đồng chí! Chúng ta không nên bỏ phí thì giờ. Những tin tức quan trọng bậc nhất cho nước Nga phải được đăng lên báo sáng mai. Không nên trì hoãn.

Giữa cuộc thảo luận sôi nổi, giữa những tiếng chân bước trên sàn, vang lên tiếng hô của một phái viên của Ủy ban quân sự cách mạng:

- Cần ngay mười lăm cán bộ làm công tác tuyên truyền cổ động quần chúng tới phòng 17! Để ra mặt trận!...

Mãi gần hai tiếng rưỡi sau, các đại biểu mới lục tục kéo về. Chủ tịch đoàn trở về chỗ và phiên họp lại tiếp tục, mở đầu là phần đọc các bức điện báo tin các trung đoàn gia nhập Ủy ban quân sự cách mạng.

Không khí phiên họp lại dần dần trở nên sôi nổi. Một đại biểu bộ đội Nga ở mặt trận Ma-xê-đoan chua chát thuật lại tình hình ngoài đó:

- Chúng tôi khổ về tình hữu nghị của các bạn “đồng minh” của chúng ta hơn là khổ về quân thù.

Các đại diện các đạo quân thứ mười và thứ mười hai vừa mới tới, báo cáo:

- Chúng tôi triệt để ủng hộ các đồng chí!

Một anh lính nông dân phản đối việc thả “các tên xã hội phản bội” Ma-xơ-lốp và Xa-la-dơ-kin; còn đối với Ủy ban chấp hành các Xô viết nông dân thì đòi hỏi phải bắt sạch. Thật là đúng tiếng nói cách mạng….Một đại biểu quân đội Nga ở Ba-tư tuyên bố là anh ta được chỉ thị đòi trao tất cả chính quyền cho các Xô –viết…Một sĩ quan người U-cơ-ren phát biểu bằng tiếng mẹ đẻ:

- Không có chủ nghĩa dân tộc trong cuộc khủng hoảng này..Chuyên chính vô sản trên khắp các nước muôn năm!

Thật là toàn những ý kiến cao cả và sôi sục. Chắc chắn là không bao giờ có thể bắt nước Nga phải im lặng được nữa.

Sau khi nhận xét là hiện có những lực lượng phản bôn-sê-vích đang âm mưu gây rối loạn khắp nơi, Ca-mê-ni-ép đọc bản kêu gọi của Đại hội gửi các Xô-viết Nga:

Đại hội Xô viết toàn Nga đề nghị Hội đồng bộ trưởng áp dụng những biện pháp kiên quyết chống lại những âm mưu phản cách mạng và những cuộc tàn sát người Do-thái..Vì danh dự của cách mạng công nông binh, không được để xảy ra một cuộc tàn sát nào.

Đội Xích vệ Pê-tơ-rô-gơ-rát, quân đội thường trú cách mạng và các thủy thủ đã giữ được trật tự thật hoàn hảo tại thủ đô.

Hỡi công nhân, binh lính, nông dân! Hãy noi gương công nhân và binh lính Pê-tơ-rô-gơ-rát.

Hỡi các đồng chí binh lính và Cô dắc! Chính các đồng chí có nhiệm vụ giữ gìn trật tự cách mạng thực sự.

Tất cả nước Nga cách mạng và thế giới đang chăm chú nhìn vào các bạn!

Khoảng hai giờ, bỏ phiếu Sắc lệnh ruộng đất; chỉ có một phiếu chống và các đại biểu nông dân sung sướng như người điên… Những người bôn-sê-vich lao mình vào hành động như thế đấy, vượt mọi do dự và chống đối. Họ là những người duy nhất ở Nga có một chương trình hành động cụ thể trong lúc những người khác ngồi tán róc từ tám tháng nay.

Một người lính gầy gò, quần áo rách tả tơi, đứng lên hùng hồn phản đối một điều khoản trong “Bản chỉ thị nông dân”(*Đó là bản chỉ thị do Đại hội bỏ phiếu chấp thuận cùng với Sắc lệnh ruộng đất – ghi chú theo bản dịch Pháp*); theo điều khoản đó thì quân nhân đào ngũ không được chia ruộng đất. Thoạt đầu anh bị mọi người la ó, huýt còi, nhưng rồi những lời nói giản dị và cảm động của anh đã làm cho tất cả phải lắng tai nghe. Anh nói:

- Bị cưỡng bức ném vào cuộc chém giết ngoài chiến hào, một cuộc chém giết mà chính các anh cũng đã công nhận là phi lý và quái gở trong Sắc lệnh hòa bình, người lính đã chào mừng cuộc cách mạng và hy vọng rằng sẽ có hòa bình và tự do. Hòa bình ư? Chính phủ Kê-ren-xki đã tống anh ta sang Ga-li-xi để giết người và để bị người ta giết; còn Tê-rê-sen-cô thì chỉ cười trừ khi nghe anh kêu gào hòa bình… Tự do ư? Dưới thời Kê-ren-xki, những ủy ban của anh đã bị thủ tiêu, báo chí bị cấm, các diễn giả của đảng anh bị bỏ tù.. Ở trong làng anh thì bọn đại địa chủ chẳng coi các Ủy ban ruộng đất ra gì và bỏ tù các đồng chí của anh… Ở Pê-tơ-rô-gơ-rát, giai cấp tư sản kết liên với bọn Đức phá việc tiếp tế lương thực và đạn dược cho quân đội, trong khi đó thì anh không có giày dép và quần áo. Ai đã dồn người lính vào thế phải đào ngũ? Chính là Chính phủ Kê-ren-xki mà các anh đã lật đổ.

Cuối cùng, diễn giả đã làm cho mọi người phải hoan hô; nhưng một người lính khác đứng phắt lên phản đối:

- Chính phủ Kê-ren-xki không phải là cái bình phong để che đậy những hành động xấu xa như đào ngũ. Bọn đào ngũ là bọn hèn hạ, bỏ rơi các đồng chí ở ngoài chiến hào để chuồn về nhà. Tất cả những tên đào ngũ là quân phản bội và phải bị trừng phạt. (Ồn ào, tiếng hô: Thôi im đi!)

Ca-mê-ni-ep vội đề nghị vấn đề đó để chính phủ quyết định.

Hai giờ rưỡi sáng. Phòng họp yên lặng và nghiêm trang. Ca-mê-ni-ép bắt đầu đọc Sắc lệnh thành lập chính phủ:

Trong khi chờ đợi họp Hội nghị lập hiến. Đại hội Xô viết đại biểu công nông binh toàn Nga quyết định thành lập một chính phủ công nông lâm thời lấy tên là Hội đồng ủy viên nhân dân.

Các cơ quan Nhà nước sẽ do các Ủy ban điều khiển; các Ủy ban này có nhiệm vụ đảm bảo việc thực hiện chương trình của Đại hội, kết hợp chặt chẽ với các tổ chức của công nhân nam và nữ, thủy thủ, binh lính, nông dân và viên chức.

Điều khiển công việc của chính phủ có một tập thể gồm các chủ tịch Ủy ban nói trên, tức là Hội đồng ủy viên nhân dân.

Đại hội toàn Nga và Ủy ban chấp hành trung ương của Đại hội kiểm sát các hoạt động của ủy viên và có quyền bãi chức họ.

Phòng họp vẫn yên lặng; nhưng khi đọc đến tên từng ủy viên một thì những tiếng hoan hô vang dậy, nhất là khi đọc đến tên Lê-nin và Tơ-rốt-xki:

Chủ tịch Hội đồng : Vơ-la-đi-mia U-LI-A-NỐP(Lê-nin)
Nội vụ : A. I. RI- CÔP
Nông nghiệp :V.P.MI-LI- U- TIN
Lao động :A.G.SƠ-LI-ÁP-NI- CỐP
Chiến tranh và hải quân: Một ủy ban gồm có V.A.ỐP- XÂY- EN – CÔ (An- tô- nốp). N.V. CƠ- RI –LEN – CÔ và P. E. ĐI- BEN –CÔ
Công thương nghiệp: V.P. NÔ- GHIN
Giáo dục : A.V. LU- NAT- SAC- XKI
Tài chính : I.I. XCO- VOOC – XỐP (Stê- pa- nôp)
Ngoại giao : L.D. BƠ – RÔNG – STAI – NƠ (Tơ- rốt –xki)
Tư pháp : G. I. ỐP – PÔ- CỐP (Lô- mốp)

Tiếp tế : I. A. TÊ- Ô- ĐÔ- RÔ- VICH
Bưu điện : N. P. A- VI- LỐP (Gơ- li- ê- bốp)
Phụ trách các dân tộc : I. V. GIU- GÁT- SƠ- VI- LI (Xta-lin)

Phòng họp tua tủa những lưỡi lê; Ủy ban quân sự cách mạng vũ trang tất cả mọi người; chủ nghĩa bôn-sê-vich đang vũ trang để quyết chiến với Kê-ren-xki; gió Tây Nam vọng lại tiếng kèn trận của quân đội Kê- ren- xki…Không một ai trở về nhà; trái lại, có hàng trăm người mới đến, đứng chật ních cả phòng họp; binh lính và công nhân nét mặt rắn đanh, đứng nghe diễn thuyết hàng giờ không biết mỏi. Không khí sặc khói thuốc lá, hơi người, mùi quần áo và mùi mồ hôi.

A-vi-lốp, trong ban biên tập tờ Đời mới, phát biểu nhân danh những người xã hội dân chủ quốc tế chủ nghĩa và men-sê-vich chủ nghĩa còn ở lại dự họp Đại hội; khuôn mặt trẻ măng và thông minh, anh ta mặc một chiếc áo đuôi tôm lịch sự trông không hợp chỗ.

- Chúng ta phải tự hỏi xem chúng ta đang đi đâu? Sở dĩ chính phủ liên hiệp bị lật đổ một cách dễ dàng không phải là do sức mạnh của nền dân chủ mà là do sức mạnh của cánh tả của nền dân chủ mà là do chính phủ đó bất lực không đem lại được hòa bình và bánh mì cho nhân dân. Chỉ trừ khi cánh tả giải quyết được những vấn đề đó thì mới đứng vững được.

“Cánh tả có thể mang lại cho nhân dân bánh mì không? Thóc thì hiếm. Đa số nông dân sẽ không đi theo các anh vì các anh không cung cấp được cho họ máy móc mà họ cần. Nhiên liệu và những nhu yếu phẩm khác gần như không đào đâu ra…”

“Còn nói tới hòa bình thì lại càng khó nữa. Trước đây, các nước đồng minh đã từ chối không nói chuyện với Xcô-bê-li-ép. Họ sẽ không bao giờ chấp nhận đề nghị triệu tập một hội nghị hòa bình do các anh đưa ra. Tại Luân- đôn, Pa- ri cũng như tại Béc- lanh, các anh sẽ không được công nhận đâu..

“Các anh không thể trông mong vào sự giúp đỡ thiết thực của vô sản ở các nước đồng minh, bởi vì trong hầu hết các nước, giai cấp vô sản còn cách rất xa cuộc đấu tranh cách mạng; nên nhớ rằng ngay nền dân chủ đồng minh cũng không triệu tập nổi Hội nghị Xtoc-khôm; các đại biểu của cánh cực tả đã cho đồng chí đó hay rằng cách mạng ở Đức không thể nổ ra được chừng nào còn chiến tranh…”

Từ lúc này trở đi thì A-vi-lôp luôn luôn bị ngắt lời nhưng anh ta vẫn nói tiếp:

- Việc nước Nga bị cô lập sẽ đưa tới một trong hai kết quả sau đây: một là quân đội Nga sẽ bị quân Đức đánh bại và một hòa ước có hại cho nước Nga sẽ được ký kết một cách qua loa giữa hai khối liên minh Ao - Đức và Pháp-Anh, hai là một hòa ước sẽ được ký kết riêng với nước Đức..

“Tôi vừa được tin rằng đại sứ các nước đồng minh ở đây đang chuẩn bị dời đi và các Ủy ban Cứu Quốc và Cứu cách mạng đang được thành lập tại khắp các thành phố trong nước..

“Không một đảng nào có thể thắng nổi những khó khăn tày trời đó. Chỉ có một chính phủ liên hiệp xã hội dựa vào đại đa số nhân dân mới có thể hoàn thành được cách mạng..”

Rồi anh ta đọc bản nghị quyết của hai nhóm:

Nhận thấy rằng muốn bảo vệ những thành quả của cách mạng, nhất thiết phải thành lập một chính phủ dựa vào nền dân chủ cách mạng có tổ chức dưới hình thức các Xô- viết đại biểu công nông binh, mặt khác nhận thấy rằng nhiệm vụ của chính phủ này là phải thực hiện được một nền hòa bình dân chủ càng sớm càng hay, trao ruộng đất cho các Ủy ban ruộng đất, tổ chức việc kiểm sát sản xuất nông nghiệp và triệu tập Hội nghị lập hiến đúng thời gian đã định. Đại hội cử ra một ủy ban chấp hành có trách nhiệm thành lập ra một chính phủ sau khi đã có sự thỏa thuận với các nhóm dân chủ có chân trong Đại hội.

Mặc dù hội nghị đang say sưa phấn khởi trước thắng lợi, những lời lẽ hợp lý và khách quan của A-vi-lôp cũng đã làm cho mọi người phải suy nghĩ. Cuối cùng thì những tiếng hò la, huýt còi ngừng bặt và khi A-vi-lốp nói xong thì có cả vài tiếng vỗ tay.

Tiếp theo là Ca-rê-lin, một thanh niên dũng cảm và được mọi người công nhận là thẳng thắn. Anh ta phát biểu nhân danh nhóm xã hội cách mạng cánh tả, đảng của Ma-ri-a Xpi-ri-đô-nô-va; đảng này gần như là đảng duy nhất đi theo những người bôn-sê-vich và là đảng đại diện cho nông dân cách mạng. (Chỉ có một số nông dân có xu hướng cách mạng đi theo những người xã hội cách mạng cánh tả)

- Đảng của chúng tôi đã không gia nhập Hội đồng Ủy viên nhân dân bởi vì chúng tôi không muốn mãi mãi tách rời khỏi phần quân đội cách mạng đã bỏ họp Đại hội. Nếu chúng tôi tự tách ra như vậy thì sẽ không thể đứng làm trung gian giữa nhóm bôn-sê-vich và các nhóm dân chủ khác. Mà hiện nay, việc đó là nhiệm vụ của chúng tôi. Chúng tôi chỉ có thể ủng hộ một Chính phủ liên hiệp xã hội.

“Chúng tôi phản đối hành động độc đoán của những người bôn-sê-vich. Các ủy viên của chúng tôi đã bị truất quyền. Cơ quan duy nhất của chúng tôi là tờ Lá cờ Lao động đã bị cấm ngày hôm qua…

Để chống lại bọn các anh, Viện Đu-ma trung ương đang thành lập một Ủy ban Cứu quốc và Cứu Cách mạng. Các anh đã bị cô lập rồi và chính phủ của các anh không được một nhóm dân chủ nào khác ủng hộ..”

Tơ-rôt-xki bước lên diễn đàn, đầy tự tin, dáng điệu thống ngự, nhếch mép một cách mai mỉa hình như là cười khẩy. Ông cất giọng sang sảng nói và mọi người đứng cả dậy hoan hô.

- Những ý kiến về nguy cơ đảng ta bị cô lập không có gì là mới mẻ. Ngay trước ngày khởi nghĩa, người ta cũng tiên đoán là chúng ta nhất định sẽ thất bại. Tất cả mọi người chống lại chúng ta, chỉ có một bộ phận trong nhóm xã hội cách mạng cánh tả là tham gia Ủy ban quân sự cách mạng với chúng ta. Thế tại sao chúng ta đã lật đổ được chính phủ mà gần như không xảy ra đổ máu? Điều đó là bằng chứng rõ rệt nhất rằng chúng ta sẽ không bị cô lập. Thực ra thì chính Chính phủ lâm thời mới bị cô lập. Chính những đảng phái dân chủ chống lại chúng ta mới bị cô lập, trước kia cũng như ngày nay, và mãi mãi tách rời giai cấp vô sản.

“ Người ta thường nói sự cần thiết phải liên minh. Chỉ có thể có được một sự liên minh, tức là sự liên minh giữa công nhân, binh lính và những người nông dân nghèo nhất. A-vi-lốp muốn nói tới loại liên minh nào? Liên minh với những kẻ ủng hộ cái chính phủ đã phản bội nhân dân ử? Liên minh không phải lúc nào cũng có nghĩa là sức mạnh. Tỷ dụ như chúng ta có thể tổ chức được cuộc khởi nghĩa không nếu có Đan và Áp-xen-ti-ép trong hàng ngũ chúng ta? (Mọi người phá lên cười)

“Áp-xen-ti-ép không đem lại được nhiều bánh mì. Một sự liên minh với bọn “đến cùng” có mang lại được nhiều hơn không? Giữa nông dân và Áp-xen-ti-ép là người đã ra lệnh bắt các ủy viên Ủy ban ruộng đất, chúng ta chọn nông dân. Cuộc cách mạng của chúng ta sẽ là cuộc cách mạng cổ điển của lịch sử…

“Người ta đổ tội cho chúng ta là đã từ chối không bắt tay với các đảng dân chủ khác. Nhưng có phải chúng ta là những kẻ đáng chê trách không? Hay là theo ý Ca-rê-lin, phải đổ tội cho một “sự hiểu lầm”. Không, các đồng chí ạ. Khi một đảng, giữa lúc cách mạng đang quyết liệt, mình còn đen khói thuốc súng, tới bảo: “Chính quyền đây, hãy nắm lấy nó!” và những kẻ được người ta trao cho chính quyền lại bỏ chạy sang hàng ngũ địch thì đó không phải là một sự hiểu nhầm..đó là một sự tuyên chiến. Và không phải chúng ta là những kẻ đã tuyên chiến…

“A-vi-lôp dọa chúng ta rằng những cố gắng để thực hiện hòa bình của chúng ta sẽ thất bại nếu chúng ta còn “bị cô lập”. Tôi không hiểu làm sao một sự liên minh với Xcô-bê-li-ep hay là ngay cả với Tê-rê-sen-cô nữa có thể giúp chúng ta thực hiện được hòa bình! A-vi-lôp định dọa chúng ta rằng một hòa ước có hại cho chúng ta có thể được ký kết. Tôi xin trả lời rằng dù trong trường hợp nào đi nữa, nước Nga cách mạng cũng sẽ nhất định bị tiêu diệt nếu bọn tư sản đế quốc vẫn còn thống trị châu Âu.

“Chỉ có hai con đường: hoặc là cách mạng Nga sẽ phát động một phong trào cách mạng ở châu Âu, hai là các cường quốc châu Âu sẽ tiêu diệt cách mạng Nga!”

Những lời Tơ-rôt-xki vừa phát biểu được hội nghị hoan hô nhiệt liệt. Ai nấy đều thấy mình là những kẻ đấu tranh cho sự nghiệp nhân loại. Và từ lúc đó trở đi, có một cái gì là tự giác và kiên quyết sẽ không bao giờ rời bỏ đám quần chúng khởi nghĩa trong mọi hành động của họ nữa.

Nhưng phe đối lập cũng đang tổ chức tấn công lại. Ca-mê-ni-ép giới thiệu một đại biểu của Công đoàn đường sắt, người thấp lùn, khuôn mặt rắn đanh và đầy vẻ hằn thù; lời phát biểu của hắn như một trái bom nổ trong hội nghị.

- Nhân danh tổ chức mạnh nhất nước Nga, tôi đòi quyền phát biểu và tôi cho các anh biết: Ủy ban trung ương toàn Nga Công đoàn công nhân đường sắt ủy nhiệm cho tôi nói lại để các anh rõ quyết định của công đoàn về việc thành lập chính phủ; Ủy ban sẽ tuyệt đối không ủng hộ nhóm bôn-sê-vich nếu họ vẫn cố tiếp tục tự tách ra khỏi toàn bộ nền dân chủ Nga! (Cả phòng họp hết sức ồn ào).

“Năm 1995 và trong những ngày xảy ra vụ Cooc-ni-lốp, công nhân đường sắt là những người bảo vệ cách mạng tích cực nhất. Vậy mà các anh đã không mời chúng tôi đến dự Đại hội của các anh..”

- Chính Ủy ban trung ương Xô- viết toàn Nga cũ đã không mời các anh đến.

Diễn giả cứ tiếp tục:

- Chúng tôi không công nhận Đại hội này là hợp pháp; từ khi những người men-sê-vich và xã hội cách mạng bỏ hội nghị thì số đại biểu có mặt của Đại hội không đủ tỷ lệ hợp pháp. Công đoàn đường sắt ủng hộ Ủy ban chấp hành trung ương Xô viết toàn Nga cũ và tuyên bố rằng Đại hội không có quyền bầu ra một Ủy ban mới..

"Chính quyền phải về tay một chính phủ xã hội và cách mạng chịu trách nhiệm trước những cơ quan của toàn thể nền dân chủ cách mạng. Cho tới khi thành lập được một chính quyền như vậy. Công đoàn đường sắt không nhận chuyên chở quân đội phản cách mạng tới Pê-tơ-rô-gơ-rát, đồng thời sẽ không thi hành bất cứ một lệnh nào nếu không được sự đồng ý của Ủy ban chấp hành của nó. Ủy ban trung ương toàn Nga Công đoàn công nhân đường sắt cũng đã quyết định nắm lấy việc quản lý toàn Ngành đường sắt Nga".

Phần cuối những lời phát biểu của y bị lấp dưới những tiếng la ó phẫn nộ. Nhưng y cũng đã giáng một đòn nặng vào hội nghị: vẻ lo âu lộ trên nét mặt mọi người trong Chủ tịch đoàn. Tuy vậy Ca-mê-ni-ép vẫn điềm nhiên trả lời là không thể đặt vấn đề nghi ngờ sự hợp pháp của Đại hội được, và tỷ lệ đại biểu họp vẫn còn cao hơn tỷ lệ do Ủy ban chấp hành trung ương Xô viết toàn Nga cũ quy định mặc dầu những người men-sê-vich và xã hội cách mạng đã bỏ họp.

Sang phần biểu quyết, Hội đồng ủy viên nhân dân được tuyệt đại đa số thông qua.

Cuộc bầu cử Ủy ban chấp hành trung ương Xô-viết toàn Nga mới, nghị viện mới của nước Cộng hòa Nga, mất vừa đúng mười lăm phút. Tơ-rốt-xki tuyên bố kết quả: 100 người trúng cử trong đó có 70 người bôn-sê-vich. Ngoài ra, có dành một số ghế cho nông dân và những nhóm bất đồng ý kiến. Tơ-rốt-xki kết luận:

- Chúng tôi sẽ mời tham gia vào chính phủ tất cả những đảng phái và nhóm nào đồng ý với chương trình của chúng tôi.

Sau đó, Đại hội Xô viết toàn Nga lần thứ hai bế mạc, và các đại biểu tức tốc trở về địa phương trong khắp nước Nga để báo cáo về những sự kiện lớn đã xảy ra..

Lúc đó vào khoảng gần bảy giờ sáng; chúng tôi phải đánh thức những người lái xe điện do Công đoàn công nhân xe điện phái đên túc trực tại Xmon-ni để đưa các đại biểu Xô-viết về nhà. Trong các xe điện chậtních không khí hình như kém phần vui nhộn so với đêm hôm trước. Nhiều người có vẻ băn khoăn lo lắng. Có lẽ họ đang tự hỏi :"Bây giờ làm chủ rồi, làm thế nào để thực hiện những ý nguyện của mình?"

Về tới nhà, chúng tôi bị một toán công dân vũ trang đi tuần tra giữ lại và xem xét rất kỹ lưỡng. Bản tuyên bố của Viện Đu-ma đã có tác dụng…

Bà chủ nhà nghe tiếng chúng tôi về, khoác một chiếc áo choàng bằng lụa hồng ra mở cửa, nói:

- Ủy ban nhà cửa lại vừa mới nhắc là đến phiên thì các ông phải đi gác nhà cũng như các người đàn ông khác trong nhà đấy.
- Sao lại phải gác?
- Để bảo vệ nhà cửa, đàn bà và trẻ con.
- Đề phòng gì thế?
- Đề phòng bọn cướp của giết người.
- Thế giả thử là một ủy viên do Ủy ban quân sự cách mạng phải đến khám nhà xem có vũ khí hay không thì sao?
- Ồ, bao giờ chúng chẳng tự xưng là ủy viên..Vả lại, ủy viên thì có gì khác.

Tôi lấy vẻ trịnh trọng tuyên bố là Lãnh sự Mỹ đã cấm tất cả những người Mỹ không được mang vũ khí, nhất là nếu lại ở gần giới trí thức Nga…

Chương sáu. Ủy ban Cứu quốc và Cứu Cách mạng

Thứ sáu, ngày 9 tháng 11.

Nô-vốt-tréc-cát ngày 8 tháng 11

Trước cuộc nổi dậy của bọn bôn-sê-vích và những âm mưu ở Pê-tơ-rô-gơ-rát và các tỉnh nhằm lật đổ chính phủ lâm thời và cướp chính quyền, Chính phủ Cô-dắc nghĩ rằng những hành động như vậy là tội lỗi, nhất thiết không thể dung thứ được, và với sự đồng tình của toàn thể quân đội Cô-dắc, sẽ triệt để ủng hộ Chính phủ lâm thời hiện tại, một chính phủ liên hiệp. Do tình trạng đặc biệt và do việc liên lạc với chính quyền trung ương tạm thời bị gián đoạn, trong khi chờ đợi Chính phủ lâm thời trở lại nắm chính quyền và trật tự ở Nga được khôi phục, Chính phủ Cô-dắc đã nắm hết chính quyền trong miền sông Đông kể từ ngày 7 tháng 11.

Ký tên: Thủ lĩnh Cô-dắc CA-LÊ-ĐIN
Chủ tịch Chính phủ Quân đội Cô-dắc

Từ Gat-si-na, thủ tướng Kê-ren-xki ra chỉ thị:

Tôi, thủ tướng Chính phủ lâm thời Nga và Tổng tư lệnh các lực lượng quân đội Chính phủ Nga, thông báo là tôi đã nắm quyền chỉ huy các quân đội ở mặt trận vẫn trung thành với Tổ quốc.

Tôi ra lệnh cho toàn thể quân đội Khu quân sự Pê-tơ-rô-gơ-rát, hoặc vì không hiểu biết, hoặc vì lầm đường lạc lối mà đã đi theo bọn phản quốc và phản cách mạng, phải quay trở về với bổn phận của họ, không được trì hoãn.

Chir thị này sẽ được đọc tại từng đại đội hoặc trong từng đội kỵ binh.

Ký tên: Thủ tướng Chính phủ lâm thời
Tổng tư lệnh Quân đội
KÊ-REN-XKI

Điện của Kê-ren-xki gửi viên chỉ huy mặt trận Bắc:

Các trung đoàn trung thành đã chiếm tỉnh Gát-si-na không đổ máu.

Một số phân đội binh lính của Cơ-rông-xtát và của các trung đoàn Xê-mê-nốp và Ít-mai-lốp cùng một số lính thủy đã nộp vũ khí không kháng cự lại và đã đi theo quân đội Chính phủ.

Tôi ra lệnh cho tất cả các đơn vị được chỉ định phải tiến quân hết sức nhanh.

Ủy ban quân sự các mạng đã ra lệnh cho quân đội rút lui.

KÊ-REN-XKI

Gát-si-na, cách thủ đô chừng 30 cây số về phía Tây-Nam, đã thất thủ hồi đêm.

Không có chuyện lính thủy nộp vũ khí, nhưng một số đơn vị thuộc hai trung đoàn nói trên không có chỉ huy quả có bị lính Cô-dắc bao vây trong lúc đang đi lang thang gần Gát-si-na và đã bắt buộc phải nộp vũ khí. Nhưng việc họ đi theo quân đội chính phủ thì không. Ngay lúc đó, có từng toán đông, ngượng ngùng và xấu hổ, đã trở về Xmon-ni để thanh minh: họ không ngờ rằng quân Cô-dắc lại ở gần như vậy… họ định tìm cách nói chuyện với lính Cô-dắc …

Tình hình mặt trận cách mạng trở nên hết sức rối ren. Các đội quân thường trú tại các tỉnh nhỏ ở phía Nam tách hẳn ra thành hai phe, có khi thành ba phe: ban chỉ huy đi với Kê-ren-xki vì không có lực lượng nào mạnh hơn nữa, đa số binh lính đi theo các Xô-viết, số còn lại thì hết sức do dự, hoang mang.

Ủy ban quân sự cách mạng vội vã trao quyền phụ trách bảo vệ Pê-tơ-rô-gơ-rát cho Mu-ra-vi-ốp (*Mu-ra-vi-ốp thực ra là trung tá – ghi chú theo bản dịch Pháp*), một đại úy chuyên nghiệp có nhiều tham vọng, cũng chính Mu-ra-vi-ốp đã tổ chức ra các tiểu đoàn Quyết tử hồi mùa hạ và đã có lần góp ý với Chính phủ là "phải có thái độ cứng rắn hơn với bọn bôn-sê-vích và quét sạch bọn chúng". Đó là một người nặng đầu óc quân phiệt, sùng bái – có thể một cách thực tâm - sức mạnh và sự táo bạo…

Sáng hôm sau, ở trong nhà bước ra, tôi thấy có hai tờ chỉ thị của Ủy ban quân sự cách mạng mới dán bên cạnh cửa nhà: Tất cả các hiệu buôn lớn nhỏ phải mở cửa bán hàng như thường lệ, tất cả các phòng hoặc nhà không có người ở sẽ thuộc quyền sử dụng của Ủy ban.

Những người bôn-sê-vích đã bị cắt đứt liên lạc với các tỉnh của nước Nga và với thế giới ba mươi sáu tiếng đồng hồ rồi. Nhân viên đường sắt và điện báo không chịu chuyển tin tức, nhân viên bưu điện không chịu chuyển thư từ. Chỉ có nhà vô tuyến điện ở Xác-côi-ê Xê-lô của chính phủ là hoạt động; cứ cách nửa giờ lại có những bản tin và tuyên ngôn truyền đi khắp tứ phương. Các ủy viên của Xmon-ni cố sức đáp tàu đi trước các ủy viên Viện Đu-ma thành phố để các tỉnh. Hai chiếc phi cơ chở dầy tài liệu tuyên truyền, bay về phía mặt trận…

ВСЯ
ВЛАСТЬ
СОВ
МИ

Gió cách mạng. Tranh của họa sĩ V.Khodov

Nhưng làn sóng khởi nghĩa tràn khắp nước Nga, nhanh hơn bất cứ phương tiện truyền tin nào của con người. Xô-viết Hen-xinh-pho thông qua nghị quyết ủng hộ cách mạng; những người bôn-sê-vích ở Ki-ép chiếm được xưởng quân giới và Sở điện báo, nhưng họ bị các đại biểu dự Hội nghị Cô-dắc đuổi ra, cuộc hội nghị này họp đúng tại Ki-ép; một Ủy ban quân sự cách mạng tại Ca-dăng đã bắt giam ban tham mưu của đội quân thường trú tại đó và ủy viên của chính phủ lâm thời; từ tỉnh Cơ-rát-xnôi-ác-xcơ xa xôi miền Xi-bê-ri, có tin về là các Xô-viết đã kiểm soát được các công sở thành phố; tại Mát-xcơ-va, mặc dù một cuộc đình công rộng lớn của công nhân ngành da đã xảy ra và một cuộc tổng giãn thợ đang đe dọa làm cho tình hình thêm gay go, các Xô-viết đã ra nghị quyết ủng hộ hành động của những người bôn-sê-vích ở Pê-tơ-rô-gơ-rát với tuyệt đại đa số phiếu thuận… Một Ủy ban quân sự cách mạng đã hoạt động.

Đâu đâu cũng vậy. Đại đa số binh lính và công nhân công nghiệp ủng hộ các Xô-viết; sĩ quan, học sinh sĩ quan và các giai cấp trung lưu, nói chung, đứng về phía chính phủ cũng như bọn K.D. tử sản và các đang xã hội "ôn hoà". Trong khắp các tỉnh xuất hiện các Ủy ban Cứu quốc và Cứu Cách mạng đang võ trang để chuẩn bị nội chiến.

Nước Nga rộng lớn đang ở trong tình trạng tan rã. Quá trình tan rã bắt đầu từ 1905. Cuộc Cách mạng Tháng Hai chỉ có tác dụng thúc đẩy nó tiến nhanh thêm; tuy Cách mạng Tháng Hai có phác thảo ra một nền trật tự mới, nhưng thực tế nó chỉ duy trì cái khung rỗng tuếch của chế độ cũ. Cái khung đó, trong có một đêm, đã bị những người bôn-sê-vích đập tan như người ta thổi tan một đám khói. Nước Nga cũ kỹ không còn nữa, xã hội con người trở về tình trạng chất lỏng nguyên thủy, và trên cái biển lửa sôi sục, nơi đang diễn ra một cuộc đấu tranh giai cấp tàn nhẫn và không thương xót, cái vỏ mỏng manh của những hành tinh mới đang nguội dần…

Tại Pê-tơ-rô-gơ-rát, mười sáu bộ bãi công, đứng đầu là bộ Lao động và bộ Tiếp tế, hai bộ duy nhất do Chính phủ liên hiệp xã hội tháng 8 lập ra.

Thực không ai có vẻ bị cô lập hơn cái “nhóm bôn-sê-vích" trong buổi sớm ảm đạm và lạnh lẽo này, phải đương đầu với bao nhiêu sóng gió. Bị dồn vào chân tường, Ủy ban quân sự cách mạng chiến đấu để sống còn. “Táo bạo, táo bạo nữa, táo bạo mãi…” Hồi 5 giờ sáng, xích vệ đột nhập vào Nhà in của chính quyền thành phố, tịch thu hàng ngàn bản tuyên ngôn của Viện Đu-ma và thủ tiêu cơ quan ngôn luận chính thức của thành phố lấy tên là Bản tin của Chính quyền tự trị thành phố. Tất cả những tờ báo tư sản đang in đều bị lôi ra khỏi máy kể cả tờ Tiếng nói của người lính của Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga cũ; tuy nhiên tờ này đổi tên là Tiếng nói binh lính và cũng đã phát hành được mười vạn tờ. Bằng một giọng hằn học và thách thức, tờ báo đó viết:

Những kẻ đã lợi dụng đêm tối để hành động phản bội và đã thủ tiêu báo chí, sẽ không che đậy được mắt nhân dân. Nước Nga sẽ biết sự thật và sẽ xét xử các ngài, các ngài bôn-sê-vích ạ…! Rồi mà xem…!

Quá trưa, lúc chúng tôi đi xuôi đại lộ Nép-xki, một đám đông đứng chật cả đường trước tòa nhà Viện Đu-ma thành phố. Đó đây có vài xích-vệ và lính thủy đứng gác, lưỡi lê cắm đầu súng. Anh nào cũng bị hàng trăm người gồm nam nữ, tư chức, công chức, sinh viên, sinh viên, tiểu chủ bao vây, giơ đấm ra dọa và chửi bới. Đứng trên bậc thềm, hướng đạo sinh và sĩ quan đang phân phát báo Tiếng nói binh lính. Dưới chân thềm, một công nhân tay đeo băng đỏ, lăm

lăm khẩu súng, người run lên vì giận dữ, đang đòi họ nộp các tờ báo… Tôi nghĩ chưa bao giờ trong lịch sử lại xảy ra một việc như vậy. Một bên là một nhóm công nhân và binh lính có súng trong tay, đại diện cho cuộc khởi nghĩa thắng lợi, nhưng coi thật là khổ sở. Một bên là một đám đông tức giận lồng lộn gồm toàn một loại những kẻ buổi trưa thường dạo gót trên những vỉa hè của Đại lộ thứ Năm (*một đại lộ sang trọng ở Niu-Oóc, người qua lại là bọn giàu có – N.D.*), vừa chế nhạo, vừa chửi rủa, vừa gào thét: “Quân phản bội! Quân khiêu khích! Quân dã man!” (*nguyên văn là O-pơ-rit-sơ-ni-ki, danh từ chỉ những vệ sĩ của hoàng đế I-van hung tợn thế kỷ thứ bảy: bọn này nổi tiếng là tàn bạo – ghi chú theo bản dịch tiếng Pháp*).

Sinh viên và sĩ quan đeo băng trắng kẻ chữ đỏ “Dân vệ của Ủy ban an ninh công cộng” đứng gác cửa. Năm sáu hướng đạo sinh đi đi lại lại. Bên trong mọi người đều xôn xao. Đại úy Gom-béc, ở trên gác bước xuống, nói với chúng tôi:

- Chúng định giải tán Viện Đu-ma. Ủy viên bôn-sê-vích hiện giờ đang gặp thị trưởng.

Lúc tới trên gác, chúng tôi thấy Ri-a-da-nốp tất tả chạy ra ngoài. Ông ta đến yêu cầu Viện Đu-ma công nhận Hội đồng ủy viên nhân dân, nhưng viên viện trưởng từ chối phắt.

Trong các phòng giấy, người ta bàn tán xôn xao, chạy ngược, chạy xuôi, hò hét inh ỏi, khoa tay múa chân: nào là nhân viên chính phủ, trí thức, nhà báo, nào là phóng viên ngoại quốc, sĩ quan Pháp, Anh… Viên kỹ sư trưởng thành phố chỉ vào họ một cách đắc chí: “Các đại sứ chỉ công nhận có Viện Đu-ma là chính quyền duy nhất. Còn đối với bọn sát nhân kẻ cướp bôn-sê-vích, vấn đề thanh toán chỉ kể từng giờ. Tất cả nước Nga đi với chúng tôi…”

Trong phòng A-lếch-xăng có một cuộc họp khổng lồ. Phi-li-pốp-xki chủ tọa cuộc họp. Một lần nữa, Xcô-bê-li-ép lại lên diễn đàn giữa tiếng hoan hô để báo cáo về việc các tổ chức mới gia nhập Ủy ban: đó là Ủy ban chấp hành Xô-viết nông dân, Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga, Ủy ban trung ương quân đội, Ủy ban trung ương Hải quân, các nhóm đại biểu men-sê-vích; xã hội cách mạng và tiền tuyến tại Đại hội Xô-viết, Ủy ban trung ương các đảng men-sê-vích, xã hội cách mạng, xã hội bình dân, nhóm “Thống nhất”, Liên hiệp nông dân, các hợp tác xã, các đem-xtơ-vô, các chính quyền thành phố, Công đoàn bưu điện, Công đoàn đường sắt, Hội đồng Cộng hòa Nga, Liên hiệp các Liên hiệp, Hội liên hiệp công thương…

-… Chính quyền Xô-viết không phải là một chính quyền dân chủ mà là một chính quyền chuyên chính, và nó không phải là chuyên chính của vô sản mà là chuyên chính chống lại vô sản. Tất cả những ai đã cảm thấy hoặc có thể cảm thấy mình có tinh thần phấn khởi cách mạng đều phải gia nhập hàng ngũ chúng ta để bảo vệ cách mạng.

“Vấn đề đặt ra bây giờ không phải chỉ là chặn tay những tên mị dân vô trách nhiệm mà còn phải đấu tranh chống cuộc phản cách mạng. Nếu quả thật ở các tỉnh có một vài viên tướng định lợi dụng tình thế để tiến về Pê-tơ-rô-gơ-rát, thì điều đó càng chứng tỏ thêm rằng chúng ta phải gây một cơ sở chắc chắn cho chính phủ dân chủ, nếu không thì hết rối loạn với phía tả sẽ lại rối loạn với phía hữu…

“Quân đội thường trú ở Pê-tơ-rô-gơ-rát không thể làm ngơ được khi thấy ngoài đường phố có những người công dân mua báo Tiếng nói của người lính và những trẻ em bán báo Công nhân bị bắt bớ…

“Lúc này không phải là lúc thông qua các nghị quyết của nghị viện... Những kẻ nào không tin tưởng vào cách mạng hãy rút lui... Muốn xây dựng một chính quyền thống nhất, trước hết chúng ta phải khôi phục lại uy tín của cách mạng...

“Chúng ta hãy thề rằng một là chết hai là cứu được cách mạng!”

Mọi người trong phòng họp đứng cả lên hoan hô, mắt nảy lửa. Không thấy có mặt đại diện nào của giai cấp vô sản.

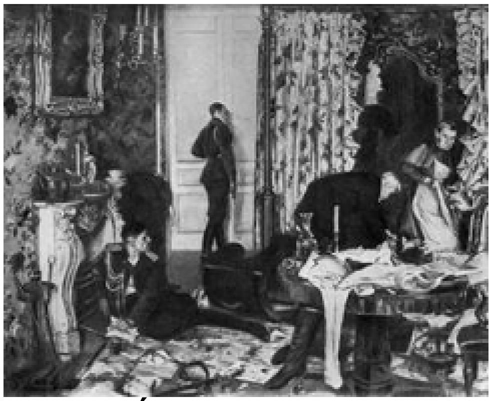

Kê-ren-xki chạy trốn. Tranh của họa sĩ G.Shegal

Tiếp đó là Vai-nơ-stai-nơ phát biểu: Chúng ta phải bình tĩnh lại và chỉ hành động khi nào dư luận quần chúng triệt để ủng hộ Ủy ban Cứu Quốc và Cứu Cách mạng: lúc đó chúng ta chuyển từ thế thủ sang thế công.

Đại điện Công đoàn đường sắt báo tin là tổ chức của y đã đề nghị thành lập một chính phủ mới và các đại biểu của tổ chức này đang thảo luận vấn đề với Xmon-ni. Một cuộc tranh luân sôi nổi nổ ra: nhóm bôn-sê-vích có được tham gia chính phủ mới không? Mác-tốp cho là phải để họ tham gia và nói: “Không thể chối cãi được rằng họ là một đảng chính trị quan trọng”. Ý kiến rất là tản mạn; cánh hữu men-sê-vích và xã hội cách mạng, cũng như bọn xã hội bình dân, các hợp tác xã và các phần tử tư sản, đều cực lực phản đối...

Một diễn giả phát biểu:

-Chúng đã phản bội nước Nga. Chúng đã gây ra nội chiến và dâng mặt trận cho bọn Đức. Phải thẳng tay tiêu diệt bọn chúng...

Xcô-bê-li-ép thì chủ trương gạt ra ngoài chính phủ cả bôn-sê-vích lẫn K.D.

Chúng tôi bắt chuyện với một đảng viên xã hội cách mạng trẻ tuổi, anh này đã rút ra khỏi Hội nghị dân chủ cùng một lúc với những người bôn-sê-vích trong cái đêm mà Xê-rê-te-li và những tên “thoả hiệp” bắt nền dân chủ Nga phải nhận một sự liên minh.

Tôi hỏi:

- Anh cũng ở đây à?

Mắt nảy lửa, y nói to:

- Phải. Tôi đã rời khỏi Đại hội cùng với đảng của tôi tối hôm thứ tư. Tôi hy sinh cuộc đời tôi trong hơn hai mươi năm nay. Không phải để đến bây giờ chịu cúi mình trước chính sách hà khắc của bọn súc sinh ấy. Phương pháp của chúng thật là không thể nào chịu được. Những chúng không thấy rằng còn có nông dân. Khi mà nông dân ra tay thì chúng sẽ bị tiêu diệt tức khắc.

- Nhưng liệu nông dân có ra tay không? Sắc lệnh ruộng đất không thoả mãn họ sao? Họ còn muốn gì nữa?

Y giận dữ:

- Ồ, Sắc lệnh ruộng đất! Thế ông có biết cái sắc lệnh ấy là cái gì không? Chính là sắc lệnh của chúng tôi, đó là nguyên xi chương trình của đảng xã hội cách mạng! Chính đảng của tôi đã thảo ra chính sách đó sau khi đúc kết một cách hết sức thận trọng những nguyện vọng của chính những người nông dân. Thật là trơ trẽn…

- Nhưng nếu đó chính là chính sách của các anh thì tại sao các anh lại phản đối? Nếu đó là nguyện vọng của nông dân thì tại sao họ lại sẽ phản đối?

- Các ông không hiểu! Các ông không nhận ra rằng nông dân sẽ thấy ngay đó chỉ là một trò bịp bợm, rằng những tên tiếm quyền ấy đã đánh cắp một bản chương trình của đảng xã hội cách mạng ư?

Tôi bắt sang chuyện khác và hỏi y rằng có thật Ca-lê-đin tiến lên phía Bắc không?

Y gật gật đầu, xoa hai tay vào nhau và nói với một vẻ vừa mãn nguyện, vừa chua chát:

- Phải. Bây giờ các ông đã thấy bọn bôn-sê-vích làm những việc gì rồi. Chúng đã gây ra cuộc phản cách mạng chống lại chúng tôi. Cách mạng thế là đi đứt! Cách mạng thế là đi đứt!

- Nhưng chắc là các anh sẽ bảo vệ cách mạng chứ?

- Tất nhiên là chúng tôi sẽ bảo vệ cách mạng tới giọt máu cuối cùng. Nhưng chúng tôi sẽ nhất định không hợp tác với bọn bôn-sê-vích…

- Thế nếu Ca-lê-đin tới Pê-tơ-rô-gơ-rát và nếu những người bôn-sê-vích đứng ra bảo vệ thành phố thì liệu các anh có đi theo họ không?

- Tất nhiên là không. Chúng tôi cũng sẽ bảo vệ thành phố, nhưng sẽ không ủng hộ bọn bôn-sê-vích. Ca-lê-đin là kẻ thù của cách mạng, nhưng bọn bôn-sê-vích cũng là kẻ thù của cách mạng.

- Giữa Ca-lê-đin và những người bôn-sê-vích thì anh thích ai hơn?

Y trả lời với một vẻ bực dọc:

- Vấn đề này không dặt ra. Tôi xin nói là cách mạng đi đứt rồi. Và bọn bôn-sê-vích là những kẻ chịu trách nhiệm. Nhưng, tại sao lại bàn tới những chuyện ấy nhỉ? Kê-ren-xki tới… Ngày kia, chúng tôi sẽ chuyển sang tấn công… Xmon-ni đã cử đại biểu đến mời chúng tôi thành lập một chính phủ mới. Bây giờ bọn tôi đã nắm được chúng rồi… Chúng hoàn toàn bất lực… Chúng tôi sẽ không hợp tác đâu…

Bên ngoài có tiếng súng nổ. Chúng tôi chạy ra cửa sổ xem. Một xích vệ, không chịu được những lời chửi nữa, đã bắn vào đám đông, trúng vào cánh tay một thiếu nữ. Chúng tôi thấy người ta khiêng nạn nhân lên một cái xe ngựa, đám đông xúm quanh tỏ vẻ tức giận, nghe rõ cả tiếng la ó om xòm. Bỗng một chiếc xe bọc sắt hiện ra ở góc đương Mi-khai-lốp-xki, súng trên xe đưa đi đưa lại. Lập tức đám người co chân chạy – dân Pê-tơ-rô-gơ-rát rất quen với việc này - nằm dài không nhúc nhích giữa phố, chồng chất lên nhau trong những cống rãnh hoặc sau những cột dây thép. Chiếc xe từ từ tiến đến tận thềm Viện Đu-ma; một người thò đầu ra ngoài ụ súng trên xe yêu cầu mọi người nộp báo Tiếng nói binh lính. Các hướng đạo sinh phá lên cười và chạy trốn vào trong Viện. Một lát sau, chiếc xe do dự, chạy quanh mấy vòng rồi đi vào đại lộ Nép-xki, tron khi đó thì đàn ông, đàn bà, lổm ngổm bò dậy và phủi bụi bám đầy quần áo…

Ở trong Viện, mọi người hốt hoảng chạy ngược chạy xuôi tìm nơi cất giấu những gói báo. Một nhà báo chạy vào trong phòng, giơ lên một tờ giấy, nói to:

- Đây là bản tuyên ngôn của Cơ-rát-xnốp!

Mọi người xúm lại xem.

- Phải đưa in ngay bản đó, ngay tức khắc để còn phân phát trong các doanh trại!

“Theo lệnh của Tổng tư lệnh quân đội, tôi được cử ra chỉ huy quân đội tập trung ở Pê-tơ-rô-gơ-rát.

Hỡi đồng bào, binh lính, những người Cô-dắc dũng cảm miền sông Đông, Cu-băng, Tơ-răng-xơ-bai-ca-li, Út-xu-ri, A-mua, I-ê-nít-xê-i, tôi gửi tới các bạn, những người đã giữ đúng lời thề quân nhân, những người đã thề không bao giờ phản lại lời thề Cô-dắc của mình. Các bạn sẽ cứu Pê-tơ-rô-gơ-rát thoát khỏi tình trạng vô chính phủ, chế độ hà khắc và nạn đói. Các bạn sẽ cứu nước Nga thoát khỏi một sự ô nhục không gì xoá bỏ nổi do một nhóm người ngu xuẩn bị hoàng đế Vin-hem dùng tiền bạc mua chuộc gây ra.

Chính phủ lâm thời mà các bạn đã thề giữ trung thành trong những ngày tháng hai vĩ đại, không phải bị lật đổ mà là bị trục

xuất bằng bạo lực. Chính phủ đó đang chuẩn bị trở lại với sự giúp đỡ của quân đội ngoài mặt trận.

Trung thành với bổn phận của mình, Hội đồng của Liên hiệp quân đội Cô-dắc đã tập trung dưới cờ tất cả quân lính Cô-dắc và, với một tinh thần vững chắc, với sự ủng hộ của toàn thể nhân dân Nga, Hội đồng đã thề phụng sự nước nhà như tổ tiên của chúng ta đã làm hồi năm 1612: trong thời kỳ rối ren khủng khiếp đó, những người Cô-dắc sông Đông đã giải phóng Mát-xcơ-va bên ngoài thì bị quân Thuỵ điển, Ba-lan và Lít-tu-a-ni đe doạ, bên trong thì bị xâu xé bởi những tranh giành nội bộ…

Tiền tuyến nhìn bọn trọng phạm này bằng con mắt ghê tởm và khinh bỉ. Những hành động cướp bóc, bạo tàn, giết người, cách đối cử theo kiểu Đức của chúng đối với các nạn nhân, tuy bị giết nhưng không chịu khuất phục đã làm cho toàn thể nhân dân xa lánh chúng.

Hỡi đồng bào, binh lính, những người Cô-dắc dũng cảm của Pê-tơ-rô-gơ-rát, hãy cử ngay đại biểu của các bạn đến gặp tôi để cho tôi phân biệt được ai là phản quốc, ai không phản quốc, để cho tôi không phải nhỡ tay làm đổ những dòng máu vô tội.”

Cũng vừa lúc đó, tin đồn từ nhóm này sang nhóm khác là xích vệ đã vây quanh nhà. Một sĩ quan tay đeo băng đỏ bước vào, và đòi gặp thị trưởng. Vài phút sau, viên sĩ quan trở ra và người ta thấy lão già Sơ-rai-đơ ở trong phòng giấy bước ra, mặt lúc đỏ dừ, lúc tái ngắt, mồm hét lớn:

- Phải triệu tập ngay tức khắc cuộc họp bất thường của Viện Đu-ma!

Trong gian phòng rộng lớn, mọi công việc ngừng cả lại.

- Mời tất cả các ủy viên Viện Đu-ma họp phiên họp bất thường!

- Có việc gì thế?

- Biết được… Chúng ta sắp bị bắt… Viện Đu-ma sắp bị giải tán… Ngoài kia người ta bắt các đại biểu.

Thôi thì đủ mọi lời bàn ra tán vào.

Trong phòng Nhi-cô-lai, tìm được một chỗ len chân vào thật là khó. Viên thị trưởng báo tin là quân đội đã gác tất cả các cửa, nội bất xuất, ngoại bất nhập, và một ủy viên đã dọa bắt và giải tán Viện Đu-ma. Các ủy viên và cả các người dự thính nhao nhao phản đối. Không một quyền lực nào có thể giải tán được chính quyền thành phố do tuyển cử tự do bầu ra: cá nhân thị trưởng và tất cả các ủy viên là bất khả xâm phạm; bọn người tàn bạo, khiêu khích, tay sai của Đức, sẽ không bao giờ được công nhận; còn giải tán chúng ta thì cứ bước qua xác chúng ta mới chiếm được phòng này; cũng như các nghị viện thời La-mã xưa, chúng ta đường hoàng chờ bọn man di đó tới.

Hàng loạt nghị quyết được thông qua: nghị quyết đòi điện các tin tức tới các Đu-ma và các dem-xtơ-vô toàn nước Nga; nghị quyết cho rằng thị trưởng hay chủ tịch Viện Đu-ma không thể nào đặt quan hệ được với các đại diện của Ủy ban quân sự cách mạng hoặc của cái gọi là Hội đồng ủy viên nhân dân; nghị quyết ra một bản thông cáo khác kêu gọi nhân dân Pê-tơ-rô-gơ-rát đứng lên bảo vệ chính quyền thành phố do họ đã bầu ra; nghị quyết đòi Viện Đu-ma họp liên tục…

Trong thời gian đó, một ủy viên tới báo tin là đã gọi dây nói cho Xmon-ni, và Ủy ban quân sự cách mạng đã trả lời là không hề ra lệnh bao vây Viện Đu-ma, còn quân đội sẽ được lệnh rút lui…

Lúc chúng tôi xuống thang thì thấy Ri-a-da-nốp cuống cuồng chạy như bay từ cửa chính vào. Tôi hỏi:

- Ông có định sắp sửa giải tán Viện Đu-ma không?

- Trời! Không! Thật là một sự hiểu lầm: Ban sáng tôi nói với ông thị trưởng là sẽ không ai đụng đến Viện Đu-ma đâu…

Trong buổi hoàng hôn xuống dần, lính xe đạp xếp thành hai hàng từ đại lộ Nép-xki đi tới, súng lủng lẳng trên vai. Họ đỗ xe lại; dân chúng xúm quanh tới tấp hỏi. Một lão già béo ị, mồm ngậm điếu xì-gà, hỏi:

- Các anh là ai? Ở đâu tới đây?

- Đạo quân thứ 12. Từ mặt trận tới. Chúng tôi tới để ủng hộ các Xô-viết chống lại bọn tư sản chó chết!

Những tiếng kêu giận dữ nổi lên:

- À! Ra bọn này là bọn hiến binh bôn-sê-vích, bọn Cô-dắc bôn-sê-vích!

Một viên sĩ quan nhỏ bé mặc áo da, từ trên thềm chạy xuống thì thầm vào tai tôi:

- Quân đội thường trú xoay chiều rồi! Bọn bôn-sê-vích bắt đầu đi vào chỗ chết. Ông có muốn xem cảnh nước triều rút không? Theo tôi!

Rồi y rảo bước đi vào phố Mi-khai-lốp-xcai-a. Chúng tôi theo sau.

- Trung đoàn nào đấy?

- Bọn Bơ-rô-nê-vích!...

Thật là gay go. Lính Bơ-rô-nê-vích là lính xe thiết giáp, khâu chính của tình hình lúc đó; ai nắm được đội quân này thì làm chủ được thành phố.

- Các ủy viên Ủy ban Cứu quốc và Cứu Cách mạng và Viện Đu-ma đã nói chuyện với họ. Hiện nay họ đang họp để quyết định…

- Quyết định gì? Quyết định xem đứng về phe nào á?

- Ồ, không. Làm theo kiểu ấy không xong. Không bao giờ họ chống lại bọn bôn-sê-vích đâu. Họ sẽ bỏ phiếu xem có đứng trung lập không, và lúc đó, thì các học sinh sĩ quan và quân Cô-dắc sẽ…

Cửa vào trường tập đua ngựa rộng lớn Mi-khai-lốp-xki mở toang. Hai người lính gác định cản chúng tôi lại, nhưng chúng tôi cứ giả điếc bước vội qua. Bên trong gian nhà rộng lớn chỉ có một ngọn đèn điện tù mù treo sát nóc: những chiếc cột cao vút và những hàng cửa sổ bị chìm trong bóng tối; xung quanh có những hình thù lờ mờ của những chiếc xe bọc sắt trông như những con quái vật. Một chiếc đỗ ở giữa nhà ngay dưới những ngọn đèn, xung quanh có chừng hai nghìn binh lính mặc quân phục sẫm màu. Họ đứng lọt thỏm trong cái gian nhà rộng thênh thang này. Có chừng mười hai người gồm sĩ quan, chủ tịch các Ủy ban binh lính, diễn giả, đứng cheo leo trên nóc chiếc xe, và trên ụ sáng có một quân nhân đang diễn thuyết. Đó là Khan-giô-nốp, đã từng làm chủ tịch Đại hội Bơ-rô-nê-vích toàn Nga mùa hè vừa qua. Mềm mại và lịch sự trong chiếc áo da mang lon trung úy, Khan-giô-nốp hùng hồn bảo vệ chủ trương trung lập:

- Việc những người Nga lại đi giết những người Nga anh em của họ là một điều ghê tởm. Không được để xảy ra nội chiến giữa những người lính đã cùng nhau sát cánh chống lại Nga hoàng và đã đánh bại quân thù bên ngoài trong những trận chiến đấu mà lịch sử sẽ ghi nhớ. Những người quân nhân chúng ta có dính dáng gì đến những cuộc tranh chấp của các đảng phái chính trị? Tôi không có ý muốn nói rằng Chính phủ lâm thời là một chính phủ dân chủ: không, chúng ta không muốn có một sự liên minh nào với giai cấp tư sản. Nhưng chúng ta phải có một chính phủ của nền dân chủ thống nhất, nếu không thì nước Nga sẽ bị tiêu diệt! Với một chính phủ như vậy, không cần thiết có nội chiến và có cảnh huynh đệ tương tàn nữa.

Những lời nói đó nghe có lý, và cả gian nhà rộng lớn vang lên những tràng vỗ tay và tiếng hoan hô.

Một người lính leo lên nóc xe, mặt nhợt nhạt, dúm dó. Anh ta hét to:

- Các đồng chí! Tôi từ mặt trận Ru-ma-ni về đây để nói với tất cả các đồng chí: phải có hòa bình, hòa bình tức khắc! Bất cứ ai có thể mang lại hòa bình cho chúng ta, dù là bôn-sê-vích hay cái chính phủ mới này, chúng ta cũng sẽ theo. Hòa bình! Chúng tôi ở ngoài mặt trận không thể chiến đấu được nữa. Chúng tôi chẳng muốn đánh người Đức, cũng chẳng muốn đánh người Nga!

Nói rồi anh ta nhảy xuống đất.

Trong gian nhà nổi lên một tiếng rì rầm, nghẹn ngào và đau xót, và đến khi một tên men-sê-vích "đến cùng" lên phát biểu sau, nói rằng chiến tranh chỉ có thể kết thúc khi nào Đồng minh thắng trận, thì một làn sóng công phẫn nổi lên

Có tiếng giận dữ:

- Thật đặc giọng lưỡi Kê-ren-xki.

Một đại biểu Viện Đu-ma lên bênh vực cho chủ trương trung lập. Mọi người vừa nghe vừa xì xào bàn tán với một vẻ khó chịu, họ cảm thấy đây không phải là một người của họ.

Tôi chưa bao giờ nhìn thấy những con người cố gắng tới mức như vậy để hiểu rõ sự việc và chọn con đường đi. Họ đứng yên không nhúc nhích, nhìn chằm chằm vào diễn giả, trông thật ghê sợ, đôi lông mày nhíu lại vì cố gắng suy nghĩ, mồ hôi đầm đìa trên trán, toàn những người vạm vỡ, cao lớn, với đôi mắt trong sáng của trẻ thơ và bộ mặt của những tráng sĩ trong những thiên anh hùng ca…

Tiếp theo là một đảng viên bôn-sê-vích, một người của đơn vị họ, lên phát biểu bằng một giọng đầy giận dữ và căm hờn. Cũng như đối với diễn giả trước, họ không tán thành ý kiến của anh này. Những người vừa lên phát biểu không hợp với trạng thái tinh thần của họ. Trong lúc này, óc họ thoát ra khỏi nhưũng ý nghĩ tầm thường, họ đang nghĩ tới nước Nga, tới xã hội chủ nghĩa, tới thế giới, tưởng chừng như cách mạng còn hay mất là do họ quyết định…

Hết người này tới người khác phát biểu, thính giả lúc thì im bặt, lúc thì hoan hô, lúc thì hò hét; vấn đề đặt ra là: hành động hay trung lập? Khan-giô-nốp lại lên phát biểu, giọng nói quyến rũ và ngọt ngào. Nhưng mặc dầu y thao thao bất tuyệt về hòa bình, chẳng phải y là một sĩ quan và một tên “đến cùng” đó sao? Một công nhân đảo Va-xi-li lên phát biểu và bị chặn bằng câu:

- Này anh công nhân, có phải anh sẽ mang lại hòa bình cho chúng tôi không?

Đứng cạnh chúng tôi có một bọn phá thối, đa số là sĩ quan, chuyên hoan hô những ai bênh vực chủ trương trung lập. Chúng luôn mồm hò hét: “Khan-giô-nốp! Khan-giô-nốp!” và húyt còi đả kích mỗi khi có một diễn giả bôn-sê-vích muốn phát biểu.

Bỗng nhiên trên nóc xe thấy các đại biểu Ủy ban và các sĩ quan vung tay múa chân, thảo luận sôi nổi. Mọi người bèn hỏi xem có chuyện gì, rồi tất cả cái khối người đông đảo ấy bắt đầu chuyển động. Một người lính bị một tên sĩ quan giữ lại đã vùng ra được và giơ tay lên, mồm la lớn:

- Các đồng chí! Đồng chí Cơ-ri-len-cô có mặt tại đây và muốn nói chuyện với chúng ta.

Các thứ tiếng hoan hô, húyt còi, hò hét nổi lên cùng một lúc: “Để đồng chí ấy phát biểu… Cút đi!...”

Trong khi đó, người thì kéo, kẻ thì đẩy vị ủy viên nhân dân phụ trách quân sự giúp ông leo lên xe. Lên tới nơi, ông đứng một lát rồi đi lại gần mũi xe, hai tay chống cạnh sườn, tươi cười nhìn quanh một lượt. Cơ-ri-len-cô người thấp lùn, đầu trần mặc quân phục không có phù hiệu.

Bọn phá thối bên cạnh tôi luôn mồm hò hét:

- Khan-giô-nốp! Chúng tôi muốn nghe Khan-giô-nốp! Đả đảo! Câm đi! Đả đảo tên phản bội!

Tất cả mọi người đều tức sôi lên và tiến về phía chúng tôi như những tảng băng bắt đầu lở từ trên núi xuống. Có những người to lớn, lông mày rậm, lách qua đám đông, tiến tới phía chúng tôi, quát to:

- Thằng nào phá rối cuộc mít-tinh của chúng tao? Thằng nào húyt còi ở đây?

Bọn phá rối bị giải tán một cách chẳng dịu dàng tí nào. Chúng vội vã cút thẳng và không thấy tụ tập lại nữa…

Cơ-ri-len-cô bắt đầu nói, giọng khàn khàn, mỏi mệt:

- Các đồng chí binh lính! Tôi rất tiếc không nói được nhiều bởi vì đã bốn đêm nay, tôi không được chợp mắt lúc nào… Tôi không cần phải nói với các đồng chí rằng tôi là một người lính. Tôi không cần phải nói với các đồng chí rằng tôi muốn hòa bình. Điều mà tôi phải nói với các đồng chí là đảng bôn-sê-vích, một đảng đã đưa cuộc cách mạng của công nhân và binh lính đến thắng lợi với sự giúp đỡ của các đồng chí và của tất cả các đồng chí anh dũng đã vĩnh viễn lật đổ chính quyền của giai cấp tư sản khát máu, đã hứa hòa bình cho nhân dân các nước và việc đó đã được thi hành ngay ngày hôm nay rồi (*tiếng hoan hô dậy đất*). Người ta yêu cầu các bạn trung lập, trong khi bọn học sinh sĩ quan và bọn Tiểu đoàn quyết tử, là những kẻ không bao giờ trung lập, bắn giết chúng tôi trong các phố xá và rước Kê-ren-xki, hoặc có thể là một tên đồng bọn nào khác, về Pê-tơ-rô-gơ-rát. Ca-lê-đin thì đang tiến quân từ phía sông Đông tới, Kê-ren-xki thì từ mặt trận về, Coóc-ni-lốp đang tập hợp “Sư đoàn hung ác” để tái diễn vụ âm mưu hồi tháng 8 vừa qua. Tất cả những bọn men-sê-vích và xã hội cách mạng đang kêu gọi các đồng chí ngăn cản nội chiến xảy ra, nhưng thử hỏi xem chúng đã bằng cách nào giữ được chính quyền nếu không phải là bằng cách gây ra nội chiến, cuộc nội chiến đó đã kéo dài từ hồi tháng 7, và trong cuộc nội chiến đó chúng đã luôn luôn đứng về phe giai cấp tư sản cũng như hiện nay chúng đang ở trong phe đó?

"Làm thế nào để có thể thuyết phục được các đồng chí một khi các đồng chí đã quyết định rồi? Vấn đề đặt ra rất là đơn giản. Một bên là bọn Kê-ren-xki, Ca-lê-đin, Coóc-ni-lốp, men-sê-vích, xã hội cách mạng, K.Đ, Viện Đu-ma, các sĩ quan… Bọn chúng nói với chúng ta rằng mục đích của chúng là tốt. Một bên là công nhân, binh lính và thủy thủ, bần nông. Chính phủ ở trong tay các đồng chí. Các đồng chí là chủ. Nước Nga vĩ đại là của các đồng chí. Các đồng chí có định đem hiến nó đi không?"

Quả thực Cơ-ri-len-cô phải cố gắng lắm mới đứng vững mà nói được và qua giọng nói mệt mỏi, người ta thấy cả một sự chân thành sâu xa trong những lời phát biểu. Cuối cùng người ông lảo đảo và gần như muốn ngã; hàng trăm cánh tay giơ lên đỡ ông xuống và trong gian nhà rộng lớn vang dậy tiếng hoan hô.

Khan-giô-nốp định nói nữa nhưng những tiếng hò hét nổi lên: "Biểu quyết! Biểu quyết!" Cuối cùng, y đành phải thôi và đọc nghị quyết đề nghị những người Bơ-rô-nê-vích rút đại biểu của mình ra khỏi Ủy ban quân sự cách mạng và tuyên bố giữ trung lập trong cuộc nội chiến hiện tại. Những ai tán thành nghị quyết đứng về bên phải, ai không tán thành đứng về bên trái. Có một lúc do dự và chờ đợi, rồi đám người bắt đầu đi sang bên trái mỗi lúc một nhanh hơn, vừa đi vừa xô đẩy nhau; hang trăm người lính vạm vỡ họp thành một khối dày đặc bước trên sàn nhà bẩn thỉu, trong ánh đèn lờ mờ. Cạnh chỗ chúng tôi đứng có chừng dăm chục người đứng trơ ra đấy, khăng khăng tán thành bản nghị quyết, và khi những tiếng hò reo thắng lợi làm rung chuyển cả mái nhà, họ quay gót bước nhanh ra khỏi gian nhà – và đối với một số người trong bọn thì thế cũng là bước luôn ra khỏi ngưỡng cửa cách mạng…

Tới đây độc giả hãy tưởng tượng cảnh đấu tranh như vậy diễn ra trong tất cả các doanh trại thành phố, tại các quận, tại khắp mặt trận, trong toàn nước Nga. Hãy tưởng tượng có những người như Cơ-ri-len-cô ở trong các trung đoàn, ngày đêm không ngủ, chạy hết nơi này đến nơi khác để tranh luận, đe doạ, cầu khẩn. Và hãy tưởng tượng cũng những cảnh đó đã diễn ra trong khắp các trụ sở, công đoàn, trong nhà máy, làng xóm, trên các chiến hạm phân tán khắp nơi của hạm đội Nga; hãy tưởng tượng cảnh hàng chục vạn người dân Nga trong toàn quốc, công nhân, nông dân, binh lính, thủy thủ, mắt dán vào các diễn giả, đầu óc căng thẳng suy nghĩ để tìm hiểu và lựa chọn đường đi, và cuối cùng đã quyết định một cách nhất trí như vậy đó. Cách mạng Nga đã diễn ra như thế đấy…

Tại Xmon-ni, Hội đồng ủy viên nhân dân mới thành lập cũng làm việc liên tục. Sắc lệnh đầu tiên đang in để đến tối còn mang phân phát khắp nơi trong thành phố và đóng gói gửi tàu về miền Nam và Miền Đông:

Nhân danh Chính phủ nước Cộng hòa Nga do Đại hội Đại biểu Công nhân và binh lính toàn Nga bầu ra với sự tham gia của các đại biểu nông dân, Hội đồng ủy viên nhân dân ra sắc lệnh:

1 - Cuộc bầu cử Hội nghị lập hiến sẽ được tổ chức vào ngày đã quy định, tức là ngày 12 tháng 11

2 - Tất cả các ban bầu cử, các cơ quan địa phương thành phố, các Xô-viết đại biểu công nông binh và các tổ chức binh lính ngoài mặt trận phải hết sức cố gắng bảo đảm cho cuộc bầu cử được tự do và hợp pháp vào ngày đã định

Thay mặt Chính phủ nước Cộng hòa Nga
Chủ tịch Hội đồng ủy viên nhân dân
Vơ-la-đi-mia U-LI-A-NỐP LÊ-NIN

Tại tòa nhà Viện Đu-ma thành phố, sự hoạt động vẫn rất sôi nổi. Khi chúng tôi tới thì thấy một ủy viên Hội đồng Cộng hòa đang phát biểu. Y nói rằng Hội đồng không hề tự cho là đã giải tán mà chỉ cho rằng chưa có thể tiếp tục công việc được cho đến khi tìm được một địa điểm họp mới. Trong khi đó, ủy ban lãnh đạo của Hội đồng đã quyết định toàn thể gia nhập Ủy ban Cứu quốc và Cứu Cách mạng. Tiện thể, tôi xin nói thêm rằng đây là lần cuối cùng mà lịch sử nói đến Hội đồng Cộng hòa Nga...

Tiếp đến một loạt các đại biểu các bộ, Công đoàn đường sắt, Công đoàn Bưu điện, theo thường lệ, lên nhắc đi nhắc lại tới lần thức một trăm quyết tâm không làm việc cho bọn tiếm quyền bôn-sê-vích. Một học sinh sĩ quan đã có mặt ở Cung điện Mùa Đông lên giọng hùng hồn tả cảnh về sự chiến đấu anh dũng của hắn và về thái độ đáng xấu hổ của xích-vệ. Mọi người đều nhắm mắt tin theo. Một người đọc to một bài đăng trong tờ báo xã hội cách mạng Ý nguyện của nhân dân; bài báo nói rằng những thiệt hại ở Cung điện Mùa Đông lên tới 500 triệu rúp và tả lại những cảnh hôi của, phá phách với nhiều chi tiết ly kỳ.

Thỉnh thoảng lại có tin tức nhận được bằng điện thoại đưa tới: bốn bộ trưởng xã hội được tha; Cơ-ri-len-cô đã tới pháo đài Pi-tơ-Pôn để báo cho đô đốc Véc-đê-rép-xki biết rằng bộ Hải quân không còn ai làm việc cả và yêu cầu đô đốc vì nước Nga mà ra nhận nhiệm vụ dưới sự kiểm sát của Hội đồng ủy viên nhân dân, và vị lão tướng đã nhận lời… Kê-ren-xki đang từ Gát-si-na tiến về phía Bắc, và đi tới đâu thì quân bôn-sê-vích tháo chạy tới đó; Xmon-ni đã ra một sắc lệnh khác cho các Đu-ma thành phố có thêm quyền hạn về vấn đề tiếp tế lương thực. Hành động “láo xược” này đã gây ra một sự phẫn nộ. Chính Lê nin, tên tiếm quyền, tên bạo chúa, kẻ đã cho ủy viên đến chiếm xưởng xe của thành phố, xông xáo vào các kho của thành phố và can thiệp vào công việc của Ủy ban tiếp tế và vào việc phân phối thực phẩm, tên này đã dám tự ý quy định quyền hạn của một chính quyền thành phố tự do, độc lập, tự trị. Một đại biểu vung nắm tay lên đề nghị cắt tiếp tế lương thực cho thành phố nếu bọn bôn-sê-vích dám cả gan can thiệp vào Ủy ban tiếp tế… Một diễn giả khác, đại diện cho Ủy ban tiếp tế đặc biệt, báo cáo tình hình lương thực rất nguy ngập và yêu cầu cử các phái viên đi để thúc đẩy các chuyến tàu chở ngay lương thực tới!

Đê-đô-nen-cô bằng một giọng bi đát báo tin rằng quân đội thường trú có thái độ ngả nghiêng: trung đoàn Xê-mê-nốp đã quyết định tuân theo lệnh của đảng xã hội cách mạng; toàn thể thủy thủ các tàu phóng ngư lôi trên sông Nê-va thì lừng chừng. Lập tức bảy đại biểu được cử ra làm công tác tuyên truyền trong quân đội…

Tiếp đến lão thị trưởng bước ra diễn đàn:

- Các đồng chí và đồng bào! Tôi vừa được tin rằng tính mệnh các tù nhân ở Pi-tơ-Pôn bị đe doạ. Mười bốn học sinh sĩ quan trường Páp-lốp đã bị bọn bôn-sê-vích lột quần áo và tra tấn. Một người đã hoá điên. Chúng còn dọa giết các bộ trưởng!

Sự công phẫn và ghê tởm như một cơn gió lốc nổi dậy, và trở nên càng mãnh liệt khi một người đàn bà thấp lùn mập mạp, mặc một bộ y phục màu xám, xin phát biểu bằng một giọng nói đanh thép. Đó là Vê-ra Xlát-xcai-a, một người cách mạng lão thành và là ủy viên bôn-sê-vích trong Viện Đu-ma. Bà ta nói, nét mặt không thay đổi trước những lời chửi rủa như mưa rào:

- Thật là một sự bịa đặt và khiêu khích! Chính phủ công nông đã thủ tiêu tội tử hình và không thể để cho những hành động như vậy xảy ra được. Chúng tôi yêu cầu điều tra ngay việc này: nếu có phần nào đúng sự thực thì chính phủ sẽ có những biện pháp kiên quyết!

Một ủy ban gồm đại biểu tất cả các đảng phái được chỉ định ngay lập tức và được cử tới Pi-tơ-Pôn để điều tra cùng với thị trưởng. Trong lúc chúng tôi đi theo ủy ban đó thì Viện Đu-ma lại cử ra một ủy ban nữa đi gặp Kê-ren-xki để tìm cách tránh một cuộc đổ máu khi y kéo vào thủ đô…

Nửa đêm. Chúng tôi bịa ra chuyện này chuyện khác và đi lọt trạm gác ở cổng pháo đài; dưới ánh điện lờ mờ và thưa thớt, chúng tôi men theo nhà thờ trong đó có những ngai mộ của các nhà vua, đi dưới mũi tên vàng và chiếc đồng hồ chuông tháng này qua tháng khác vẫn tiếp tục đánh bài “Cầu Chúa phù hộ cho Nga hoàng chúng tôi” vào lúc trưa… Quang cảnh vắng tanh; hầu hết các cửa sổ không có ánh đèn. Thỉnh thoảng, chúng tôi lại va vào một người đi chập choạng trong đêm tối, và mỗi khi chúng tôi hỏi thì lại được nghe câu trả lời: “Tôi không biết”.

Bên trái chúng tôi sừng sững một khối đen sì, đó là pháo đài Tơ-ru-het-xcôi, ngôi nhà mồ ở đó biết bao nhiêu chiến sĩ tự do đã bỏ mạng, hoặc đã phát điên dưới thời Nga hoàng; cũng ở đó, trước đây Chính phủ lâm thời đã giam cầm các bộ trường của Nga hoàng, và tới nay thì những người bôn-sê-vích lại giam cầm các bộ trưởng của Chính phủ lâm thời.

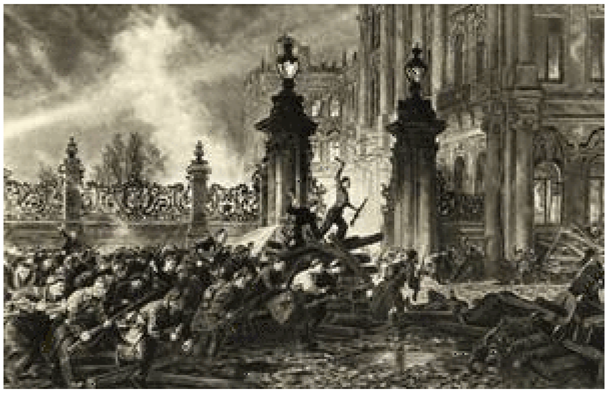

Tấn công Cung điện Mùa Đông. Tranh của họa sĩ N.Kochergin

Một thủy thủ coi bộ dễ tính đưa chúng tôi tới phòng giấy của viên chỉ huy ở trong một gian nhà nhỏ gần Nhà đúc tiền. Trong một gian phòng ấm cúng và khói um có dăm sáu anh vừa xích vệ, vừa binh lính, vừa thủy thủ, ngồi chơi; hơi trong chiếc xa-mô-va (*Ấm nước trà, thường bằng đồng hay bằng bạc – N.D.*) bốc lên làm gian phòng thêm vui. Họ tiếp đón chúng tôi rất niềm nở, và mời chúng tôi uống trà. Họ cho hay rằng viên chỉ huy đi vắng vì đang phải đi theo một ủy ban gồm những tên “phá hoại” của Viện Đu-ma thành phố; bọn này cứ khăng khăng là tất cả các học sinh sĩ quan đang bị thủ tiêu. Điều đó đối với họ như chuyện khôi hài. Một người nhỏ bé, đầu hói, trông có vẻ tay ăn chơi, ngồi ở một mé gian phòng. Y mặc một chiếc áo đuôi tôm, ngoài khoác một cái áo bằng lông đắt tiền, vừa nhấm nhấm bộ râu, vừa nhìn xung quanh như một con chuột bị đuổi bắt. Y vừa bị tóm. Một xích vệ nhìn y một cách lơ đãng và cho hay rằng y giữ một chức vụ bộ trưởng hay gì gì đó… Anh chàng nhỏ bé đó hình như không nghe thấy gì hết, vẻ sợ hãi lộ ra trên nét mặt, tuy rằng những người ngồi trong phòng không tỏ vẻ thù hằn gì đối với y.

Tôi tiến lại gần và hỏi y bằng tiếng Pháp. y trịnh trọng nghiêng mình và đáp lại:

- Tôi là bá tước Tôn-xtôi. Tôi không hiểu tại sao lại bị bắt. Tôi đang đi qua cầu Tơ-rô-ít-xki để về nhà thì hai người trong bọn… các người này đã giữ tôi lại. Trước đây, tôi có làm ủy viên Chính phủ lâm thời tại bộ Tổng tham mưu, nhưng tôi không hề có chân trong chính phủ.

Một người lính thủy nói:

- Thôi thả hắn ra. Hắn chẳng làm gì hại đâu.

Người lính đã giải hắn đáp:

- Không được, phải hỏi chỉ huy cái đã.

Người lính thủy cười khẩy nói:

- Ôi dào! Hỏi chỉ huy! Thế anh làm cách mạng để làm gì? Để lại vẫn phải theo lệnh các sĩ quan à?

Một viên chuẩn úy của trung đoàn Páp-lốp-xki kể lại cho chúng tôi nghe cuộc khởi nghĩa nổ ra như thế nào:

- Đêm mồng 6, trung đoàn tôi thường trực tại bộ Tổng tham mưu. Tôi và một vài đồng chí gác. I-van Páp-lô-vích và một đồng chí – tôi quên mất tên - đứng nấp sau màn che cửa sổ phòng họp của bộ Tổng tham mưu. Họ nghe lỏm được khối chuyện, chẳng hạn chuyện bộ tham mưu ra lệnh điều các học sinh sĩ quan ở Gát-si-na tới Pê-tơ-rô-gơ-rát trong đêm hôm đó, ra lệnh cho bọn Cô-dắc chuẩn bị sẵn sàng để sáng hôm sau tiến quân, ra lệnh phải chiếm các địa điểm chính trong thành phố trước lúc sáng trời. Rồi lại còn vấn đề mở các cầu. Khi họ nghe thấy bộ tham mưu bàn tới việc bao vây Xmon-ni thì I-van Páp-lô-vích không thể đứng yên nghe được nữa. Lợi dụng lúc đó có nhiều người qua lại, anh ta lẻn ra khỏi chỗ nấp và xuống buồng gác, còn đồng chí kia thì vẫn ở lại để nghe.

“Tôi bắt đầu nghi ngờ có âm mưu gì đây. Chốc chốc lại có những chuyến xe ô tô chở đầy sĩ quan tới và tất cả các bộ trưởng đều có mặt. I-van Páp-lô-vích kể lại với tôi những điều anh ta nghe lỏm được. Lúc đó là hai giờ rưỡi sáng. Đồng chí bí thư Ủy ban trung đoàn có mặt tại đó. Chúng tôi bèn thuật lại cho đồng chí nghe và hỏi xem phải làm gì. Đồng chí đó bảo: “Ai ra vào bắt tất!”. Chúng tôi đã chấp hành lệnh đó. Trong một tiếng đồng hồ, chúng tôi đã bắt được một số sĩ quan, hai bộ trưởng và đưa chúng thẳng tới Xmon-ni. Nhưng Ủy ban quân sự cách mạng chưa sẵn sàng và không biết làm gì, rồi sau đó, chúng tôi được lệnh để mặc cho bọn chúng đi lại tự do, không bắt một ai nữa. Chúng tôi bèn ba chân bốn cẳng chạy tới Xmon-ni và phải mất đến một tiếng đồng hồ mới làm cho các đồng chí ở đấy hiểu được rằng tình hình như vậy tức là chiến tranh. Chúng tôi trở về bộ tham mưu vào lúc năm giờ sáng; hầu hết bọn chúng đã cút rồi. Tuy vậy cũng tóm được vài tên, và quân đội thường trú cũng đã sẵn sàng chiến đấu…”

Một anh xích vệ ở đảo Vát-xi-li vừa cười vừa thuật lại rất tỉ mỉ sự việc xảy ra ở quận của anh ta trong ngày khởi nghĩa vĩ đại:

- Chúng tôi không có súng máy và cũng không có cách nào xin Xmon-ni được. đồng chí Đan-kin, ủy viên Đu-ma khu, sực nhớ ra rằng trong phòng họp của tòa thị chính có một khẩu súng máy bắt được của bọn Đức. Thế là đồng chí đó, tôi và một đồng chí nữa vội vàng đến lấy. Tại đó, bọn men-sê-vích và xã hội cách mạng đang họp. Chúng tôi đẩy cửa xông vào. Chúng có chừng mười lăm tên ngồi quanh bàn, còn chúng tôi chỉ có ba người. Khi thấy chúng tôi, bọn đó ngừng bặt và nhìn chúng tôi chằm chằm. Chúng tôi cứ đi thẳng tới chỗ để súng và tháo súng ra. Đồng chí Đan-kin vác một bộ phận, còn bao nhiêu là phần tôi, rồi chúng tôi cứ thế đi ra chẳng ai nói với ai một câu.

Người kể chuyện thứ ba là một anh lính thủy. Anh ta hỏi mọi người:

- Các đồng chí có biết chúng tôi đã chiếm Cung điện Mùa Đông như thế nào không? Vào khoảng mười một giờ trưa, chúng tôi khám phá ra rằng không còn một tên học sinh sĩ quan nào ở phía sông Nê-va. Chúng tôi bèn phá cửa và từng người một hoặc từng tốp nhỏ một, chúng tôi tiến vào theo nhiều lối cầu thang. Lên tới đầu cầu thang thì chúng tôi bị bọn học sinh sĩ quan chộp được và bị tước vũ khí. Nhưng đồng ngũ của chúng tôi tiếp tục kéo tới, và cuối cùng quân chúng tôi đông hơn. Thế là tới lượt chúng tôi tước vũ khí của bọn học sinh sĩ quan …

Giữa lúc đó thì viên chỉ huy về. Đó là một hạ sĩ quan trẻ tuổi, trông vẻ niềm nở, cánh tay bị thương phải đeo băng, mắt thâm quầng vì thiếu ngủ. Thoạt đầu, anh ta nhìn ngay vào tên tù; thấy vậy, tên này vội trình bày sự tình.

Viên chỉ huy ngắt lời:

- A, phải rồi, anh là một trong số những tên trong ủy ban không chịu giao bộ tham mưu cho chúng tôi chiều hôm thứ tư vừa rồi. Tuy nhiên, chúng tôi không cần đến anh đâu. Xin lỗi…

Rồi anh ta mở cửa và ra hiệu cho bá tước Tôn-xtôi đi ra. Một số đông binh lính, nhất là các xích vệ, lẩm bẩm phản đối. Riêng anh lính thủy thì nói một cách đắc chí:

- Đó, tớ nói có sai đâu!

Sau đó, hai người lính báo cáo với viên chỉ huy rằng họ được đơn vị bảo vệ pháo đài cử đến để có ý kiến. Họ có ý kiến phản đối việc cho tù binh được hưởng khẩu phần ngang với lính gác trong lúc lương thực chỉ còn đủ để khỏi chết đói mà thôi: “Tại sao lại đối xử với bọn phản cách mạng quá tốt như vậy?”

Viên chỉ huy trả lời:

- Chúng ta là những người cách mạng chứ không phải là quân ăn cướp, các đồng chí ạ.

Rồi anh ta quay về phía chúng tôi. Chúng tôi bèn nói với anh ta là có tin đồn rằng học sinh sĩ quan giam tại đây bị tra tấn và tính mệnh các bộ trưởng bị đe doạ. Rồi chúng tôi xin cho đi thăm tù nhân để sau đó có thể kể lại cho thế giới biết sự thật.

Viên hạ sĩ quan trẻ tuổi đáp lại, vẻ bực dọc:

- Không được. Tôi không muốn làm rầy các tù nhân nữa. Vừa mới rồi tôi đã phải đánh thức họ dậy và họ cứ đinh ninh là chúng tôi đến dể khử họ. Chúng tôi đã thả gần hết các học sinh sĩ quan và đến mai thì thả nốt số còn lại.

Nói rồi, anh ta quay ngoắt đi.

- Vậy chúng tôi có thể gặp Ủy ban của Viện Đu-ma được chăng?

Viên chỉ huy rót nước chè vào cốc, gật đầu nói một cách uể oải:

- Ủy ban hiện giờ còn ở ngoài hành lang.

Thật vậy, bên ngoài thấy các ủy viên đang xúm quanh viên thị trưởng bàn tán sôi nổi, dưới ánh sáng yếu ớt của ngọn đèn dầu.

Tôi nói:

- Thưa ông thị trưởng, chúng tôi là những phóng viên Mỹ Xin ông chính thức cho biết kết quả của cuộc điều tra.

Viên thị trưởng nhìn chúng tôi với một vẻ đường bệ rồi chậm rãi nói:

- Những lời đồn đại đều không đúng sự thật. Trừ những việc xảy ra trong lúc đi đường tới đây, các bộ trưởng đều được đối đãi rất tử tế. Còn các học sinh sĩ quan thì không hề bị một ai đánh đập…

Quá nửa đêm, thành phố vắng ngắt. Dọc đại lộ Nép-xki tối om, quân lính trùng trùng điệp điệp lặng lẽ kéo đi giao chiến với Kê-ren-xki. Trong những phố hẻm tối om, xe ô tô đèn pha tắt ngấm qua lại. Tại nhà số 6 phố Phông-tan-Ca-lê-đin, trụ sở Xô-viết nông dân, tại một gian phòng nào đó của một ngôi nhà đồ sộ ở đại lộ Nép-xki, và tại Trường kỹ sư, đang có những hoạt động ngấm ngầm. Viện Đu-ma sáng trưng…

Tại Xmon-ni, những phòng làm việc của Ủy ban quân sự cách mạng dường như lóe ra những tia chớp, hệt như một chiếc máy phát điện chạy với một cường độ quá mức…

Chương bảy. Mặt trận cách mạng

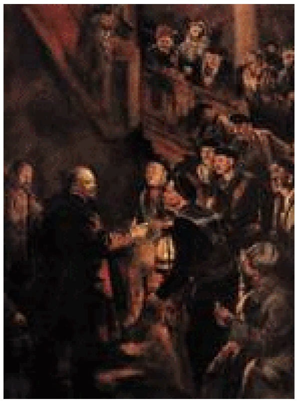

Thứ bảy, ngày 10 tháng 11…

HỠI ĐỒNG BÀO!

Ủy ban quân sự cách mạng tuyên bố không tha thứ một sự vi phạm nào đối với trật tự cách mạng.

Các hành vi ăn cắp, ăn cướp, cầm võ khí đánh người, hoặc mưu đồ tàn sát đều bị nghiêm trị…

Theo gương công xã Pa–ri, Ủy ban sẽ thẳng tay tiêu diệt mọi kẻ ăn cướp hoặc phá rối trật tự…

Thành phố yên ổn. Không ai bị cướp bóc; cả đến say rượu, đánh nhau cũng không có. Đêm đến, các đội tuần tra võ trang đi tuần trong các phố yên lặng; ở các ngả đường, binh lính và xích vệ ngồi quanh những đống lửa nhỏ, cười hát. ban ngày, người ta xúm đông trên vỉa hè để nghe những cuộc trang luận sôi nổi và kéo dài giữa sinh viên, binh lính, công thương gia, công nhân.

Người ta hỏi nhau ngoài phố:

- Bọn Cô-dắc đến đấy à?
- Không…
- Tin tức cuối cùng thế nào?

- Không biết. Kê-ren-xki đâu?
- Họ bảo hiện hắn ở cách Pe-tơ-rô-gơ-rát có tám cây số… Có phải bọn bôn-sê-vich đã trốn lên tuần dương hạm Rạng Đông không?
- Thấy nói thế…

Trên các bức tường và vài tờ báo còn lại, nhan nhản những bản tố cáo, kêu gọi, sắc lệnh…

Một bản áp phích khổng lồ đăng bản tuyên ngôn của ban chấp hành Xô-viết nông dân, đầy lời lẽ điên cuồng:

… Họ (nhóm bôn-sê-vích) dám nói là họ được các Xô-viết đại biểu nông dân ủng hộ. Họ dám nhân danh các Xô viết nông dân mà phát biểu

Tất cả nước Nga lao động cần biết rằng đó là một sự dối trá và toàn thể nông dân, thông qua tiếng nói của ban chấp hành Xô-viết toàn Nga các đại biểu nông dân rất phẫn nộ cải chính rằng nông dân có tổ chức không hề tham gia vào vụ vi phạm trắng trợn ý chí của nhân dân lao động này…

Một bản áp phích khác của Ban binh lính đảng xã hội cách mạng viết:

Mưu đồ điên rồ của bọn bôn-sê-vích sắp đến ngày sụp đổ, Quân đội thường trú ở trong tình trạng chia rẽ… Các chi bộ thì đình công, bánh mì ngày càng hiếm. Trừ bọn bôn-sê-vích, các đảng phái khác đều bỏ đại hội ra về. Bọn bôn-sê-vích bị cô lập…

Chúng tôi kêu gọi mọi phần tử lành mạnh tập hợp quanh Ủy ban Cứu quốc và Cứu cách mạng, và chuẩn bị khẩn trương để đáp lại lời kêu gọi đầu tiên của Ủy ban trung ương…

Hội đồng Cộng hòa kêu than trong một bản tin đặc biệt.

Trước sức mạnh của lưỡi lê, Hội đồng Cộng hòa phải tự giải tán ngày mồng 7 tháng 11 và tạm ngừng công việc.

Bọn tiếm quyền, bọn lúc nào cũng rêu rao mấy chữ tự do và chủ nghĩa xã hội, đã giam các nhân viên của chính phủ lâm thời, kể cả các bộ trưởng xã hội, vào một nhà giam của chế độ Nga hoàng. Chúng đã đóng cửa các tòa báo và chiếm các nhà in… một chính quyền như vậy phải được coi là kẻ thù của nhân dân và cách mạng, nhất thiết phải đấu tranh lật đổ nó xuống…

Hội đồng Cộng hoà, trong khi chờ đợi tiếp tục công việc, kêu gọi đồng bào tập hợp chặt chẽ xung quanh các tổ chức địa phương của Ủy ban cứu quốc và Cứu cách mạng, các tổ chức này đang ra sức làm việc để lật đổ bọn bôn-sê-vích và thành lập một chính phủ có thể đưa nước nhà trong cơn đau khổ đến Hội nghị lập hiến.

Báo Sự nghiệp nhân dân viết:

Cách mạng là một cuộc nổi dậy của toàn dân… Ai công nhận “ cuộc cách mạnh thứ hai “của các ngài Lê-nin, Tơ-rốt-xki và đồng bọn? Chỉ có một số nhỏ công nhân, binh lính và thuỷ thủ bị mắc mưu lừa dối, ngoài ra chẳng còn ai…

Báo Tiếng nói nhân dân, cơ quan xã hội bình dân, viết:

Một chính phủ công nông à? Thật là một ảo tưởng! Ở nước Nga cũng như ở các nước đồng minh, không một ai sẽ công nhận nó. Cả đến các nước thù địch cũng sẽ không công nhận…

Báo chí tư sản tạm thời đã biến mất…

Khởi đầu. Tranh của họa sĩ K. Filatov

Báo Sự thật tường thuật buổi họp đầu tiên của Ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga mới, nghị viện của nước Cộng hòa Xô-viết toàn Nga Mi-li-u-tin, ủy viên bộ Nông nghiệp, trong buổi họp này nêu ra rằng Ban chấp hành các Xô-viết nông dân đã triệu tập một Đại hội nông dân toàn Nga vào ngày 13 tháng 12. Ông nói tiếp:

- Nhưng chúng ta không thể chờ được. Chúng ta cần được sự ủng hộ của nông dân. Tôi đề nghị chúng ta chủ động triệu tập ngay đại hội này…

Nhóm xã hội cách mạng cánh tả đồng ý. Một bản kêu gọi nông dân toàn Nga được thảo ra ngay và một ủy ban năm người được bầu ra để thực hiện kế hoạch.

Vấn đề kế hoạch chia ruộng đất và vấn đề công nhân kiểm soát công nghiệp được hoãn lại để chờ các nhà chuyên môn thảo xong báo cáo.

Ba sắc lệnh được thông qua: một bản điều lệ chung về báo chí, do Lê-nin dự thảo, cấm mọi tờ báo xúi giục cưỡng lại chính phủ mới hoặc bất tuân lệnh, xúi giục phạm các tội ác hoặc cố ý xuyên tạc tin tức; một sắc lệnh hoãn trả tiền thuê nhà đất; một sắc lệnh thành lập một đội dân vệ công nhân. Ngoài ra, lại thêm hai quyết nghị: một quyết nghị cho Viện Đu-ma của thành phố được quyền trưng dụng nhà cửa để không, và một quyết nghị ra lệnh phải dỡ hàng khỏi các toa xe lửa khi đến ga, để xúc tiến việc phân phối nhu yếu phẩm và sử dụng các toa xe…

Hai giờ sau, Ủy ban chấp hành các Xô-viết nông dân điện đi khắp nước Nga như sau:

Tổ chức bôn-sê-vích bất hợp pháp, tự xưng là Ban tổ chức Đại hộ nông dân toàn Nga đã gửi điện mời các Xô-viết nông dân cử đại biểu đến dự đại hội ở Pê-tơ-rô-gơ-rát…

Ủy ban chấp hành Xô-viết toàn Nga các Đại biểu nông dân tuyên bố là theo quan điểm của ủy ban, lúc này mà đưa đi xa các địa phương những lực lượng cần thiết để chuẩn bị bầu cử vào hội nghị lập hiến mới có thể cứu được nông dân cũng như toàn thể nhân dân. Chúng tôi xác nhận là ngày khai mạc của Đại hội nông dân vẫn là ngày 13 tháng 12.

Viện Đu-ma náo động, bọn sĩ quan đi đi lại lại, viên Thị trưởng thì hội đàm với các lãnh tụ của Ủy ban Cứu quốc và Cứu cách mạng. Một ủy viên Hội đồng Cộng hòa chạy tới với một tờ tuyên cáo của Kê-ren-xki vừa do một chiếc máy bay rải xuống hàng trăm bản trên đại lộ Nép-xki. Bản tuyên cáo dọa sẽ trừng trị nghiêm khắc kẻ nào không chịu hàng phục, và ra lệnh cho binh lính hạ khí giới và tập hợp ở Diễn võ trường.

Người ta bảo chúng tôi rằng Thủ tướng đã lấy được Xác-côi-ê Xê-lô và đang ở vùng nông thôn của Pê-tơ-rô-grat, cách thành phố có tám cây số, rằng chỉ sáng mai, nghĩa là độ mấy giờ nữa ông ta sẽ vào thành, rằng bộ đội Xô-viết tiếp giáp với quân Cô-dắc đã ngả theo chính phủ lâm thời. Tréc-nốp thì ở một địa diểm nào đó giữa hai phe, và đang cố gắng tập hợp một lực lương “trung lập” nhằm ngăn chặn nội chiến bùng nổ.

Họ còn đồn rằng ở thủ đô, các trung đoàn của bộ đội thường trú đã bỏ rơi nhóm bôn-sê-vich, rằng Viện Xmon-ni hiện vắng tanh không còn một ai… Tât cả bộ máy chính quyền đã ngừng hoạt động.

Nhân viên quốc gia ngân hàng đã từ chối không làm việc dưới quyền các ủy viên của Xmon-ni và không giao tiền cho họ. Các nhà ngân hàng tư đều đóng cửa. Các bộ đều đình công. Một ủy ban đặc biệt của viện Đu-ma hiện đang đi quyên các thương gia để lấy tiền ủng hộ các người đang đình công….

Khi Tơ-rốt-xki đến bộ Ngoại giao để cho dịch Sắc lệnh hòa bình ra các thứ tiếng ngoại quốc chính thì đâu như 600 nhân viên đã vứt đơn từ chức vào mặt ông ta... Sơ-li-áp-ni-nốp, ủy viên bộ Lao động đã ra lệnh cho tất cả nhân viên bộ mình phải trở lại làm việc nội trong 24 giờ, nếu không sẽ mất việc và tiền hưu trí, nhưng chỉ có mấy người gác cửa tuân lệnh... Một vài tiểu ban trong Ủy ban tiếp tế đặc biệt đã thà ngừng hoạt động còn hơn là chịu cộng tác với nhóm bôn-sê-vích... Mặc dầu được hứa hẹn tăng lương và cải thiện điều kiện làm việc, các nhân viên điện thoại trung ương đã từ chối không chịu cho đại bản doanh Xô-viết liên lạc bằng điện thoại...

Đảng xã hội cách mạng đã biểu quyết trục xuất mọi đảng viên còn ở lại Đại hội Xô-viết hoặc tham gia vào cuộc khởi nghĩa...

Còn ở địa phương, thì tỉnh Mô-hi-lép đã tuyên bố chống lại nhóm bôn-sê-vích. Ở Ki-ép, quân Cô-dắc đã giải tán các Xô-viết và bắt giam các lãnh tụ của cuộc khởi nghĩa. Xô-viết và bộ đội thường trú ở Lu-ga, khoảng ba vạn người đã tuyên bố trung thành với Chính phủ lâm thời và kêu gọi toàn nước Nga theo gương họ. Ca-lê-din đã giải tán các Xô-viết và công đoàn ở vùng Đô-nét và quân đội của y đang tiến lên phía Bắc...

Một đại diện công nhân đường sắt nói: "Hôm qua, chúng tôi đã gửi điện khắp nước Nga yêu cầu chấm dứt chiến tranh giữa các đảng phái chính trị và đòi thành lập một Chính phủ liên hiệp xã hội. Nếu không được như ý, mai chúng tôi sẽ kêu gọi đình công... Sáng mai, các nhóm sẽ họp lại để xét vấn đề... Nhóm Bôn-sê-vích hình như rất muốn thương lượng...".

Viên kỹ sư trưởng, người to béo và mặt đỏ, phá lên cười: "Nếu chúng sống được tới lúc ấy...".

Khi chúng tôi tới gần Xmon-ni (Xmon-ni chẳng những không rỗng tuếch mà còn hoạt động hơn bao giờ hết, với những công nhân và binh lính luôn luôn đi lại, và các trạm gác đều tăng gấp đôi) thì gặp các phóng viên các báo tư sản và xã hội "ôn hoà". Phóng viên báo Ý chí nhân dân kêu to:

- Họ đã đuổi chúng tôi ra khỏi đây. Bôn-sơ Bơ-ru-e-vích đã xuống phòng báo chí và yêu cầu chúng tôi ra khỏi cửa. Hắn gọi chúng tôi là gián điệp!

Và tất cả đều kêu ầm lên:

- Thế là nhục mạ chúng tôi! Phải có tự do báo chí!

Ở phòng chờ, trên những chiếc bàn lớn, xếp hàng chồng những bản tuyên cáo, kêu gọi và mệnh lệnh của Ủy ban quân sự cách mạng. Công nhân và binh lính mang từng tập lớn ra xe hơi đợi ở ngoài. Một bản tuyên ngôn viết:

VẠCH MẶT CHÚNG RA

Trong giờ phút nghiêm trọng mà quần chúng Nga đang trải qua, bọn men-sê-vích thỏa hiệp, cũng như bọn xã hội cách mạng cánh hữu, đã phản lại giai cấp công nhân. Chúng đã gia nhập hàng ngũ Coóc-ni-lốp, Kê-ren-xki và Xa-vin-cốp...

Chúng in mệnh lệnh của tên phản bội Kê-ren-xki và gieo rắc hỗn loạn trong thành phố bằng cách tung ra những tin đồn lố bịch nhất về những "thắng lợi" của bọn phản bội đó...

Hỡi đồng bào! Đừng tin những lời đồn nhảm đó. Không một sức mạnh nào có thể thắng được cuộc khởi nghĩa của nhân dân... Một sự trừng phạt thích đáng đang chờ tên thủ tướng Kê-ren-xki và đồng bọn...

Chúng tôi vạch mặt chúng nó, để cho công, nông, binh và thuỷ thủ - mà chúng định buộc vào xiềng xích cũ - phỉ nhổ. Không bao giờ chúng lau sạch được trên mặt chúng vết phỉ nhổ căm phẫn của quần chúng.

Nhục nhã thay và đáng nguyền rủa thay bọn phản bội nhân dân...

Ủy ban quân sự cách mạng đã dọn lên phòng 17 ở gác trên cùng rộng rãi hơn. Ở cửa vào có xích vệ gác. Ở bên trong, đứng chen chúc sau một bức rào chắn, một đám người ăn mặc sang trọng, bề ngoài coi bộ chững chạc, nhưng trong lòng sôi sục căm hờn và ý muốn phục thù; đó là bọn tư sản đến xin giấy phép cho xe hơi riêng, hoặc giấy hộ chiếu để rời khỏi thành phố. Trong bọn có rất nhiều người ngoại quốc. Bin Sa-tốp và Pi-tơ thường trực. Họ ngừng mọi công việc để đọc cho chúng tôi nghe những bản tin cuối cùng.

Trung đoàn dự bị 179 đã đồng thanh biểu quyết ủng hộ. Năm nghìn công nhân khuân vác bến Pu-ti-lốp chào mừng Chính phủ mới. Ủy ban trung ương các công đoàn cũng hoan nghênh ủng hộ. Bộ đội và hạm đội ở Rê-ven đã bầu ra những Ủy ban quân sự cách mạng và gửi binh lính đến. Những Ủy ban quân sự cách mạng đã làm chủ tình thế ở Pxơ-cốp và Min-xơ-cơ. Các Xô-viết Xa-rít-xin, Rốt-xtốp trên sông Đông, Pi-a-ti-goóc, Xê-vát-xtô-pôn... đều gửi lời chúc mừng. Sư đoàn Phần Lan, những ủy ban mới của đạo quân thứ 5 và thứ 6 đều thề trung thành...

Tin tức Mát-xcơ-va không rõ rệt. Những địa điểm chiến lược của thành phố đã được bộ đội Ủy ban quân sự cách mạng chiếm đóng. Hai đại đội đóng ở điện Crem-li đã theo các Xô-viết. nhưng xưởng quân giới thì lại ở trong tay đại tá Ri-áp-xép và bọn học sinh sĩ quan của y. Ủy ban quân sự cách mạng đã đòi khí giới cho công nhân và Ri-áp-xép đã điều đình với Ủy ban cho đến sáng. Nhưng đột nhiên y gửi tối hậu thư cho Ủy ban đòi bộ đội Xô-viết phải hàng và Ủy ban phải giải tán. Đã có những trận đánh nhau xảy ra...

Ở Pê-tơ-rô-gơ-rát, Bộ Tham mưu đã chịu theo lệnh của các Ủy viên ở Xmon-ni ngay. Ủy ban Hải quân trung ương còn bướng bỉnh nên đã bị Đi-ben-cô dẫn một đại đội thuỷ thủ Cơ-rông-xtát đến chiếm đóng. Một ủy ban Hải quân trung ương mới đã được thành lập với sự ủng hộ của các chiến hạm của hạm đội Ban-tích và Hắc Hải...

Nhưng dưới bề ngoài vui tươi này, đã lộ ra một mối lo âu sâu sắc. Quân Cô-dắc của Kê-ren-xki đang tiến; chúng có cả pháo binh... Xơ-cơ-rip-ních, bí thư các Ủy ban xí nghiệp, mặt vàng ủng và dáng điệu mỏi mệt cho tôi biết là chúng có tới một quân đoàn. Nhưng anh ta lại nói thêm ngay với vẻ mặt kiêu hãnh: "Chúng sẽ không bắt sống được chúng tôi đâu". Pê-tơ-rốp-xki thì cười với một vẻ chán nản: "Mai, có lẽ chúng tôi được ngủ... một giấc dài... một giấc nghìn thu...". Lô-đốp-xki với bộ râu đỏ và vẻ mặt hốc hác nói: "Chúng tôi có hi vọng gì? Chúng tôi cô độc... Một đám ô hợp chống với những đội quân thiện chiến!".

Ở miền Nam và Tây Nam, các Xô-viết đã chạy trốn trước Kê-ren-xki. Quân đội đóng ở Gat-si-na, Páp-lốp-xcơ và Xác-côi-ê Xê-lô ở tình trạng chia rẽ; một phần muốn trung lập, còn thì rút lui hỗn độn, không có sĩ quan chỉ huy, về phía thủ đô.

Trong các buồng, người ta đang dán bản thông cáo sau đây:

Cơ-rat-xnôi-ê Xê-lô, ngày 10 tháng 1, 6 giờ sáng

Thông tri cho đại bản doanh, cho Tổng tư lệnh, cho các Tư lệnh các đạo quân mặt trận phương Bắc, cho tất cả, tất cả, tất cả mọi người.

Tên nguyên bộ trưởng Kê-ren-xki đã gửi một bức điện gian dối cho mọi người để phao tin rằng quân đội cách mạng ở Pê-tơ-rô-gơ-rát đã hạ khí giới và ngả theo các lực lượng của Chính phủ cũ, Chính phủ của bọn phản bội; rằng Ủy ban quân sự cách mạng đã ra lệnh cho họ rút lui. Bộ đội của một nhân dân tự do không bao giờ rút lui, cũng không bao giờ đầu hàng.

Bộ đội của chúng ta đã rút lui có trật tự để tránh đổ máu với anh em Cô-dắc đã bị bọn chúng lừa dối và để đóng ở một địa điểm thuận lợi hơn. Vị trí của họ bây giờ rất là vững chắc, thậm chí dù cho Kê-ren-xki và đồng bọn có lực lượng mạnh gấp mười lực lượng của chúng hiện hay chăng nữa cũng không có gì đáng ngại hết. Tinh thần của bộ đội ta rất cao.

Hiện nay ở Pê-tơ-rô-gơ-rát rất yên tĩnh.

Chỉ huy Ban bảo vệ Pê-tơ-rô-gơ-rát và khu Pê-tơ-rô-gơ-rát
Thượng tá Mu-ra-vi-ốp

Lúc chúng tôi rời Ủy ban quân sự cách mạng thì An-tô-nốp bước vào, nhợt nhạt như xác chết. Anh ta nói: "Gửi ngay lệnh này đi!".

Lệnh gửi tất cả các Xô-viết khu các đại biểu công nhân và tất cả các ủy ban xí nghiệp.

Các toán quân coóc-ni-lô-vít của tên Kê-ren-xki đang đe dọa các vùng lân cận thủ đô. Đã có những lệnh cần thiết để đập tan âm mưu phản cách mạng này của bọn chúng nhằm chống lại nhân dân và những thành quả cách mạng của nhân dân.

Quân đội và các đội xích vệ rất cần được ngay sự ủng hộ của công nhân.

Chúng tôi ra lệnh cho các Xô-viết khu vực và các Ủy ban xí nghiệp:

1. Gửi ngay số công nhân tối đa có thể được để đào chiến hào, dựng chướng ngại vật và chăng dây thép gai.

2. Nếu cần, ngừng ngay công việc ở các xưởng máy.

3. Tập hợp tất cả số dây thép thường hoặc dây thép gai có thể có và tất cả các dụng cụ cần thiết để đào chiến hào và dựng chướng ngại vật.

4. Trang bị bằng tất cả các khí giới có thể có.

5. Giữ vững kỷ luật, chặt chẽ nhất và sẵn sàng ủng hộ quân đội cách mạng bằng mọi phương tiện.

Chủ tịch Xô-viết các đại biểu công nhân và binh lính
Ủy viên nhân dân
Lê-ông Tơ-rốt-xki

Chủ tịch Ủy ban quân sự cách mạng
Tư lệnh Quân khu
N. Pốt-vôi-xki

Khi chúng tôi ra đến ngoài, trong cảnh tranh tối tranh sáng của cái ngày buồn tẻ và âm u này, chúng tôi nghe thấy từ bốn phương trời vang lên tiếng còi nhà máy. Tiếng còi thét vang và giật giọng, chứa đầy triệu chứng chẳng lành. Hàng vạn công nhân nam và nữ đổ xuống đường; những xóm nhà tiều tuỵ nhả ra hàng vạn người mặt mũi xanh xao đói khổ. Thành phố Đỏ lâm nguy! Quân Cô-dắc đến! Làn sóng người tràn về phía Nam và phía Tây Nam, qua những phố cũ kỹ dẫn đến cửa Mát-xcơ-va. Nào đàn ông, đàn bà, trẻ con vác súng, xẻng, cuốc và những cuộn dây thép, bao đạn thắt ngay vào áo quần làm việc... Chưa bao giờ người ta được thấy một thành phố khổng lồ tự động kéo nhau đi như thế. Dòng người đổ đi như thác, cuốn theo hàng đại đội binh lính, súng đại bác, xe hơi, xe ngựa; vô sản cách mạng đem ngực mình ra bảo vệ thủ đô nước Cộng hòa công nông!

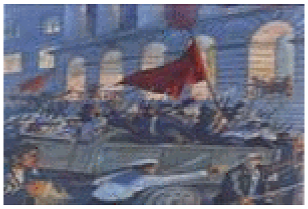

Xmon-ni trong những ngày Cách mạng tháng Mười. Tranh của họa sĩ B.Kustodiev

Một chiếc xe hơi đỗ trước cửa viện Xmon-ni. Một người mảnh khảnh, đeo cặp kính dày làm đôi mắt viền đỏ lại càng thêm to, đứng dựa vào một bên cái chắn bùn, hai tay đút túi chiếc áo khoác ngoài đã sờn. Ông ta nói có vẻ mệt nhọc. Gần đó một người thuỷ thủ cao lớn rậm râu, mắt trong sáng, vẻ nhìn đầy nhuệ khí thanh niên, đi lại một cách nóng nảy, vừa đi vừa nghịch một khẩu súng lục to tướng, ánh thép xanh biếc, không lúc nào rời tay anh ta. Đó là An-tô-nốp và Đi-ben-cô.

Mấy người lính đang buộc hai chiếc xe đạp quân dụng lên bệ xe. Người lái xe nhất định không chịu. Hỏng mất sơn còn gì! Đã đành anh ta là bôn-sê-vích và anh biết rõ là xe hơi thì trưng dụng của một tên tư bản, còn xe đạp thì để cho các liên lạc viên dùng! Nhưng lòng tự kiêu nhà nghề của người lái xe khiến anh phản đối! Sau cùng, người ta đành phải để hai chiếc xe đạp lại...

Hai ủy viên bộ Chiến tranh và bộ Hải quân sắp ra kiểm tra mặt trận cách mạng. Chúng tôi muốn đi theo có được không? Không được, chỉ có năm chỗ ngồi: hai ủy viên, hai người tùy tòng và người lái xe. Mặc dầu vậy, một người bạn Nga của tôi mà tôi tạm gọi là anh Tơ-ru-xich-ca cứ nhất định ngồi vào xe, nói làm sao cũng không bẩy anh ta ra khỏi được...

Tôi không có lý do gì để không tin câu chuyện mà sau đó anh Tơ-ru-xích-ca kể cho tôi nghe về cuộc đi ngày hôm ấy. Lúc qua đại lộ Xu-va-rốp-xki, một người trên xe nêu vấn đề lương ăn. Có thể sẽ phải đi tới ba, bốn ngày trong một vùng lương thực khan hiếm. Xe đỗ lại. Nhưng còn tiền? Ủy viên bộ Chiến tranh lục túi: chẳng có một xu. Ủy viên bộ Hải quân cũng vậy, và anh lái xe cũng thế. Rốt cục là Tơ-ru-xích-ca bỏ tiền ra mua thức ăn.

Đến chỗ ngoặt của đại hộ Nép-xki thì nổ lốp. An-tô-nốp hỏi: "Làm thế nào bây giờ?". Đi-ben-cô giơ khẩu súng ra nói: "Trưng dụng một chiếc xe khác". An-tô-nốp đứng ra giữa phố và hãm một chiếc xe do một người lính lái. Anh nói: "Tôi cần chiếc xe của anh". Người lính trả lời: "Anh không lấy được".

- Anh có biết tôi là ai không?

An-tô-nốp chìa ra một tờ giấy chứng nhận rằng anh đã được cử làm tổng chỉ huy quân đội nước Cộng hòa Nga, và như vậy thì ai nấy đều phải tuân lệnh.

Người lính to tiếng cãi lại:

- Anh có là Diêm vương đi chăng nữa cũng chẳng lấy nổi xe này. Đây là xe của trung đoàn súng máy số 1 và đang chở đạn dược...

May là lúc ấy có một chiếc xe tắc-xi cũ kỹ, mang cờ Ý vừa đi đến (trong những thời kỳ loạn lạc, các chủ xe hơi tư thường đăng ký xe nhân danh các lãnh sự quán ngoại quốc để tránh khỏi bị trưng dụng). Khó khăn được giải quyết bằng cách tống cổ anh chàng to béo mặc áo lông sang trọng ngồi trong tắc-xi đó ra, và thế là phái đoàn lại tiếp tục đi.

Đến chỗ chắn ở Nác-va cách Xmon-ni khoảng mười dặm, An-tô-nốp đòi gặp viên chỉ huy xích vệ. Họ đưa anh đến cuối thành phố, tới một chỗ có chừng vài trăm công nhân đang đào chiến hào và đợi giao chiến với bọn Cô-dắc, An-tô-nốp hỏi:

- Thế nào, mọi việc tốt chứ, đồng chí?

Viên chỉ huy trả lời:

- Mọi việc đều rất tốt. Tinh thần anh em rất cao... Nhưng... có một điều là chúng tôi không có đạn...

An-tô-nốp nói: "Có hai nghìn triệu viên ở Xmon-ni. Để tôi ký cho anh cái giấy" và lục lọi tìm trong túi: "Có ai có mảnh giấy nào không?".

Đi-ben-cô không có giấy, các liên lạc viên cũng không. Tơ-ru-xích-ca chìa ra quyển sổ tay... Nhưng An-tô-nốp lại kêu: "Chết cha! Không có bút chì. Có ai có bút chì không?".

Tất nhiên là trong cả bọn, chỉ có Tơ-ru-xích-ca có bút...

*
* *

Bị bỏ lại, chúng tôi tìm cách đến ga Xác-côi-ê Xê-lô. Đi ngược đại lộ Nép-xki, chúng tôi thấy các đội xích vệ vũ trang, có người súng có lưỡi lê, có người không có. Hoàng hôn mùa đông xuống nhanh chóng. Đầu ngẩng cao, xếp hàng tư cũng không được đều lắm, họ bước đi trong bùn giá lạnh, không kèn không trống. Trên đầu họ, phấp phới một lá cờ đỏ, có mấy dòng chữ vàng nguệch ngoạc: "Hòa bình! Ruộng đất!". Họ đều rất trẻ. Mặt họ rõ là vẻ mặt của những người biết mình sắp phải hi sinh... Những kẻ đứng trên vỉa hè, với vẻ mặt vừa sợ sệt, vừa dè bỉu, căm hờn lặng lẽ nhìn họ đi qua.

Tại nhà ga, không ai biết Kê-ren-xki đang ở đâu và mặt trận ở đâu. Tàu không chạy quá Xác-côi-ê Xê-lô... Toa chúng tôi đầy những nông dân trở về quê, tay xách nách mang, nào hành lý, nào các báo buổi chiều. Chỉ thấy nói chuyện về cuộc cách mạng bôn-sê-vích, nhưng ngoài ra thì khó mà biết rằng, nước Nga to lớn đang bị cuộc nội chiến cắt làm hai và đoàn tàu của chúng tôi đang đi về phía có chiến sự. Qua cửa sổ, chúng tôi nhìn thấy trong bóng tối mỗi lúc một dày đặc, những đám binh lính đang tiến về thành phố trên đường bùn lầy, vung tay vung chân tranh luận sôi nổi. Một đoàn tàu hàng, đầy ắp những lính, ánh lửa chiếu vào sáng rực, đang đỗ trên một khúc đường dồn tàu. Chỉ có thế. Sau lưng chúng tôi, phía chân trời, ánh đèn của thủ đô mờ dần trong đêm tối. Một chuyến tàu điện ì ạch đi về một chốn ngoại ô xa xăm.

Nhà ga ở Xác-côi-ê Xê-lô yên tĩnh, nhưng đây đó từng tốp binh lính thì thầm và nhìn một cách lo ngại về phía con đường sắt vắng ngắt đi về Gát-xi-na. Tôi hỏi họ thuộc đảng phái nào. Một người trả lời: "Chúng tôi chưa biết sự thực thế nào... Đúng rồi, Kê-ren-xki là một tên khiêu khích, nhưng chúng tôi cho việc người Nga lại bắn vào người Nga là không phải".

Ngồi ở văn phòng của ủy viên nhà ga là một người lính trơn, to béo, vui tính và rậm râu, tay đeo băng đỏ của một ủy ban trung đoàn. Giấy tờ của chúng tôi do Xmon-ni cấp có ngay hiệu quả đối với anh ta. Rõ ràng anh ta ủng hộ các Xô-viết, nhưng lại rất hoang mang. Anh bảo chúng tôi:

- Cách đây hai giờ, các đội xích vệ còn ở đây, nhưng họ lại đi rồi. Sáng nay, có một ủy viên tới, nhưng khi bọn Cô-dắc đến thì ông ta lại quay trở về Pê-tơ-rô-gơ-rát.

Chúng tôi hỏi:

- Bọn Cô-dắc đến đây à?

Anh lính gật đầu buồn bã:

- Đã đánh nhau một trận. Bọn Cô-dắc đến đây lúc sáng sớm. Chúng bắt hai ba trăm người của chúng tôi làm tù binh và giết mất khoảng hai mươi nhăm người.

- Bọn Cô-dắc bây giờ ở đâu?

- Có lẽ chúng cũng chẳng đi xa đâu. Không biết đích xác giờ chúng ở đâu. Chúng đi về phía này... Anh ta vừa nói vừa chỉ về phía Tây.

Chúng tôi ăn một bữa thật ngon ở quán ăn nhà ga, vừa ngon vừa rẻ hơn ở Pê-tơ-rô-gơ-rát. Ngồi cạnh chúng tôi có một sĩ quan Pháp, vừa đi bộ từ Gát-si-na đến. Hắn ta bảo ở đó yên tĩnh lắm. Kê-ren-xki đóng chắc ở thành phố ấy.

Anh ta lại nói tiếp: "Dân Nga này lạ thật! Thật là một cuộc nội chiến lạ lùng! Đủ hết mọi trò trừ có đánh nhau!".

Chúng tôi đi vào thành phố. Ở cửa ga có hai người lính đứng, súng lắp lưỡi lê, đang bị chừng một trăm thương gia, công chức và sinh viên vây quanh chửi rủa. Hai người lính coi bộ ngượng ngập và sượng sùng như hai đứa trẻ bị mắng oan. Đứng đầu cuộc tấn công là một thanh niên cao lớn, mặc đồng phục sinh viên, mặt mũi kiêu căng. Y nói bằng một giọng láo xược: "Chắc các anh hiểu là khi các anh cầm súng đánh lại anh em trong nhà tức là các anh làm tay sai cho bọn sát nhân và bọn phản bội".

Anh lính nghiêm trang đáp:

- Không phải thế, người anh em ơi, anh không hiểu. Có hai giai cấp, giai cấp vô sản và giai cấp tư sản. Chúng tôi...

Tên sinh viên ngắt lời: "Biết rồi, nhàm tai lắm rồi! Bọn nhà quê ngu dốt các anh chỉ cần nghe thấy vài công thức là lắp lại như vẹt chẳng cần hiểu gì cả". Đám đông phá lên cười. Y nói tiếp: "Tôi là một sinh viên mác-xít. Tôi nói cho anh biết là không phải các anh chiến đấu cho chủ nghĩa xã hội đâu, làm cho sự hỗn loạn, có lợi cho bọn Đức!".

Mặt người lính mồ hôi nhỏ giọt. Anh trả lời: "Tôi biết anh là một người học thức. Cái đó rõ ràng rồi. Còn tôi, tôi chỉ là một người bình thường. Nhưng theo tôi...".

Tên sinh viên ngắt lời với vẻ mặt khinh bỉ: "Chắc anh cho Lê-nin là bạn của vô sản?".

Người lính trả lời với vẻ mặt đau khổ: "Đúng, tôi nghĩ như vậy".

- Này anh ơi, anh có biết Lê-nin đã đi qua nước Đức trong một toa xe hỏa niêm phong không? Anh có biết Lê-nin đã nhận tiền của Đức không?

Người lính khăng khăng trả lời:

- Tôi không biết rõ những cái ấy lắm, nhưng tôi thấy rằng điều gì ông ấy nói cũng đều đúng là những điều mà tôi và các người bình thường khác muốn được nghe. Anh thấy không, có hai giai cấp: vô sản và tư sản...

- Anh điên à, anh bạn! Tôi đã ở tù hai năm ở Sơ-lút-xen-bua vì hoạt động cách mạng. Khi đó thì các anh bắn vào các người cách mạng và hát "Cầu chúa bảo vệ cho Nga hoàng". Tên tôi là Vát-xi-li Gioóc-giơ-vich Pa-nin. Anh có nghe thấy tên tôi bao giờ không?

Anh lính kính cẩn trả lời:

- Rất tiếc là tôi không biết. Nhưng tôi chỉ là một kẻ dốt nát. Chắc anh là một vị đại anh hùng.

Tên sinh viên trả lời chắc chắn như đinh đóng cột:
- Hẳn đi chứ. Và tôi chiến đấu chống bọn Bôn-sê-vích đang phá hoại nước Nga của chúng ta và cuộc cách mạng cho tự do của chúng ta. Thế thì anh cắt nghĩa việc đó ra làm sao?

Anh lính gãi đầu:
- Tôi không biết cắt nghĩa ra sao cả.

Anh ta nhăn mặt nhăn mũi có vẻ suy nghĩ gay lắm:
- Đối với tôi thì mọi việc rõ lắm. Đúng rồi, tôi là một kẻ ít học thức. Nhưng tôi thấy chỉ có hai giai cấp: vô sản và tư sản...

Tên sinh viên kêu lên:
- Đấy, anh lại trở về cái công thức ngu xuẩn...

Anh lính cứ một mực tiếp tục:
- Chỉ có hai giai cấp, và kẻ nào không đi với giai cấp nọ thì đi với giai cấp kia...

Chúng tôi ngược phố đi lên. Đèn vừa ít, vừa cách xa, và người qua lại cũng thưa thớt. Một sự yên lặng đầy đe dọa bao trùm thành phố. Người ta cảm thấy như ở một nơi rửa tội, giữa âm phủ và thiên đường, một khu phi chiến địa chính trị. Chỉ các hiệu cắt tóc là đèn sáng choang và đầy ắp những người. Người ta xếp hàng trước các hiệu tắm; hôm đó là ngày thứ bảy, ngày mà khắp nước Nga tắm rửa và xức nước hoa. Tôi tin chắc rằng ở những nơi đang tiến hành những nghi thức đó, có lẫn lộn cả bộ đội Xô-viết và Cô-dắc.

Càng đi tới gần vườn ngự uyển thì phố xá càng vắng vẻ. Một thầy tu vừa run vừa chỉ cho chúng tôi đại bản doanh Xô-viết rồi lủi thẳng. Xô-viết đóng ở một cánh lâu đài của quận công, đối diện với vườn hoa. Cửa sổ tối đen. Cửa chính đóng. Một người lính, tay xỏ vào thắt lưng nhìn chúng tôi với một vẻ nghi ngờ. Anh ta nói: "Xô-viết đi rồi, cách đây hai ngày". Hỏi đi đâu thì anh nhún vai: "Không biết".

Đi quá một chút tới một tòa nhà to đèn sáng choang, nghe bên trong có tiếng búa gõ. Chúng tôi đang ngần ngừ thì thấy một người lính và một chàng thuỷ thủ khoác tay nhau đi tới. Tôi đưa cho họ xem giấy thông hành của Xmon-ni và hỏi họ:

- Các anh ủng hộ Xô-viết chứ?

Họ không trả lời và nhìn nhau với vẻ lo ngại. Người lính thuỷ thủ trỏ tay vào tòa nhà hỏi:

- Trong ấy có chuyện gì thế?

- Tôi không biết.

Người lính rụt rè đưa tay mở cửa. Chúng tôi thấy một gian phòng rộng, căng vải và có chậu cây, với nhiều hàng ghế và một cái sân khấu đang dựng dở.

Một người đàn bà đẫy đà, tay cầm búa, miệng ngậm đầy đanh đi ra hỏi:

- Các anh muốn gì?

Người lính thủy vẻ ấp úng hỏi:

- Tối nay có diễn không?

Người đàn bà sầm mặt trả lời:

- Tối chủ nhật sẽ có một ban nghiệp dư biểu diễn. Thôi các anh đi đi.

Chúng tôi định bắt chuyện với anh lính và anh thủy thủ, nhưng họ trả lời với một giọng vừa nghi ngại vừa ngượng ngùng, rồi đi mất vào bóng tối.

Chúng tôi tiếp tục đi về phía cung điện nhà vua, dọc theo vườn hoa rộng lớn tối om với những tòa nhà kỳ quái, những chiếc cầu kiểu Nhật lờ mờ trong đêm tối, và tiếng nước róc rách ở các bể nước. Khi chúng tôi tới gần một cái động nhân tạo, có một con thiên nga bằng sắt hình dáng nực cười phun một dòng nước bất tận, chúng tôi có cảm tưởng có người đang theo dõi mình. Ngẩng mặt lên, chúng tôi gặp những con mắt nghi ngờ và thiếu thiện cảm của chừng năm sáu người to lớn vũ trang , đứng trên một chỗ đất cao.

Tôi trèo lên hỏi họ:
- Các anh là ai?

Họ trả lời:
- Chúng tôi là đội gác.

Họ đều có vẻ mỏi mệt. Điều này không có gì lạ, sau những tuần lễ tranh luận ngày đêm như vậy.

Tôi lại hỏi:
- Các anh thuộc bộ đội Kê-ren-xki hay bộ đội của các Xô viết?

Họ nín lặng giờ lâu, nhìn nhau có vẻ bối rối, rồi trả lời.
- Chúng tôi trung lập.

Qua cửa bán nguyệt tòa lâu đài đồ sộ của Hoàng hậu Ca-tơ-rin, chúng tôi vào đến sân trong, và hỏi trụ sở đại bản doanh. Một người lính đứng gác ở cửa một cánh lâu đài hình vòng cung, bảo chúng tôi là viên chỉ huy đang ở trong đó.

Trong một căn phòng lịch sự trang trí kiểu Giooc-giơ đệ tam, được một lò sưởi hai mặt ngăn làm hai phần không đều, một nhóm sĩ quan đang trò chuyện với vẻ lo ngại. Trông họ đều nhợt nhạt, thiếu bình tĩnh và rõ ràng là thiếu ngủ.. Chúng tôi trình giấy mà bôn-sê-vích của chúng tôi cho một người trong bọn mà người ta giới thiệu với tôi là đại tá, một sĩ quan đã có tuổi, râu bạc, đeo nhiều huân chương. Ông ta có vẻ ngạc nhiên, và hỏi chúng tôi một cách lễ độ:

- Làm sao các ông đến được đây an toàn tính mạng nhỉ? Phố xá bây giờ nguy hiểm lắm. Ở Xác-côi-ê Xê-lô, những vấn đề chính trị đang gay go lắm. Sáng nay đã đánh nhau, và sáng mai sẽ lại đánh nhau nữa. Khoảng 8 giờ, Kê-ren-xki sẽ vào thành phố.

Chúng tôi hỏi:
- Quân Cô-dắc đâu?

Ông ta chỉ tay:
- Khoảng một nghìn năm trăm thước về phía này.

Chúng tôi lại hỏi:
- Ông đang chuẩn bị bảo vệ thành phố chống lại chúng à?

Ông ta mỉm cười:
- Không đâu. Chúng tôi giữ thành phố cho Kê-ren-xki đó.

Chúng tôi lạnh cả người vì theo như giấy má của chúng tôi giới thiệu thì chúng tôi toàn là những tay cách mạng trung kiên cả.

Viên đại tá hắng giọng nói tiếp:
- Với những giấy má mà người ta cho các ông thì tính mạng của các ông khó toàn được nếu bị bắt. Nếu các ông muốn xem trận đánh thì tôi sẽ ra lệnh cấp cho các ông buồng ở khách sạn các sĩ quan, và nếu sáng mai các ông qua đây lúc bảy giờ sáng, tôi sẽ cấp giấy tờ khác.

- Thế tức là các ông ủng hộ Kê-ren-xki?

- Nghĩa là…..cũng không hoàn toàn ủng hộ Kê-ren-xki.

Viên đại tá ngập ngừng:
- Phần lớn binh lính đều là bôn-sê-vích. Sáng nay, sau trận đánh, họ đều đi về phía Pê-tơ-rô-gơ-rát, mang theo các khẩu pháo. Thật ra chẳng có người lính nào ủng hộ Kê-ren-xki, nhưng có một số người không muốn đánh chác gì cả. Các sĩ quan thì hầu hết đã sang phe Kê-ren-xki hoặc đã biến mất. Các ông xem đấy, địa vị chúng tôi rất khó xử….

Chúng tôi rút ra kết luận là như vậy sẽ không có đánh nhau….Rất lịch sự, viên đại tá cho quan hầu dẫn chúng tôi trở lại nhà ga. Viên quan hầu là người miền Nam, bố mẹ là người Pháp di cư sang Bét-xa-ra-bi. Ông ta nói luôn mồm: “Mệt nhọc, nguy hiểm, tôi chẳng ngại, nhưng có điều gay là đã ba năm nay tôi chưa được gặp mẹ tôi….”.

Tàu trở về Pê-tơ-rô-gơ-rát trong đêm tối lạnh buốt. Qua cửa sổ, tôi thấy từng đám đông binh lính hoa tay múa chân cạnh những đống lửa sưởi, và ở các ngả đường có những xe thiết giáp vướng vào nhau, người lái xe chui ra khỏi ụ súng gọi nhau ơi ới….

Trong cái đêm hỗn loạn ấy, có từng toán binh lính và xích vệ không có người chỉ huy đi lang thang trên cánh đồng không chỗ trú, trong cảnh rối ren vô trật tự, còn các ủy viên của ủy ban quân sự cách mạng thì chạy từ toán này sang toán kia, cố gắng tổ chức sự phòng vệ.

Khi quay trở về thành phố, chúng tôi thấy quần chúng bị kích thích dâng lên như sóng triều ở đại lộ Nep-xki. Trong không khí có một cái gì khác thường. Từ ở nhà ga Vac-xô-vi nghe vọng đằng xa có tiếng đại bác. Trong các trường học sĩ quan, không khí sôi nổi. Các nhân viên Viện Đu-ma đi hết trại lính này đến trại lính khác để diễn thuyết và kể những chuyện hãi hùng về sự tàn ác bôn-sê-vích: nào là giết học sinh sĩ quan ở Cung điện Mùa Đông, nào là hiếp nữ binh, giết một cô gái ngay trước viện Đu-ma, giết hoàng thân Tu-ma-nốp….

Ở Viện Đu-ma, Ủy ban Cứu quốc và Cứu cách mạng họp phiên bất thường ở phòng họp A-lếch-xăng, các ủy viên chạy tứ phía…..Tất cả các nhà báo bị tống cổ khỏi viện Xmon-ni đều có mặt tại đó, coi bộ phấn khởi. Khi chúng tôi kể tình hình Xác-côi-ê Xê-lô thì họ không tin. Sao? Ai chẳng biết rằng Xác-côi-ê đã ở trong tay Kê-ren-xki và quân Cô-dắc đã tiến đến tận Pun-cô-vô rồi. Người ta hình như đang bầu một ủy ban để ra ga đón Kê-xen-xki ngày mai…

Những người thủy thủ của Cách mạng. Tranh của họa sĩ I.Drezdov

Một nhà báo với vẻ tối ư bí mật thầm thì cho biết là cuộc phản cách mạng sẽ bắt đầu lúc nửa đêm. Hắn đưa cho tôi xem hai bản tuyên cáo: một bản do Gốt và Pôn-cốp-ni-cốp ký, hạ lệnh động viên ra chiến đấu dưới lệnh của Ủy ban Cứu quốc, những học sinh sĩ quan, những binh lính đang dưỡng bệnh, và các người trong hội Huân chương Thánh Gioọc-giơ; bản tuyên cáo kia thì của chính Ủy ban Cứu quốc, nguyên văn như sau:

Gửi nhân dân Pê-tơ-rô-gơ-rát

Các đồng chí công nhân, binh lính và công dân của Pê-tơ-rô-gơ-rát cách mạng!

Bọn bôn-sê-vích, trong lúc kêu gọi đòi hòa bình ngoài mặt trận, thì lại xúi giục huynh đệ tương tàn ở hậu phương.

Đừng nghe theo lời kêu gọi khiêu khích của chúng!
Đừng đào chiến hào!
Hãy hạ khí giới xuống!
Phá bỏ những chướng ngại vật phản bội!
Hỡi các binh lính, hãy quay về trại!
Tàn sát nhau ở Pê-tơ-rô-gơ-rát là giết cách mạng!

Nhân danh tự do, hòa bình và ruộng đất, hãy đoàn kết quanh Ủy ban cứu quốc và Cứu cách mạng.

Lúc chúng tôi rời Viện Đu-ma, một toán xích vệ, với nét mặt rắn đanh của những người bị dồn vào thế cùng, giải đi trong phố âm u vắng ngắt chừng một tá tù binh đều là ủy viên trong ban địa phương của Hội đồng Cô-dắc, bị bắt quả tang đang âm mưu phản cách mạng tại bản doanh của chúng….

Một người lính, theo sau có một cậu bé xách một thùng hồ đi dán những cáo thị lớn:

….Sắc lệnh này tuyên bố thiết quân luật tại thành phố Pê-tơ-rô-gơ-rát và các ngoại ô. Tất cả các hội nghị và các cuộc họp ngoài trời đều cấm cho đến khi có lệnh mới.

N. PỐT-VÔI-XKI
Chủ tịch Ủy ban quân sự cách mạng.

Không khí huyên náo những tiếng không rõ rệt, tiếng còi xe, tiếng kêu, tiếng súng nổ đằng xa. Thành phố không ngủ, lo ngại và căng thẳng.

Sáng sớm, một toán học sinh sĩ quan, ngụy trang làm lính của trung đoàn Xê-mê-nốp-xki, tới nhà điện thoại Trung ương ngay trước giờ đổi gác. Chúng có khẩu lệnh bôn-sê-vích nên đổi gác không ai nghi kị gì cả. Vài phút sau, An-tô-nốp đến kiểm tra thì bị chúng bắt ngay và giam vào một phòng nhỏ. Khi toán lính chính thức đến đổi gác thì chúng nổ súng; một số người bị chết.

Cuộc phản cách mạng bắt đầu….

Chương tám. Phản Cách mạng

Xác-côi-ê Xê-lô

Sáng chủ nhật 11 tháng 11, bọn Cô-dắc tiến vào Xác-côi-ê Xê-lô. Kê-ren-xki cưỡi ngựa bạch. Chuông nhà thờ kéo inh ỏi. Đứng trên đỉnh một ngọn đồi nhỏ ngoài thành phố, y có thể nhìn thấy những gác chuông thếp vàng, những nóc khum sặc sỡ, và cả cái cảnh mênh mông xám ngắt của thủ đô, nằm trên cánh đồng buồn lặng, và đằng sau là vịnh Phần –lan, màu ánh thép.

Không có trận giao chiến nào. Nhưng Kê-ren-xki đi nhầm một nước cờ tai hại. Bảy giờ sáng, y gửi lệnh đến đoàn bộ binh thứ hai của Xác-côi-ê Xê-lô đòi hạ vũ khí. Binh lính trả lời rằng họ đồng ý nhưng đứng trung lập, nhưng không chịu hạ vũ khí. Kê-ren-xki cho họ mười phút để tuân lệnh. Binh lính nổi giận; từ tám tháng nay họ đã quen với việc tự quản bằng các ủy ban, và các lối ra lệnh này sặc mùi chế độ cũ….Vài phút sau, pháo binh Cô-dắc nã vào các trại lính, làm chết tám người….Thế là từ nay, ở Xác-côi-ê Xê-lô sẽ chẳng có ai đứng trung lập nữa….

Tiếng súng và tiếng chân bộ đội thình thịch đánh thức nhân dân Pê-tơ-rô-gơ-rát dậy. Trời quang mây nhưng còn tối, gió thổi giá lạnh, mang theo mùi tuyết. Sáng sớm, khác sạn quân đội và Sở điện báo bị những lực lượng quan trọng học sinh sĩ quan chiếm đóng, rồi lại lấy lại được sau một trận huyết chiến. Trung ương điện thoại bị thủy thủ bao vây. Họ dựng chướng ngại vật ngay giữa phố Moóc-xcai-a bằng hòm, thùng và những tấm tôn, hoặc nấp ở góc phố Gơ-rô-khô-vai-a và quảng trường Thánh I-dắc, cứ thấy cái gì động đậy là nổ súng. Thỉnh thoảng lại có một chiếc xe hơi mang cờ Hồng thập tự tiến đến và được các toán thủy thủ để cho đi qua...

Bạn đồng nghiệp An-bớt Rít-xơ Uy-li-am của chúng tôi, lúc đó đang ở trong nhà Trung ương điện thoại, đi nhờ chiếc xe Hồng thập tự bề ngoài có vẻ như chở đầy thương binh ra khỏi nhà đó. Nhưng anh thấy sau khi đi loanh quanh trong thành phố, chiếc xe đi thẳng tời trường võ bị Mi-khai-lốp, đại bản doanh của bọn phản cách mạng. Trong sân, một sĩ quan Pháp hình như đứng chỉ huy mọi việc... Đó là cách chúng dùng để tiếp tế đạn dược lương thực cho Trung ương điện thoại. Rất nhiều xe Hồng thập tự giả mạo kiểu ấy chỉ dùng để liên lạc và tiếp tế cho bọn học sinh sĩ quan.

Bọn này có năm sáu chiếc xe ô tô bọc sắt, nguyên là của sư đoàn thiết giáp Anh cũ. Lúc qua quảng trường Thánh I-dắc, Lu-i-dơ Bơ-rai-ân thấy một chiếc đi từ phía Bộ Tư lệnh Hải Quân tới và tiến về phía Trung ương điện thoại. Tới góc phố Gô-gôn, xe dừng lại. Vài thủy thủ, đứng nấp sau những đống gỗ, chĩa súng bắn. Ụ súng của chiếc xe quay ngay lại và súng máy bắn xả vào đống gỗ và đám đông. Ngay trong cái cổng mà bà Bơ-rai-ân đứng nấp, chết mất bảy người, trong số có hai em nhỏ. Thấy thế, những người thủy thủ thét to lên, xông ra khỏi chỗ nấp dưới làn mưa đạn; họ vây quanh con quái vật bằng sắt và xỉa lưỡi lê vào những lỗ châu mai, vừa xỉa vừa thét lên những tiếng ghê gớm... Tên lái xe kêu lên là đã bị thương. Họ bèn thả hắn ra; hắn lập tức chạy đến Viện Đu-ma để tố cáo bằng chứng mới mẻ này của sự “tàn ác” bôn-sê-vích... Trong đó những tên bị chết, có một sĩ quan Anh.

Sau đó, báo chí có nói đến một sĩ quan Pháp bị tóm trên một chiếc xe thiết giáp và bị đưa đến giam ở pháo đài Pi-tơ Pôn. Sứ quán Pháp vội vã cải chính, nhưng một ủy viên Hội đồng thành phố đã nói với tôi rằng chính ông ta đã cho thả tên sĩ quan đó.

Mặc dù thái độ chính thức của các sứ quán các nước đồng minh thế nào chăng nữa, nhưng chắc chắn rằng cá nhân các sĩ quan Anh và Pháp đã hoạt động mạnh; họ đến dự cả các buổi họp của ủy ban Cứu quốc và đóng vai quân sư.

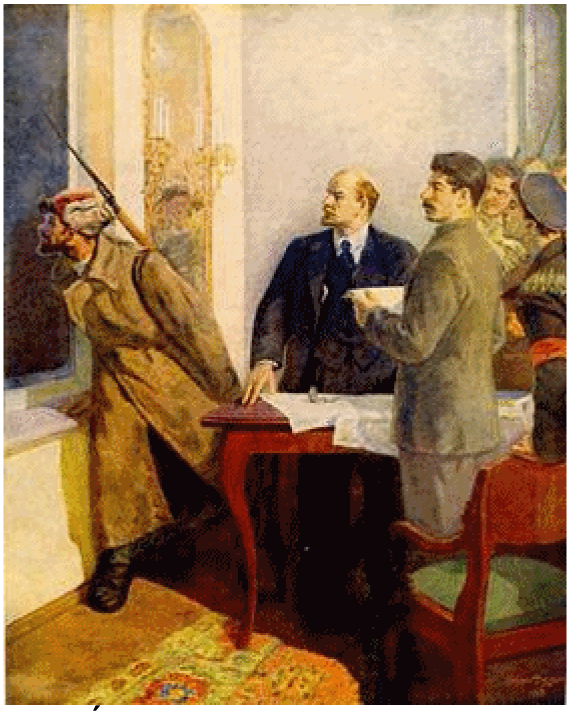

Phát súng của chiến hạm Rạng Đông. Tranh của họa sĩ S. Dudnik

Suốt ngày, trong nhiều khu xảy ra những cuộc giao chiến nhỏ giữa học sinh sĩ quan và xích vệ, và những trận đánh giữa các xe thiết giáp. Xa, gần, khắp mọi chỗ đều có tiếng súng nổ hàng loại, hoặc lẻ tẻ, và tiếng súng liên thanh. Các cửa hiệu đều hạ những mành sắt xuống, nhưng công việc buôn bán vẫn tiếp tục. Các rạp chiếu bóng ngoài cửa không thắp đèn nhưng trong thì chật ních. Xe điện vẫn chạy. Điện thoại vẫn gọi được, và khi gọi đến Trung ương điện thoại thì nghe rõ ràng tiếng súng nổ... Viện Xmon-ni bị cắt ra khỏi hệ thống điện thoại, nhưng Viện Đu-ma và ủy ban Cứu quốc vẫn luôn luôn liên lạc được với các trường học sinh sĩ quan và với Kê-ren-xki ở Xác-côi-ê Xê-lô.

Bảy giờ sáng, một đội tuần tra gồm binh lính, thủy thủ và xích vệ đến trường Vơ-la-đi-mia và cho bọn học sinh sĩ quan hai mươi phút để hạ khí giới. Tối hậu thư này bị bác bỏ. Một giờ sau, bọn học sinh sĩ quan định kéo quân ra, nhưng bị một loạt súng dữ dội từ góc phố Gơ-rê-bét-xcai-a và phố lớn bắn lui. Bộ đội Xô-viết vây chặt trường và nổ súng. Hai xe thiết giáp đi đi lại lại, quét vào trường hàng loạt súng máy. Bọn học sinh sĩ quan gọi điện thoại xin tiếp viện nhưng bọn Cô-dắc trả lời là không dám ra vì trước trại của chúng có những lực lượng thủy thủ quan trọng với hai khẩu đại bác. Trường Páp-lốp bị vây chặt. Còn học sinh sĩ quan trường Mi-khai-lốp phần lớn đã phải chiến đấu ở ngoài phố rồi...

Mười một giờ rưỡi có ba khẩu pháo kéo đến. Bức tối hậu thư thứ hai được bọn học sinh sĩ quan trả lời bằng cách giết hại sứ giả Xô-viết mang cờ trắng trong tay. Thế là lập tức các khẩu pháo nổ thật sự. Tường nhà trường thủng từng mảng lớn. Bọn học sinh sĩ quan chiến đấu một cách tuyệt vọng. Những đợt xích vệ hò hét tiến lên xung phong bị bắn ngã rạp... Kê-ren-xki trước đó đã gọi điện thoại từ Xác-côi-ê đến để cấm không được đàm phán với ủy ban quân sự cách mạng.

Tức giận vì sự thất bại và số thương vong, bộ đội Xô-viết giáng vào trường một trận bão lửa. Ngay các sĩ quan Xô-viết cũng không cản nổi trận bão thép ghê gớm đó. Một ủy viên Xmon-ni tên là Ki-ri-lốp định bắt ngừng bắn, nhưng xuýt nữa anh ta bị đập chết. Máu xích vệ đã sôi lên.

Lúc hai rưỡi, bọn học sinh sĩ quan kéo cờ trắng: chúng chịu hàng nếu được bảo đảm tính mạng. Bên này đồng ý. Hàng nghìn binh lính và xích vệ xông vào qua cửa sổ và các mạng tường thủng. Chưa ai kịp can thiệp thì năm học sinh sĩ quan đã bị đâm chết bằng lưỡi lê. Còn lại chừng hai trăm tên được dẫn đến pháo đài Pi-tơ Pôn, bằng từng toán nhỏ để tránh công chúng để ý. Dọc đường một toán bị quần chúng xông vào giết mất tám tên nữa... Trận này chết mất hơn một trăm lính và xích vệ...

Hai giờ sau, Viện Đu-ma nhận được tin điện thoại là toán quân chiến thắng ấy đang tiến về Trường kỹ sư. Chừng mười hai đại biểu Đu-ma mang những bản tuyên cáo mới nhất của ủy ban Cứu quốc tới gặp họ. Một số đại biểu đi không về... Các trường khác đều ra hàng không kháng cự gì và bọn học sinh sĩ quan ở đó đều được yên ổn dẫn về Pi-tơ Pôn hoặc Cơ-rông-xtát.

Trung ương điện thoại kháng cự đến chiều. Nhưng rút cục các thủy thủ cũng chiếm được, dưới sự yểm hộ của một chiếc xe thiết giáp. Các cô điện thoại viên sợ hết vía, vừa chạy tán loạn vừa kêu la inh ỏi. Bọn học sinh sĩ quan rứt hết quân hàm vứt đi để khỏi bị lội, và một tên để nghị với Uy-li-am đổi cho y chiếc áo choàng, muốn lấy cái gì cũng được. “Phen này thì chúng giết hết chúng tôi mất!”, chúng kêu lên như vậy, vì số lớn trong bọn chúng trước đây ở Cung điện Mùa Đông đã thề trên danh dự là sẽ không cầm vũ khí chống lại nhân dân nữa. Uy-li-am đề nghị đứng trung gian đàm phán hộ nếu chúng tha An-tô-nốp. Chúng đồng ý, An-tô-nốp và Uy-li-am đứng lên nói chuyện với anh em thủy thủ chiến thắng đang tức điên lên vì những tổn thất của họ. Lại một lần nữa, bọn học sinh sĩ quan được tự do rút lui... Nhưng cũng có một vài tên, trong lúc hốt hoảng định trèo lên mái trốn hoặc chui vào nấp ở tầng thượng bị tóm cổ và ném xuống đường.

Mệt nhừ và máu me đầy mình, nhưng chiến thắng, các thủy thủ và công nhân tiến vào phòng máy. Khi thấy các cô điện thoại viên xinh đẹp tụ tập ở đấy, họ đứng dừng lại, ngượng ngập và vụng về. Không một ai hành hạ hoặc làm nhục các cô gái đó. Thoạt tiên các cô hốt hoảng chạy trốn vào các xó xỉnh, nhưng đến khi thấy không ai làm gì, các cô lại lên giọng: “Gớm chưa, quân bẩn thỉu! Quân ngu dốt! Quân vũ phu!...” Thủy thủ và xích vệ rất lúng túng không biết xử trí ra sao. Các ả lại càng được thể, vừa vùng vằng mặc áo đội mũ vừa cất giọng chua như giấm: “Đồ vũ phu! Đồ lợn! Đưa đạn và băng bó cho các học sinh sĩ quan hào hoa phong nhã nên thơ biết bao! Toàn là con nhà dòng dõi quyền quý, lại chiến đấu để lấy lại ngôi báu cho Nga Hoàng yêu dấu! Còn cái bọn này? Rặt những thợ thuyền thô lỗ, bọn nhà quê, bọn dân đen vô học...”

Vít-sơ-ni-ác, ủy viên ủy ban quân sự cách mạng, cố thuyết phục các cô điện thoại viên ở lại. Anh ta tận dụng mọi phép lịch sự: “Cho tới nay họ đối đãi với các cô chẳng ra cái gì. Sở điện thoại thuộc quyền Viện Đu-ma thành phố. Họ trả cho các cô 60 rúp một tháng thì bắt làm việc tới mười giờ một ngày, có khi còn hơn thế... Bắt đầu từ nay mọi sự sẽ thay đổi. Chính phủ có ý định sáp nhập Sở điện thoại vào bộ Bưu điện. Lương các cô sẽ lập tức tăng lên 150 rúp và số giờ làm việc sẽ giảm. Các cô thuộc giai cấp cần lao, các cô có quyền sung sướng...”

Giai cấp cần lao à! Gớm chưa! Thằng cha này định cho chúng ta là cùng một giuộc với tụi... dã man này chắc? Nó định yêu cầu chúng ta ở lại ư? Có trả một nghìn rúp cũng chả thèm ở!... Các cô điện thoại viên cong cớn đi ra.

Các công nhân viên, các người mắc dây, các thợ phụ ở lại. Nhưng điện thoại là một chuyện sống còn, phải có người điều khiển các bảng phích cắm. Chỉ có chừng dăm sáu cô điện thoại viên chịu ở lại. Chừng một trăm binh lính, thủy thủ, công nhân, xung phong làm việc. Sáu cô điện thoại viên chạy ngược chạy xuôi chỉ bảo hết người này đến người khác, vừa giúp họ, vừa mắng mỏ... Mọi việc ì ạch chạy dần, các đường dây dần dân lên tiếng. Việc cấp thiết nhất là phải nối Xmon-ni với các trại lính và các xưởng máy; sau đó phải cắt các đường dây của Viện Đu-ma và các trường võ bị... Về chiều tin tức về việc vừa xảy ra làn tràn khắp trong tỉnh. Hàng trăm tên tư sản lên giọng cáu kỉnh: “Đồ ngu si! Quân chó má! Liệu chúng mày đứng vững được bao lâu? Cứ đợi quân Cô-Dắc đến sẽ biết tay nhau ngay”.

Hoàng hôn xuống. Gió thổi trên đại lộ Nép-xki vắng ngắt. Trước cửa nhà thờ Ca-dăng, một đám đông tụ tập tranh luận không dứt; vài người thợ, một ít binh lính, nhưng phần lớn là người buôn bán và viên chức.

“Lê-nin chẳng giảng hòa được với Đức đâu!”, có người kêu lên như vậy. Một người lính nóng nảy cãi lại: “Thế thì tại ai? Tại cái thằng khốn kiếp Kê-ren-xki của các anh, cái thằng tư sản khốn nạn! Cho nó cút đi đâu thì cút! Chúng tôi không cần đến nó! Chúng tôi muốn Lê-nin!”.

Trước Viện Đu-ma, một sĩ quan đeo băng tay trắng vừa to tiếng chửi rủa vừa xé các bản cáo thị dán ở tường. Một bản cáo thị viết:

CÁC THÀNH VIÊN BÔN-SÊ-VÍCH CỦA HỘI ĐỒNG THÀNH PHỐ GỬI NHÂN DÂN PÊ-TƠ-RÔ-GƠ-RÁT

Trong giờ phút nghiêm trọng này, đáng lẽ Viện Đu-ma thành phố phải hết sức cố gắng kêu gọi dân chúng bình tĩnh, đảm bảo lương thực và các nhu yếu phẩm cho họ, thị bọn xã hội cách mạng cánh hữu và bọn K.Đ đã quên nhiệm vụ, đã biến Viện Đu-ma thành một hội nghị phản cách mạng và định kích động một bộ phận dân chúng đứng lên xung đột với bộ phận kia để hòng dọn đường cho thắng lợi của bọn Coóc-ni-lốp, Kê-ren-xki. Đáng lẽ làm tròn những nghiệm vụ tối thiểu của chúng thì bọn xã hội cách mạng cánh hữu và bọn K.Đ. đã khiến Viện Đu-ma trở thành một võ đài đấu tranh chính trị chống đối với các Xô-viết đại biểu công nông binh, chống chính phủ cách mạng của hòa bình, bánh mì, và tự do.

Hỡi các công dân Pê-tơ-rô-gơ-rát! Chúng tôi, những thành viên Bôn-sê-vích của hội đồng thành phố, những người đã được các người bỏ phiếu bầu ra, chúng tôi muốn các người biết rằng bọn xã hội cách mạng cánh hữu và bọn K.Đ. đã đi vào con đường hoạt động phản cách mạng, rằng chúng đã bỏ rơi nhiệm vụ và đưa dân chúng đến đói khổ và nội chiến. Chúng tôi, những người đã được 183.000 phiếu bầu, thấy rằng nhiệm vụ của chúng tôi là phải kêu gọi những người đã bỏ phiếu cho chúng tôi chú ý tới những việc đang xảy ra ở Viện Đu-ma. Chúng tôi tuyên bố không chịu trách nhiệm về những hậu quả tai hại và không thể nào tránh được do hành động của Viện này...

Xa xa, thưa thớt vài tiến súng, nhưng thành phố đã trở lại yên tĩnh, lặng lẽ, như mệt nhoài sau mấy cơn sốt vừa qua.

Trong phòng Ni-cô-lai, buổi họp của Viện Đu-ma kết thúc. Cả đến cái Viện đáo để này cũng hình như mệt mỏi. Các ủy viên luôn luôn mang tin đến: Trung ương điện thoại bị chiếm, các trận đánh nhau ngoài đường phố, trường võ bị Vơ-la-đi-mia thất thủ... Tơ-rúp tuyên bố: “Viện Đu-ma ủng hộ nền dân chủ trong cuộc chiến đấu chống áp chế và bạo lực; nhưng dù ai thắng chăng nữa, Viện cũng sẽ không công nhận sự hành hình không xét xử hoặc sự tra tấn...” Nghe vậy, đảng viên K.Đ. Cô-nốp-xki, một lão già vẻ mặt cay độc, lên tiếng trả lời: “Khi quân đội của chính phủ hợp pháp tiến vào Pê-tơ-rô-gơ-rát, họ sẽ đem bắn bọn phiến loại, và như thế sẽ không phải là hành hình không xét xử đâu”. Cả phòng lên tiếng phản đối, kể cả đảng của lão ta.

Không khí đầy vẻ hoài nghi và chán nản. Phản cách mạng đang ở thế lùi. ủy ban Trung ương của đảng xã hội cách mạng đã bỏ phiếu không tín nhiệm ngay chính những người đại diện của nó, và cánh tả bắt đầu thắng thế. Áp-xen-ti-ép xin từ chức.

Một liên lạc đến báo là phái đoàn được cử ra ga để đón Kê-ren-xki đã bị bắt. Ngoài phố nghe thấy tiếng đại bác ầm ĩ xa xa về phía Tây và Tây-Nam. Vẫn chưa thấy Kê-ren-xki tới.

Chỉ mới có ba tờ báo xuất bản: tờ Sự Thật, tờ Sự nghiệp nhân dân và tờ Đời mới. Cả ba tờ dành rất nhiều chỗ cho chính phủ liên hiệp mới. Cơ quan của đảng xã hội cách mạng muốn có một chính phủ không có cả đảng viên K.Đ lẫn đảng viên Bôn-sê-vích. Goóc-ki thì lạc quan: Xmon-ni đã nhượng bộ, như thế tức là sẽ có một chính phủ thuần túy xã hội, gồm đủ mọi thành phần, trừ bọn tư sản. Còn tờ Sự Thật thì mỉa mai:

Thật chỉ đáng tức cười trước một cuộc liên minh giữa những đảng phái chính trị phần lớn gồm những nhóm nhà báo nhỏ thân tư sản và có một quá khứ bẩn thỉu, mà cả công nhân lẫn nông dân đã bỏ rơi. Liên minh của chúng ta là liên minh mà chúng ta đã tự thành lập lấy, liên minh của đảng cách mạng của giai cấp vô sản với quân đội cách mạng và nông dân nghèo.

Trên một bản cáo thị kiêu căng, Công đoàn đường sắt dọa sẽ đình công nếu không có một sự thỏa hiệp:

Những người chiến thắng thật sự trong những trận đấu tranh này, những người cứu vớt những gì còn lại của tổ quốc,

sẽ không phải là nhóm bôn-sê-vích, không phải ủy ban Cứu quốc, cũng không phải quân đội của Kê-ren-xki, mà là chúng tôi, Công đoàn đường sắt...

Xích vệ sẽ không đủ khả năng quản lý một công việc phức tạp như công việc của ngành đường sắt; còn chính phủ lâm thời thì đã tỏ ra hoàn toàn thể nền dân chủ...

Viện Xmon-ni vẫn hừng hực sinh khí, đầy nghị lực vô tận của con người.

Ở trụ sở các công đoàn, Lô-dốp-xki giới thiệu tôi với một đại biểu công nhân xe lửa đường Ni-cô-lai. Anh này nói với tôi là công nhân đã họp những mít tinh khổng lồ để lên án hành động của những lãnh tụ của họ. Anh đập tay xuống bàn nói lớn: “Tất cả chính quyền về tay các Xô-viết! Bọn theo chủ nghĩa “đến cùng” ở ủy ban trung ương nối giáo cho Coóc-ni-lốp. Họ định gửi một phái đoàn tới bộ Tổng tham mưu quân đội nhưng chúng tôi đã chặn phái đoàn lại ở Min-xơ-cơ... Bộ phận chúng tôi đòi triệu tập một hội nghị toàn Nga, nhưng bọn họ không chịu...”.

Trong các Xô-viết và các ủy ban quân đội, tình trạng cũng như vậy. Trong khắp nước Nga, các tổ chức dân chủ theo nhau rạn nứt và thay đổi. Các hợp tác xã cũng bị giằng xé bởi những cuộc đấu tranh nội bộ. Ủy ban chấp hành các đại biểu nông dân phải ngừng họp giữa những cuộc tranh luận giông bão. Ngay cả đến bọn Cô-dắc cũng bắt đầu lục đục...

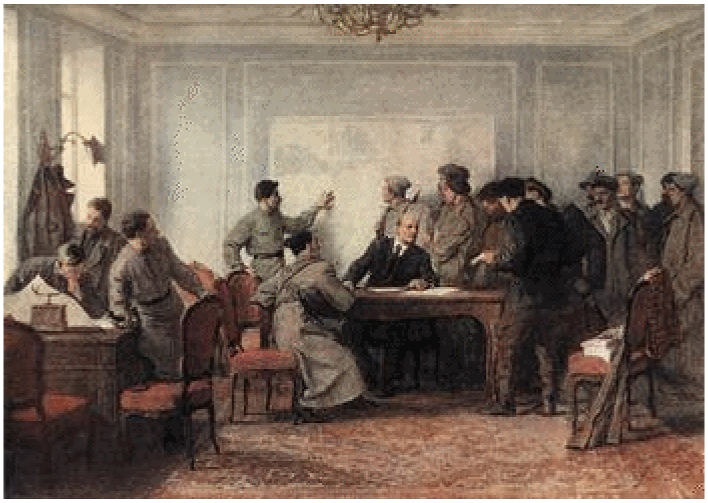

Trong Sở chỉ huy phòng thủ Pe-tơ-rô-gơ-rát. Tháng Mười một năm 1917. Tranh của họa sĩ V.Oreshnikov

Trên tầng thượng của Viện Xmon-ni, ủy ban quân sự cách mạng ra sức làm việc, không lúc nào nghỉ. Khi đến ai cũng tươi tỉnh khỏe khoắn; nhưng đêm lại ngày, ngày lại đêm, họ lao mình vào bộ máy ghê gớm đó, và khi dời ủy ban, ai nấy đầu váng mắt hoa, nói không ra tiếng, người ngợm bẩn thỉu, chỉ kịp lăn ra sân ngủ thiếp đi, ủy ban Cứu quốc đã bị đặt ra ngoài vòng pháp luật. Trên sân Viện đầy những chồng tuyên cáo:

... Bọn âm mưu làm loạn, vì chẳng được ai ủng hộ trong quân đội cũng như trong giai cấp công nhân, chỉ trông cậy vào một cuộc tấn công thình lình. Nhưng chuẩn úy Bơ-la-gông-ra-vốp, ủy viên pháo đài Pi-tơ Pôn, đã kịp thời khám phá kế hoạch của chúng, nhờ sự cảnh giác cách mạng của một xích vệ hiện đang điều tra để rõ tên. Đầu mối cuộc âm mưu này là ủy ban Cứu quốc. Tên đại tá Pôn-cốp-ni-cốp đã nhận quyền chỉ huy quân đội, và các lệnh đều do tên Gốt, trước đây là ủy viên ủy ban trung ương Xô -viết toàn Nga cũ, được ta thả ra sau khi đã thề danh dự.

Ủy ban quân sự cách mạng đưa những sự việc này ra để nhân dân Pê-tô-rô-gơ-rát rõ, và ra lệnh bắt những kẻ dính líu đến âm mưu đó và đưa chúng ra trước tòa án quân sự cách mạng...

Từ Mát-xcơ-va có tin đến là bọn học sinh sĩ quan và bọn Cô-dắc đã vây điện Crem-li và đòi quân đội xô-viết hạ vũ khí. Các lực lượng xô-viết đã đồng ý, nhưng lúc ra khỏi điện Crem-li thì bị chúng đánh úp và tiêu diệt. Những lực lượng bôn-sê-vích nhỏ hơn bị đánh bật ra khỏi Trung ương điện thoại và điện báo, bọn học sinh sĩ quan hiện giữ được trung tâm thành phố... Nhưng quanh chúng, bộ đội xô-viết đã tập hợp lại. Các cuộc giao tranh trong phố phát triển mạnh; mọi cố gắng thỏa hiệp đã thất bại... Các Xô-viết có chừng một vạn lính trong quân đội thường trú và một số xích vệ; chính phủ có sáu nghìn học sinh sĩ quan, hai nghìn rưởi Cô-dắc và hai nghìn bạch vệ.

Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát đang họp, và ở phòng gần đấy là ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga mới đang nghiên cứu những sắc lệnh và mệnh lệnh của Hội đồng ủy viên nhân dân tới tấp gửi từ trên gác xuống. Trong số những sắc lệnh đó, có những sắc lệnh về ngày làm việc tám giờ, và “dự án một nền giáo dục nhân dân” của Lu-nát-sác-xki. Chỉ có chừng vài trăm đại biểu tham dự hai hội nghị này, phần lớn đều võ trang. Viện Xmon-ni hầu như vắng ngắt, trừ những bộ đội canh gác đang đặt súng máy ở các khe cửa sổ hai bên sườn Viện.

Một đại biểu công đoàn đường sắt phát biểu ở ủy ban xô-viết toàn Nga: “Chúng tôi không chuyên chở quân đội cho đảng phái nào cả... Chúng tôi đã cử một phái đoàn tới gặp Kê-ren-xki để báo cho hắn biết là nếu hắn cứ tiếp tục tiến về Pê-tơ-rô-gơ-rát, chúng tôi sẽ cắt đứt đường giao thông của hắn”. Anh ta kết luận bằng cái luận điệu quen thuộc, là đề nghị họp hội nghị các đảng phái xã hội để thành lập chính phủ mới.

Ca-mê-ni-ép trả lời thận trọng. Nhóm bôn-sê-vích rất vui lòng tham dự một hội nghị như vậy. Nhưng trọng tâm vấn đề không phải là thành phân một chính phủ mới, mà là nó có công nhận chương trình của Đại hội Xô-viết hay không... ủy ban trung ương Xô-viết toàn Nga đã thảo luận về bản tuyên ngôn của nhóm xã hội cách mạng cảnh tả và nhóm xã hội dân chủ quốc tế chủ nghĩa và đã đồng ý với một đề nghị đại diện theo tỷ lệ ở hội nghị, ngay cả đối với những đại biểu các ủy ban quân đội và các Xô-viết nông dân...

Trong phòng họp lớn, Tơ-rốt-xki điểm lại các việc đã xảy ra trong ngày: “chúng ta đã đề nghị bọn học sinh sĩ quan ở trường Vơ-la-đi-mia ra hàng. Chúng ta muốn tránh đổ máu. Nhưng nay máu đã đổ rồi thì chỉ còn một con đường là đấu tranh đến cùng. Nếu nghĩ rằng chúng ta có thể thắng được bằng một con đường khác thì thật là trẻ con... Giờ phút quyết liệt đã tới. Mọi người đều phải cộng tác với ủy ban quân sự cách mạng, phát giác những kho chứa dây thép gai, dầu xăng, khi giới... Chúng ta đã nắm chính quyền, phải giữ lấy nó”.

Tên men-sê-vích I-óp-phê định đọc một bản tuyên bố của đảng y, nhưng Tơ-rốt-xki không chịu để mở ra một “cuộc thảo luận về nguyên tắc”. ông nói: “Bây giờ các cuộc tranh luận sẽ được quyết định ở ngoài đường phố. Bước quyết liệt đã đi rồi. Tất cả chúng tôi, và đặc biệt là tôi, chịu trách nhiệm về những việc đang xảy ra”.

Có những binh lính từ mặt trận và từ Gát-si-na trở về phát biểu ý kiến. Một người lính trong tiểu đoàn xung phong của sư đoàn pháo binh 481 nói: “Khi binh lính ngoài chiến hào biết những tin này, họ sẽ hô to: Đây đúng là chính phủ của chúng tôi!”.

Một học sinh sĩ quan ở Pê-te-hốp tuyên bố rằng anh ta và hai người bạn đã từ chối không tấn công các Xô-viết; và khi các bạn của anh từ Cung điện Mùa Đông trở về, họ đã cử anh là ủy viên của họ, và phái anh tới Xmon-ni để đề nghị cho họ ủng hộ cách mạng “chân chính”...

Rồi Tơ-rốt-xki lại đứng lên, hết ra lệnh lại trả lời các câu hỏi, sôi nổi và không biết mỏi mệt. Ông ta nói: “Để đè bẹp công nông binh, giai cấp tư sản hèn hạ sẵn sàng liên minh với cả quỷ sứ! Trong hai ngày nay; đã xảy ra nhiều vụ say sưa be bét. Các đồng chí, đừng uống rượu! Sau tám giờ tối, đừng ai ra đường, trừ những đội tuần tra. Sẽ cho khám xét những chỗ khả nghi, và đâu thấy rượu sẽ hủy. Phải thẳng tay với bọn lái rượu...”.

Lúc đó, ủy ban quân sự cách mạng ra lệnh triệu tập phái đoàn khu Vi-bo, rồi phái đoàn công nhân xưởng Pu-ti-lốp. Cả hai đều đến ngay. Tơ-rốt-xki lại nói: “Mỗi cán bộ cách mạng bị giết sẽ có năm tên phản cách mạng phải đền mạng!”.

Chúng tôi quay trở lại thành phố. Viện Đu-ma đèn sáng choang, người lũ lượt kéo vào, ở hành lang lớn tầng dưới vang tiếng than vãn rền rĩ; người ta chen chúc nhau trước tấm bảng thông cáo lớn, trên đó dán danh sách những học sinh sĩ quan chết trong ngày hôm đó, hay nói cho đúng hơn là bị người ta cho là chết, vì phần lớn những người chết lại thấy xuất hiện ra, hoàn toàn khỏe mạnh, ở phòng A-lếch-xăng, trên từng trên, ủy ban Cứu quốc vẫn họp. Có mặt nào là sĩ quan đeo ngù vai vàng đỏ, nào những bộ mặt trí thức quen thuộc của nhóm men-sê-vích và xã hội cách mạng, nào các nhà ngoại giao và các chủ nhà băng mắt sắc và bụng phệ, nào các công chức của chế độ cũ, nào các bà áo quần sang trọng...

Các cô điện thoại viên đến kể lại những việc xảy ra. Trông các cô nối đuôi nhau lên diễn đàn mà thương hại: ăn mặc cố làm ra vẻ lịch sự, nhưng chân đi giày thủng và mặt mũi hốc hác. Cô nào cố nấy được nghe tiếng vỗ tay của giới thượng lưu Pê-tơ-rô-gơ-rát (nào là sĩ quan, nào bọn nhà giàu, nào bọn tai to mặt lớn trong giới chính trị) đều sung sướng đến đỏ mặt, cố mà tả những nỗi đau khổ mà giai cấp vô sản đã bắt các cô phải chịu, và giãi bày tấm lòng trung thành với chế độ cũ, với trật tự sẵn có, với sức mạnh...

Viện Đu-ma lại họp trong phòng Ni-cô-lai. Viện thị trưởng tuyên bố một cách lạc quan là các trung đoàn của Pê-tơ-rô-gơ-rát đã bắt đầu hối hận về những hành động của họ; công cuộc tuyên truyền tiến triển tốt... Bọn phái viên đi đi về về, khi đưa tin vè những hành động tàn hốc của những người bôn-sê-vích, khi đi điều đình cho bọn học sinh sĩ quan, khi đi điều tra. Tơ-rúp nói: “Thắng được bọn bôn-sê-vích là do sức mạnh tinh thần chứ không phải lưỡi lê.”.

Trong khi đó, trên mặt trận cách mạng, không phải mọi việc đều tốt đẹp. Kẻ thù đã đưa đến những đoàn xe lửa bọc sắt, có đại bác. Các lực lượng Xô-viết, phần lớn gồm những xích vệ không có kinh nghiệm chiến đấu, không có sĩ quan, mà cũng chẳng có kế hoạch. Chỉ mới thêm được có năm nghìn lính chính quy; phần còn lại của bộ đội thường trú hoặc còn bận dẹp cuộc nổi loạn của bọn học sinh sĩ quan, hoặc phải canh gác, hoặc còn chần chừ. Mười giờ tối, Lê-nin phát biểu ở một cuộc mít tinh các đại biểu các trung đoàn của thành phố: Tuyệt đại đa số biểu quyết chiến đấu. Một ủy ban gồm năm người lĩnh được bầu ra để làm bộ tham mưu và sáng tinh sương, các trung đoàn dời khỏi doanh trại, sẵn sàng chiến đấu... Trên đường về nhà, tôi thấy họ đi qua các phố vắng ngắt của thành phố đã được chinh phục, chân lính lão luyện bước đều, lưỡi lê sắp hàng thẳng tắp.

Đồng thời, ở đại bản doanh Công đoàn đường sắt, ở phố Xa-đô-vai-a, hội nghị các đảng xã hội họp để thành lập chính phủ mới. Nhân danh nhóm giữa men-sê-vích, A-bơ-ra-mô-vích tuyên bố rằng nên xí xóa những việc đã qua, không có ai thắng ai bại. Tất cả những nhóm phái tả đồng ý. Nhân danh cánh hữu men-sê-vích, Đan đề nghị với nhóm bôn-sê-vích hoãn chiến theo những điều kiện sau đây: Tước vũ khí của xích vệ, đặt bộ đội thường trú của Pê-tơ-rô-rơ-rát dưới quyền Viện Đu-ma, cấm bộ đội Kê-ren-xki không được bắn một phát súng hoặc bắt bớ một ai, thành lập chính phủ gồm tất cả các đảng phái xã hội trừ nhóm bôn-sê-vích. Nhân danh Xmon-ni, Ri-a-da-nốp và Ca-mê-ni-ép trả lời rằng có thể nhận được một chính phủ liên hiệp tất cả mọi đảng phái, nhưng phản đối những đề nghị của Đan. Nhóm xã hội cách mạng không thống nhất ý kiến, nhưng còn ủy ban chấp hành các Xô-viết nông dân và nhóm xã hội binh dân thì khăng khăng không chịu nhận cho nhóm bôn-sê-vích tham gia... Sau một cuộc tranh luận kịch liệt, đành giao cho một ủy ban nhiệm vụ thảo một kế hoạch có thể đứng vững được.

Ủy ban cãi cọ suốt đêm, suốt ngày hôm sau, rồi cả suốt đêm hôm sau. Trước đây, đã có một lần, vào ngày 9 tháng 11, Mác-tốp và Goóc-ki cũng đã cố gắng hòa giải như vậy; nhưng lần đó vì Kê-ren-xki tới gần và ủy ban Cứu quốc hoạt động mạnh, nên cánh hữu men-sê-vích, bọn xã hội cách mạng và bọn xã hội bình dân đã thình lình bỏ họp. Lần này thấy bọn học sinh sĩ quan bị đè bẹp, chúng run sợ...

Ngày thứ hai, 12 là một ngày chờ đợi. Toàn thể nước Nga chăm chú nhìn vào cánh đồng màu xám ở cửa ngõ Pê-tơ-rô-gơ-rát, nơi mà toàn thể lực lượng có thể huy động được của chế độ cũ chạm trán với sức mạnh chưa được tổ chức của chế độ mới, mà chưa ai từng biết. Ở Mat-xcơ-va, đã tạm hoãn chiến; hai bên đàm phán và chờ đợi kết quả của ván cờ đánh ở thủ đô. Những đại biểu dự Đại hội Xô-viết lao mình vào những chiếc tàu tốc hành đưa họ đi tới tận biên giới châu Á, về địa phương của họ, mang theo cái thập tự lửa của cách mạng. Tin tức về sự kỳ diệu mới xảy ra lan đi như những làn sóng, ngày càng rộng, đi khắp nước; các tỉnh thành, làng mạc, các thôn xóm xa xăm bắt đầu rộn rịp nổi lên; khắp mọi nơi, những Xô-viết và ủy ban cách mạng đứng lên chống các Đu-ma, các dem-xtơ-vô và các ủy viên chính phủ; xích vệ đứng lên chống bạch vệ; người ta đánh nhau ngoài phố, người ta cãi cọ sôi nổi... Kết quả là tùy thuộc ở Pê-tơ-rô-gơ-rát.

Xmon-ni hầu như rỗng tuếch, nhưng Viện Đu-ma lại đầy ắp những người và ồn ào, nhộn nhịp. Lão thị trưởng già lúc nào cũng trịnh trọng, lên tiếng phản đối bản tuyên ngôn của các thành viên bôn-sê-vích của hội đồng thành phố: “Viện Đu-ma không phải là một trung tâm phản cách mạng. Viện Đu-ma không tham gia vào việc đấu tranh giữa các đảng phái. Trong lúc nước Nga không có chính quyền hợp pháp, thì chỗ dựa độc nhất của trật tự là chính quyền tự trị của thành phố. Dân lành công nhận nó; các sứ quán ngoại quốc chỉ công nhận những văn kiện mang chữ ký của thị trưởng thành phố. Tâm lý chung châu Âu không công nhận một tình trạng nào khác, vì chính quyền tự trị của thành phố là cơ quan duy nhất có thể bảo vệ quyền lợi của các công dân. Thành phố có nhiệm vụ phải dung nạp tất cả mọi tổ chức muốn được dung nạp. Vậy thì Viện Đu-ma không thể cấm phát hành bất cứ tờ báo nào trong phạm vi tòa nhà của Viện. Phạm vi hoạt động của chúng ta đang mở rộng và chúng ta cần được hoàn toàn tự do hành động; cả hai phe đều phải kính trọng quyền lợi của chúng ta... Chúng ta tuyệt đối trung lập! Khi các học sinh sĩ quan chiếm được Trung ương điện thoại, đại tá Pôn-cốp-ni-cốp ra lệnh cắt mọi đường dây tới Xmon-ni, nhưng vì tôi phản đối nên điện thoại vẫn hoạt động...”.

Có tiếng cười chế giễu từ các hàng ghế bôn-sê-vích, và tiếng nguyền rủa từ các hàng ghế phía hữu. Thị trưởng Sơ-rai-đơ nói tiếp: “ấy thế mà họ lại coi chúng ta là phản cách mạng và tố cáo với dân chúng như vậy. Họ lấy của chúng ta những phương tiện vận tải bằng cách cướp những chiếc xe hơi cuối cùng của chúng ta. Nếu thành phố bị nạn đói thì đó sẽ không phải lỗi ở chúng ta. Những lời phản kháng của chúng ta không đi tới đâu...”.

Cô-bô-dép, thành viên bôn-sê-vích của Hội đồng thành phố, tỏ vẻ không tin việc ủy ban quân sự cách mạng trưng dụng xe hơi của thành phố là có thật; ngay giả dụ có thật chăng nữa thì cũng chỉ là do một vài cá nhân không có thẩm quyền và do trường hợp cấp thiết. Ông nói tiếp: “Vị thị trưởng nói rằng chúng ta không nên biến những phiên họp của Viện Đu-ma thành những cuộc mít tinh chính trị. Nhưng nhóm men-sê-vích và nhóm xã hội cách mạng chẳng làm gì khác hơn ở đây là tuyên truyền đảng phái; ở cửa vào họ phát những báo chí hợp pháp của họ, tờ Tia sáng, tờ tiếng nói binh lính, tờ Báo công nhân, toàn một giọng xúi giục nổi loạn. Nếu chúng tôi, những người bôn-sê-vích, cũng đem phát báo ở đây thì sẽ ra sao? Nhưng chúng tôi sẽ không làm thế, vì chúng tôi kính trọng Viện Đu-ma. Chúng tôi đã và không công kích chính quyền tự trị của thành phố. Nhưng nếu các ông đã làm một bản kêu gọi nhân dân thì chúng tôi cũng có quyền làm như thế...”.

Sau đó là tên K. Đ. Sin-ga-ri-ốp lên diễn đàn. Y tuyên bố không thể tranh luận được với những kẻ đáng lẽ phải đem ra xử về tội phản nghịch. Và y đề nghị trục xuất mọi thành viên bôn-sê-vích ra khỏi Viện Đu-ma. Nhưng đề nghị này phải hoãn biểu quyết vì không tìm ra được lỗi nào của các thành viên bôn-sê-vích, và vì họ đều có chức vụ trong chính quyền thành phố.

Lúc đó, hai tên men-sê-vích quốc tế chủ nghĩa tuyên bố rằng bản tuyên ngôn của các thành viên bôn-sê-vích là một sự trực tiếp xui giục chém giết. Pin-ki-ê-vích nói: “Nếu mọi hành động chống lại nhóm bôn-sê-vích đều bị gọi là phản cách mạng thì tôi không thấy cách mạng và vô chính phủ kháu nhau ở chỗ nào... Nhóm bôn-sê-vích trông mong ở sức mạnh tinh thần của chúng ta. Chúng ta phản đối mọi hành vi bạo lực bất cứ từ đâu đến, vì nhiệm vụ của chúng ta là tìm ra một lối thoát hòa bình:”.

Na-da-ri-ép nói: “Bản cáo thị dán ngoài phố dưới đầu đề Vạch mặt chúng ra xúi giục dân chúng tàn sát những người men-sê-vích và xã hội cách mạng, là một những người men-sê-vích và xã hội cách mạng, là một tội ác mà bọn bôn-sê-vích các anh không đời nào gột rửa sạch. Những việc thảm khốc đã qua chỉ là mở đầu cho những cuộc thảm sát khác mà các anh chuẩn bị bằng bản cáo thị ấy... Trước đây tôi vẫn cố gắng hòa giải các anh với các đảng phái khác, nhưng giờ đây đối với các anh tôi chỉ còn lòng khinh bỉ!”.

Bị nhục mạ, những thành viên bôn-sê-vích của hội đồng thành phố đứng phắt dậy và đối đáp dữ dội lại với những lời nói căm thù và bộ điệu đe dọa của đối phương...

Lúc bước ra khỏi phòng họp, tôi gặp tên men-sê-vích Gom-béc, kỹ sư trưởng của thành phố, và ba bốn nhà báo. Họ đều có vẻ phấn khởi lắm, và bảo tôi: “Ông xem đấy, bọn nhát gan này sợ chúng tôi. Chúng không dám bắt Viện Đu-ma. Cái ủy ban quân sự cách mạng của chúng không dám cử một tên ủy viên nào đến đây. Hôm nay ở góc phố Xa-đô-vai-a, tôi thấy một tên xích vệ định cấm một chú bé dán tờ Tiếng nói binh lính. Thằng bé cười vào mũi nó, còn đám đông thì định đập chết thằng kẻ cướp ấy. Lúc này chỉ còn là vấn đề một vài giờ nữa thôi. Giả thử Kê-ren-xki không tới chăng nữa, chúng cũng không thể có đủ người để lập nổi chính phủ. Thật là một bọn ấm ớ! Nghe nói chúng đang đánh lẫn nhau ở Xmon-ni!”.

Một anh bạn thuộc đảng xã hội cách mạng nói riêng với tôi: “Tôi biết chỗ ẩn nấp của ủy ban Cứu quốc. Anh có muốn gặp họ không?.

Hoàng hôn đã xuống. Thành phố đã trở lại vẻ mặt bình thường; các cửa hàng đều mở, đèn thắp sáng: ở ngoài phố, người ta đi dạo chơi bàn tán...

Tới số 86 phố Nép-xki, chúng tôi qua một cái cổng dẫn vào sân một tòa nhà rất to. Tới buồng 229, ông bạn tôi gõ cửa với một lối gõ đặc biệt. Nghe tiếng chân người, tiếng cửa sập, rồi cửa vào hé mở, một khuôn mặt đàn bà thò ra, ngắm nghía chúng tôi một phút, rồi để chúng tôi vào. Người đàn bà coi bộ trầm tĩnh, tuổi thì trẻ đã qua, già chưa tới. Bà ta nói to: “Ki-rin, anh cứ ở lại!”

Trong phòng ăn, một ấm xa-mô-va nhả khói cạnh những đĩa đầy bánh mì và cá sấy. Từ đằng sau một chiếc màn cửa sổ, xuất hiện một người mặc quân phục, rồi một người nữa ăn mặc kiểu thợ thuyền từ một căn buồng nhỏ thò ra. Thấy một nhà báo Mỹ, họ coi bộ thích lắm. Với một vẻ hãnh diện, họ bảo tôi rằng nếu họ bôn-sê-vích tóm được họ ở đây thì thế nào cũng đem xử bắn. Họ không muốn nói tên, nhưng cả hai đều tự xưng là xã hội cách mạng. Tôi hỏi:”Sao báo chí của các ông đăng những tin bậy bạ như vậy?” Anh sĩ quan chẳng có vẻ mất lòng tí nào và trả lời: “Đúng thế, nhưng làm thế nào?” Hắn nhún vai: “Chắc các ông cũng đồng ý là chúng tôi phải tạo ra một tâm trạng nào đó trong dân chúng...” Anh kia ngắt lời: “Đây chỉ là một hành động hoàn toàn phiêu lưu của bọn bôn-sê-vích. Chúng không có những người trí thức. Các bộ sẽ không giúp chúng... Vả lại nước Nga không phải chỉ là một thành phố, đó là cả một nước... Chúng tôi biết chúng chỉ đứng được vài ngày nên đã quyết định ủng hộ kẻ địch mạnh nhất của chúng là Kê-ren-xki, và cộng tác với hắn để phục hồi trật tự”. Tôi nói: “Được rồi; nhưng tại sao các ông lại liên minh với bọn K.Đ?” Anh công nhân giả hiệu cười, chẳng úp mở gì: “Nói thật với ông, hiện nay quần chúng đi với bọn bôn-sê-vích. Hiện giờ chúng tôi không có hậu thuẫn. Giá muốn tập hợp vài anh lính cũng chịu. Khi giới cũng không nốt... Bọn bôn-sê-vích cũng có lý trong một chừng mực nào. Lúc này ở nước Nga chỉ có hai phe mạnh: một bên là bọn bôn-sê-vích, một bên là bọn phản động, bọn này đều nấp sau gấu áo của bọn K.Đ. Bọn K.Đ, tưởng lợi dụng được chúng tôi, nhưng thực ra là chúng tôi lợi dụng chúng. Khi chúng tôi đã lật được bọn bôn-sê-vích rồi thì sẽ quật lại bọn K.Đ”. “Thế nhóm bôn-sê-vích có được nhận vào chính phủ mới không” hắn gãi đầu: “Vấn đề quan trọng đấy. Tất nhiên nếu không cho vào thì chúng lại giở trò. Dù sao, ở hội nghị lập hiến chúng có thể đóng vai trọng tài, tất nhiên với điều kiện là họp được Hội nghị lập hiến”. Anh sĩ quan nói: “Vả lại, vấn đề này lôi theo vấn đề nhận bọn K.Đ. Vào chính phủ hay không, cũng vì những lý do đó. Ông biết rằng bọn K.Đ, thì không thích Hội nghị lập hiến, nhất là nếu có thể đè bẹp bọn bôn-sê-vích ngay từ giờ”. Hắn lắc đầu nói tiếp: “Đối với người Nga chúng tôi, làm chính trị không phải việc dễ. Người Mỹ các ông là chính trị gia từ trong trứng rồi; suốt đời các ông đã quen thuộc với chính trị. Còn chúng tôi thì mới chỉ biết chính trị là cái gì từ một năm nay”. Tôi hỏi: “Các ông cho Kê-ren-xki là người thế nào?” hắn trả lời: “Ồ, Kê-ren-xki chịu trách nhiệm về những lỗi lầm của chính phủ lâm thời. Chính Kê-ren-xki đã bắt buộc chúng tôi phải nhận liên minh với tư sản. Nếu trước đây hắn chịu từ chức như hắn từng đe dọa, thì đã có một cuộc khủng hoảng nội các mười sáu tuần lễ trước ngày họp Hội nghị lập hiến, điều mà chúng tôi muốn tránh”, “nhưng rút cục đã chẳng thế là gì? “đúng rồi, nhưng chúng tôi làm sao mà biết trước được. Bọn Kê-ren-xki và bọn Áp-xen-ti-ép đã lừa chúng tôi. Gốt còn cấp tiến hơn. Tôi theo Tréc-nốp, đó mới thật là nhà cách mạng. Hôm nay, chính Lê-nin đã nói rằng ông ta không phản đối việc để Tréc-nốp vào chính phủ. Chúng tôi cũng muốn tống khứ cái chính phủ Kê-ren-xki, nhưng lại nghĩ rằng tốt hơn là chờ Hội nghị lập hiến... Lúc đầu tôi đi với bọn bôn-sê-vích. Nhưng ủy ban trung ương đảng tôi lại nhất trí biểu quyết chống lại nhóm đó thì tôi làm thế nào được? Đây là vấn đề kỷ luật của đảng... Độ tuần lễ nữa thì chính phủ bôn-sê-vích sẽ đổ; vậy nếu nhóm xã hội cách mạng đứng được ở ngoài mà chờ thì chẳng mất chút sức lực nào sẽ giành được chính quyền. Nhưng nếu chúng tôi chờ một tuần lễ nữa thì trong nước sẽ rối loạn đến mức bọn đế quốc Đức sẽ thắng mất. Vì vậy chúng tôi phải tiến hành cuộc nổi dậy mặc dầu mới chỉ được hai sư đoàn hứa hẹn ủng hộ, mà rồi họ cũng quay lại chống chúng tôi... Thế là chỉ còn bọn học sinh sĩ quan...” “Nhưng bọn Cô-dắc thì sao? “Anh sĩ quan thở dài: “Họ có đụng đậy gì đâu. Mới đầu họ nói đồng ý hành động nếu có bộ binh ủng hộ. Lại còn nói thêm rằng vì một bộ phận Cô - dắc đã theo Kê-ren-xki nên họ cũng muốn đóng góp phần của họ... Họ cũng bảo rằng người ta cứ buộc cho họ là kẻ thù truyền kiếp của nền dân chủ... Thế rồi sau cùng, họ bảo chúng tôi: Những người bôn-sê-vích nói là sẽ không lấy ruộng đất của chúng tôi. Vậy thì chúng tôi có thể yên trí. Chúng tôi sẽ đứng trung lập”.

Trong lúc chúng tôi nói chuyện, có kẻ ra người vào luôn luôn, phần lớn là sĩ quan đã lột vứt hết lon. Chúng tôi trông thấy họ đứng ở phòng ngoài, và nghe thấy họ rì rầm bàn tán sôi nổi. Đôi lúc, qua một tấm rèm khép không kín, chúng tôi nhìn vào được phòng tắm và thấy một sĩ quan to béo, mặc quân phục đại tá ngồn trên chậu xí máy, đang viết trên đầu gối. Tôi nhận ra đại tá Pôn-cốp-ni-cốp, nguyên chỉ huy khu Pê-tơ-rô-gơ-rát, giá ai đem nộp cho ủy ban quân sự cách mạng ắt sẽ được một món tiền thưởng khổng lồ...

Anh sĩ quan nói: “Chương trình của chúng tôi à? Đây: Ruộng đất giao cho các ủy ban ruộng đất, thợ thuyền được đại diện trong việc kiểm sát công nghiệp, một chương trình hòa bình cương quyết, nhưng không phải là một bức tối hậu thư gửi toàn thế giới như bọn bôn-sê-vích đã làm. Bọn bôn-sê-vích không thể giữ nổi lời hứa với quần chúng, ngay cả quần chúng trong nước. Chúng tôi không đời nào để yên cho chúng làm như vậy... Chúng đã ăn cắp của chúng tôi chương trình ruộng đất để tranh thủ sự ủng hộ của nông dân. Thế là bất lương. Nếu trước đây chúng đợi Hội nghị lập hiến...” Anh kìa ngắt lời: “Vấn đề quan trọng không phải là Hội nghị lập hiến. Nếu bọn bôn-sê-vích định thành lập một nhà nước xã hội chủ nghĩa, thì trong mọi trường hợp chúng tôi không thể cộng tác với họ. Kê-ren-xki đã phạm một lỗi lớn. Hắn đã để lộ ý định cho bọn bôn-sê-vich biết, vì hắn đã báo ở Hội đồng cộng hòa là đã ra lệnh bắt bọn bôn-sê-vích...” Tôi hỏi: “Nhưng còn các ông thì các ông định làm gì bây giờ?” Hai anh chàng nhìn nhau: “Vài hôm nữa ông sẽ biết. Nếu chúng tôi đủ lực lượng quân đội ngoại mặt trận ủng hộ, chúng tôi sẽ không chịu thỏa thiệp với bọn bôn-sê-vích đâu. Nếu không, có lẽ chúng tôi sẽ bị bắt buộc phải...”.

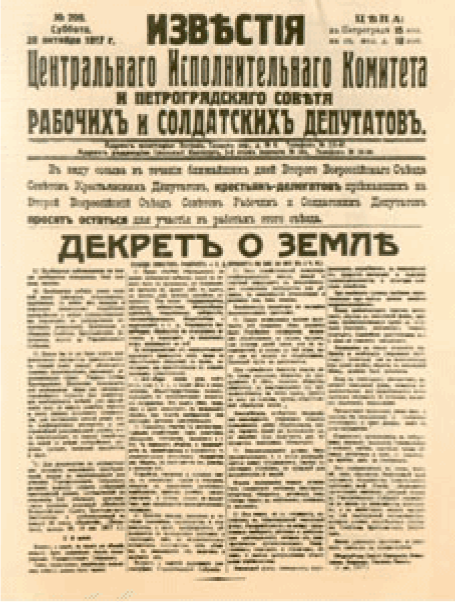

ИЗВѢСТІЯ

Центральнаго Исполнительнаго Комитета

и Петроградскаго Совѣта

Рабочихъ и Солдатскихъ Депутатовъ.

ДЕКРЕТЪ О ЗЕМЛѢ

Первая страница газеты "Известия" с декретом о земле. 1917 г.

Sắc lệnh ruộng đất. Bản in báo

Quay trở lại đại lộ Nép-xki, chúng tôi nhảy lên bậc lên xuống của một chuyến xe điện chật ních, chất nặng đến bục xe sát cả xuống đường, ì ạch đưa chúng tôi đến Xmon-ni.

Mi-ét-cốp-xki, một người bé nhỏ mảnh dẻ, ăn mặc chải chuốt gọn gàng, đi qua hàng lang, vẻ mặt lo lắng. Ông ta bảo chúng tôi rằng cuộc bãi công của các bộ đã bắt đầu tác hại. Thí dụ như Hội đồng ủy viên nhân dân đã hứa sẽ công bố các hiệp ước bí mật; nhưng tên công chức giữ những hiệp ước ấy, tên là Nê-ra-tốp, đã mang những tài liệu đó đi đâu mất. Người ta đoán là hắn đem giấu ở sứ quán Anh.

Phiền nhất là cuộc bãi công của các nhà ngân hàng. Men-din-xki nói: “Không có tiền thì chúng tôi bị bó tay. Phải trả lương cho các công nhân đường sắt, cho công nhân viên bưu điện. Các ngân hàng đều đóng cửa, kể cả Ngân hàng quốc gia, mấu chốt của tình thế. Tất cả công nhân viên các ngân hàng ở nước Nga đều đã bị mua chuộc... Nhưng Lê-nin vừa ra lệnh dùng bộc phá mở toang lối vào các hầm nhà Ngân hàng quốc gia, và vừa có một đạo sắc lệnh cho các ngân hàng tư nhân phải mở cửa sáng mai, nếu không thì chúng tôi sẽ mở lấy!”.

Xô-viết Pê-tơ-rô-gơ-rát hoạt động mạnh; trong phòng họp chật ních, hầu hết mọi người đều vũ trang. Tơ-rốt-xki nói: “Bọn Cô-dắc đã bỏ Xác-côi-ê Xê-lô (cả phòng vỗ tay vang dậy). Nhưng cuộc chiến đầu mới chỉ bắt đầu, ở Pun-cô-vô đã có những cuộc giao chiến dữ dội. Phải gửi tới đó mọi lực lượng ta có... Tin tức từ Mát-xcơ-va đến không được tốt. Điện Crem-li ở trong tay bọn học sinh sĩ quan, và công nhân chỉ có ít khí giới. Kết quả ra sao là tùy ở Pê-tơ-rô-gơ-rát. Ngoài mặt trận, những sắc lệnh về hòa bình và ruộng đất đã gây nên một phấn khởi lớn. Kê-ren-xki tung ra các chiến hào những câu chuyện nói là Pê-tơ-rô-gơ-rát chìm trong máu lửa, và bọn bôn-sê-vích tàn sát cả đàn bà, trẻ em. Nhưng chẳng một ai tin... Các chiến hạm Ô-lếch, Rạng đông, và Cộng hòa đều đậu ở sông Nê-va và chĩa đại bác lên vùng lân cận thành phố...”.

Có tiếng hỏi gay gắt: “Sao anh không ở ngoài mặt trận cùng với anh em xích vệ?” Tơ-rốt-xki trả lời ngay: “Tôi đi ra mặt trận đây!” và ông ta rời khỏi diễn đàn. Mặt hai tái đi một chút, ông ta đi lần theo mé bên phòng họp, bạn bè xúm xít vây quanh, và ra xe hơi đã đợi sẵn.

Đến lượt Ca-mê-ni-ép lên diễn đàn để trình bày công việc của hội nghị hòa giải các đảng phái. Ông ta nói rằng các đề nghị của bọn men-sê-vích đã bị bác bỏ. Ngay đến cả các bộ phận của Công đoàn đường sắt cũng biểu quyết chống lại... Ông ta nói: “Chúng ta đã chiếm được chính quyền, hoạt động của chúng ta lan ra khắp nước Nga, vậy mà chúng chỉ thèm ra cho chúng ta ba điều kiện “nhỏ bé” này thôi: 1) trả lại chính quyền; 2) làm cho binh lính cứ tiếp tục chiến tranh; 3) làm cho nông dân đừng nói đến chuyện ruộng đất gì cả nữa...”.

Lê-nin ra mặt một lúc để trả lời bọn xã hội cách mạng: “Chúng buộc cho ta là ăn cắp chương trình ruộng đất của chúng... Nếu thật như thế thì chúng ta hãy ngợi khen chúng. Chương trình này được việc cho chúng ta lắm”.

Buổi họp cứ tiếp diễn như vậy. Lần lượt, các lãnh tụ lên diễn đàn để giải thích, cổ vũ, hoặc bác bỏ những luận điệu sai lầm. Binh lính và công nhân cũng lần lượt lên diễn đàn, để giãi bày những điều trong khối óc con tim...

Những người đến dự luôn luôn luân chuyển. Thỉnh thoảng lại có tiếng gọi những đội viên của một đơn nào đó phải ra mặt trận. Những người khác lại đến thay, hoặc đội viên những đơn vị đến phiên về nghỉ, hoặc những người được đưa về hậu phương vì bị thương, hoặc những người đến Xmon-ni xin vũ khí. Gần ba giờ sáng, chúng tôi ra khỏi phòng họp và gặp Hon-dơ-man, ủy viên ủy ban quân sự cách mạng, đang chạy vội đến, mặt mày khác hẳn. Anh ta nắm lấy tay tôi kêu to: “Tốt lắm rồi! Đây anh xem!” Anh ta đưa cho chúng tôi một tờ giấy viết bút chì nguệch ngoạc, và khi thấy chúng tôi không đọc nổi, anh ta đọc to:

Pun-cô-vô, Bộ tư lệnh, 2 giờ mười phút sáng.

Đêm hôm 12 rạng ngày 13 tháng 11 từ nay là một đêm lịch sử. Âm mưu của Kê-ren-xki định đưa quân đội phản cách mạng đánh vào thủ đô của cách mạng đã bị hoàn toàn đẩy lùi. Kê-ren-xki lùi, chúng ta tiến. Binh lính, thủy thủ và công nhân Pê-tơ-rô-gơ-rát đã chứng tỏ rằng họ đầy đủ lực lượng và ý chí để củng cố uy quyền của nền dân chủ với vũ khí trong tay. Giai cấp tư sản âm mưu cô lập quân đội cách mạng. Kê-ren-xki âm mưu dùng quân Cô-dắc để bẻ gãy quân đội đó nhưng cả hai âm mưu đều đã thất bại thảm hại.

Lý tưởng vĩ đại của nền dân chủ công nông đã thắt chặt hàng ngũ quân đội và tôi luyện ý chí của nó. Từ nay cả nước sẽ tin tưởng vững chắc rằng chính quyền xô-viết không phải là một hiện tượng chốc lát; ưu thế của công nông binh là một sự kiện không gì phá hoại nổi. Thất bại của Kê-ren-xki là thất bại của bọn đại địa chủ, của bọn tư sản, của phe lũ Coóc-ni-lốp. Thất bại của Kê-ren-xki đã xác nhận rằng nhân dân được quyền có một cuộc đời hòa bình và tự do, được quyền có ruộng đất, bánh mì và chính quyền. Do sự anh dũng của mình, đơn vị ở

Pun-cô-vô đã củng cố thêm sự nghiệp của cách mạng công nông. Không thể nào quay trở về dĩ vãng nữa. Chúng ta còn phải chiến đấu, còn gặp những trở ngại, còn phải hy sinh. Nhưng đường đã mở rộng và chiến thắng đã cầm chắc.

Nước Nga cách mạng và chính quyền xô-viết có thể tự hào về đơn vị ở Pun-cô-vô của mình, dưới quyền chỉ huy của đại tá Van-đen. Vinh quang bất diệt thuộc về những người đã hy sinh! Vinh quang thuộc về những chiến sĩ của nền cách mạng, về những binh lính và sĩ quan đã trung thành với nhân dân!

Nước Nga cách mạng, nhân dân và xã hội chủ nghĩa muôn năm!

Thay mặt Hội đồng
Ủy viên nhân dân
L.Tơ-rốt-xki

Khi qua quảng trường Dơ-na-men-xcai-a, chúng tôi thấy một đám đông khác thường trước nhà ga Ni-cô-lai. Một đám mấy ngàn thủy thủ, súng ống tua tủa, đứng tập hợp ở đó. Trên thềm ga, một nhân viên Công đoàn đường sắt đang thuyết họ: “Các đồng chí, chúng tôi không thể đưa các đồng chí tới Mát-xcơ-va được. Chúng tôi đứng trung lập, chúng tôi không chuyên chở quân đội cho phe nào. Chúng tôi không thể đưa các đồng chí tới Mát-xcơ-va được, vì ở đó hiện nay đã xảy ra một cuộc nội chiến ghê gớm...”.

Tiếng hò hét vang dậy đáp lại: đám thủy thủ bắt đầu tiến lên. Bỗng một cánh cửa lớn mở rộng. Hai ba người gác phanh, một người tài xế và dăm người công nhân xe lửa xuất hiện. Một người kêu lên: “Các đồng chí ơi, lại đây! Chúng tôi sẽ đưa các đồng chí đi Mát-xcơ-va! Đến Vơ-la-đi-vốt-xtốc cũng được, nếu các đồng chí muốn! Cách mạng muôn năm!”.

Chương chín. Thắng lợi

Lệnh số 1

GỬI BỘ ĐỘI PUN-CÔ-VÔ

Ngày 13 tháng 11 năm 1917, 9 giờ 38 phút sáng

Sau một cuộc chiến đấu quyết liệt, bộ đội ở Pun-cô-vô đã đánh bại hoàn toàn những lực lượng phản cách mạng. Chúng đã rời bỏ vị trí một cách hỗn loạn và đã rút lui ra sau Xác-côi-ê Xê-lô, về phía Páp-lốp II và Gát-si-na. Các đơn vị tiền tiêu của ta đã chiếm mỏm Đông Bắc của Xác-cô-ê Xê-lô và nhà ga A-lếch-xan-đơ-rốp-xcai-a. Đơn vị Côn-pi-nô ở bên trái chúng ta, đơn vị Cơ-rát-xnôi-ê Xê-lô ở bên phải.

Tôi ra lệnh cho các lực lượng ở Pun-cô-vô chiếm đóng Xác-cô-ê Xê-lô và phòng ngự các lối vào, nhất là về mạn Gát-si-na. Tôi cũng ra lệnh chiếm đóng Páp-lốp-xcôi-ê và phòng ngự nó về phía Nam, và chiếm lấy đường xe lửa cho tới Đơ-nô.

Các đơn vị bộ đội sẽ thi hành mọi biện pháp cần thiết để củng cố những vị trí chiếm đóng được bằng những chiến hào và những công sự phòng ngự khác.

Các đơn vị đó sẽ liên lạc chặt chẽ với các đơn vị ở Côn-pi-nô và Cơ-rát-xnôi-ê Xê-lô, và với bộ Tham mưu của viên Tổng chỉ huy việc phòng thủ Pê-tơ-rô-gơ-rát.

Tổng chỉ huy các lực lượng chiến đấu
chống quân đội phản cách mạng của Kê-ren-xki.
Trung tá MU-RA-VI-ỐP

Hôm nay là sáng thứ ba. Sao có thể như vậy được nhỉ? Mới cách đây có hai ngày, vùng nông thôn Pê-tơ-rô-gơ-rát còn đầy những toán quân không người chỉ huy, không lương thực, không pháo binh, đi vẩn vơ không mục đích. Cái gì đã gắn những toán xích vệ ô hợp, vô kỷ luật, những toán lính không sĩ quan chỉ huy, thành một đạo quân tuân theo lệnh của những lãnh tụ tự mình bầu ra, đủ tôi luyện để đương đầu với pháo binh và bẻ gẫy những cuộc xung phong của kị binh Cô-dắc?

Nhân dân khởi nghĩa thường làm đảo lộn tất cả mọi quan niệm về quân sự. Ta hãy nhớ lại những đạo quân áo rách của Cách mạng Pháp ở Van-mi, ở Vít-xem-bua. Trước mặt bộ đội xô-viết là khối học sinh sĩ quan, Cô-dắc, đại địa chủm bọn quý tộc và bọn Trăm đen, viễn ảnh Nga hoàng trở lại, viễn ảnh bọn mật thám và các hầm mỏ ở Xi-bê-ri, sau cùng là sự đe dọa ghê gớm của đế quốc Đức… Thắng lợi sẽ đem lại, như Các-lai nói, “vô vàn hạnh phúc muôn đời”.

Đêm chủ nhật, khi các ủy viên của Ủy ban quân sự cách mạng từ mặt trận trở về với vẻ tuyệt vọng, thì quân đội Pê-tơ-rô-gơ-rát bầu ra một Ủy ban năm người, bộ tham mưu chiến đấu, gồm ba lính và hai sĩ quan, tất cả đều là kẻ thù không đội trời chung của bọn phản cách mạng. Quyền chỉ huy trao cho trung tá Mu-ra-vi-ốp, nguyên là nhà ái quốc, người có năng lực, nhưng cần phải chú ý theo dõi. Ở Côn-pi-nô, Ô-bu-cô-vô, Pun-cô-vô, Cơ-rát-xnôi-ê Xê-lô, đã thành lập những đơn vị tạm thời, dần dần có thêm những đơn vị lạc lõng từ mọi nơi kéo đến; những đơn vị này gồm vừa lính, vừa thủy thủ, vừa xích vệ, vừa những bộ phân của các trung đoàn bộ binh, kị binh, pháo binh lẫn lộn, thêm cả vài chiếc xe thiết giáp.

Tờ mờ sáng thì gặp những đội tuần tra Cô-dắc của Kê-ren-xki; mỗi khi gặp nhau hai bên lại bắn vài phát súng và lên tiếng gọi nhau hàng. Trong làn không khí lạnh lẽo và phẳng lặng, tiếng vang của chiến sự lan trên cánh đồng băng giá đập vào tai những toán quân đang chờ đợi quanh những đống lửa nhỏ … Người ta bảo nhau: thế là bắt đầu đấy! Thế là người ta tiến ra mặt trận, và trên những con đường thẳng tắp, những đơn vị công nhân rảo bước … Cứ thế, những đoàn người phẫn nộ xung thiên tự động đến tụ hội ở những điểm xung kích. Có những ủy viên đứng đón họ và trao cho họ nhiệm vụ chiếm đóng những vị trí hoặc làm một việc gì đó. Lần này, thật là chiến tranh của họ; chỉ huy của học là do chính họ đã bầu ra. Những ý chí phức tạp, hỗn độn của quần chúng đã đúc lại thành một ý chí thống nhất …

Những chiến sĩ của những ngày đó đã tả lại cho tôi những người thủy thủ bắn đến viên đạn cuối cùng rồi xung phong như thế nào; những người công nhân không được thao luyện đã đương đầu với kị binh Cô-dắc xung phong và lôi chúng từ trên ngựa xuống như thế nào; quần chúng vô danh đêm đến đã kéo đến chiến trường thành một ngọn thủy triều tràn ngập quân địch như thế nào … Trước nửa đêm ngày thứ hai, bọn Cô-dắc đã bị đánh tan và đang chạy trốn, bỏ lại cả pháo binh, và quân đội của vô sản tiến trên khắp mặt trận, đã vào Xác-côi-ê trước khi địch kịp phá huỷ đài phát thanh. Từ đài này, các ủy viên của Xmôn-ni đã cho phát ngay đi toàn thế giới một khúc khải hoàn:

Ngày 12 tháng 11, trong một cuộc chiến đấu ác liệt gần Xác-côi-ê Xê-lô, quân đội cách mạng đã hoàn toàn đánh bại quân đội phản cách mạng của Kê-ren-xki và Coóc-ni-lốp. Nhân danh Chính phủ cách mạng, tôi ra lệnh cho tất cả các trung đoàn tiếp tục chiến đấu chống những kẻ thù của nền dân chủ cách mạng, và thi hành mọi biện pháp cần thiết để bắt Kê-ren-xki và để ngăn chặn không cho tái diễn những cuộc phiêu lưu như vậy, nó đe dọa thành quả của cách mạng và sự thắng lợi của giai cấp vô sản.

Quân đội cách mạng muôn năm!
Tổng chỉ huy bộ đội chiến đấu chống Kê-ren-xki
MU-RA-VI-ỐP

Sau đây là tin tức từ các tỉnh…

Ở Xê-bát-xtô-phôn, Xô-viết địa phương đã nắm chính quyền; trong một cuộc miting khổng lồ, các thủy thủ trên các thiết giáp hạm đậu ở bến đã bắt các sĩ quan của họ phải tuyên thệ trung thành với chính phủ mới. Ở Ni-giơ-ni Nốp-gô-rốt, Xô-viết cũng đã nắm chính quyền. Ở Ca-dăng có tin báo về là đang có những cuộc chiến đấu ngoài đường phố giữa bọn học sinh sĩ quan và một lữ đoàn pháo binh một bên, và quân đội bôn-sê-vích một bên.

Ở Mát-xcơ-va lại đánh nhau kịch liệt. Bọn học sinh sĩ quan và bạch vệ chiếm đóng điện Crem-li, và trung tâm thành phố đang bị bộ đội của Ủy ban quân sự cách mạng tứ phía vây đánh. Pháo binh Xô-viết đặt ngay ở quảng trường Xcô-bê-li-ép và từ đó bắn vào Viện Đu-ma thành phố, Cục Cảnh sát và khách sạn Thủ đô. Người ta đã đào bật lên những phiến đá lát đường Tơ-véc-xcai-a và Ni-kít-xcai-a để đào chiến hào và dựng chiến luỹ. Đạn súng máy quét như mưa vào khu các nhà ngân hàng lớn và các hãng buôn. Đèn cũng chẳng có, điện thoại thì không. Tư sản chui xuống hầm nhà. Bản tin cuối cùng cho biết rằng Ủy ban quân sự cách mạng đã gửi tối hậu thư cho Ủy ban an ninh công cộng, đòi quân đội đóng ở Crem-li phải ra hàng ngay nếu không sẽ bị nã pháo vào.

Có kẻ kêu lên: “Nã pháo vào điện Crem-li ư! Đời nào chúng dám làm thế!” Ngọn lửa nội chiến cháy rực từ Vô-lốt-da đến Chi-ta, ở đầu đằng kia xứ Xi-bê-ri từ Xơ-cốp đến Xê-bát-xtô-phôn trên bờ Hắc hải, ở các đô thị lớn cũng như các thôn xóm nhỏ. Từ hàng ngàn xưởng máy, từ hàng ngàn làng xã, từ các trung đoàn, các quân đoàn, từ các chiến hạm lênh đênh trên biển cả, những lời chào mừng tới tấp gửi về Pê-tơ-rô-gơ-rát, những lời chào mừng Chính phủ của nhân dân.

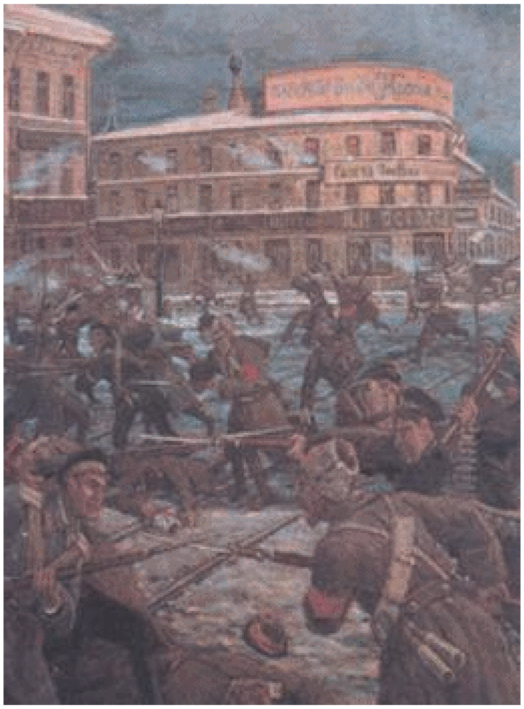

Trận đánh ở cổng Nikita trong những ngày tháng Mười năm 1917.
Tranh của họa sĩ E.Lissner

Chính phủ Cô-dắc ở Nô-vô-tréc-cát điện cho Kê-ren-xki như sau:

Chính phủ của các quân đội Cô-dắc mời Chính phủ lâm thời và các ủy viên Hội đồng Cộng hòa tới Nô-vô-tréc-cát, nếu có thể được, để cùng tổ chức chiến đấu chống bọn bôn-sê-vích.

Bên Phần lan cũng đã bắt đầu chuyển động. Xô-viết Hen-xing-pho và Ủy ban trung ương hạm đội Ban-tích thiết quân luật và tuyên bố rằng mọi âm mưu cản trở các hoạt động của các lực lượng bôn-sê-vich, và mọi sự chống đối võ trang với các mệnh lệnh của Hội đồng Ủy viên nhân dân sẽ bị trừng trị nghiêm khắc. Đồng thời Liên đoàn công nhân đường sắt Phần-lan tuyên bố tổng bãi công trong cả nước để đòi áp dụng những luật đã được Nghị viện xã hội bầu ra hồi tháng 6 năm 1917 thông qua. Nghị viện này sau bị Kê-ren-xki giải tán.

Sáng sớm hôm sau tôi đến Xmon-ni. Lúc tôi đang đi trên vỉa hè lát gỗ từ hàng rào ngoài vào tòa nhà chính thì từ khoảng trời xám rơi xuống những bông tuyết đầu tiên, nhỏ bé và ngập ngừng.

- Tuyết! Anh lính gác kêu lên và nheo mắt vì vui thích. Khỏe người bậc nhất đấy nhé!

Bên trong, những dãy hành lang dài tối om và những phòng lặng ngắt hình như chẳng còn ai. Trong tòa nhà đồ sộ chẳng thấy một ai đi lại. Tai tôi chú ý đến một thứ tiếng động là lạ, và nhìn quanh tôi thấy khắp mọi chỗ trên sàn nhà, ven dọc tường, đều có người nằm ngủ. Thợ thuyền, binh lính, lem luốc bẩn thỉu, bùn bám đầy người, hoặc riêng rẽ từng người, hoặc tụ vào thành từng đám, nằm ngổn ngang trong những dáng điệu vô tư lự của người chết. Có người quấn băng cứu thương rách bươm và hoen máu. Súng ống và bao đạn quăng đầy mặt đất … Trước mặt tôi là quân đội chiến thắng của giai cấp vô sản!

Trên tầng hai, nơi quán ăn, họ nằm chật đến nỗi lách qua được cũng chật vật. Không khí ngột ngạt. Một ánh sáng lờ mờ lọt qua những cửa kính bị ám hơi nước. Trên quầy, cạnh một ấm xa-mô-va bẹp méo mó và lạnh ngắt, giữa đám cốc bẩn, tôi thấy một Bản tin cuối cùng của Ủy ban quân sự cách mạng bị lật sấp, trang cuối cùng đầy chữ viết nguệch ngoạc. Đó là những dòng chữ của một người lính trước khi ngu thiếp trên sàn viết tặng đồng đội đã hi sinh trong cuộc chiến đấu chống Kê-ren-xki. Trên giấy hình như còn vết nước mắt …

A-lếch-xê-i Vi-nô-gơ-ra-đốp
D. Mốt-xcô-vi-nô
S. Xtôn-bi-cốp
A. Vốt-cơ-rét-xem-xki
D. Lê-ông-xki
D. Pơ-rê-ô-bơ-ra-gien-xki
V. Lai-đan-xki
M. Béc-si-cốp

Những người này đã nhập ngũ ngày 15-11-1916. Hiện chỉ còn sống ba người:

Mi-khai Béc-si-cốp
A-lếch-xê-i Vốt-cơ-rét-xem-xki
Đi-mi-tơ-ri Lê-ông-xki

Xin hãy ngủ, hỡi những đại bàng chiến trận!
Hương hồn xin hãy nghỉ yên.
Vì anh em hỡi, anh em đã xứng
Được vinh quanh và an nghỉ ngàn năm.

*
* *

Chỉ có Ủy ban quân sự cách mạng là không ngủ và làm việc liên tục. Từ căn buồng trong cùng, Xcơ-ríp-ních đi ra và báo tin là Gốt đã bị bắt nhưng vẫn một mực chối rằng y đã không hề ký, như Áp-xen-ti-ép, bản tuyên ngôn của Ủy ban Cứu quốc. Mặt khác thì chính Ủy ban Cứu quốc cũng chối không nhận là tác giả bản kêu gọi quân đội thường trú. Xcơ-ríp-ních nói thêm là hiện nay còn những hiện tượng chống đối trong một số các trung đoàn ở thành phố: thí dụ trung đoàn Vê-lin-xki đã không chịu đi đánh Kê-ren-xki.

Một số đơn vị bộ đội "trung lập", do Tréc-nốp lãnh đạo, hiện đang ở Gát-si-na và đang cố gắng thuyết phục Kê-ren-xki để y đừng tiến quân về Pê-tơ-rô-gơ-rát nữa.

Xcơ-ríp-ních bỗng bật cười:

- Bây giờ thì không thể có "trung lập" được nữa. Chúng tôi đã nắm thắng lợi trong tay!

Trên khuôn mặt rậm râu của ông ta, với những nét rắn rỏi, lộ ra một niềm phấn khởi hầu như có tính chất tôn giáo.

- Hơn sáu chục đại biểu đã từ mặt trận về đảm bảo với chúng tôi sự ủng hộ của mọi quân đoàn, chỉ trừ mặt trận Ru-ma-ni thì chúng tôi chưa có tin tức gì hết. Các ủy ban quân đội đã ngăn chặn mọi tin tức từ Pê-tơ-rô-gơ-rát, nhưng chúng tôi đã tổ chức được một hệ thống liên lạc đều đặn...

Ở tầng dưới, chúng tôi gặp Ca-mê-ni-ép vừa đến. Ông ta coi bộ mệt phờ vì đã họp suốt đêm ở "Hội nghị lập chính phủ mới", nhưng ông vui vẻ lắm. Ông nói:

- Giờ thì bọn xã hội cách mạng đã bắt đầu muốn để chúng tôi vào chính phủ mới. Các nhóm phái hữu sợ các tòa án cách mạng lắm; chúng cuống cuồng đòi chúng tôi trước hết phải giải tán các tòa án này đã... Chúng tôi đã chấp nhận đề nghị của Công đoàn đường sắt là lập một chính phủ xã hội thuần nhất; hiện giờ vấn đề đó đang được xem xét. Các ông xem, đó là kết quả cuộc chiến thắng của chúng tôi. Khi chúng tôi yếu, chúng khăng khăng không nhận chúng tôi; nay thì ai cũng muốn thoả thuận với các Xô-viết. Nhưng chúng tôi muốn có một thắng lợi thật quyết định kia. Kê-ren-xki muốn hưu chiến, nhưng chúng tôi muốn hắn phải đầu hàng...

Đó là tâm trạng của các lãnh tụ bôn-sê-vích.

Trả lời một nhà báo ngoại quốc, Tơ-rốt-xki nói: “Lời tuyên bố độc nhất có thể làm lúc này là lời tuyên bố bằng miệng đại bác!”

Nhưng dưới ngọn nước triều thắng lợi này, còn có những làn sóng ngầm, đó là mối lo về vấn đề tài chính. Đáng lẽ theo lệnh Ủy ban quân sự cách mạng phải mở cửa các ngân hàng, công đoàn các nhân viên ngân hàng lại họp mít-tinh và đình công. Xmôn-ni đề nghị Ngân hàng quốc gia trao cho 35 triệu rúp nhưng viên thủ quỹ đóng két lại và nhất định chỉ chịu trao tiền cho đại diện của Chính phủ lâm thời. Bọn phản động dùng ngân hàng quốc gia làm một vũ khí chính trị; chẳng hạn như khi Công đoàn đường sắt đòi tiền để trả lương cho công nhân viên chức thì được người ta trả lời là đến Xmôn-ni mà lấy…

Tôi đến Ngân hàng quốc gia để gặp ủy viên mới, một người bôn-sê-vích U-cơ-ren tóc đỏ hoe tên là Pê-tơ-rô-vích. Trong cảnh rối ren do bọn đình công để lại, ông ta đang gắng lập lại trật tự. Trong mọi phòng giấy của nhà Ngân hàng to lớn đó, những người tình nguyện – thợ thuyền, binh lính, thủy thủ - đang làm việc. Mặt mũi bơ phờ, ngơ ngác, họ vất vả vật lộn với sổ sách kế toán…

Viện Đu-ma đầy ắp những người. Hãy còn những kẻ lẻ tẻ lên tiếng thách thức chính phủ mới, nhưng ngày càng ít. Ủy ban ruộng đất trung ương đã tung ra một bản kêu gọi nông dân không công nhận Sắc lệnh ruộng đất của Đại hội xô-viết, lấy cớ rằng sắc lệnh này có thể gây ra rối loạn và nội chiến. Thị trưởng Sơ-rai-đơ tuyên bố vì đã xẩy ra vụ khởi loạn bôn-sê-vích nên cần hoãn vô thời hạn những cuộc bầu cử vào Hội nghị lập hiến.

Hình như đầu óc mọi người, xúc động bởi cảnh tương tàn, đều bị ám ảnh bởi hai ý nghĩ: một là chấm dứt cuộc đổ máu và hai là thành lập chính phủ mới. Trừ nhóm xã hội bình dân và các xô-viết nông dân ra, chẳng ai còn đả động đến việc "đè bẹp bọn bôn-sê-vích", và cũng chỉ còn một số rất ít nói đến việc gạt họ ra khỏi chính phủ. Ủy ban quân đội trung ương, kẻ thù cương quyết nhất của Xmôn-ni, cũng gọi điện từ Mô-hi-ép về: "Nếu cần phải thoả thuận với nhóm bôn-sê-vích để có thể thành lập chính phủ mới thì chúng tôi cũng đồng ý để họ tham gia chính phủ, với tính chất thiểu số".

Báo Sự thật mỉa mai lưu ý độc giả tới những "tình cảm nhân đạo" của Kê-ren-xki, bằng cách in lên báo bức điện của y gửi Ủy ban cứu quốc:

Đồng ý với Ủy ban cứu quốc và các tổ chức dân chủ quanh Ủy ban, tôi đã cho hoãn mọi cuộc hành quân tiễu trừ bọn phiến loạn và đã ủy quyền cho vị Ủy viên bên cạnh Tổng chỉ huy Xtăng-ki-ê-vích để bắt đầu những cuộc đàm phán. Đề nghị thi hành mọi biện pháp để chấm dứt những cuộc đổ máu vô ích.

KÊ-REN-XKI

Ban chấp hành Công đoàn đường sắt điện đi khắp nước Nga như sau:

Hội nghị giữa Công đoàn đường sắt và các đại biểu các đảng phái và tổ chức đối lập đã công nhận sự cần thiết phải đi tới thoả hiệp, triệt để không công nhận sự khủng bố chính trị trong nội chiến, nhất là giữa các bộ phận của nền dân chủ cách mạng và tuyên bố rằng sự khủng bố, mặc dầu dưới hình thức nào, trong lúc này cũng mâu thuẫn với mục đích ý nghĩa của các cuộc đàm phán đang tiến hành để thành lập chính phủ mới …

Hội nghị đã gửi các phái đoàn ra mặt trận, tới Gát-si-na. Ở ngay hội nghị, hình như đã tìm thấy giải pháp rồi. Hội nghị đã quyết định bầu ra một Hội đồng nhân dân lâm thời gồm khoảng 400 đại biểu, 75 người đại diện cho Xmôn-ni, 75 người đại diện cho Ủy ban Xô-viết trung ương toàn Nga cũ, còn lại thì phân phối giữa Viện Đu-ma thành phố, các công đoàn, các Ủy ban ruộng đất và các đảng phái chính trị. Tréc-nốp được chỉ định làm chủ tịch, còn Lê-nin và Tơ-rốt-xki, theo người ta nói, hình như bị loại ra ngoài…

Khoảng trưa, tôi đang ở trước Viện Xmôn-ni, nói chuyện với người lái một chiếc xe Hồng thập tự sắp ra mặt trận. Người lái xe đồng ý cho tôi đi theo. Anh ta là một chiến sĩ tình nguyện, trước đây là sinh viên đại học. Trong khi xe chạy, anh ta ngoái cổ nói với tôi bằng một thứ tiếng Đức rất dở: “Also, gut! Wir nach die Kasernen zu essen gehen”. Tôi đoán là anh ta định nói rằng chúng tôi sẽ ăn trưa ở một doanh trại nào đó.

Đến phố Ki-rốt-snai-a, chúng tôi rẽ vào một cái sân rộng mênh mông, xung quanh có trại quân. Lên một cái thang tối om, chúng tôi vào một căn phòng trần thấp, có mỗi một cửa sổ. Quanh một cái bàn gỗ dài, chừng hai chục người lính tay cầm thìa gỗ đang ăn xúp bắp cải đựng trong một cái nồi sắt tây lớn, vừa ăn vừa cười nói ran ran.

- Chào Ủy ban tiểu đoàn công binh dự bị 61, anh lái xe chào lớn lên như vậy và giới thiệu tôi là một người xã hội Mỹ.

Mọi người đều đứng dậy bắt tay tôi: một người lính già ôm tôi hôn rất thắm thiết. Họ đưa cho tôi một cái thìa gỗ, và tôi ngồi vào bàn. Người ta mang ra một cái nồi ka-sa đầy, một tảng bánh mì đen to tướng và những ấm chè, không thể thiếu trong bữa ăn được. Mọi người tranh nhau hỏi tôi về nước Mỹ. Phải chăng ở cái nước tự do ấy, người ta bán lá phiếu của mình lấy tiền? Nếu thế thì làm sao mà đạt được những điều họ mong ước? Thế còn Ta-ma-ni?

Phải chăng ở cái nước tự do ấy, một nhóm người có thể thống trị cả một thành phố và bóc lột nó để phục vụ lợi ích riêng họ? Tại sao nhân dân lại chịu để như vậy? Ở nước Nga, ngay dưới thời Nga hoàng cũng không thể làm thế được; đồng ý là có thối nát nhưng đâu đến nỗi có thể mua bán cả thành phố lớn! Mua bán cả dân ở đấy nữa! Mà trong một nước tự do! Thế nhân dân không có một chút ý thức cách mạng nào chăng?

Tôi cố giải thích rằng ở nước tôi, nhân dân cố gắng đòi cải cách bằng đường lối luật pháp. Một viên trung sĩ trẻ, tên là Ba-cơ-la-nốp, nói được tiếng Pháp, phát biểu:

- Được thôi nhưng giai cấp tư bản ở nước anh mạnh như thế thì chắc chúng kiểm soát cả luật pháp lẫn tòa án: thế thì nhân dân làm thế nào mà đòi thi hành cải cách được? Tôi sẵn sàng tiếp thu lời giải thích của anh vì tôi không biết rõ nước anh, nhưng dù sao tôi cũng thấy khó mà tin được…

Tôi nói là tôi đi Xác-côi-ê Xê-lô… Ba-cơ-la-nốp nói:

- Tôi cũng đi…
- Tôi cũng đi… Tôi cũng đi…

Thế là tất cả mọi người trong phòng đều quyết định đi Xác-côi-ê. Ngay lúc đó có tiếng gõ cửa. Cửa mở và viên đại tá hiện ra. Chẳng ai đứng dậy, nhưng có tiếng chào đón. Viên đại tá hỏi:

- Vào được không?

- Được chứ, vào đây! Mọi người vui vẻ trả lời.

Viên đại tá bước vào, dáng người dong dỏng, lịch sự, đội mũ da dê thêu chỉ vàng.

- Hình như các đồng chí vừa nói là định đi Xác-côi-ê Xê-lô? Cho tôi đi theo với được không?

Ba-cơ-la-nốp ngẫm nghĩ, rồi trả lời:

- Chắc hôm nay cũng chẳng có công việc gì ở đây. Được thôi, chúng tôi rất vui lòng để đồng chí đi với chúng tôi.

Viên đại tá cảm ơn và ngồi xuống rót một cốc nước chè uống.

Ba-cơ-la-nốp rỉ tai tôi, để khỏi chạm tự ái viên đại tá:

- Tôi là chủ tịch Ủy ban; quyền chỉ huy tiểu đoàn hoàn toàn là ở chúng tôi, chỉ trừ khi hành quân thì chúng tôi ủy quyền cho viên đại tá. Lúc đó thì ai nấy đều tuân theo lệnh của anh ta, nhưng anh ta lại chịu trách nhiệm trước chúng tôi. Ở doanh trại nhất nhất việc gì anh ta cũng phải hỏi ý kiến chúng tôi… Anh ta đại khái là một chấp hành viên của chúng tôi.

Người ta phát súng đạn cho chúng tôi, vì có thể gặp quân Cô-dắc, thế rồi mọi người chồng chất lên xe cùng với ba kiện báo to tướng cho mặt trận. Chúng tôi thẳng đường qua đại lộ Li-tây-ni và đại lộ Da-gô-rốt-ni. Tôi ngồi cạnh một người trẻ tuổi đeo cấp hiệu trung uý; các thứ tiếng châu Âu, coi bộ anh ta đều thạo như nhau cả. Anh ta là ủy viên trong Ủy ban tiểu đoàn.

- Tôi không phải bôn-sê-vích, anh ta nhấn mạnh với tôi như thế. Gia đình tôi là dòng dõi quý tộc lâu đời. Tôi là… thôi cứ cho là một đảng viên K.Đ. đi

Tôi ngạc nhiên hỏi: Thế thì làm sao mà…?

- Đúng đấy, tôi là ủy viên trong Ủy ban tiểu đoàn. Tôi chẳng giấu giếm gì chính kiến của tôi, nhưng các anh ấy mặc kệ, vì họ biết là tôi không chống lại ý kiến của đa số… Tôi đã từ chối không tham gia cuộc nội chiến này, vì tôi cho là cầm khí giới chống những người anh em Nga của tôi không có lợi ích gì.

- Đồ khiêu khích! Đồ tay chân Coóc-ni-lốp! Mọi người vừa vỗ vai anh vừa cười đùa ầm ĩ.

Sau khi qua Khải hoàn môn ở cửa Mát-xcơ-va – một kiến trúc đồ sộ bằng đá xám, khắc chữ vàng, có những con đại bàng to tướng và tên những Nga hoàng – chúng tôi đi trên đường cái thẳng tắp, trắng xoá những tuyết mới rơi. Trên đường đầy xích vệ đi chân. Có người thì vừa ca hát vừa đi ra mặt trận. Có người thì từ mặt trận trở về, bê bết bùn đất và mặt mày mỏi mệt. Phần lớn đều trẻ măng. Có cả phụ nữ nữa, người mang cuốc xẻng, người mang súng đạn, người đeo băng Hồng thập tự. Họ đều là những người ở các xóm nghèo, cằn cỗi vì lao động nhiều. Những toám lính, chẳng cần đi đều bước nữa, cười đùa với xích vệ. Có cả những thủy thủ với bộ mặt nghiêm nghị, những trẻ em mang thức ăn cho bố mẹ, tất cả đều lội trong lớp bùn trăng trắng phủ mặt đường. Chúng tôi vượt qua đoàn pháo binh đang ầm ầm tiến về phía Nam. Xe vận tải đầy ắp người, súng ống tua tủa, thỉnh thoảng lại gặp nhau; có cả xe chở thương binh từ mặt trận về; chúng tôi trông thấy một chiếc xe ngựa lạch cạch đi tới, trên có một thanh niên bị thương ở bụng, ngồi gập người xuống, mặt tái mét và miệng rên rỉ. Trên cánh đồng hai bên đường, đàn bà và người già đang đào chiến hào và căng dây thép gai.

Từng đám mây bay về phương Bắc. Đột nhiên, mặt trời hiện ra, tái nhợt. Ở đầu đằng kia cánh đồng lầy, Pê-tơ-rô-gơ-rát lấp lánh: bên phải là những vòm mái hình củ hành và những đỉnh tháp nhọn, trắng, vàng, đủ mọi màu sắc; bên trái là những ống khói cao, một vài cái nhả khói đen, và ở tít đằng cuối là một nền trời thấp úp lên đất Phần Lan. Hai bên đường, nhà thờ, tu viện lần lượt lướt qua. Thỉnh thoảng chúng tôi lại thấy một thầy tu đứng yên lặng như muốn bắt mạch quân đội của giai cấp vô sản.

Đến Pun-cô-vô đường chia nhiều ngả: chúng tôi dừng lại giữa một đám đông, chỗ ba dòng người gặp nhau. Bạn hữu vui vẻ gặp gỡ ở đây, ngợi khen nhau, tả cho nhau nghe chuyện chiến trận. Ở ngã ba, vài nhà còn mang vết đạn và mặt đất bị xé nát trên một đường bán kính một dặm, đã đánh nhau kịch liệt ở đây … Phía xa xa, những con ngựa Cô-dắc không người cưỡi chạy vòng quanh kiếm thức ăn, vì cỏ trên cánh đồng đã hết từ lâu. Ngay trước mặt chúng tôi, một anh xích vệ thủ leo lên cưỡi một con, nhưng lần nào cũng ngã, làm hàng ngàn những anh bạn của anh ta phá lên cười như trẻ con.

Con đường bên trái, theo đó bọn đại binh Cô-dắc đã rút lui, dẫn lên một cái dốc nhỏ tới thôn. Đứng trên đó nhìn thấy một cảnh vĩ đại: cánh đồng mênh mông như biển cả khi trời lặng gió, trên có mây chất thành đống; thành phố cũ của Nga hoàng nhả ra hàng ngàn người trên khắp nẻo đường. Đằng xa, phía bên trái là ngọn đồi nhỏ Cơ-rát-xnôi-ê Xê-lô, bãi diễn tập của doanh trại mùa hè của đội Cận vệ Nga hoàng và trại sữa bò của Hoàng gia. Không có cái gì làm mất vẻ đồng điệu của cánh đồng, chỉ trừ tu viện có tường vây quanh, vài xưởng máy lẻ loi và vài tòa nhà to giữa đám đất hoang, trước kia là viện tế bần và nhà nuôi trẻ mồ côi. Trong khi chúng tôi đang leo một ngọn đồi trọc, anh lái xe nói:

- Vê-ra Xlút-xcai-a đã chết ở đây. Phải, chính bà đại biểu bôn-sê-vích ở Viện Đu-ma. Sáng sớm hôm ấy, bà ta đi xe hơi cùng với Dan-kin và một người nữa. Lúc đó hai bên đã tạm hoãn chiến, và họ đi ra mặt trận. Họ đang cười nói vui vẻ thì bỗng nhiên, từ đoàn xe lửa bọc sắt trong đó có Kê-ren-xki, một tên nào đó trông thấy xe hơi bèn bắn một phát, Vê-ra Xlút-xcai-a trúng đạn, chết ngay lập tức…

Chúng tôi tới Xác-côi-ê, nơi đang rộn rịp các vị anh hùng của quân đội vô sản. Lâu đài, nơi Xô-viết đóng, hoạt động tấp nập. Xích vệ và thủy thủ đóng ở sân, các cửa đều có vọng canh, liên lạc viên và ủy viên cuồn cuộn ra vào. Trong phòng họp của các Xô-viết, quanh chiếc ấm xa-mô-va, chừng năm chục công nhân, binh lính, thủy thủ và sĩ quan đang bàn cãi sôi nổi và uống nước chè. Ở một góc, hai công nhân đang vụng về tập sử dụng một cái máy in rô-nê-ô. Ở bàn giữa, chàng Đi-ben-cô toa lớn đang cúi mình trên bản đồ và lấy bút chì xanh đỏ ghi những vị trí phải chiếm đóng. Bàn tay để rảnh vẫn nắm chặt khẩu súng lục to tướng, ánh thép xanh biếc.

Bỗng nhiên, anh ngồi xuống trước một cái máy chữ và đánh mổ cò, thỉnh thoảng lại dừng lại cầm súng quay bầu đạn một cách thích thú.

Trên một cái giường kê dọc tường có một người thợ trẻ nằm. Hai người xích vệ đang săn sóc anh ta, nhưng ngoài họ ra chẳng có ai để ý. Giữa ngực anh thợ có một lỗ thủng: mỗi khi tim đập máu lại trào ra, thấm qua cả áo. Mắt anh ta nhắm nghiền, khuôn mặt trẻ măng có râu rậm đã xanh nhợt. Anh hãy còn thở khò khè, nhắc đi nhắc lại trong hơi thở:

- Sắp hòa bình rồi! Sắp hòa bình rồi!

Lúc chúng tôi bước vào, Đi-ben-cô ngước mắt lên. Anh ta bảo Ba-cơ-la-nốp.

- A, đồng chí, đồng chí hãy đến văn phòng viên chỉ huy và nhận quyền chỉ huy. Chờ một tí, để tôi làm cho đồng chí một cái quân lệnh.

Anh ta đi ra phía máy chữ và lại mổ cò từng chữ một, vừa đánh vừa dò chữ.

Lâu đài Ê-ca-tơ-ri-na. Xác-côi-ê Xê-lô

Tôi đến lâu đài Ê-ca-tơ-ri-na cùng với Ba-cơ-la-nốp, viên chỉ huy mới, coi bộ sôi nổi và quan trọng. Trong căn phòng sơn trắng lịch sự mà trước đây tôi đã đến, vài anh xích vệ đang tò mò lục soát. Viên đại tá, ông bạn cũ của tôi trước đây, đang đứng cạnh cửa sổ, nhấm nhấm râu mép; trông thấy tôi, ông ấy mừng như gặp anh em ruột. Anh chàng người Pháp ở Bét-xa-ra-bi thì ngồi ở một cái bàn cạnh cửa ra vào. Các người bôn-sê-vích đã ra lệnh cho anh ta cứ ở lại làm việc như thường. Anh ta thì thầm với tôi:

- Làm thế nào được? Những người như tôi không thể nào đứng về một bên nào trong cuộc chiến tranh như thế này, mặc dầu bản năng chúng tôi rất ghét nền độc tài của quần chúng …

Tôi chỉ tiếc là phải xa mẹ tôi và xứ Bét-xa-ra-bi.

Viên đại tá phải chính thức giao quyền chỉ huy cho Ba-cơ-la-nốp. Ông ta nói, vẻ bực dọc:

- Đây, chìa khoá bàn giấy.

Một người xích vệ xấn xổ ngắt lời:

- Tiền đâu?

Viên đại tá hỏi vẻ ngạc nhiên:

-Tiền nào? À, anh định nói két bạc ấy à? Đây, két đây, ý như lúc tôi nhận quyền chỉ huy cách đây ba ngày. Chìa khoá ấy à? – ông ta nhún vai – tôi không giữ chìa khoá.

Anh xích vệ cười khẩy:

- Ăn với nói tiện việc nhỉ?

Ba-cơ-la-nốp nói:

- Chúng ta sẽ mở két. Đi tìm một cái rìu lại đây. Đồng chí Mỹ có mặt đây sẽ tự tay phá cái nắp và ghi lại ở trong két có gì.

Tôi giơ cao rìu … Cái két rỗng không.

Anh xích vệ cáu lắm:

- Phải tóm cổ thằng cha này lại. Đúng là tay sai Kê-ren-xki. Nó đã ăn cắp tiền và giao cho thằng Kê-ren-xki rồi.

Nhưng Ba-cơ-la-nốp không đồng ý. Anh nói:

- Không, không phải đâu. Thằng ăn cắp là thằng tay chân Coóc-ni-lốp ở đây trước hắn. Hắn không có tội.

Anh xích vệ cãi lại:
- Nhưng mà tôi thì tôi bảo anh rằng thằng này là bè lũ Kê-ren-xki. Nếu anh không muốn bắt, chúng tôi sẽ tóm cổ nó lại và đưa nó đi pháo đài Pi-tơ Pôn. Nó thì phải cho vào ở trong ấy mới đúng.

Những anh xích vệ khác tỏ vẻ đồng ý, và thế là viên đại tá bị dẫn đi, chân bước đi, mắt nhìn về phía chúng tôi một cách thảm hại…

Trước cung điện Xô-viết, một chiếc xe hơi vận tải sắp đi ra mặt trận. Chừng nửa tá xích vệ, dăm anh thủy thủ, một hai người lính, do một anh công nhân to như hộ pháp chỉ huy, trèo lên xe và réo tôi bảo đi cùng. Một nhóm xích vệ từ bộ tổng chỉ huy đi ra, tay ôm những quả bom nhỏ nhồi gơ-ru-bít, một chất nổ mạnh gấp mười lần và nhạy gấp năm lần đi-na-mít, họ bảo thế. Họ quẳng bom lên xe, rồi sau đó lại lấy thừng và dây thép buộc thêm đằng sau xe một khẩu pháo 75 nạp đạn sẵn.

Giữa tiếng reo hò, xe mở hết tốc lực. Chiếc xe nặng nề hết nghiêng sang phải lại ngả sang trái, khẩu pháo như nhẩy cẫng lên, và những quả bom nhồi gơ-ru-bít lăn lông lốc dưới chân chúng tôi, va ầm ầm vào thành xe.

Anh xích vệ hộ pháp, tên là Vơ-la-đi-mia Ni-cô-lai-ê-vích luôn miệng hỏi tôi về nước Mỹ. Tại sao nước Mỹ lại tham gia chiến tranh? Công nhân Mỹ đã sẵn sàng để lật đổ bọn tư sản chưa? Tình hình vụ xử Mu-ni ra sao? Liệu chúng có đem Béc-man đi Xăng Phơ-răng-xít-cô không?

Và nhiều câu hỏi tương tự, rất khó trả lời, phải gào lên để lấp tiếng xe chạy, trong lúc chúng tôi phải víu vào nhau cho khỏi ngã giữa những quả bom lăn lông lốc.

Thỉnh thoảng lại có một đội tuần tra định bắt chúng tôi dừng lại. Lính đứng ra giữa đường, giơ súng hô: “Đứng lại!”. Nhưng chúng tôi không thèm để ý. Đám xích vệ trả lời đội tuần tra:

- Thôi cút đi! Chẳng ai bắt chúng tôi dừng lại được cả. Chúng tôi là xích vệ.

Thế là chúng tôi cứ việc thẳng tiến, trong lúc đó Vơ-la-đi-mia Ni-cô-lai-ê-vích thét vào tai tôi một ý kiến nào đó về vấn đề quốc tế hoá kênh đào Pa-na-ma hoặc một vấn đề gì tương tự…

Cách Xác-côi-ê khoảng tám cây số thì gặp một đoàn thủy thủ đi về. Chúng tôi dừng lại.

- Mặt trận ở đâu, các người anh em?

Anh thủy thủ đi đầu đứng lại, gãi đầu:

- Sáng nay thì nó ở cách đây khoảng năm trăm thước. Còn giờ thì của khỉ ấy nó ở đâu chẳng biết nữa. Chúng tôi đi hết hơi mà chẳng thấy nó đâu cả.

Toán thủy thủ trèo lên xe với chúng tôi và xe lại chạy. Khoảng một dặm đường thì Vơ-la-đi-mia Ni-cô-lai-ê-vích dỏng tai nghe và kêu anh lái xe dừng lại.

- Có tiếng súng! Các anh có nghe thấy không?

Im phăng phắc trong một lát. Thế rồi, ở phía trước về bên trái, ba tiếng súng lần lượt nổ vang. Phía bên đường có cây rậm. Chúng tôi vừa từ từ tiến lên, vừa thì thào trao đổi ý kiến. Đến quãng có tiếng súng nổ, chúng tôi nhảy xuống đất rồi rón rén tiến vào rừng.

Trong khi đó, hai đồng chí tháo khẩu pháo ra khỏi xe và đặt nó vào vị trí bắn: lẽ tất nhiên là các ông tướng ấy chĩa ngay lòng súng vào lưng chúng tôi.

Trong rừng im phăng phắc. Lá đã rụng hết, và dưới ánh mặt trời yếu ớt và chênh chếch của mùa thu, những thân cây trong nhợt nhạt. Chẳng thấy động tĩnh gì, chỉ lạo xạo tiếng băng ở những vũng nước nhỏ, nứt dưới bước đi của chúng tôi. Phục kích chăng?

Chúng tôi cứ đi mãi, chẳng thấy gì, tới một chỗ thưa cây thì dừng lại. Xa xa, ở một khoảng cách, thấy ba người lính ngồi quanh đống lửa, vẻ vô tư lự, Vơ-la-đi-mia Ni-cô-lai-ê-vích tiến về phía họ. Vững dạ vì đằng sau mình có một khẩu pháo, hai mươi tay súng và một bom gơ-ru-bít sẵn sàng làm việc, anh ta cất tiếng chào to:

- Chào các đồng chí!

Mấy người lính giật mình đứng choàng dậy.
- Tại sao lại có tiếng súng ở đây lúc nãy thế?

Hoàn hồn, một người lính trả lời:
-À, chúng tôi bắn một đôi thỏ ấy mà…

Chiếc xe lại tiếp tục đi về phía Rô-ma-nô-vô. Tới ngã tư đầu tiên, hai người lính giơ súng nhảy xổ ra phía trước chúng tôi. Chúng tôi dừng lại.
- Các đồng chí cho xem giấy thông hành.

Đám xích vệ kêu la ầm ĩ:
- Chúng tôi là xích vệ. Không phải cho ai xem giấy thông hành cả … Thôi, đi đi … Mấy thằng cha này thật lắm chuyện!

Nhưng một thủy thủ có ý kiến:
- Các đồng chí, chúng ta làm thế không đúng! Phải tôn trọng kỷ luật cách mạng. Thử nghĩ xem giả dụ có một lũ phản cách mạng kéo nhau tới rồi nói: “Chúng tôi không cần có giấy thông hành!”. Các đồng chí này có biết chúng ta là ai đâu.

Một cuộc tranh luận nổ ra. Nhưng rồi lần lượt ai nấy đều đồng ý với anh thủy thủ. Vừa lầu nhầu, họ vừa đưa ra những giấy tờ thông hành cáu ghét. Tờ nào cũng giống nhau, chỉ trừ có giấy của tôi là khác, vì do bộ tham mưu cách mạng ở Xmon-ni cấp. Hai người lính bắt tôi phải đi theo họ. Đám xích vệ cực lực phản đối, nhưng người thủy thủ lúc nãy phát biểu lại nói:

- Chúng ta thì đều biết rõ đồng chí này là đồng chí tốt rồi. Nhưng lệnh của Ủy ban thì ta phải tuân theo. Đó là kỷ luật cách mạng …

Muốn khỏi lôi thôi, tôi xuống xe. Chiếc xe mở máy đi; mọi người đều vẫy tay chào tôi. Hai người lính thầm thì với nhau một lúc, rồi dẫn tôi đến một bức tường bảo tôi đứng dựa vào. Tôi chợt hiểu: họ sắp sửa bắn tôi.

Xung quanh tịnh không một bóng người. Chỉ có cách đường khoảng vài trăm thước một chút khói từ một ngôi nhà gỗ nhỏ bốc lên. Hai người lính đi ra phía đường. Tôi chạy theo họ một cách tuyệt vọng:

- Các đồng chí trông đây, đây là dấu của Ủy ban quân sự cách mạng.

Họ bần thần nhìn giấy thông hành của tôi, rồi đưa mắt nhìn nhau. Một người khăng khăng nói:

- Giấy của anh không giống các giấy khác. Chúng tôi không biết đọc, người anh em ạ.

Tôi nắm cánh tay anh ta:

- Chúng ta hãy cùng đi tới ngôi nhà đằng kia, chắc thế nào cũng có người biết đọc.

Họ ngần ngừ. Một người nói:

- Không.

Nhưng người kia nhìn kỹ vào mặt tôi, rồi lẩm bẩm:

- Sao lại không? Dù sao giết một người vô tội cũng là một tội lớn.

Thế là chúng tôi đi tới ngôi nhà và gõ cửa. Một người đàn bà thấp béo ra mở cửa. và khi thấy chúng tôi thì kinh hãi lùi lại, lúng túng nói:

- Tôi không biết, tôi không trông thấy chúng.

Một người lính đưa giấy của tôi cho bà ta. Bà ta sợ kêu lên một tiếng.

- Chúng tôi chỉ muốn đồng chí đọc hộ giấy này thôi.

Bà ta ngần ngại cầm lấy giấy và đọc thật nhanh:

Người mang giấy này, Gion Rít, là một đại biểu của nền xã hội dân chủ Mỹ, một người quốc tế chủ nghĩa…

Ra đến đường, hai người lính lại thảo luận. Sau cùng họ quyết định:

- Anh phải đi với chúng tôi đến ủy ban trung đoàn.

Trong cảnh hoàng hôn xuống mau, chúng tôi lại lội bùn đi trên đường. Thỉnh thoảng lại gặp từng toán lính; họ đứng lại, vây quanh tôi và trừng mắt nhìn tôi, truyền nhau xem tờ giấy thông hành của tôi và thảo luận với nhau xem có nên đem tôi ra bắn không.

Tối mịt, chúng tôi mới đến doanh trại bộ đội bộ binh thứ hai của Xác-côi-ê, một dãy nhà thấp dọc theo đường cái. Binh lính đang đi dạo trước cửa xúm xít lại hỏi. Gián điệp à? Một thằng khiêu khích à? Chúng tôi lên một cầu thang xoắn ốc và tới một phòng lớn trần trụi. Giữa phòng có một bếp sưởi lớn, và trong phòng, trên những ổ rải ngay ở sàn nhà, khoảng một nghìn người đang đánh bài, nói chuyện, ca hát hoặc ngủ. Trên trần, có một lỗ thủng lớn do đạn đại bác của Kê-ren-xki.

Tôi dừng lại ở cửa; mọi người thốt nhiên yên lặng và nhìn về phía tôi. Rồi bỗng họ đứng lên tiến lại tôi, mới đầu còn chầm chậm, sau như sấm sét, với nét mặt đầy căm hờn. Một người gác tôi kêu lên:

- Các đồng chí! Các đồng chí! Ủy ban! Ủy ban đâu?

Họ dừng lại quanh tôi, lầu bầu. Một thanh niên đeo băng tay đỏ, lách đám đông vào, gắt gỏng hỏi:

- Ai đấy?

Các người lính kể chuyện. Anh ta nói:
- Đưa xem giấy đó.

Sau khi đọc kỹ lưỡng mảnh giấy, vừa đọc vừa thỉnh thoảng liếc nhìn tôi, anh ta mỉm cười và trả lại giấy.

- Các đồng chí! Đây là một đồng chí Mỹ. Tôi là chủ tịch Ủy ban, xin có lời chào mừng đồng chí tới thăm trung đoàn…

Mọi người thở phào, rồi nhao nhao lên chào hỏi. Họ chen nhau tới bắt tay tôi.

- Đồng chí chưa ăn à? Chúng tôi đã ăn rồi. Để chúng tôi đưa đồng chí tới buồng ăn các sĩ quan. Có người biết nói tiếng của đồng chí …

Anh ta dẫn tôi qua sân, tới cửa vào một nhà khác. Ngay lúc đó, một người trẻ tuổi, bộ điệu quý phái, đeo cấp hiệu trung úy, bước vào. Đồng chí chủ tịch giới thiệu tôi, bắt tay rồi cáo từ. Viên trung úy nói tiếng Pháp rất sõi:

- Tên tôi là Xtê-pan Gioóc-giê-vích Mô-rốp-xki. Tôi sẵn sàng giúp đỡ ông.

Từ căn phòng ngoài đó trang trí rất lịch sự, có một cầu thang lộng lẫy đèn chiếu sáng choang dẫn lên tầng ba; ở đầu cầu thang thấy các cửa mở vào phòng chơi bi-a, phòng đánh bài, phòng đọc sách. Chúng tôi vào phòng ăn; ở giữa, quanh một cái bàn dài, chừng hai chục sĩ quan đang ngồi. Họ đều mặc lễ phục, đeo kiếm cán bịt vàng và bạc, và đeo các huân chương của Nga hoàng. Thấy tôi vào, ai nấy đều đứng dậy rất lịch sự và xê ghế cho tôi ngồi cạnh viên đại tá, dáng người đường bệ, râu đã hoa râm. Các lính hầu, bộ dạng thông thạo, mang thức ăn ra. Không khí ở đây là không khí ở châu Âu. Thế thì cách mạng ở cái chỗ nào? Tôi hỏi Mô-rốp-xki:

- Các ông không phải là bôn-sê-vich à?

Mọi người đều cười mỉm, nhưng tôi nhác thấy vài người liếc nhìn lính hầu. Ông bạn tôi trả lời:

- Không. Trong trung đoàn chỉ một sĩ quan bôn-sê-vich, nhưng anh ta đi Pê-tơ-rô-gơ-rát vắng. Đại tá là men-sê-vích, đại úy Ke-lốp đây, kia là K.Đ., còn tôi là xã hội cách mạng cánh hữu … Tôi cho là phần lớn các sĩ quan trong quân đội không phải là bôn-sê-vich nhưng cũng như tôi, họ là dân chủ; họ nghĩ rằng phải theo quần chúng binh lính …

Sau bữa ăn, người ta mang các bản đồ lại. Viên đại tá trải bản đồ ra bàn, mọi người xúm quanh. Viên đại tá vừa trỏ những vạch bút chì vừa nói:

- Đây, vị trí chúng ta sáng nay là ở đây, Vơ-la-đi-mia Ki-ri-lô-vích, đại đội của ông ở đâu?

Đại úy Ke-lốp đặt ngó tay lên bản đồ.

- Theo lệnh, chúng tôi đã đóng dọc con đường này. Đến 5 giờ thì Các-xa-vin đã đến thay tôi.

Lúc đó, cửa mở và viên chủ tịch ủy ban trung đoàn bước vào, theo sau là một người lính nữa. Họ nhập vào đám đông xúm quanh viên đại tá và cùng theo dõi trên bản đồ. Viên đại tá nói:

- Được! Trong khu chúng ta, bọn Cô-dắc đã tháo lui mười cây số. Tôi cho là không cần phải chiếm đóng những vị trí tiền tiêu. Như vậy thì đêm nay các ông cứ giữ vững chiến tuyến hiện tại và củng cố các vị trí bằng …

Viên chủ tịch ủy ban trung đoàn ngắt lời:

- Xin lỗi! Ở trên chỉ thị phải tiến nhanh và chuẩn bị giao chiến với bọn Cô-dắc ở phía bắc Gát-si-na sáng mai. Nhất thiết phải đè bẹp chúng. Đề nghị ông thi hành các biện pháp cần thiết …

Một phút im lặng. Viên đại tá trở lại bản đồ và nói bằng giọng khác:

- Tốt lắm. Xtê-pan Gioóc-giê-vích, đề nghị …

Vừa cầm búi chì xanh gạch những con đường mới, ông ta vừa đọc lệnh cho một viên trung sĩ viết tốc kí. Rồi viên trung sĩ đi ra và mười phút sau đêm vào bản chỉ thị đã đánh máy làm hai bản.

Viên chủ tịch ủy ban cầm lấy một bản và nghiên cứu bản đồ:
- Được lắm.

Rồi anh ta đứng dậy, gấp bản sao cho vào túi. Còn tờ kia thì anh ta ký và lấy trong túi ra một con dấu đóng vào đó, rồi giao cho viên đại tá…

Bây giờ thì tôi lại thấy đúng là cách mạng rồi!...

Tôi quay trở lại cung điện xô-viết ở Xác-côi-ê bằng xe hơi của bộ tham mưu trung đoàn. Vẫn cái đám đông thợ thuyền, binh lính, thủy thủ ra vào, vẫn chật ních những xe vận tải, xe thiết giáp, đại bác ở trước cửa, và chỗ nào cũng tràn ngập vui mừng trước thắng lợi đã bao lâu mong chờ. Năm sáu xích vệ dẫn một thầy tu lách đám đông vào. Họ bảo đó là thầy tu I-văng; trước đây, khi quân Cô-dắc tiến vào thành phố, y đã ban phước cho chúng. Tôi nghe nói sau đó thầy tu này bị xử bắn.

Đi-ben-cô bước ra, vừa đi vừa quay bên phải ngoảnh bên trái ra lệnh. Tay anh ta cầm khẩu súng lục to tướng. Một chiếc xe hơi chờ trên hè, máy mở sẵn. Anh ta ngồi một mình vào ghế sau. Anh đi Gát-si-na để đánh bại Kê-ren-xki.

Chập tối, anh đến gần thành phố, rồi tiếp tục đi bộ. Không ai biết Đi-ben-cô nói gì với quân Cô-dắc, nhưng kết quả là tướng Cơ-rát-xnốp và bộ tham mưu, và cả vài nghìn quân Cô-dắc nữa, ra hàng và khuyên Kê-ren-xki cũng ra hàng …

Còn về phần Kê-ren-xki thì tôi ghi lại dưới đây lời khai của tướng Cơ-rát-xnốp sáng ngày 14 tháng 11:

Gát-si-na ngày 14-11-1917.

Hôm nay, lúc 3 giờ sáng, viên chỉ huy tối cao (Kê-ren-xki) cho gọi tôi đến. Ông ta coi bộ rất lo lắng và mất bình tĩnh. Ông ta nói:

- Ông đã phản tôi! Quân Cô-dắc của ông nói là sẽ bắt tôi giao cho bọn thủy thủ.

- Vâng, đúng là người ta nói thế đó và tôi biết là chẳng ở đâu người ta ưa ông cả.

- Mà các sĩ quan cũng nói thế.

- Vâng, các sĩ quan đặc biệt bất bình đối với ông.

- Tôi làm thế nào bây giờ? Chỉ còn nước tự tử.

- Nếu ông là một người lương thiện, ông hãy cầm cờ trắng ra hàng phục ngay Pê-tơ-rô-grát, và ông sẽ nhân danh là người đứng đầu chính phủ điều đình với Ủy ban quân sự cách mạng.

- Được lắm, tôi sẽ làm như thế.

- Tôi sẽ cho một đội lính đi hộ vệ ông, và tôi sẽ đề nghị để một thủy thủ đi theo ông.

- Không, không, rất là không nên có thủy thủ nào cả. Ông biết là Đi-ben-cô hiện nay ở đây.

- Tôi không biết Đi-ben-cô là ai cả.

- Đó là kẻ thù của tôi.

- Thế đã sao. Ông đánh nước bạc to thì phải biết gánh lấy trách nhiệm.

- Đúng rồi. Đêm nay tôi sẽ đi.

- Sao lại thế? Họ sẽ cho là ông bỏ trốn. Ông hãy bình tĩnh cà công khai ra đi để ai nấy đều thấy rằng ông không bỏ trốn.

- Được. Nhưng ông phải cho tôi một đội hộ vệ tin cẩn.

- Đồng ý.

Tôi đi ra, gọi anh Cô-dắc Rút-xa-nốp thuộc trung đoàn sông Đông số 10, và ra lệnh cho hắn chỉ định 8 người Cô-dắc để hộ vệ viên chỉ huy tối cao. Nửa giờ sau, lính Cô-dắc tìm tôi và nói là không thấy Kê-ren-xki đâu cả, hắn đã bỏ trốn. Tôi ra kệnh báo động và cho đi tìm hắn, cho là hắn không thể trốn khỏi Gát-si-na và đang ẩn náu đâu đây. Nhưng không sao tìm thấy.

Kê-ren-xki đã một thân một mình mặc giả thủy thủ lẩn trốn như vậy và còn tý chút uy tín nào với quần chúng Nga thì cũng mất nốt …

Chương 10 : Matxcơva

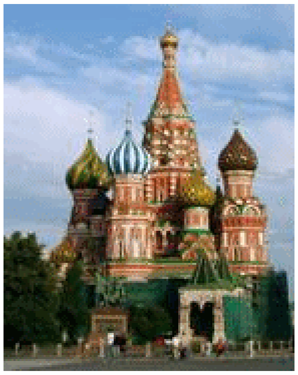

Ủy ban quân sự cách mạng tiếp tục phát huy thắng lợi với một ý chí kiên cường

Ngày 14 tháng 11
Gửi tất cả các ủy ban các đạo quân,
quân đoàn, sư đoàn và trung đoàn. Gửi tất cả
các Xô Viết đại biểu công nông binh.

Theo sự thỏa thuận giữa Côdắc, học sinh sĩ quan, binh lính, thủy thủ và công nhân, nay quyết định đưa Alêchxăngdrơ Pheodorovich Kêrenxki ra xử tội. Bởi vậy, đề nghị các bạn trao Kêrenxki cho các tòa án nhân dân. Hãy bắt Kêrenxki lại và nhân danh các tổ chức nói trên, đòi hắn phải đến ngay Petrograd trình diện để đưa ra xử trước tòa án.

Ký tên: Lính Côdắc sư đoàn thứ nhất kỵ binh
Utxuri Côdắc sông Đông: ủy ban học sinh
sĩ quan phân đội du kích khu Petrograd:
đại biểu đạo quân thứ năm.
Ủy viên nhân dân: Đibenco

Ủy ban Cứu quốc và Cứu cách mạng, Viện Đuma, ủy ban trung ương đảng xã hội cách mạng từ trước vẫn thường huênh hoang rằng Kêrenxki là người của các tổ chức đó, liền kịch liệt phản đối, cho rằng Kêrenxki chỉ chịu trách nhiệm trước hội nghị lập hiến.

Tối ngày 16 tháng 11, tôi trông thấy hai ngàn xích vệ diễu qua đại lộ Dagorotni, đi đầu là đoàn quân nhạc cử bài *Mác-xây-e* cùng với những lá cờ đỏ như máu phấp phới trên những hàng quân công nhân; điệu nhạc nổi lên rất đúng lúc để chào mừng những chiến sĩ vừa bảo vệ Thành Pê-tơ-rô-gơ-rát đỏ trở về. Trong đêm tối lạnh lẽo, nam và nữ, lưỡi lê nhấp nhô đầu súng, bước đều trên những đường phố bùn lầy trơn như đổ mỡ, dưới ánh đèn tù mù, giữa một đám tư sản lặng lẽ vẻ mặt khinh miệt nhưng sợ sệt...

Tất cả đều chống lại họ: những nhà kinh doanh, bọn đầu cơ, những kẻ sống bằng lãi quốc trái, địa chủ, sĩ quan, chính trị gia, nhà giáo, sinh viên, những người làm nghề tự do, tiểu thương, viên chức. Các đảng xã hội khác căm thù không đội trời chung với những người bôn-sê-vích. Đi với các Xô-viết có công nhân, lính thủy, những người lính còn vững tinh thần, những người nông dân không có ruộng đất, và một số ít - rất ít - trí thức...

Từ những miền xa xôi nhất của nước Nga vĩ đại, trên đó những cuộc chiến đấu ngoài đường phố đang sôi sục, tin Kê-ren-xki thất bại bay về như tiếng vọng dữ dội của cuộc thắng lợi vô sản: từ Ca-dăng, Xa-ra-tốp, Nốp-gô-rốt, Vi-nít-xa, máu chảy đẫm các đường phố, từ Mát-xcơ-va, ở đó những người bôn-sê-vích đã chĩa nòng pháo vào điện Crem-li, pháo đài cuối cùng của giai cấp tư sản.

“Chúng bắn phá điện Crem-li”. Tại Pê-tơ-rô-gơ-rát tin tức truyền từ người này sang người khác, gây ra một tình trạng khủng khiếp. Những hành khách từ Mát-xcơ-va tới - Mát-xcơ-va, bà mẹ hiền Mát-xcơ-va, thành phố trắng tinh với những mái khum tròn mạ vàng sáng loáng - thuật lại những chuyện hãi hùng. Hàng ngàn người bị giết; phố Tơ-véc-xcai-a và phố cầu Cút-nét-xki lửa cháy đỏ rực; nhà thờ Va-xi-li Bơ-la-dê-ni chỉ còn là một đống tro tàn; nhà thờ Út-pen-xki đã sụp đổ. Cổng Đấng Cứu Thế ở Crem-li lung lay muốn đổ; Viện Đu-ma bị thiêu trụi.

Từ trước tới nay, chưa bao giờ những người bôn-sê-vích lại làm một điều bất kính ghê gớm như vậy ngay giữa trung tâm nước Nga thiêng liêng. Bên tai những con chiên hình như văng vẳng tiếng đại bác đang khạc đạn vào Giáo hội chính thống, biến thành tro bụi thánh đường của dân tộc Nga...

Ngày 15 tháng 11, tại phiên họp Hội đồng ủy viên nhân dân, Lu-nát-sác-ski, ủy viên Giáo dục, bỗng khóc nức lên và chạy ra khỏi phòng họp, kêu to:

- Thật là quá sức chịu đựng của tôi, tôi không thể chịu được việc người ta tàn phá một cách ghê gớm những kho tàng nghệ thuật...

Chiều hôm đó, đơn xin từ chức của Lu-nát-sác-xki được đăng trên báo chí.

Những người từ Mát-xcơ-va tới vừa cho tôi hay những sự việc xảy ra tại đó. Nhà thờ Va-xi-li và nhà thờ Út-pen-xki *đang bị tàn phá. Điện Crem-li, nơi tập trung những kho tàng nghệ thuật quý giá nhất của Pê-tơ-rô-gơ-rát và Mát-xcơ-va cũng đang bị bắn phá. Có hàng ngàn nạn nhân.*

Cuộc chiến đấu diễn ra đến tột độ của sự dã man.

Rồi sẽ đi đến đâu? Còn xảy ra những gì nữa?

Tôi không thể chịu đựng được những sự việc đó nữa. Đến thế này là hết mức và tôi bất lực không ngăn cản nổi những việc khủng khiếp đó.

Những ý nghĩ đó ám ảnh tôi làm cho tôi phát điên, tôi không thể làm việc được nữa.

Bởi vậy tôi rút lui khỏi Hội đồng ủy viên nhân dân.

Tôi nhận thức rõ tất cả sự nghiêm trọng của quyết định này, nhưng tôi không thể chịu đựng được nữa...

Cũng ngày hôm đó, bạch vệ và học sinh sĩ quan trong điện Crem-li ra hàng và được phép tự do rút lui. Một bản hòa ước được ký kết như sau:

1- Ủy ban an ninh công cộng không còn tồn tại nữa.

2- Bạch vệ nộp vũ khí và tự giải tán. Các sĩ quan vẫn được giữ kiếm. Các trường chỉ giữ những vũ khí thật cần thiết cho việc huấn luyện; tất cả những vũ khí khác do học sinh sĩ quan giữ sẽ phải nộp. Ủy ban quân sự cách mạng bảo đảm tự do và quyền bất khả xâm phạm cho mọi người.

3- Việc tước vũ khí quy định trong đoạn 2, sẽ do một ủy ban giải quyết, gồm các đại biểu Ủy ban quân sự cách mạng, các sĩ quan và các tổ chức đã tham gia vào những cuộc đàm phán.

4- Ngay sau khi ký kết bản hòa ước này, hai bên sẽ lập tức ra lệnh ngừng đánh nhau và áp dụng những biện pháp cần thiết để triệt để thực hiện lệnh này.

5- Ký kết xong, tất cả các tù nhân sẽ được thả ngay tức khắc.

Những người bôn-sê-vích đã làm chủ thành phố được hai hôm rồi. Dân chúng sợ hãi bò ra khỏi các hầm nhà để đi tìm thi hài người nhà; các chướng ngại vật được phá bỏ. Nhưng đáng lẽ những tin đồn đại rằng Mát-xcơ-va bị phá phách phải bớt đi thì trái lại, những tin đó lại ngày càng phát triển... Và cũng chính vì thế thấy những chuyện khủng khiếp đó mà chúng tôi đã quyết định đi Mát-xcơ-va.

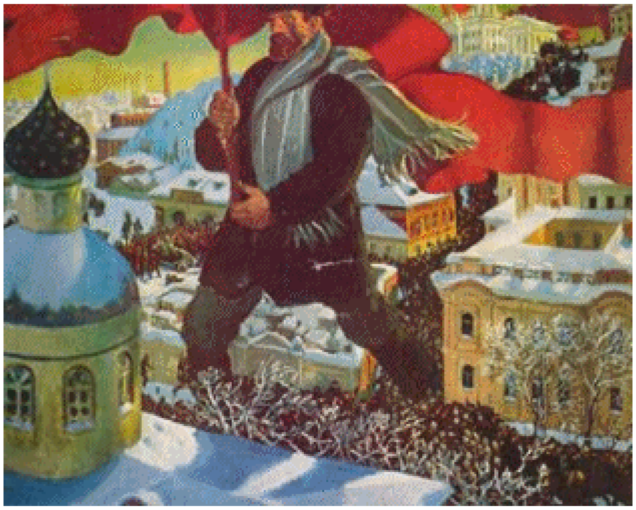

Người bôn-sê-vích. Tranh của họa sĩ B.Kustodiev

Dù sao chăng nữa, Pê-tơ-rô-gơ-rát cũng là một thành phố giả tạo mặc dù chính phủ đã đóng đô tại đó từ hai thế kỷ nay. Mát-xcơ-va mới thực sự tiêu biểu cho nước Nga, nước Nga quá khứ và nước Nga tương lai; đến Mát-xcơ-va, chúng tôi sẽ biết rõ cảm tưởng thực của nhân dân Nga đối với cách mạng, Tại đó, cuộc sống mãnh liệt hơn.

Trong tuần lễ trước, Ủy ban quân sự cách mạng Pê-tơ-rô-grát được công nhân đường sắt giúp đỡ, đã chiếm được đường Ni-cô-lai và đã phái về mạn Tây - Nam hết chuyến tàu này đến chuyến tàu khác chở đầy xích vệ và thủy thủ... Chúng tôi được Xmon-ni cấp cho giấy thông hành; không có giấy thông hành thì không ai được ra khỏi thủ đô... Khi tàu tới ga, binh lính quần áo nhếch nhác mang theo những túi lương thực to tướng, ào ào nhảy lên cửa toa, đập vỡ cả cửa kính, tràn vào trong các toa và các lối đi, leo cả lên nóc. Ba người trong bọn chúng tôi cố len vào được một ngăn toa xe, nhưng ngay sau đó thì có chừng hai chục người lính ùa vào. Mỗi ngăn như vậy chỉ có bốn chỗ ngồi. Chúng tôi không chịu và phản đối; viên xa trưởng cũng muốn bênh chúng tôi, nhưng những người lính phá lên cười. Có đâu lại phải bận tâm tới sự tiện nghi của một vài tên “tư sản”. Chúng tôi bèn giơ giấy thông hành của Xmon-ni cấp cho; lập tức những người lính đổi thái độ. Một người hô lớn;

- Thôi đi các đồng chí ơi! Đây là các đồng chí Mỹ. Họ đã vượt qua ba vạn cây số sang đây để tìm hiểu cuộc cách mạng của chúng ta. Tất nhiên là họ mỏi mệt...

Họ xin lỗi chúng tôi một cách lễ phép và thân ái, rồi rút lui. Một lát sau, chúng tôi nghe thấy tiếng họ phá cửa vào một ngăn toa xe khác trong đó có hai người Nga to béo, ăn mặc sang trọng; hai người này đã đút tiền cho viên xa trưởng và khóa trái ngăn họ ngồi lại. Vào lúc bảy giờ tối, tàu rời ga. Đoàn tàu dài lê thê do một chiếc đầu máy nhỏ bé đốt bằng củi kéo, chạy ì à ì ạch và cứ đỗ luôn. Binh lính ở trên nóc toa vừa lấy chân gõ nhịp vừa hát những bài ca nông thôn nghe rền rĩ; và trong các lối đi chật không có chỗ len chân, suốt đêm nghe thấy họ tranh luận sôi nổi về chính trị. Theo thường lệ, thỉnh thoảng viên xa trưởng lại đi qua để soát vé. Trừ chúng tôi ra, còn rất ít người có vé; viên xa trưởng loay hoay mất nửa tiếng đồng hồ chẳng ăn thua gì, và cuối cùng đành giơ tay lên trời một cách thất vọng rồi rút lui. Không khí nghẹt thở, mùi khói thuốc và nồng nặc; may mà các cửa kính đã bị đập vỡ, không thì trong đêm đó, thể nào chúng tôi cũng chết ngạt.

Tàu chậm mất mấy giờ: đến sáng, nhìn ra ngoài chỉ thấy cảnh tuyết phủ bát ngát. Trời rét căm căm. Mãi trưa mới có một bà nông dân mang tới bán một thúng bánh mì và một bình nước giả cà-phê âm ấm. Ngoài ra, tới chiều cũng chẳng thấy có gì thêm; vẫn cảnh tàu chật như nêm, lúc chạy, lúc đỗ; khi tới mỗi ga đoàn người xô vào quán ăn lèo tèo, chỉ trong nháy mắt là mua hết nhẵn... Tại một ga, tôi gặp Nô-ghin và Ri-cốp, hai ủy viên bất mãn; họ về Mát-xcơ-va để bày tỏ mối bất bình với Xô-viết của họ; tại một ga khác lại gặp Bu-kha-rin, dáng người thâm thấp, râu hung đỏ, có đôi mắt đầy vẻ cuồng tín; người ta đồn rằng y còn “tả hơn cả Lê-nin”...

Mỗi khi nghe thấy ba tiếng chuông là chúng tôi ùa lên tàu, len lỏi qua những lối đi chậtních và ồn ào, thật là một đám người dễ tính, vui vẻ: họ chịu đựng những vất vả dọc đường một cách tươi tỉnh, nhẫn nại, luôn mồm bàn đủ mọi vấn đề, từ tình hình ở Pê-tơ-rô-gơ-rát tới chế độ công đoàn ở Anh, và tranh luận kịch liệt với mấy tên tư sản ở trên xe. Trước khi tàu đến Mát-xcơ-va, tại mỗi toa tàu đã tổ chức được một ủy ban bảo đảm việc phân phối thực phẩm: các ủy ban đó trở thành những nhóm chính trị riêng rẽ và đấu tranh với nhau về những nguyên tắc cơ bản.

Ga Mát-xcơ-va vắng tanh. Chúng tôi tới thẳng phòng giấy của ủy viên nhà ga để giải quyết vấn đề vé về. Đó là một thanh niên vẻ mặt cau có, đeo lon trung úy. Khi chúng tôi xuất trình giấy tờ do Xmon-ni cấp cho, y nổi nóng nói rằng y không phải là bôn-sê-vích mà là đại diện cho Ủy ban an ninh công cộng... Thật là đặc biệt: sau khi đánh chiếm thành phố, giữa cảnh rối loạn chung, những người chiến thắng đã quên phắt mất nhà ga chính!

Chẳng có cái xe nào cả. Đi một quãng khỏi nhà ga thấy có một cái xe trượt tuyết, người lái xe, quần áo sù cả người, ngồi ngủ trên xe. Chúng tôi đánh thức anh ta dậy:

- Từ đây vào trung tâm thành phố bao nhiêu tiền?

Anh ta gãi đầu nói:

- Các vị không thể nào tìm nổi một phòng nghỉ ở khách sạn đâu. Nhưng nếu các vị trả tôi một trăm *rúp* thì tôi sẽ dẫn các vị đi...

Trước cách mạng, một “cuốc” xe như vậy mất có hai *rúp*! Chúng tôi kêu đắt quá; anh ta chỉ nhún vai rồi nói:

- Thời buổi này, phải can trường lắm mới dám chạy xe.

Không sao làm cho anh ta hạ giá tiền xuống dưới năm mươi *rúp*... Trong lúc xe chúng tôi chạy qua các phố xá lặng lẽ và tù mù, anh ta thuật lại cho nghe những sự việc mắt thấy tai nghe trong sáu ngày chiến đấu:

- Tôi đang chở khách hoặc đang đỗ xe chờ khách ở góc đường, bỗng nghe đánh đoàng một cái, một quả đại bác nổ chỗ này, lại đánh đoàng một cái, một quả đại bác nổ chỗ kia, rồi thì tiếng súng máy tặc... tặc... Tôi phóng xe, lũ quỷ sứ bắn lung thiên. Cuối cùng tôi đánh xe vào được một phố nhỏ yên tĩnh và định chợp mắt một tí... Lại đoàng, tặc... tặc.. Lũ quái, lũ quỷ!

Tại trung tâm Mát-xcơ-va, phố xá đầy tuyết như đang nghỉ ngơi tĩnh dưỡng sau một trận ốm. Chỉ có một vài ngọn đèn điện còn sáng, một vài khách bộ hành tất tưởi đi trên hè phố. Một cơn gió lạnh từ phía đồng bằng thổi về, buốt thấu xương. Chúng tôi vào khách sạn đầu tiên, trên quầy hàng thắp hai ngọn nến. Người chủ khách sạn trả lời:

- Có, chúng tôi có vài phòng rất đầy đủ tiện nghi, chỉ hiềm tất cả các cửa kính đều bị đạn bắn vỡ. Nếu các ngài không ngại gió mát...

Dọc đường Tơ-véc-xcai-a, tủ kính các cửa hàng vỡ tan tành; đạn pháo binh đào thành những hố và cày từng mảng đường lên. Khách sạn nào cũng hết chỗ, hoặc giả chủ khách sạn hãy còn sợ quá, chỉ nói được mỗi một câu: “Không, không, không có buồng! không có buồng!” Tại các đường phố chính, có những nhà băng và những hiệu buôn lớn, pháo binh bôn-sê-vích đã nã vào tứ tung. Một nhân viên làm việc trong xô-viết nói lại với tôi “Khi chúng tôi không biết rõ bọn học sinh sĩ quan và bạch vệ ở đâu thì chúng tôi bắn vào ví tiền của chúng”.

Tới Khách sạn Quốc gia, người ta xếp phòng cho chúng tôi vì chúng tôi là người ngoại quốc, mà Ủy ban quân sự cách mạng đã bảo vệ nơi ăn chốn ở của người ngoại quốc. Viên chủ khách sạn chỉ cho chúng tôi xem những cửa sổ ở tầng thượng bị đạn bắn phá tan tành. Ông ta giơ quả đấm nói, tưởng như có những người bôn-sê-vích trước mặt: “Đồ súc vật! Rồi sẽ biết! Sẽ có ngày! Chỉ trong vài ngày nữa, cái chính phủ lố bịch của chúng sẽ sụp đổ, và rồi chúng tôi sẽ làm cho chúng điêu đứng”.

Chúng tôi ăn cơm chiều tại một khách sạn làm món ăn chay, có một tấm biển đề: “Tôi không ăn thịt ai cả!”, và trên tường treo một bức chân dung Tôn-xtôi. Ăn xong, chúng tôi bắt đầu đi tìm hiểu tình hình.

Đại bản doanh của Xô-viết Mát-xcơ-va đặt tại phủ Thống đốc cũ; đó là một tòa nhà đồ sộ màu trắng trông thẳng ra quảng trường Xcô-bê-li-ép. Xích vệ đứng gác ngoài cổng. Lên gác bằng một chiếc cầu thang rộng rãi và trang trọng, tường xung quanh dán đầy những bản thông báo họp mít-tinh và những bản tuyên ngôn của các đảng phái chính trị. Lên tới nơi, chúng tôi đi qua một dãy phòng đợi, trần bị thủng, có treo những bức tranh khung thếp vàng phủ vải đỏ; cuối cùng, chúng tôi tới một phòng khách tráng lệ có những chiếc đèn treo bằng pha lê và những cột trên đỉnh thếp vàng. Trong phòng tiếng trò chuyện râm ran và có hai chục chiếc máy khâu đang chạy rào rào. Những súc vải lớn màu đỏ và đen trải trên sàn và trên các bàn; chừng năm chục phụ nữ đang ngồi cắt và khâu những lá cờ dùng vào tang lễ những người đã hy sinh cho cách mạng. Đau khổ đã làm đanh nét mặt của họ lại; họ ngồi làm việc, chẳng nói chẳng rằng, có nhiều chị mắt đỏ hoe... Hồng quân đã bị thiệt hại nặng trong cuộc chiến đấu vừa qua.

Rô-gốp, vẻ mặt thông minh, rậm râu, mang kính trắng mặc một chiếc áo choàng công nhân màu đen, ngồi trước bàn giấy ở một góc phòng. Ông ta mời chúng tôi sáng hôm sau cùng đi đưa đám với Ủy ban chấp hành trung ương... Ông ta cất cao giọng:

- Không thể giáo dục bất cứ một điều gì cho bọn xã hội cách mạng và men-se-vích được! Thỏa hiệp trở thành một thói quen ăn sâu vào đầu óc chúng rồi. Chúng đề nghị tổ chức tang lễ chung với bọn học sinh sĩ quan!

Một người đi ngang phòng. Anh ta mặc một chiếc áo lính rách rưới và đội một chiếc *sáp-ca*, mặt nom quen quen. Tôi nhận ra đó là Men-sơ mà tôi đã quen trước đây ở Bay-on (Niu Gióc-di) trong cuộc đình công ở hãng dầu Sten-đớt Oi. Anh cho biết bây giờ làm thư ký Công đoàn công nhân kim khí Mát-xcơ-va, và trong thời gian chiến đấu vừa qua anh là một ủy viên Ủy ban quân sự cách mạng...

Anh ta vừa chỉ vào bộ quần áo xác xơ vừa nói:

- Trông tôi đây này. Tôi đang cùng với anh em ở Crem-li thì bọn học sinh sĩ quan tới đánh chiếm được lần thứ nhất. Chúng giam tôi vào hầm rồi lột áo khoác, tiền, đồng hồ và cả cái nhẫn đang đeo ở tay, đến nỗi tôi chỉ còn thế này để che thân.

Anh cho biết nhiều chi tiết về cuộc chiến đấu đẫm máu diễn ra trong sáu ngày đã chia Mát-xcơ-va thành hai phe. Khác ở Pê-tơ-rô-grát, tại Mát-xcơ-va, Viện Đu-ma thành phố đã đứng ra lãnh đạo học sinh sĩ quan và bạch vệ. Chính Rút-nép và tên thị trưởng Mi-no, chủ tịch Viện Đu-ma, đã chỉ huy các hoạt động của Ủy ban an ninh công cộng và của quân đội. Ri-áp-xép, chỉ huy quân sự, một người có xu hướng dân chủ, có ý không muốn chống lại Ủy ban quân sự cách mạng nhưng bị Viện Đu-ma ép buộc phải thi hành... Chính tên thị trưởng đã nhấn mạnh vào việc đánh chiếm điện Crem-li. Y nói: “Một khi các anh đến đó, chúng sẽ không dám bắn vào đâu”.

Có một trung đoàn quân thường trú, tinh thần rất kém sút vì đã lâu quân lính chẳng làm gì cả. Cả hai phe đều tìm cách tranh thủ. Trung đoàn đó bèn họp mít-tinh để định hướng hành động, cuối cùng quyết định đứng trung lập và tiếp tục hoạt động mới của họ là bán rao ở ngoài phố những ủng bằng cao su và hạt hướng dương!

Men-ni-san-xki nói tiếp:

- Điều gay go nhất là chúng tôi phải vừa chiến đấu vừa tổ chức. Bên phe địch đã có tổ chức hẳn hoi; bên này thì binh lính có Xô-viết của binh lính, công nhân có Xô-viết của công nhân... Một cuộc đấu tranh dữ dội đã diễn ra để xem ai nắm quyền chỉ huy. Có một vài trung đoàn thảo luận hàng mấy ngày liền trước khi quyết định hành động, và đến lúc đột nhiên bị bọn sĩ quan bỏ rơi thì chúng tôi không có ban tham mưu để chỉ huy tác chiến nữa...

Anh ta phác họa ra trước mắt chúng tôi những bức tranh nhỏ rất sinh động. Một hôm, trời rét và u ám, anh ta đứng ở góc đường Ni-kít-xcai-a, đạn liên thanh quét ngang phố đó. Một lũ trẻ con, sống vất vơ vất vưởng, thường đi bán báo rong, tụ tập ở đấy. Vui thích như tìm ra một trò chơi mới, chúng reo lên, và chờ cho tiếng súng thưa dần, chúng tìm cách chạy tạt ngang qua đường. Có nhiều em bị đạn chết, nhưng lũ trẻ vẫn cứ chạy qua chạy lại, cười nô thách thức nhau...

Buổi chiều, tôi đến câu lạc bộ Quý tộc; những người bôn-sê-vích ở Mát-xcơ-va họp tại đó để nghe Nô-ghin, Bi-cốp và các ủy viên khác đã rút khỏi Hội đồng ủy viên nhân dân phát biểu. Cuộc họp tổ chức tại phòng diễn kịch, nơi các nghệ sĩ nghiệp dư dưới chế độ cũ biểu diễn những vở kịch mới nhất của thành phố Pa-ri cho các sĩ quan và các bà vàng ngọc đầy người xem. Khoảng đầu buổi họp, trí thức đến đông vì họ ở gần ngay trung tâm thành phố. Nô-ghin phát biểu và được hầu hết thính giả tán thưởng. Mãi lâu, công nhân mới tới - khu lao động ở tận ngoại ô mà tàu điện lại không chạy. Nửa đêm, nghe thấy tiếng chân họ thình thịch bước lên cầu thang, từng tốp mười người, hai mươi người. Họ là những người cục mịch, quần áo xoàng xĩnh, vừa chiến đấu ác liệt trong một tuần lễ qua và mắt đã trông thấy những đồng chí của mình ngã xuống xung quanh.

Khi cuộc họp vừa chính thức khai mạc, những lời chế giễu và những tiếng thét giận dữ nổi lên như bão táp phản đối Nô-ghin. Y ra sức thanh minh nhưng không ai chịu nghe.

Y đã rời bỏ Hội đồng ủy viên nhân dân; y đã đào ngũ trong lúc cuộc chiến đấu đang gay go dữ dội. Còn về phần báo chí tư sản thì ở Mát-xcơ-va không còn nữa; ngay cả Viện Đu-ma thành phố cũng bị giải tán rồi. Bu-kha-rin đứng dậy, dáng điệu dữ tợn, nói năng mạch lạc khúc triết, mỗi lời nói như một nhát búa giáng xuống... Bu-kha-rin nói thì họ nghe, mắt sang lên. Tuyệt đại đa số thông qua nghị quyết ủng hộ hành động của Hội đồng ủy viên nhân viên. Đó là tiếng nói của Mát-xcơ-va...

Đêm khuya, chúng tôi đi qua những phố vắng tanh, luồn qua cổng I-bê-ri sang tới Quảng trường đỏ trước mặt Crem-li. Trong đêm tối, nhà thờ Va-xi-li vẫn đứng sừng sững với những mái tròn khum lợp hình vẩy cá sáng loáng không hề bị thương tổn gì cả... Dọc theo quảng trường lù lù những tháp và tường điện Crem-li. Trên tường thành cao chót vót lập lòe ánh lửa; đứng bên này quảng trường rộng mênh mông nghe thấy tiếng người nói lao xao vẳng sang và tiếng cuốc xẻng. Chúng tôi vượt qua quảng trường.

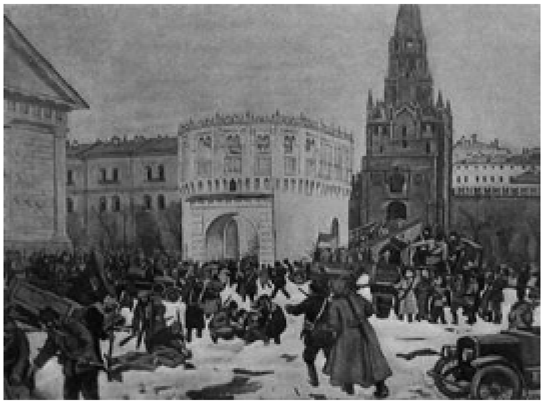

Chiếm Crem-li. Tranh của họa sĩ K. Yoon

Đất và đá chất dưới chân tường như núi. Chúng tôi leo lên, nhìn xuống phía bên kia thấy có hai cái hố to sâu tới bốn, năm thước, dài năm mươi thước; hàng trăm binh lính và công nhân đang hì hục đào dưới ánh sáng những đống lửa to.

Một sinh viên trẻ nói với chúng tôi bằng tiếng Đức:

- Đây là hố chôn công cộng. Ngày mai chúng tôi sẽ chôn ở đây năm trăm chiến sĩ vô sản đã hy sinh cho cách mạng.

Anh ta dẫn chúng tôi xuống hố. Cuốc xẻng vung lên tới tấp, và những núi đất cứ cao dần. Không ai nói năng gì cả. Vòm trời trên đầu chúng tôi đầy sao và tường điện Crem-li cổ kính của vua chúa sừng sững đồ sộ.

Anh sinh viên nói:

- Tại chốn thiêng liêng này, nơi thiêng liêng nhất của nước Nga, chúng tôi sẽ chôn những cái gì thiêng liêng nhất của chúng tôi. Tại đây, nơi chôn các Nga hoàng cũ, Nga hoàng của chúng tôi là Nhân dân sẽ an nghỉ...

Anh ta bị đạn ở tay trong cuộc chiến đấu vừa qua và phải đeo băng quàng. Nhìn vào cánh tay bị thương, anh nói:

- Người ngoại quốc các anh khinh chúng tôi vì chúng tôi đã chịu sống dưới chế độ quân chủ thời trung cổ quá lâu. Nhưng chúng tôi thấy rằng trên thế giới này, không phải chỉ có Nga hoàng mới chuyên chế; chế độ tư bản còn tệ hại hơn, và trong tất cả các nước trên thế giới, chế độ tư bản thống trị như một tên hoàng đế. Sách lược của cách mạng Nga đã mở ra con đường đúng nhất...

Lúc chúng tôi đi, anh em công nhân ở dưới hố leo lên một cách khó nhọc, người nào người nấy mệt phờ, mồ hôi đầm đìa mặc dầu trời rét! Một toán khác từ bên kia quảng trường chạy sang và chẳng nói chẳng rằng, họ nhảy xuống hố cầm lấy cuốc xẻng tiếp tục đào... Cứ như vậy, suốt đêm có những người tình nguyện thay phiên nhau đào không nghỉ, và khi ánh mặt trời lạnh lẽo chiếu xuống quảng trường tuyết phủ đầy, cái hố công cộng rộng hoác và đen ngòm cũng vừa đào xong.

Chúng tôi thức dậy trước rạng đông và đi đến quảng trường Xcô-bê-li-ép. Phố xá tối om. Trong cái thành phố lớn này, không thấy một bóng người nào, nhưng thoáng nghe có tiếng lao xao, lúc gần lúc xa, tựa tiếng gió nổi lên. Trong cảnh tranh tối tranh sáng, một tốp đàn ông và đàn bà đứng trước trụ sở Xô-viết mang những lá cờ đỏ chữ vàng: đó là Ủy ban chấp hành trung ương Xô-viết Mát-xcơ-va. Trời sáng rõ. Tiếng lao xao lúc nãy to dần, trầm trầm, mạnh mẽ. Thành phố thức dậy. Chúng tôi đi xuôi đường Tơ-véc-xcai-a cờ bay phấp phới. Trên đường đi, có nhiều nhà thờ nhỏ đóng kín cửa tối om. Trong số đó có nhà thờ Đức bà Đồng trinh I-bê-ri, nơi các Nga hoàng trước kia thường tới thăm trước khi đến Crem-li làm lễ lên ngôi; suốt ngày đêm mở cửa và đông nghịt, nhà thờ lúc nào cũng sáng ánh nến của con chiên chiếu dọi vào các tượng thánh óng ánh vàng bạc và đá quý. Dân chúng cho hay rằng lần đầu tiên từ thời Na-pô-lê-ông tới nay, những cây nến đó mới bị tắt.

Giáo hội chính thống tẩy chay Mát-xcơ-va, cái ổ rắn bất kính đã bắn phá điện Crem-li. Các nhà thờ tối om, lặng lẽ và lạnh lẽo; các cố đạo đã biến đâu mất cả. Không có cố đạo dự tang lễ đỏ, không làm phép thánh cho những người chết, và cũng không cầu kinh trên mồ những kẻ báng bổ thánh thần. Ti-khôn, tổng giám mục Mát-xcơ-va, nay mai sẽ rút phép thông công của những người Xô-viết.

Các hiệu buôn cũng đóng cửa, và các giai cấp hữu sản không ló mặt ra khỏi nhà, nhưng vì những lý do khác. Đó là ngày của nhân dân; và nhân dân đi đến đâu thì ầm ầm như sóng trào dâng...

Một dòng người cuồn cuộn kéo qua cổng I-bê-ri, và trên Quảng trường Đỏ rộng lớn đã thấy hàng ngàn chấm đen lố nhố. Trước kia mỗi khi đi ngang qua nhà thờ I-bê-ri, mọi người đều làm dấu phép. Bây giờ tôi thấy hình như không ai thèm để ý đến nó nữa...

Chúng tôi len lỏi qua khối người đông đặc tụ tập gần dãy tường Crem-li và leo lên một đống đất. Có một số người đã đứng ở đấy rồi, trong đó có Mu-ra-nốp, người lính được bầu làm chỉ huy Mát-xcơ-va, một người to lớn và rậm râu, vẻ mặt hiền từ và dáng điệu giản dị.

Từ khắp các ngả đường có hàng ngàn hàng vạn người đổ về Quảng trường Đỏ, trông ai cũng rõ là người lao động nghèo khổ. Một đoàn quân nhạc tới cử bài *Quốc tế ca.* Thế là tiếng hát nổi lên, lan dần như những làn sóng, hùng tráng và trang nghiêm.

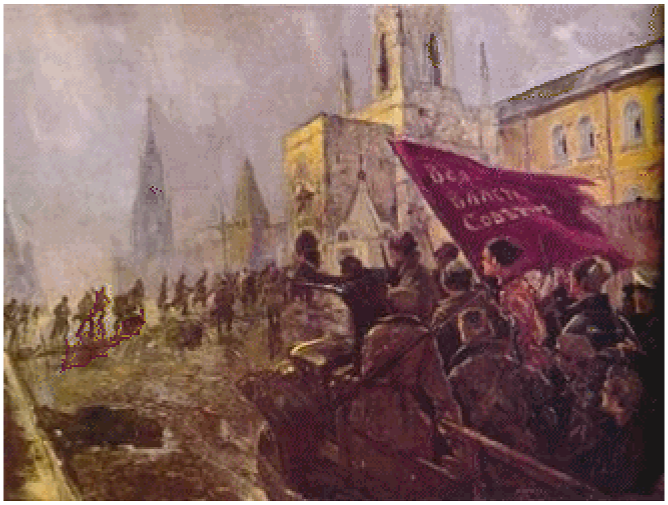

Xích vệ tiến vào Crem-li. Tranh của họa sĩ V.V. Meshkov

Từ trên đỉnh tường điện Crem-li rủ xuống những lá cờ khổng lồ với dòng chữ vàng và trắng: “Kính viếng hương hồn những liệt sĩ đầu tiên của cách mạng xã hội chủ nghĩa toàn thế giới” và “Tình huynh đệ giữa công nhân thế giới muôn năm”.

Một cơn gió rét tràn qua quảng trường làm những lá cờ tung bay. Từ những khu xa nhất, công nhân các xưởng máy đã kéo đến, khiêng theo thi hài của đồng chí họ. Họ đi qua cổng I-bê-ri với những lá cờ đỏ chói và những chiếc quan tài đỏ thẫm màu máu. Quan tài làm thô sơ bằng gỗ không bào và sơn đỏ, đặt trên vai những công nhân cục mịch, chân bước đi, mặt chan hòa nước mắt, theo sau có những phụ nữ, người thì thổn thức rên rỉ, người thì đờ đẫn, mặt mày nhợt nhạt. Một vài chiếc quan tài để mở, nắp quan tài khiêng theo sau; một vài chiếc khác bọc dạ thêu chỉ vàng hay bạc, hoặc trên nóc có gắn một cái mũ lính. Có nhiều vòng hoa giả dáng dấp xấu xí...

Đám tang cứ từ từ tiến về phía chúng tôi, đi đến đâu đám đông giãn ra đến đấy rồi lại khép lại ngay. Lúc này, thấy diễu qua Cổng I-bê-ri một dòng cuồn cuộn bất tận những cờ, màu đỏ từ nhạt đến sẫm, với những chữ bạc và vàng, và những băng tang thắt nút treo trên ngọn cờ; có cả một vài lá cờ của nhóm vô chính phủ, nền đen, chữ trắng. Đoàn quân nhạc cử bài Tang lễ hành khúc cách mạng, và trong tiếng hát của khối quần chúng đông đảo để đầu trần, nghe thấy tiếng khàn khàn và nghẹn ngào của những người khiêng quan tài.

Đi xen vào đoàn công nhân có những đại đội binh lính, cũng mang quan tài, rồi đến các đội kỵ binh đi nhịp bước diễu hành, các đội pháo binh với những cỗ súng phủ vải đỏ và đen, đi mãi như không bao giờ hết. Trên những cờ của họ thấy có hững dòng chữ: “Đệ tam Quốc tế muôn năm!” hoặc là “Chúng tôi muốn một nền hòa bình chân chính, toàn diện, dân chủ!”.

Khi đi tới gần hố, những người khiêng leo lên các đống đất rồi khiêng quan tài xuống hố. Trong bọn họ có nhiều phụ nữ, những người phụ nữ vô sản mập mạp thấp lùn và khỏe mạnh. Đi theo sát quan tài là những phụ nữ khác, những thiếu phụ còn trẻ, người lả đi, những bà già răn reo kêu gào như những con vật bị thương; họ muốn đi theo chồng hoặc con xuống mộ; họ giãy giụa chống lại những bàn tay thương xót ngăn giữ họ. Đó là lối yêu thương của những người nghèo.

Đám tang diễu qua quảng trường suốt cả ngày, đi từ cổng I-bê-ri tới, qua quảng trường, đi vào đường Ni-côn-xcai-a, cuồn cuộn như một dòng sông cờ đỏ mang theo những lời hy vọng và hữu nghị anh em và những lời tiên tri táo bạo, qua mặt năm vạn người đứng tại quảng trường - trước mắt công nhân toàn thế giới và trước hậu thế...

Năm trăm chiếc quan tài dần dần được đặt xuống hố. Hoàng hôn xuống. Những lá cờ vẫn tiếp tục phấp phới trước gió, nhạc vẫn cử bài Tang lễ hành khúc, và khối quần chúng vĩ đại vẫn cất tiếng hát. Trên những cành cây trụi lá treo những vòng hoa trông như những bông hoa muôn màu kỳ lạ. Hai trăm người bắt đầu xúc đất. Tiếng đất buồn bã nặng nề đổ trên những chiếc quan tài hòa cùng tiếng hát...

Đèn sáng. Những lá cờ cuối cùng diễu qua, và những người phụ nữ cuối cùng đi qua, nghẹ ngào thổn thức; đi khỏi, họ còn ngoái cổ nhìn lại một lần cuối với con mắt vô cùng thương tiếc. Dòng người vô sản từ từ rút ra khỏi quảng trường rộng lớn...

Tôi chợt hiểu rằng những con chiên nước Nga không cần tới các cố đạo để cầu kinh cho họ lên thiên đường. Họ đang xây dựng trên trái đất một đất nước còn tráng lệ hơn thiên đường nào hết, và được chết cho đất nước đó thật là vinh quang...